

LANTMÄTERI

I N O R R B O T T E N

Bojan är gjord, baslinien stakas —
slimma i byn det slagtas och bakas,
så att landsmätaren maten kan få —
Men huh, stackars pojkar, hvad de få helä!

Konstl. Skiftesbladgen § 40.

En skrift om lantmäteri i Norrbotten utgiven med anledning av
Norrbottens Läns Lantmäteriförenings 120-årsjubileum

LANTMÄTERI

I N O R R B O T T E N

En skrift om lantmäteri
i Norrbotten utgiven med anledning av
Norrbottens Läns Lantmäteriförenings
120-årsjubileum

*Norrbottens Läns Lantmäteriförening
Föreningen Norrbottens Lantmäterimuseum*

Omslagsbilder: Ur serien "Laga skifte i Grälberga by". Akvareller av Conrad Jansson år 1899. Redaktör och författare: Georg Palmgren (om ej annat anges). Grafisk utformning av omslaget: Frank Rizo, Luleå kommuns informationsavdelning. Repro: Luleå Media Repro. Tryck: TECE Tryck, Luleå 1996. Utgiven av: Norrbottens Läns Lantmäteriförening och Föreningen Norrbottens Lantmäterimuseum med stöd från Längmanska företagarfonden. Försäljning: Endast genom Föreningen Norrbottens lantmäterimuseum, Box 847, 971 26 Luleå, fax 0920-168 90.

Innehåll

Förord	5
<i>Lantmäteri i Norrbotten - Mätning och kartläggning</i>	
Olof Tresks kartor	7
Geometriska jordeböckerna	9
Gradmätningsexpeditionen 1736-37	11
Hermelinska kartverket	13
Sockenkartor	15
Häradskartor	18
Norrbottens läns kartverk	20
Generalstabens karta	24
Orienteringskartor	27
Vegetationskartan	29
Markavvattning	34
Skogskartor	38
Gruvmätning	40
Sjömätning	42
Järnvägar i Norrbotten	44
Geologiska kartor	51
Taktila kartor	52
Lantmäterikartor i Norrbotten	56
<i>Lantmäteri i Norrbotten - Norrbottens ekonomiska kartverk</i>	
Norrbottens ekonomiska kartverk	59
Kartografer i Norrbotten	65
Fjällmätning	79
<i>Lantmäteri i Norrbotten - Organisation och verksamhet</i>	
Lantmäteridistrikt i Norrbotten	83
Skiftesorganisationen i Norrbotten	97
Specialenhet nr 1 i Norrbotten	100
Transport	107
Justeringsväsendet 1735 -1879	110
Avvittring i Norrbottens län	115
Skiftesverksamhet	118
Gränser	124
Riksgränsägoutbytet med Ryssland 1813-24	131
Odlingsgränsen	135
Vägdelningar	137

Norrbottnens läns lantmäteriförening	
Föreningens bildande 1873	141
Lantmäteriföreningens stadgar	144
Föreningsmedlemmar 1873-1995	150
Hedersledamöter	157
Tal vid föreningens 100-årsjubileum år 1973	160
Axplock ur föreningens handlingar	164
Ackordering	190
Gratifikationer	197
Understödsföreningen	201
Johan Nordbergs understödsfond	207
Lantmäteriföreningens gravplats	209
Lantmäterihuset	213
Lantmäterimuseet	217
Lantmätarnas uniform	220
Lantmätarnas utrustning	227
Lantmätare berättar	
Wolfgang Hertting: <i>Mina 18 norrbottniska år</i>	238
Tord Rönnqvist: <i>Att vara bolagslantmätare i ett gruvföretag</i>	248
Lantmätare i litteraturen	253
Notiser	256
Katafittgrynnan	257
Laga skifte i Grälberga by	259
Lantmätarnas visor	276
Norrbottnenslantmätare	
Landshövdingar i Norrbotten	297
Äldre norrbottenslantmätare	301
Kommissionslantmätare	305
Avvittringslantmätare	312
Förste lantmätare och överlantmätare	320
Distriktslantmätare i Norrbotten	328
Norrbottnenslantmätare	340
Stadsingenjörer i Luleå	348
Stadsingenjörer i Boden	355
J. E. Nyström	357
Liten lantmäteriorlista	362
Källor	375

Förord

Norrbottnens läns lantmäteriförening bildades år 1873. Inför 120-årsjubileet år 1993 beslöt föreningen att tillsammans med vår museiförening utge en minnesskrift. För att framhålla att skriften inte enbart handlar om det statliga lantmäteriets verksamhet utan även belyser det arbete som utförts av kartografer, stadsingenjörer och justerare m.fl, har vi valt titeln "*Lantmäteriet Norrbotten*".

Det svenska lantmäteriet bildades år 1628. Under århundradena har lantmätarna med enkla redskap kartlagt nästan varje kvadratmeter av länet och sedan delat upp det i fastigheter. Lantmätarna har även medverkat vid vägdelningar och uppmätning av farleder mm. I den första delen av skriften beskrivs verksamheten med mätning och kartläggning i Norrbotten.

Ett omfattande och betydelsefullt pionjärarbete utfördes på 1800-talet av kartograferna vid Norrbottens ekonomiska kartverk. Vi ger här glimtar från deras strapatsrika färder för att kartlägga länets fjälltrakter och beskriver dåtidens mätteknik.

En fråga som man ibland ställer sig är hur var lantmäteriet organiserat under äldre tider? Eller vad avses med avvitrning, kommissionslantmätare, auskultant mm? Begrepp som vi ofta träffar på i handlingar men som blir allt mer avlägsna. Svar på en del av dessa frågor lämnas i avsnittet om "Organisation och verksamhet".

Den som forskar i lantmäteriets arkiv lär sig snart känna igen lantmätarna på deras handstil och namnteckning, på kartornas ritmanér och färgläggning, på formuleringarna i protokollen och kanske även på skrivmaskinens typer. De äldre lantmätarna blir snart som gamla vänner, som man dock aldrig träffat. Ibland frågar man sig kanske vem var denne lantmätare, när levde han och var bodde han? En stor del av skriften försöker därför ge svar på dessa frågor genom en omfattande biografi över våra tidigare kollegor. Personuppgifterna är till stor del hämtade ur Viktor Ekstrands verk "Svenska lantmätare", SLF:s porträttmatriklar och tidningsnotiser m fl källor.

Vilka har varit chefer på den egna lantmäterienheten? Minnet av en del av dem lever kanske kvar hos några av de anställda som varit med länge och kan berätta anekdoter om vad de gjort eller sagt. Allt eftersom de äldre på arbetsplatserna slutar, förbleknar också kunskapen om hur det var förr. Vi har försökt belysa även detta genom att redogöra för

länets indelning i lantmäteridistrikt och vilka som varit chefer för enheterna. Det har känts särskilt angeläget med en sådan dokumentation eftersom uppdelningen i lantmäteridistrikt kommer att upphöra från år 1996.

Med axplock ur föreningens protokoll mm får vi en bild av medlemmarnas vardag och många gånger svåra arbetsförhållanden. Mycket rör frågor om anställningstrygghet, löner och pensioner, men även diskussioner om tillämpning av lagstiftning och taxor mm.

Av föreningens handlingar framgår starkt den kåranda som genomstrukat lantmätarna i Norrbotten. Omsorgen om kamraterna och deras familjer kommer bl.a. till uttryck i bildandet år 1898 av en understödsförening för lantmätarnas änkor och barn. Pensionsföreningen har bidragit till att medlemmarna har behållit kontakten med kamraterna i Norrbotten även efter avflyttning eller pensionering. Även utdelandet av gratifikationer till lantmätaränkor och anskaffandet av en egen gravplats vittnar om sammanhållningen inom lantmätarkåren.

Redaktionskommittén har bestått av Torbjörn Berglund, Jan-Olof Hedström, Per Hermansson, Torbjörn Håkansson, Jan Schröder, Hans Stöckel och Åke Ökvist. Bidrag till innehållet har även lämnats av Mats Dahlberg, Wolfgang Hertting, Roland Jansson, Rolf Petterson, Tord Rönqvist och Lars Suo. Jan-Olof Hedström har läst igenom materialet och lämnat värdefulla synpunkter på innehåll och utformning. Stöd och bidrag till utgivningen har tacksamt erhållits från Lantmäteriet i Norrbotten genom överlantmästarmyndigheten och Luleå lantmäteridistrikt samt Längmanska företagarfonden m.fl.

Vår avsikt har inte varit att skriva lantmäteriets historia. Ambitionen har i stället varit att med enkla medel och i ett enkelt utförande framställa en skrift som ger glimtar från föreningens verksamhet och visar på lantmätarnas betydelsefulla arbete för utvecklingen i Norrbotten. Vi vill också minnas våra äldre kollegor och vad de har utträttat.

Skriften vänder sig främst till föreningens nuvarande och tidigare medlemmar och till länets lantmäteripersonal. Delar av den kan förhoppningsvis vara av intresse för även andra än lantmätare.

Luleå i december 1995

Georg Palmgren

Olof Tresks kartor

Andreas Bureus utnämndes år 1628 till generalmatematiker och ansvarig för uppbyggandet av det svenska lantmäteriet. Till sin hjälp hade han från början sex lantmätare. Från år 1633 utplacerades dessa på landsstaterna och arbetade i sina respektive län. Även antalet verk samma lantmätare utökades.

Lantmäteriets verksamhet i Norrland synes ha inletts först genom upptäckten av Nasa silvergruva i Piteå lappmark omkring år 1635. Lantmätaren Olof Larsson Tresk utsändes samma år med uppdraget att utröna hur man bäst skulle kunna transportera malmen därifrån. Han skulle styra färden till Piteå och därefter till det nya silververket i Lappmarken. Han ålades att med all flit avmäta och granneligen fullfölja fjällryggen samt att med omständighet beskriva själva gränsen, som skiljde Sveriges och Danmarks lappemark. Han skulle anteckna hur det nya silververket i längd och bredd "var av Gud allsmäktig uppenbarat". Sedan skulle han fullfölja med sjöars och älvars avritande och vad skogar, strömmar, mossar och andra nyttigheter som kunde däromkring finnas.

Redan den 8 oktober 1635 kunde riksskattemästaren i rådet förevisa lantmätarnas avritning, "afriss".

Tidigt våren 1636 sändes Olof Tresk för andra gången till Lappland. Frågan om gränsen mellan Norge och de svenska lappmarkerna var nu brännande. Man kunde räkna med att konung Kristian skulle väcka process om äganderätten till silvergruvan. Den nya gruvan låg strax öster om den höjden som av ålder uppfattas som riksgräns i dess trakter.

Främsta uppgiften var att kartlägga fjällryggens sträckning. Hans instruktion ålände honom även andra uppgifter, bl a att under färden genom Pite lappmark upp till Nasa observera och avmäta de platser som kunde erbjuda förutsättningar för nybyggen. Han skulle också söka förmå några familjer att slå sig ned där för att gå resenärerna mellan staden och bruket tillhanda. Han skulle även med flit leta efter nya malmstreck. Den tid som han inte tillbringade uppe i fjällbygden skulle han använda för att inspektera "ödegårdarna i Nordlanden.", på samma gång som skaffade sig rekreation efter strapatserna i fjällen.

Under sommarmånaderna koncentrerade han sig på att fastställa gränsen mot Norge i Pite lappmark.

Genom Kungl. brev på våren 1637 bemyndigades Tresk att hålla jordrevning och rannsaking såväl i städerna som på landsbygden i Västernorrland. Sommaren 1638 utsträcktes arbetet till Kemi lappmark. Åren 1641-42 arbetade han även med jordrevning inom Hälsingland.

I december 1641 var Olof Tresk ånyo i Västerbottens län. Han utvecklade nu ett rastlöst arbete i övre Norrland. År 1642 reste han till Kemi lappmark. Kartläggningsarbetena där hade dock till huvudsaklig del fallit på biträden i Tresks tjänst och icke på honom personligen.

År 1642 har "delinerat, uträknat och describerat" de västerbottniska och västernorrländska städernas ägor samt kartlagt samtliga prästbo-ställen i Västerbotten. Inom Norrbotten finns bl.a. kartor från detta år över Piteå stad och Kalix kyrkas ägor.

Kartan över Kemi lappmark färdigställdes år 1642 och kartan över Torne lappmark år 1643. Olof Tresks kartor över de båda nordligaste lappmarkerna kom dock att länge ligga orörda på krigskollegiets hyllor.

Våren 1643 kände Olof Tresk att krafterna började svika efter alla strapatserna. Landshövdingen Crusebjörn skrev om "den förrige ingenjören Olof Tresk" att han "haver här i orten mycket ont lidit, nästan om sin hälsa kommen". Som ersättare föreslogs Tresk medarbetare Johan Pedersson.

Olof Tresk avled i Jämtland år 1645. Han hade då under mer än tio års tid arbetat med kartläggningsarbeten inom hela norra Sverige och Finland. Han var son till bonden Lars Eriksson Tresk från Hallsta i Tuna i Hälsingland och skrevs troligen in vid Uppsala universitet hösten 1625. I mars 1634 nämns han som lantmätare i kronans tjänst. Han verkade i bl a Västmanland och Södermland med rannsaking av ödegårdar och mätningar av byaarealer. År 1635 förordnades han att undersöka möjligheterna att anlägga en kanal mellan Väneren och Vättern samt att "probera" huruvida vattnet på något sätt kunde ledas förbi Trollhättan. Den 3 april 1638 (?) erhöll han fullmakt som landtmätare i Norrland och lappmarken.

Olof Tresk begravdes i Brunflo och efterlämnade änkan Elsa Åkesdotter. De hade två döttrar, Britta f 1635, d 1739, och som var gift två gånger, 1664 med kyrkoherden J. Kanik i Älvkarleö och 1682 med Rolf Mackey. Den andra dottern var Magdalena, f 1638, d 1687, och gift med stadsnotarien Lars Hök i Hudiksvall.

Ovanstående redogörelse bygger till största delen på Nils Ahnlunds historiska inledning till boken om Olof Tresks kartor över Kemi & Torne Lappmarker, som utkom år 1928. Se även avsnittet "Äldre norrbottenslantmätare"

Geometriska jordeböckerna

Ungefär samtidigt som Olof Tresk arbetade med sina kartor över Kemi och Torne lappmarker verkade en annan lantmätare, Erik Erikson Vidman, med att kartlägga byarna i kustlandet. Syftet var troligen främst att genom uppmätning och kartläggning erhålla ett bättre och säkrare underlag för skattläggningen.

Enligt instruktionen skulle lantmätarna i var sin landsända avmäta varje bys åker och äng samt anteckna åkerjordens beskaffenhet. För ängen skulle beräknas avkastningen vid medelmåttig gräsväxt, angiven i lass hö. Anteckningar skulle även göras om utängar och urfjällar samt om skog och fiskevatten till byn. Åkergårderna skulle arealberäknas och det hela skulle omräknas till öresland. Utsädet i varje gärde skulle antecknas och anges i antal tunnor (tunnland). Ofta angavs även avstånd från socknekyrkan samt tillgång till fiske mm .

Erik Eriksson Vidmans kartor är daterade åren 1642-1648. 31 st av kartorna är från år 1643, 43 från år 1645 och 28 från år 1647. Från år 1648 finns åtta kartor i Norrbotten men dessutom åtta kartor i Finland. Med den korta mätsäsongen, ca 6-7 månader, kunde Vidman omöjligen ha hunnit med att mäta alla årets kartor under en barmarksperiod. Man får i stället anta att kartornas årtal anger året för färdigställandet och de avser två års mätarbeten. Det skulle motsvara ca 15-20 byar per mätsäsong, även det en prestation, och Erik E:son Vidman skulle säkert haft mycket att lära ut till nutidens lantmätare om hur man mäter effektivt.

De geometriska jordeböckerna är bland våra äldsta mer detaljerade kartor. De är vackert färglagda och originalen förvaras i lantmäteriverkets forskningsarkiv i Gävle.

På nästa sida finns en förteckning över de byar som kartlades under åren 1642-1648.

- Geometriska jordeböckerna -

Förteckning över av Erik E:son Vidman uppmätta byar i Norrbotten åren 1642-1648. Uppgifterna är hämtade ur registren över akter i lantmäteriverkets arkiv.

1642 Piteå s:n	Kyrkobordet			
1643 Hortlax s:n	Bergsviken Högsböle	Blåsmark Jävre	Hemmingsmark	Hortlax
Norrjärdens sn	Håkansön Sandön	Kopparnäs Sjulsmark	Portsnäs Trundavan	Rosvik
Piteå s:n	Arnemark Långnäs Sjulsnäs	Böle Pitholm Svensbyn	Kalamark Roknäs Öjebyn	Lillpite Sikfors
Älvsbyns s:n	Byn (Älvsbyn) Muskus	Granträsk Svedjan	Korsträsk Visträsk	Mandjärv
1645 Edefors s:n	Svartlå			
Nederluleå s:n	Alvik Brändön Gamla staden Kallax Sandön Sundom	Antnäs Bälinge Gäddvik Mättsund Skäret Ängesbyn	Avan Börjelslandet Hertsön Persön Smedsbyn	Björby Ernsnäs Hindersön Rutvik Sunderbyn
Nedertorneå sn	Säivits			
Råneå s:n	Böle Niemisel	Degersel Rånbyn	Högsön Årbyn	Mjöfjärden
Överluleå s:n	Boden Heden Sävast	Bredåker Skatamark Unbyn	Brobyn Svartbjörby Vibbyn	Buddbyn Svartbyn Vittjärv
1647 Nederkalix s:n	Innanbäcken Päläng Storön	Korpikån Rolf Vånafjärden	Månsbyn Ryssbält Ytterbyn	Näsbyn Sangis
Nedertorneå sn	Ned. Vojakkala	Seitenkari	Vuono	
Töre s:n	Bondersbyn Töre	Kamlunge Törböle	Siknäs Yttermorjärv	Sören Övermorjärv
Överkalix s:n	Grelsbyn Svartby	Heden Vännäs	Nybyn	Rödupp
1648 Hietaniemi s:n	Akula Vitsaniemi	Koivukylä	Niemis	Päkkilä
Nederkalix s:n	Börjelsbyn			
Övertorneå s:n	Haapakylä			
Finland	Michoilansaari Kanliranda	Alkula Marjosaari	Niemis Prästgården	Armasaari Torneå stad

Gradmätningsexpeditionen 1736-37

Under åren 1736-37 utsände franska Vetenskapsakademien en expedition till Norrbotten under ledning av Pierre-Louis Moreau de Maupertuis. Som medarbetare hade han astronomen och matematikern Alexis Clairaut, Charles Camus samt svensken Anders Celcius.

Avsikten var att mäta upp längden av en grad av meridianbågen. En liknande expedition hade även sänts till Peru.

Med stöd av mätresultaten hoppades man kunna avgöra tvisten om jorden var utdragen vid polerna som en "citron", som chefen för observatoriet i Paris, Jacques Cassini ansåg, eller om den var avplattad som en "apelsin" enligt Isaac Newtons teori.

Expeditionen mätte ett triangelnät mellan Torneå och Kittisvaara. Basmätningen skedde på Torneälvens is under svår kyla. Man utförde även astronomiska Ortsbestämningar i ytterpunkterna av triangelnätet. Från svensk sida deltog bl a även Anders Hellant.

För Sveriges del innebar expeditionen ett ökat inhemskt intresse för geodetiska mätningar och att landet blev känt inom Europas vetenskapliga kretsar.

År 1801 utförde Jöns Svanberg från Uppsala, född i Kalix, nya mätningar. Denna gång med utökad antal punkter i triangelnätet.

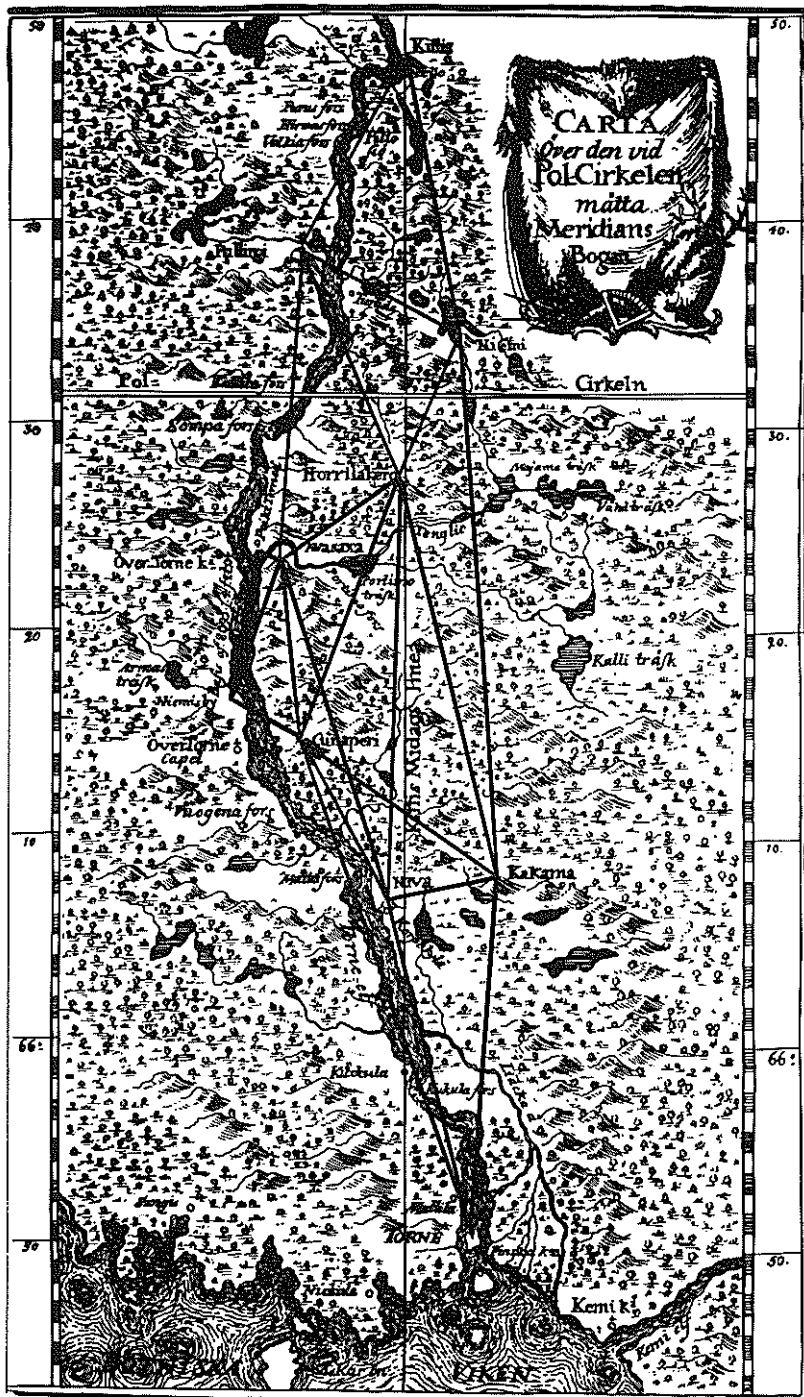
Förre överlantmätaren Erik Tobé har utförligt beskrivit gradmätningsexpeditionen i sin bok "*Fransysk visit i Tornedalen 1736-1737*" (Tornedalica nr 42).

Man kan även läsa om den i

"*Jordens figur*" (Tornedalica nr 23),

"*Journal från en resa i Norden 1736-1737*" (Tornedalica nr 39),

"*Anders Hellant*" av Erik Tobé (Tornedalica nr 49)

Hermelinska kartverket

Bergsrådet, friherre Samuel Gustaf Hermelin (1744-1820) var bl.a. verksam inom Norrbotten. Han förvärvade år 1799 Meldersteins bruk och inmutade järnmalmstillgångar i Kvikkjokk och Gällivare. Han anlade år 1800 en masugn med stångjärns- och manufakturverk vid Selets bruk i Nederluleå och fick stora skogstrakter upplåtna för att stödja sin verksamhet. En masugn uppfördes även vid Edefors. Malmen till masugnarna hämtades från Gällivare malmberg.

Under sin norrbottenstid bodde han i herrgården vid Selets bruk men flyttade senare till en gård vid Tullgatan i Luleå. Han ägde även en kyrkstuga i Gammelstad. S. G. Hermelin är ihågkommen med en herm (byst) i Hermelinsparken (mellan Residenset och Hermelinsskolan) i Luleå med inskriptionen "*Bygder bröt han, vägar röjde han, berg öppnade han*". Även ett par gator är uppkallade efter honom. Det är Hermelinsgatan i Innerstaden och Baronvägen i Avan.

Hermelin hade länge planerat att utarbeta en geografisk-statistisk beskrivning över Sverige. Efter hemkomsten från en flerårig studieresa i Europa och Nordamerika, delvis bekostad av staten, började han år 1784 att förverkliga sin plan. Hermelin var förmögen och kunde själv finansiera sin verksamhet som geograf. Han lät sammanställa kartmaterial och samlade kring sig skickliga biträden från bergskollegiet för att utföra mät- och kartläggningsarbeten.

Arbetet påbörjades i norra Sverige, som Hermelin betraktade som ett särskilt viktigt område. Han hade nämligen också i tankarna att försöka skapa en bärkraftig järnindustri i de lappländska malmfälten.

Det var för att skaffa nyttiga uppgifter för kartan över området som Hermelin år 1795 avsände bergmästaren Anton Swab (1763-1809) och markscheidern Clas Wallman (1744-1851) till Västerbotten. Som resultat av resan författade de en karta, som kompletterades av Wallman efter hans resa till Lappmarken 1796. Hermelin hade samma år erhållit Kungl. Maj:ts medgivande att nyttja kartorna i lantmäterikontoret och övriga offentliga kartsamlingar, som dittills varit hemliga. Uppgifterna från dessa kartor rättades genom astronomiska ortbestämningar samt Swabs och Wallmans egna observationer. De gjorde ett noggrant arbete och därför blev kartan betydligt bättre än någon av områdets tidigare kartor. Den graverades i koppar av Fredrik Akrel (1748-1804).

"*Charta öfver Wästerbottn och Svenske Lappmarcken*" var begynnelsen till det betydande Hermelinska kartverket, som har titeln "*Geografiske kartor öfver Swerige*". Verket publicerades 1797-1818 och omfattar fyra avdelningar - De norra landsorterna, Finland, Svea rike, Göta rike - och 33 kartblad i koppartryck över hela riket. Denna Sveriges första rikskarta i atlasform inledde ett nytt skede i den svenska kartografins historia.

Hermelin hade erhållit privilegium att ensam under femton år utge dessa kartor. Kartläggningen medförde dock betydande personliga ekonomiska förluster för Hermelin. Åren 1810-1818 skedde utgivningen genom ett särskilt bolag, "Geographiska inrättningen". Först år 1823, efter Hermelins död, löste staten in kartsamlingen och överlämnade den till lantmäteriet. Kartplåtarna överfördes åren 1832-33 till Topografiska kåren .

Ovanstående text är delvis tagen från ett nytryck av Hermelins karta över "*Västerbottn och Svenske Lappmarcken*" som utgivits i Helsingfors 1994.

Även lantmäteriet i Norrbotten har gett ut ett nytryck av samma karta (1995). Den finns att köpa vid länslantmäterikontoret i Luleå och de flesta lokala lantmäterikontoren i länet.

Samuel Gustaf Hermelin

Om Samuel Gustaf Hermelin finns i Svensk uppslagsbok bl a följande uppgifter: Han var född 1744 och blev auskultant i Bergskollegium 1761, bergmästare 1770, bergsråd 1781-1815. Efter en studieresa 1782-84 genom Holstein, Tyskland, Nederländerna och Frankrike till Nordamerika i bergvetenskapligt och kommersiellt syfte upptog H, för att underlätta uppsökandet och tillgodogörandet av Sveriges naturtillgångar de planer på en geografisk beskrivning och kartläggning av Sverige, som tidigare under 1700-talet omhuldots av Daniel Tilas. För detta ändamål begärde och erhöil H 1797 K.m:ts tillstånd att under 15 år utge "Försök till beskrifning öfver Sverige i anseende till dess geografiska belägenhet och mineralhistoria samt till folkmängd och näringar med tabeller, ritningar och kartor".

Samuel Gustaf Hermelin sysselsatte sig med en för sin tid gigantisk plan att söka skapa en bärkraftig järnindustri på de norrländska malmfyndigheterna liksom före honom Abraham Steinholtz och Jonas Meldercreutz. Han inköpte Meldersteins nedlagda bruk och anlade flera nya dylika i kustlandet. För att trygga malmtransporterna upptogs mer än hundra nybyggen och odlingar inåt lappmarken, landsvägar, båtleder och lastageplatser anlades, smeder, masmästare, bruksarbetare och kolare inkallades från Bergslagen. Ekonomiska motgångar tvingade emellertid Hermelin att nedlägga denna verksamhet, och han måste avträda sin vidsträckta egendom till sina fordringsägare.

Sockenkartor

Lantmäteriet upprättade i mitten av 1800-talet kartor och beskrivningar över socknarna i den östra delen av Norrbottens län. Kartorna skulle ingå i det sockenkarteverk som skulle tillskapas enligt 1827 års lantmäteriinstruktion. Sockenkarteverket överflyttades år 1859 till Rikets ekonomiska kartverk, men ställdes 1869-72 åter under Lantmäteristyrelsen ledning.

För Norrbotten hann följande kartor bli färdiga innan verksamheten avstannade, bl a på grund av att lantmätarnas verksamhet fått en annan inriktning. Den vanligaste kartskalet är 1:40 000, men även 1:32 000 och 1:80 000 har använts.

Socken	År	Upprättad av
Karl Gustav	1850-52	C.F.Bergner
Korpilombolo	1867-71	Th. Selling, K. I.Grape
Luleå stad	1852	C.G.T.Hollström, N.P.Bodén, E.M.Hortlund
Nederkalix	1849-51	O. Öhlund, P.A.Toll, Karl Burman
Nederluleå	1852	C.G.T.Hollström, N.P.Bodén, E.M.Hortlund
Nedertorneå	1850-52	L.H.Lindström
Piteå	1865-66	J.W.Lindfors (kompl 1884 av U.L.Grape)
Råneå	1852-53	N.P.Bröms, L.Ruuth, J.E.Nyström
Töre	1849	O. Öhlund m fl
Överkalix	1867-74	C.W.Holmström, J. Grape, L. Ruuth
Överluleå	1855-56	K.I.Grape, Th. Selling

Som underlag för sockenkartorna har i regel använts de avvitrings- och skifteskartor som fanns att tillgå vid denna tid. Kartbladen är stora till formatet och de har oftast förvarats rullade. De kan därigenom vara svåra att hantera. Eftersom sockenkartorna utgör en sammanställning av andra kartor, innehåller de kanske inte så mycket ny information. Desto intressantare är i stället de tillhörande beskrivningarna.

Beskrivningarna

Till flertalet av kartorna finns en utförlig beskrivning av socknen. Rubriker är bl a: Socknens allmänna beskaffenhet, Innevånare, Näringar och Politisk författning.

Sockenbeskrivningarna ger intressant bild av tillståndet i socknen från mitten av 1800-talet och är en god källa vid hembygdsforskningen. De ger också en bild av "överhetens" uppfattning om folkets seder ochandel.

I beskrivningen över **Råneå socken** anförs bl a

"I denna Socken, liksom i allmänhet inom länet, är folket till seder ett bland de minst fördervade. Vål förekomma en och annan gång stölder och nidingsdåd, som dock egentligen begås af Backstugusittare och lösa personer, men något gröfre brott har likväl i sednare tider icke blifvit föröfvat.

Om folkets plägseder vid bröllop, finnes icke något egendomligt att anmärka, sedan den gamla plägseden att gifva bröllopsgåvor numera i det närmaste försvunnit. Att begrafva lik på lördag är ännu vanligt. Likaledes är brukligt att nästan endast ungdom bevisar kyrkan vissa högtidsdagar och äldre personer åter andra, hvaraf namnen ungdom och ålderdomshelg uppkommit.

Allmogens dialekt i denna och öfriga Svenska Socknar i Länet, anses likna gamla göthiskan. Dess uttal, som är svårt att stafva, är i denna Socken ungefär följande: Hvoni sko do gå: hvarest skall du gå: Hvo se do: hvad säger du: Huru há do föri uti äjar när do ant häjr: huru har du farit i örat när du ej hör."

Klädedräkten är ibland männen mera enkel än bland quinnfolken. Utom några få, som begagna rockar af vadmal eller kläde, bära vanligen männen jackor och benkläder af grått, men vid högtidliga tillfällen af mörkblått hemväfat vadmal. Deremot utgöra quinnfolkens högtidsdräkter mäst köpta fabriksstyger och annan grannlåt. Hvardagskläderna för båda könen, äfvensom linne, tillverka quinnfolken af bomull, bomullsgarn, ull och lin."

Ur **Nederluleåbeskrivning** saxas:

"Allmogen, hvilken här, lika som öfver alt i länet med få undantag, äger jorden som den odlar, är till följe deraf sjelfständig i hvarje afseende. Lika som hos Norrländningen i allmänhet, utgöra vördnad för Öfverhet och Lagar, Enkelhet i lefnadssätt och Seder, gästfrihet, Arbetssamhet, sparsamhet och omtanke framstående drag hos denna Socknens allmoge; Alfvarsamt och långmodigt till lynnet, hyser folket förkärlek för Fädrens vaner och bruk, och kan icke utan svårighet antaga nyare tiders förbättringar i många afseenden. Till skuggsidorna i Allmogens karakter höra en tilltagande hog för twister och rättgångar, samt ett inrotadt misstroende emot Ståndspersoner och Embetsmän, hvilket dock alltmer börjar vika för ett humant behandlingssätt från de sednares sida.

Läseriet, som en längre tid varit inrotat på åtskillige ställen i Socknen, har den sednare tiden i vissa byar urartat till en Separatism, hvars anhängare, afskiljande sig från Kyrkan och förkastande dess läror och de nya läroböckerna, under anförare med själfstagen myndighet, hålla religiösa sammankomster, dervid äfven Sakramenterna utdelas. Dessa sekterister utmärka sig för intolerans och ofördragsamhet emot andra, utan att genom sina levnadsförhållanden i öfrigt lämna bevis för någon mera utmärkt inneboende sann Kristelig anda. Auktoriteterna hafva ej, genom vidtagandet af strängare åtgärder, sökt sätta en gräns för Separatisternas ofog, i den sannolikt grundade förmodan, att rörelsen lättare afstannar, om ingen deråt lämnar någon upmärksamhet.

Till seder är folket i denna socken, liksom i allmänhet hela den svenska befolkningen i Länet, sannolikt ett ibland de minst förderfvade. Sällan riktas fängelsernas talrika befolkning med nya inbyggare härifrån. Utom 2:ne barnamord i de sednare åren, har något mord eller gröfre rån icke egt rum i mannaminne. Oftare förekommer stölder, som ibland Backstugesittare och lösa personer i de större byalagen beklagligen synas vara i tilltagande.

Folket, som i allmänhet har god och sund föda, lefver sitt hvardagslif nyktert och ordentligt. Visserligen får man vid större folksamlingar i Kyrkstaden, eller vid Marknader, Stadsresor och andra tillfällen se en och annan öfverlastad af brännvin, likasom det i byarna kan träffas sådana, som endast söka efter tillfällen och utvägar, att förskaffa sig rusgifvande drycker, men dessa äro ej många; och inbland den större mängden i öfrigt brukas aldrig brännvin till daglig förtäring, och finnes till och med ganska sällan i de flesta hus, så att, sedan husbehofsbränningen inom Socknen nästan allmänt upphört, och Caffedrickningen blifvit en allmän begärlig njutning, bränvinssupandet något aftagit.

Däremot har förbrukningen af Caffé såsom berört är, under den sednare tiden tilltagit med förvånande hastighet. Ifrån det att Caffé för 20 år sedan ansågs såsom en raritet, som endast vankades vid högtidliga tillfällen, har numera denna dryck blifvit så allmän, att Caffepannan utgör ett nödvändigt husgeråd öfver allt. Intet hus, ingen koja finnes, der ej caffè dagligen förtäres, och mången, i synnerhet bland quinnfolken, försakar allt annat, till och med det nödvändigaste, heldre än denna älsklingsdryck. Den lindrigaste beräkning utvisar att Allmogen till utgifter för Colonial-varer skattar långt mere än till Staten; Och man kan utan fara att begå alltför stort misstag antaga, att hvar hushåll consumerar 50 a` 80 skålpund Caffé och Socker årligen.

Bland skattebönderna finnes ingen större rikedom, likasom ej heller något egentligt armod; dock kallas här en bonde rik, som i contant och fordringar äger ett eller tvåtusen Riksdaler...."

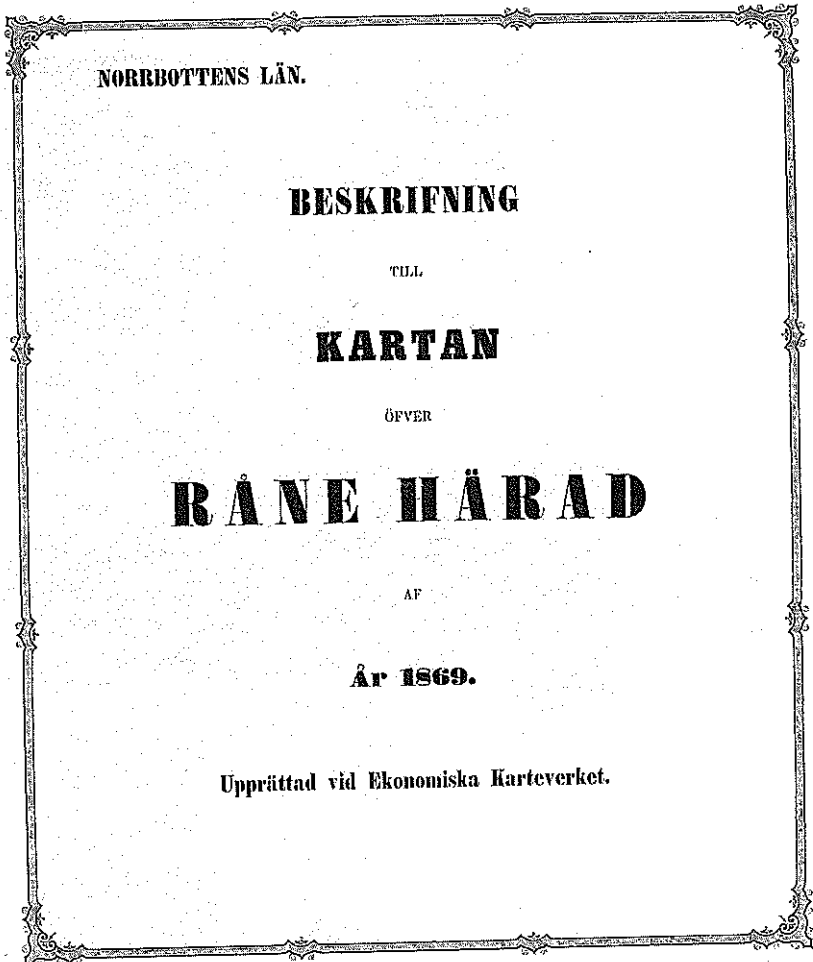
Beskrivningarna över Luleå och Råneå socknar finns återgivna i "Beskrifning öfver Luleå" (Georg Palmgren 1983)

Häradskartor

Med stöd av de kartor som upprättades vid Norrbottens ekonomiska kartverk (1859-1901) framställdes även kartor och tryckta beskrivningar över häradena. Början skedde med Nederluleå och därefter kom Råneå. För de östra delarna av Norrbotten kunde kartorna ges ut först när gränserna enligt avvittringen var klara.

Kartorna trycktes i skala 1:100000. Beskrivningarna var mycket omfattande med uppgifter om fastigheternas mantal, antal brukningsdelar, soldattorp och backstugor, arealer av duglig och oduglig mark mm. Dessutom finns särskilda anteckningar om bl a mjölkvarnar och stampverk, urfjällar, under byn lydande holmar samt fisken mm.

Tryckår	Område
1868	Nederluleå
1869	Råneå
1871	Nederkalix
1872	Överluleå
1882-99	Arvidsjaur
1874	Nedertorneå och Carl Gustaf
1876	Överkalix
1877	Korpilombolo
1878	Övertorneå (Övertorneå och Hietaniemi)
1880	Piteå (inkl. Älvsbyn och Piteå stad)
1882-97	Tärendö kapell
1882-97	Pajala (Pajala och Muonionalusta kapell)
1884-97	Gällivare
1892-1904	Jokkmokk
1899-1907	Arjeplog

Beskrifning till kartan över Råne härad

Norrbottens läns kartverk

Kartograferna vid Norrbottens ekonomiska kartverk (1859-1901) arbetade även med mätningar för en topografisk karta över länet. De gjorde många strapatsrika resor till fjällen. (Se kapitlet "Kartografer i Norrbotten")

Den färdiga kartan benämns "Norrbottens läns kartverk" och trycktes åren 1886-1903. Uppmätningar skedde 1872-1897.

Skalan är 1:200 000. Bladindelningen överensstämmer med generalstabens kartverk för Norra Sverige (beslutat 1886). Bladformaten anknyter till gradnätet så att bladens bredd (öst-väst) täcker 1 grad 30' och i höjd (norr-söder) 30'.

Höjder betecknas med backstreck. För fjäll och större höjder används kurvor. Kartorna ha påtryck med gul färg för åker och grön för äng. Kartorna kallas även **ekonomisk-topografiska**.

Den gröna färgen för äng finns företrädesvis inom myrmarkerna och vid stränderna. Den visar vilken vikt som slätter av hö och annat foder på dessa, ofta långt ifrån bebyggelsen belägna naturliga ängar hade för jordbruket på den tiden.

Ansvar för den topografiska kartläggningen i Sverige vilade från år 1874 på **Generalstabens topografiska avdelning**. Norrbottens läns ekonomiska kartverk ställdes samma år under chefen för Topografiska kåren och kom att utgöra en särskild Norrbottensavdelning, den sk Luleå expeditionen. Avsikten var att arbetet med generalstabens karta och häradskartan skulle kunna koordineras.

- Norrbottens läns kartverk -

KARTA

ÖFVER

NORRBOTTENS

LÄN

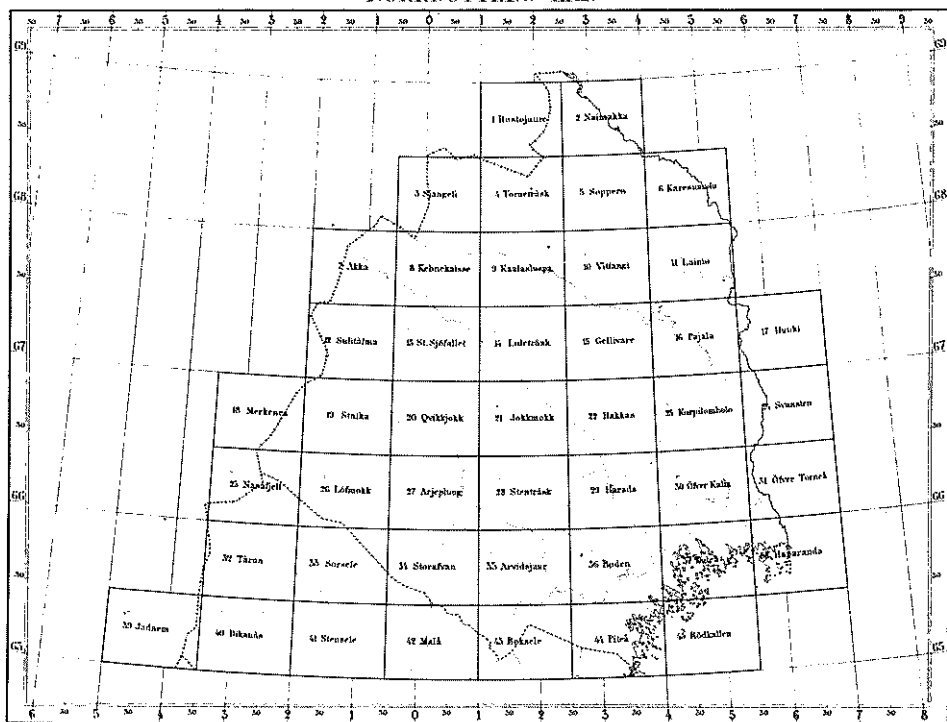
SKALA 1:200000

Försättsbladet till kartan över Norrbottens län

- Norrbottens läns kartverk -

Plan för indelning af kartan i skalan 1:200000

NORRBOTTENS LÄN

Bladindelning för kartan över Norrbottens län

Teckenförklaring

	<p style="text-align: center;">Landsväg eller större väg i allmänhet</p>	<p style="text-align: center;">Hj eller annan mindre väg af bättre beskaffenhet</p>	<p style="text-align: center;">Äker Öst Öst</p> <p style="text-align: center;">Lökod Öst</p> <p style="text-align: center;"><i>Längdskärningen är betydande. En del åkergränserna med backar och öfre delarna med karene af 13 meters cyklistans</i></p>
--	--	---	---

Rikensgräns	Hrns	Tingshus	*	Vattenvarn	*
Länsgrens	-----	Sockenmynd	*	Såg	°
Rivnings eller Tingslagsgräns	-----	Fästningsställen eller annan befästelse	~	Virk, som dräives med ånga	° °
Sockengrens	-----	befästning	~	Fyr	°
Rydgrens	-----	Märkningsplats	~	Sjömärke	°
Fyrka	+	Tvångspunkt	~	Lastogylt	°
Större herrgård	+	Sällbergsgräns	~	Drövlager	°
Mindre herrgård	+	Koppargräns	~	Stann	°
Gård	+	Kejngräns	~	Starkplats	°
Stugor, Öppna byggnader, fästn.	+	Mångr	~	Stigspår	°
Prestegård	+	Securk	~	Stånggrund i vattenbygnet	°
Gästgärdsgård	+	Värdhus	~		°

Förkortningar m. m.

St.	Stora	S.	Norra	Södra	Östra	Västra	Finska ord
L.	Lilla	S.	Södra	S.	Södra	V.	Öst
Ö.	Östra	Ö.	Östra	Ö.	Östra	V.	Väst
Ned.	Nedre	V.	Västra	V.	Västra		
Lappiska ord							
Stu.	Stuv	Stora					
En.	Ena	Lilla					
Pujj.	Pujjeh	Östra					
Vuol.	Vuolle	Nedre					
Nuo.	Nuoht	Norru	Norru	Nordligare	Nordligast		
Äj.	Äjeh	Södra	Södra	Sydligare	Sydligast		
Lul.	Lulle	Östra	Östra	Östligare			
All.	Alle	Allerimus	Västra	Västligare	Västligast		
var	ware	berg					
vär	varde	skogbrändt berg	(nära till skog)				
tor	tundlar	fjell	(högt fjell)				
	kuisee	fjell	högt berg				
ff.	ffikko	fjellspets					
	ävre	hufvud	(högt berg)				
	pakte	kulleberg	bergklippa				
jelet, jer	juare	sjö					
jelet, j	jokk	back	ell, flod				
	äno, äduo	ä, ell, flod					
	loepo	konkret	(vid sjöändan)				
	luakt, luokta	vik					
	jejge	myra, kärr					
	nje	stov	myra, moss				
	suoto	holm					
	nygryfje	bergnäsa	uikle				
	gjarika	uikle					
	härje	vattenfall					
	jakno	viket					
	qvrik	lös					
je	jeo	Stora					
je jk.	jejä, jeju	Lilla					
je.	jeä, jeä	Nedre					
je.	jeju	Norr, Norru					
je.	jeä	Södra, Sydlig					
je.	jeä	Östra					
je.	jeä	Västra, Väst					
je.	jeä	myra	berg, höjd				
je.	jeä	tunn	fjell				
je.	jeä	kuillo	berg, kulleberg, klippa				
	jeä	oilla	ä, rygg				
je.	jeä	jeä	jeä, jeä, jeä				
	jeä	vatti	vatten				
	jeä	suvvo	klakt	ställe	jeä		
	jeä	joki	back, ell, flod				
	jeä	jeä	jeä	jeä	jeä		
	jeä	jeä	jeä	jeä	jeä		
	jeä	jeä	jeä	jeä	jeä		
	jeä	jeä	jeä	jeä	jeä		
je.	jeä	vuoana, jänkä	stort kärr				
	jeä	suo	kärr				
	jeä	jeä	jeä	jeä	jeä		
	jeä	jeä	jeä	jeä	jeä		
je.	jeä	jeä	jeä	jeä	jeä		
	jeä	jeä	jeä	jeä	jeä		
	jeä	jeä	jeä	jeä	jeä		
	jeä	jeä	jeä	jeä	jeä		

Generalstabens karta

Detaljerade kartor över Sverige upprättades tidigare främst för militärt bruk. Först år 1857 upphävdes sekretessen och kartorna kunde frisläppas för allmänt bruk.

I Norrbotten började man år 1886 att utge den ekonomisk-topografiska karta i skala 1:200 000 som betecknades *Norrbottens läns kartverk*. Senare ändrades de topografiska kartornas namn till *Generalstabens karta över Sverige*, populärt kallad **Generalstabskartan**.

År 1894 infördes rekogsceringsskalan 1:50 000 för kustområdet och 1:100 000 för inlandet. År 1897 medgavs även att konceptkartorna i skala 1:50 000 fick publiceras. Omkring år 1930 kompletterades kartorna över kustområden med blad i skala 1:100 000. De befintliga bladindelningen delades upp i blad med tillägget NO, NV, SO och SV.

Generalstabskartan kom att under mer än ett halvt sekel utgöra den enda allmänna kartan i denna skala inom stora delar av Norrbotten. De få förbättringar som har skett är en översyn av de allmänna vägar.

År 1954 togs beslut om en ny typ av topografisk karta i skala 1:50000, det så kallade "grönsaksbladet".

Organisation

Den organisation som ansvarat för den allmänna kartläggningen har sedan början av 1800-talet undergått många förändringar. Här är en kort översikt.

1805-1811. Fältmätningsskåren. År 1805 uppsattes en "*Fältmätningsskåren*" med uppdrag att uppmäta och avfatta militära kartor över Riket med åtföljande topografiska m fl beskrivningar. Skåren skulle även anföras fältmätningsskåren vid bestämmande av riksgrensarna. Personalen bestod av officerare ur armén.

1811-1831 Fältmätningsskåren. Av besparingsskäl sammanslogs Fältmätningsskåren och fortifikationen till "*Ingenjörsskåren*". Fältmätningsskåren kom att inom den nya organisationen bilda Fältmätningsskåren. Topografiska kartor skulle framställas i skala 1:100 000.

1831-1873 Topografiska skåren. År 1831 omorganiserades Fältmätningsskåren till "*Topografiska skåren*" och blev en avdelning av generalstaben.

1874-1894 År 1874 fick den svenska generalstaben en fast organisation och Topografiska kåren införlivades nu som **Generalstabens topografiska avdelning**

1894-1974 Rikets allmänna kartverk (RAK). År 1894 bildades RAK med avdelningschefen för generalstabens topografiska avdelning som chef. De militära kartarbeten kom att lyda under chefen för generalstaben, medan de allmänna kartarbetena, geodetisk, topografisk och ekonomisk kartläggning kom att lyda under civildepartementet (från år 1900 under jordbruksdepartementet). År 1937 blev RAK ett självständigt civilt verk.

1974- Lantmäteriverket. År 1974 sammanslogs Rikets allmänna kartverk och lantmäteriet till det nya Lantmäteriverket.

Rikets allmänna kartverk

Rikets allmänna kartverk beskriver sin verksamhet på baksidan av ett topografiskt blad från år 1907:

"Sveriges ekonomiska och topografiska kartläggning utföres genom Rikets allmänna kartverks försorg. De härför nödiga arbeten äro fördelade på kartverkets tre afdelningar: för de geodetiska, de ekonomiska och topografiska kartarbetena.

Den geodetiska avdelningen verkställer triangelmätning och utför alla därmed i sammanhang stående arbeten och beräkningar i ändamål att bestämma läget på jordytan af ett visst antal punkter (triangelpunkter), hvilka skola tjäna som utgångs- och hållpunkter för därefter kommande mätningar.

Afdelningen för de ekonomiska kartarbetena utför, med stöd af de geodetiska mätningarna och hufvudsakligen på grundval af landtmäterikartor, de för åstadkommande af noggrann kännedom om landets odling nödvändiga arbetena, afseende i ekonomiskt hänseende viktiga föremål, såsom åker, äng, skog, ägogränser m.m., samt verkställer arealberäkningen.

Den topografiska afdelningen verkställer, i allmänhet med stöd af förut upprättade s.k. stomkartor, den topografiska uppmätningen, genom hvilken landets ytformer, dess berg och jordhöjder, åsar och dalar m.m. afbildas, utför höjdafoägning samt besörjer de topografiska mätningens resultatens bearbetning och utgifning. ---

Den topografiska och ekonomisk-topografiska uppmätningen af landet utföres af vid kartverket anställda militära och civila personer. Utom i fjäll- och skogslandsområdena, för hvilka landmäterikartor i allmänhet saknas, utföres fältmätningen på grundval af från landtmäterikartor sammandragna s.k. stomkartor, som jämte triangelpunkter upptaga de å de förra befintliga konturerna för strand och lika slags mark, vägar och vattendrag, administratiffva och ekonomiska gränser.

På till erforderlig rekognosceringsskala transporterade kopior af dessa stomkartor utföres fältmätningens arbetet, som består uti att kontrollera riktigheten af stomkartornas uppgifter eller vid behof rätta och komplettera densamma, inmäta alla inom området befintliga kulturföremål, som enligt planen skola upptagas, och alla fixpunkterna (till sin höjd öfver hafvet noggrannt bestämda punkter, i terrängen utmärkta genom i berg

eller jordfasta stenar nedslagna metalldubbar eller inhuggna kors, märken, som där de påträffas, noga böra aktas för åverkan). Jämte dessa planmättningsarbeten tillkommer dessutom den topografiske fältmätarens kanske mest maktpåliggande arbete, nämligen afbildningen af höjdformationerna. Dessa intecknas i enlighet med en fastställd lutningsskala (d.v.s. en skala, som för vissa bestämda lutningsvinklar i terrängen anger den mörkhetsgrad, uttryckt genom tätare eller längre från hvarandra liggande gröfre eller finare s.k. back- och bergstreck, som å karta bör gifvas åt en sluttning af motsvarande branthet i enlighet med principen: ju brantare sluttning i terrängen, desto mörkare framställning på kartan). Intecknandet utföres med så stor detaljering, som mät-skalan medgifver och som i öfrigt fordras för ernående af en god karakterisering af landskapet samt af hastig orientering af detsamma.

Slutligen inritas skogsbeteckningen, med åtskillnad mellan barr- och löfskog."

Originalkartan framställdes i på en kopparplåt. För tryck av större upplagor användes litografiskt övertryck från sten eller aluminiumplåt.

"Tack vare detta billiga utgifnings sätt kan hvilken enskild person som helst, äfven den minst bemedlade, hafva möjlighet att förse sig med det kartblad, å hvilket den ort ligger, där han vistas.

Den som älskar sin hembygd, han bör ock lära känna densamma och en god karta blir honom härvid den bästa hjälpen; kartan lämnar honom de säkraste och på samma gång lättast tillgängliga upplysningarna. Men för att kunna draga nytta af allt hvad kartan har att säga honom, måste han äga förmåga att kunna läsa densamma, att kunna tolka dess många olika tecken: Äger han denna förmåga, då återger kartan för honom hembygdens höjder, backar dalar och slätter, afstånd, yta (berg eller jord), skogar, sjöar, mossar, älfovar, åar och bäckar, dess järnvägar med stationer och banvaktstugor, dess kanaler, broar (om af trä eller sten och järn), dess landsvägar med gästgifvargårdar och skjutsstationer, byvägar, vintervägar och gångstigar, administrativa gränser, industriverk, från det stora järnbruket till sågen nere vid bäcken eller väderkvarnen uppe på backen, städer, kyrkor, byar och gårdar, torp och backstugor, folkskolor (där aldrig traktens kartblad bör saknas), höjden öfver hafsytan - och ännu mycket mera, som dels kan hämtas ut teckenförklaringen, dels derförutan kan framletas ur själva kartan".

Orienteringskartor

Roland Jansson, Georg Palmgren

När orienteringssporten började slå igenom på allvar på 1920-talet använde man sig av generalstabskartorna eftersom det oftast inte fanns andra lämpliga kartor att tillgå. Kartskalan i Norrbotten var 1:200 000, utom vid kusten där det fanns blad i skala 1:100 000 och konceptblad i skala 1:50 000.

Generalstabskartan hade givetvis sina brister. Oftast var den uppmätt redan på 1870-talet och inte reviderad annat än med vägnät och bebyggelse. Otaliga diskussioner uppstod om felaktiga kartor eller felaktigt placerade kontroller. Man konstaterade lätt att kartan inte alltid stämde med verkligheten.

Många klubbar i Norrbotten började omkr. 1961-62 att rita egna, mer detaljerade kartor. Ofta var det entusiaster som ägnade sig åt att genomströva terrängen och mäta in detaljer som stigar, större stenar och myrstackar mm. Någon ritkunnig medlem ritade sedan ut underlaget för att kunna trycka kartan. Höjder redovisades oftast med 5-meter-skurvor. Som stomme använde man underlag från ekonomisk karta eller kommunala grundkartor mm.

I de fall klubbarna avände sig av de officiella kartorna från Rikets allmänna kartverk (RAK), så fanns det i början en bestämmelse om att kartorna måste tryckas vid Svenska Reproduktionsaktiebolaget (SRA). En onödig omgång tyckte många klubbar och använde hellre kommunal kartor eller ritade egna för att därigenom kunna anlita lokala tryckerier. Fotogrammetriska grundkartor, speciellt avsedda för orienteringskartor, började framställas de sista åren på 1960-talet.

Kartskalan var oftast 1:25 000. Utseendet när det gällde färgsättning och ritmanér kunde variera starkt. De specialritade orienteringskartorna som framställdes under åren 1965-70 hade en detaljeringsgrad som kan jämföras med dagens "Gula kartan". Det hände även att man vid orienteringstävlingar använde "blåkopior" av skogskartor i skala 1:20 000.

Efter 1970 skedde en mycket stark utveckling mot en betydligt mer detaljerad kartbild.

Med åren ökade ambitionen med fler detaljer och mer detaljerad höjdrevisning. Kartskalan 1:25 000 byttes till 1:20 000 i början av 1970-talet. Nästa skalbyte till 1:15 000 gjordes omkring år 1980. Normer

- Orienteringskartor -

utfärdades för att orienteringskartorna skulle ha ett enhetligt utseende inom landet och även internationellt.

AB Älvsby-Tryck i Älvsbyn har sedan slutet av 1960-talet varit marknadsledande när det gäller tryckning av orienteringskartor.

Utvecklingen går mot att använda digital teknik även för orienteringskartor. Flygfotofering och stereobearbetning ger underlag som sedan kompletteras. Kartan utarbetas med hjälp av CAD-program som ger färdiga tryckoriginal. Även den nya GPS-tekniken (lägesbestämning med hjälp av satelliter) kan komma att underlätta vid inmätning och utsättning av kontroller. De gamla entusiasterna har kommit att ersättas av proffsritare. På grund av en kärvare ekonomi för klubbarna har dock rekognosceringsarbetet på många håll återgått till en mer "halvideell" verksamhet.

Orienteringskartan, eller fritidskartan som den numera kallas, är inte bara till för dem som springer orienteringstävlingar. Den kan även med fördel användas av andra naturintresserade och som underlag vid kommunal planering eller vid inventeringar mm.

Några orienteringskartor i Norrbotten från 1960-talet

År	Klubb	Namn på kartan	Skala	Storlek kv. km
1961	Bodens BK	Svanisträsk	1:50 000	50
1962	Bodens BK	BBK-kartan	1:50 000	168
1963	Piteå IF	Svensbyn-Hortlax	1:50 000	169
1963	Bodens BK	Skatamarksbladet	1:25 000	30
1963	Älvsby IF	Korsträskbladet	1:50 000	100
1964	Piteå IF	Piteå-Öjebyn	1:25 000	37
1964	I 19 IF	Sikforsbladet	1:25 000	00
1965	OK Renen	Karlsvik	1:25 000	18
1965	Bodens BK	Svalgetbladet	1:25 000	30
1965	Bergnäsets AIK	Måttsundsbladet	1:25 000	38
1965	OK Renen	Alvik	1:25 000	25
1965	OK Renen	Hertsön	1:25 000	34
1965	Piteå IF	Pitholmen	1:25 000	86
1965	Bodens BK	Vittjärvsbladet	1:25 000	25
1965	OK Vargen	Ö Sangisbladet	1:25 000	23
1966	Malmbergets AIF	Patjanebladet	1:25 000	60
1966	OK Renen	Alhamn	1:25 000	71
1966	Älvsby IF	Granträsk	1:25 000	50
1966	I 19 IF	Hundsjöbladet	1:25 000	100
1967	OK Renen	Rosvik	1:25 000	38
1967	IFK Arvidsjaur	Arvidsjaurbladet	1:25 000	19
1967	IFK Arvidsjaur	Vittjokksbladet	1:25 000	15
1967	Vittjärvs IK	Krokräskbladet	1:25 000	12
1968	Bergnäsets AIK	Sandträskbladet	1:25 000	25

Vegetationskartering i Norrbotten

Mats Dahlberg

Under vårvintern 1978 deltog överlantmätare Bengt Brändström vid ett seminarium på Bostadsdepartementet där Statens Naturvårdsverk och Naturgeografiska Institutionen på Stockholms Universitet presenterade ett samverkansprojekt, vilket avsåg att ta fram en ny typ av kartor över den svenska fjällvärlden - s k vegetationskartor. Projektet var en fortsättning på den forskning som bedrivits vid Naturgeografiska institutionen med avseende på tolkning av flygbilder tagna med olika typer av filmmaterial. I det här sammanhanget utnyttjades film som var känslig inom det infraröda våglängdsområdet, vilket gynnar tolkningsbarheten av framförallt vegetation. Möjligheter finns att från sådana flygbilder särskilja olika vegetationstyper av betydelse för flera av de näringar som utnyttjar de alltmer konkurrensutsatta markresurserna.

Bengt Brändström insåg omedelbart nyttan för Norrbotten - ett glest befolkat län med långa vintrar och stor konkurrens om markresurserna - att få tillgång till kartor av den här typen. Full av entusiasm återvände han till Luleå, sammankallade ett möte med experter inom området, tänkbara intressenter i en försöksprojekt och - inte minst - tänkbara finansierare. Allt gick i en rasande fart och det var inte många som kunde stå emot Bengts sprittande entusiasm och driftighet. Snart hade han fått en stor del av länets tänkbara intressenter att delta i en försöksverksamhet som syftade till att utvärdera förutsättningarna för en produktion av vegetationskartor över Norrbotten. Bland de intressenter som från början deltog i verksamheten märktes Länsstyrelsen, Skogsvårdsstyrelsen, Domänverket, Försvaret, Rennäringen genom Lantbruksstyrelsen, Vattenfall, Försvaret genom dåvarande Milo ÖN, SGAB, LKAB, Boliden och en del andra. Detta var en prestation i sig att få så många olika regionala intressenter att samverka, men den största prestationen var nog ändå att få samtliga länets kommuner att engagera sig i ett projekt av det här slaget. Under hela projekttiden - drygt tio år - har *samtliga* Norrbottenskommuner tagit sin beskärda del av projektkostnaderna, trots att det för flera kommuner skulle dröja många år innan de fick den egna kommunen karterad. Nu är dock sedan något år tillbaka hela Norrbotten, som enda län i Sverige, täckt av vegetationskartor. Den samverkan mellan regionala myndigheter och organisationsnätverk och mellan kommunerna som projektet byggde på, är förmodligen unik för Sverige.

Bengt Brändström, som gärna ville att allt skulle hända på en gång, beställde omgående fotografering av stora delar av Norrbotten. Turligt nog var inte vädret det allra bästa och vi fick endast ett mindre område fotograferat i trakterna runt Nattavaara. Detta räckte mer än väl och det fick bli det första årets försöksområde. Men även annat hände snabbt våren 1978. Undertecknad blev utsedd till projektledare och fick hastigt och lustigt lämna de mindre roliga granskningsuppgifterna på länsstyrelsen för att handgripligen kastas in i kartproduktionens och fjärranalysens värld. En snabbkurs i kartografi och kartproduktion under Christer Palms ledning på KTH fick duga som bakgrund. Nästa steg var att anställa lämpliga personer att utbildas i bildtolkning. Vi önskade naturligtvis helst få norrlänningar med biologisk bakgrund till projektet och fann våra tolkare i Umeå. Åsa Sehlstedt, Lotta Bergström och Lenart Sohlin med biologisk/geovetenskapliga universitetsstudier bakom sig och Marianne Ormalm som gått Skogshögskolan var pionjärerna som anställdes.

På försommaren ordnades utbildning i bildtolkning vid Bispgårdens kursgård utanför Sollefteå där Hugo Erikson från Nämnden för Skoglig Bildtolkning trimmade oss i tolkning av IR-bilder. Hugo var en verklig entusiast och det behövdes flera gånger när projektet stod och stampade.

Nästa steg var att skaffa utrustning till projektet. Framförallt krävdes bildtolkningsinstrument av hög klass. Det instrument vi fastnade för var ett Zeissinstrument av typen Interpretoskop - ett avancerat spegelstereoskop med zoomningsfunktioner. Instrumentet var mycket bra förutom att det var nästan omöjligt att sitta vid mer än några timmar per dag - konstruktionen var mer lämpad för giraffer än människor. Tyvärr fanns det till att börja med inte pengar för inköp av instrument av sådan kvalitet för projektet. Problemet löstes genom att Bengt Brändström övertygade ett antal intressenter i Luleå att ett sådant instrument var absolut nödvändigt för dem i deras egen verksamhet och att Lantmäteriet kunde ta på sig att gratis hysa instrumentet i sina lokaler. Som motprestation skulle vegetationskarteprojektet få använda instrumentet den tid finansierarna inte utnyttjade detsamma. Det visade sig ganska snart att NAB, Luleå kommun, SGAB, Högskolan och övriga som bekostade instrumentet, inte särskilt ofta utnyttjade detta och därför kunde projektet få instrumenttid i ganska stor utsträckning. Kanske var det detta som var tanken med det hela....

Under sommaren var de nyutbildade kartörerna på fältarbete i Nattavaara och, i det fall man inte varit van vid myggorna i norrbottens inland, så fick man vänja sig nu. Det blev ett riktigt elddop för dem.

Parallellt med försökstolkningarna pågick intensiva diskussioner med intressenterna och experter av olika slag för att fastställa ett lämpligt indelningsschema för vegetationen. Detta var ett mycket grannligt arbete eftersom det visade sig att det fanns lika många förslag till indelning av vegetationen som det fanns experter. Dessutom krävdes det ju hänsyn till vad som verkligen gick att tolka ur bilderna och vad intressenterna ville ha ut av kartorna. Diskussionerna gick ofta heta och det tog lång tid innan enighet kunde nås. Genom att försöksarbetet utfördes i inlandet kunde inte heller indelningssystemet testas på alla typer av norrbottensvegetation. Detta innebar även diskussioner längre fram i projektet och successiva förändringar och utökningar av indelningsschemat.

Ett särskilt problem var att föra över den på flygbilden tolkade informationen till en riktig geometri på ett riktigt och kostnadseffektivt sätt. Till att börja med gjordes detta genom en metod som byggde på en successiv passning av flygbilden mot ett befintligt ortofoto. Eftersom bilden och ortofotot hade olika skala krävdes att detta gjordes i optiskt instrument (OSBORN) där skalorna kunde anpassas mot varandra. Vid arbetet utnyttjades en positiv flygbild och ett negativt ortofoto. Var man riktigt lyckosam kunde man erhålla en utsläckningseffekt mellan den positiva och den negativa bilden och då hade man fått en perfekt passning av flygbilden gentemot ortofotot och en överföring av de tolkade vegetationsgränserna kunde ske genom ritning. Arbetet var långsamt och mycket krävande, såväl för ögon som för rygg och axlar. På sikt var det inte möjligt att arbeta med denna metod för överföring av vegetationstolkningarna till en riktig geometri.

Lösningen på problemet kom en sen eftermiddag när Lennart Sohlin satt och jämförde överföringskoncept mot tolkningsöverläggen - ett mycket långtråkigt arbete. Vad var tolkningarna annat än generaliserade flygbilder? Kunde inte dessa tolkningar behandlas på samma sätt som bilderna gjordes när dessa överfördes till ortofoton? Med andra ord - kunde överläggen köras genom Lantmäteriverkets ortofotoprojektor? Naturligtvis var detta möjligt och det blev så småningom den metod som utnyttjades vid skapandet av vegetationskartans geometri.

Framställning av vegetationskartor kräver inte endast bildtolkare utan produktionen kräver naturligtvis också kartografer och karttekniker med hög kompetens. Även denna kunskap måste vi erövra då ju Lantmäteriet i Norrbotten vid denna tidpunkt ännu inte hade börjat med någon regelrätt kartproduktion. Många studiebesök vid LMV och vid vårt lokala och duktiga karttryckeri - Älvsby-Tryck - innebar att kompetens så småningom byggdes upp. Även vår reprografiska enhet

fick bidra med många råd och mycket arbete. En komplett vegetationskarta kunde bestå i upp till 60 (!) deloriginal så det gällde att hålla tungan rätt i mun vid gravering, strippning och inkopieringsarbeten som var dåtidens spjutspetsteknologier vid produktion av tryckta kartor.

Försöksverksamheten i Nattavaara resulterade i en första ganska primitiv produktionskedja. Denna förfinades så småningom och det första riktiga kartbladet togs fram följande år. Premiärbladet var Tärendö SO - ett mycket speciellt kartblad i Norrbottens länsmätaris historia. Ett mycket grannlaga problem uppstod när vegetationstolkningarna, som hade bästa tänkbara geometri, inför tryckningen skulle passas ihop med den topografiska kartans höjdkurvor och planbild. Stora misspass uppkom och vi trodde naturligtvis att felet skulle hittas hos oss kartnövister i Norrbotten. Närmare efterforskningar visade dock att den topografiska kartan i Norrbotten hade en mindre bra geometri, beroende på att den baserades endast på s k fotomosaik, dvs flygbilder som sträckts och krympts för punktvis passning. Det här innebar att vägar och höjdkurvor ofta hamnade långt ut i de nytolkade sjöarna vilket knappast är fallet i verkligheten. Problemet fick lösas genom att deloriginalen till de topografiska kartorna fick skäras sönder och manuellt anpassas efter vegetationstolkningarna. Därigenom kan vi säga av våra regionalt framställda kartor har såväl större informationsinnehåll som bättre geometri än de allmänna kartorna.

Efter Tärendöbladet har produktionen kontinuerligt fortgått och våra intressenter har tåligt stöttat oss och haft överseende med fördyringar och förseningar som naturligtvis funnits med i bilden. Optimisten Brändströms prognoser när det gäller kostnader och produktionstid har inte riktigt slagit in. Stora tekniska framsteg har gjorts och idag produceras vegetationskartorna med helt igenom digitala metoder - tolkningen sker i analytiska stereoinstrument vilka genererar datafiler som tas om hand vid LM Kartor i Kiruna. Där utnyttjas modernast tänkbara utrustning för att omvandla den digitala informationen till tryckoriginal, som i det sista steget förädlas till papperskartor vid Älvsbytryck. Databaserna utnyttjas också hos flera intressenter i olika typer av GIS-system för underlätta t ex produktionsplanering eller miljöskyddsbedömningar. Försöksverksamhet med att använda satellitbilder som delvis tolkas med automatiska klassningsmetoder har också påbörjats. Många av de visioner Bengt Brändström hade vid starten har säkerligen blivit uppfyllda - på ett eller annat vis. En bekräftelse på detta är väl att vegetationskartan nu nästan betraktas som en allmän karta och till viss del finansieras med allmänna medel. Dessutom har andra norrlandslän

- Vegetationskartering -

följt efter och begärt och fått sina domäner vegetationstolkade av norr-bottenskartörerna. Detta är ett inte föraktligt resultat av ett initiativ från en av utposterna i det rikstäckande lantmäterinätet. Att vegetationskarteringsprojektet dessutom i stor utsträckning blev inkörsporten till många andra av de verksamheter som byggts upp inom Norrbottens lantmäteri - LM Kartor, ekonomiska kartenheten, Kartutvecklingsgruppen i Kiruna mm, gör inte initiativet mindre fruktbart och lyckosamt.

Markavvattning

Dikningsföretag mm

Under årens lopp har det utförts omfattande mätnings- och kartläggningsarbeten inom länet i samband med diknings- och torrlägningsföretag.

Enligt 1926 års jorddelningslag ålåg det förrättningsmannen, lantmätaren, att vid laga skiften även avväga och utreda lämpligaste sträckningen för samfällda avloppsdiken.

Till att handlägga syneförrättningar enligt lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan avledning av vatten, kunde förordnas "*Statens lantbruksingenjör, lantmätare eller annan därtill behörig tjänsteman*". Akterna från syneförrättningen skulle inom ett år efter förrättningens avslutande insändas till länets lantmäterikontor.

Genom en ändring i vattenlagen år 1920 inskränktes lantmätarnas möjlighet att handlägga syneförrättningar. För andra än statens lantbruksingenjörer m fl fordrades nu att de, efter avlagda kunskapsprov och med praktisk erfarenhet, av Konungen förklarats behöriga att hålla sådana förrättningar. Det är därför relativt få lantmätare som sedan dess har anlitats för att handlägga syneförrättningar.

Som underlagskartor för dikningsföretag har oftast använts befintliga skifteskartor. På plankarta och i beskrivning anges den mark som genom torrlägningsföretaget vinner båtnad, båtnadens värde och fördelning av torrlägningsföretagets kostnader mellan delägarna. Den vanligaste kartskalet är 1:4000.

Kartor för markavvattning

I mitten av 1970-talet samverkade lantmäteriet och lantbruksnämnden för att framställa kartor till underlag för projektering av markavvattning över stora områden. Tre kartläggningsmetoder skulle prövas.

- Från flygfoton tagna på 4 600 eller 3 000 meters höjd gjordes fotogrammetriskt framställda plankartor. Dessa kompletterades genom "vanlig" avvägning på marken
- Inom andra områden skulle framställas kartor från flygningar på mellan 600-1000 meters höjd. Höjdkurvorna redovisades med en halv meters ekvidistans och

kunde utnyttjas direkt för projektering. Inom mycket förbuskade eller tuviga områden var man dock tvungen att kompletteringsmätta.

- En tredje metod, som användes där igenväxningen gått långt, var att komplettera planbilden från normalhöjdsbilder med att ta fram höjkurvorna med "elektronisk takymetrering". Mätresultatet lagrades på hållremsa och datorbehandlades. Med hjälp av en terrängmodell och ett särskilt program kunde den interpolerade kurv bilden automatiskt och samkopieras med den fotogrammetriskt framtagna planbilden.

Infjärdens markavvattningsföretag

Roland Jansson

Infjärdens markavvattningsföretag kom att bli benämningen på ett omfattande karteringsarbete som påbörjades 1978. Infjärdens är ett av Norrbottens mest aktiva jordbruksområden beläget i Piteå kommun.

Anledningen till att projektet kom till stånd var till stor del arbetsmarknadspolitiskt. Arbetslösheten var i stigande och en mer konkurrenskraftig jordbruksnäring sågs som en möjlighet att stärka arbetsmarknaden. Dessutom kom ju själva mättningsarbetet och de efterföljande täckdikningarna att medföra ett stort antal årsarbeten.

Efter ett antal inledande turer kom projektet att få Lantbruknämnden som huvudman med Lantmäteriet som ansvarig för karteringsarbetena. Av någon outgrundlig anledning så valde såväl Lantbruknämnden som Lantmäteriet att sätta in sina minst rutinerade medarbetare på detta arbete. För Lantbruknämnden blev det Per-Gunnar Sundqvist och för Lantmäteriet undertecknad, Roland Jansson.

Projektområdet omfattade hela Infjärdens där bland annat byarna Svensbyn, Rognäs, Sjulnäs, Långnäs och Lillpite ingick. Projektet skulle omfatta all åkermark, ca 3 000 ha, i området. Större delen av åkermarken var öppen och i god hävd, men karteringsarbetena omfattade även jordbruksmark som inte längre var i bruk.

I projektets inledning var det en omfattande diskussion om de tekniska metoder som skulle användas. Redan från början bestämdes att hela arbetet skulle utföras som terrestermätning och uppbyggnad av en terrängmodell från dessa mätningar. Från flera håll framfördes synpunkter på att med hjälp av flygfotografering från låg höjd och fotogrammetri så skulle uppdraget lösas på kortare tid och för en lägre kostnad, men naturligtvis med en mycket lägre volym arbetskraft.

Beslutet innebar att arbetet trots allt skulle göras som terrängmodellkartering, men att planbilden skulle karteras fotogrammetriskt i skala 1:2 000 från flygbilder tagna från normalhöjd 4 600 m. Dessutom karterades för säkerhets skull en kurvbild med en ekvidistans om 2 m. Kur-

veringen användes senare för kontroll av grova fel i mätarbetet. Dessutom kan man även säga att kurveringen gjordes "för säkerhets skull" då terrängmodellarbeten var en alldeles ny teknik och i stort sett oprövad. I själva verket var tekniken så ny för Lantmäteriet att Lantmäteriverkets programmerare satt och utvecklade bearbetningsprogrammen samtidigt som fältmätningarna pågick.

Till fältarbetet rekryterades fyra mätlag om tre personer vardera. Tre av mätlagen arbetade med terrängmodellmätningar med hjälp av teodolit och geodimeter. Det fjärde mätlaget koncentrerade sig på avvägningensarbeten av huvudavloppen.

Terrängmodellerna mättes i huvudsak som rutnät med ca 20 meter mellan de mätta punkterna. Dessutom mättes brytlinjer i terrängen. Resultatet stansades på en hålremsa i en utrustning som var en föregångare till dagens datastackar och fältdatorer. Hålremсор var i jämförelse med dagens datalagringsteknik både långsamma och skrymmande, men de hade den fördelen att de sällan krånglade trots dåligt väder.

Fältarbetena pågick under hela sommaren och hösten 1978 och fortsatte även det kommande året. Under hela denna tid arbetade vi "blint" eftersom terrängmodellprogrammen inte blev klara för användning förrän långt fram på vintern. Det mest påfrestande under denna tid var lokalpressens intresse för företaget. Samtliga länstidningar gjorde ett eller flera reportage var och som platsansvarig för projektet var det bara att hålla god min och sälja in arbetet, trots att vi då inte visste om vi skulle få fram det slutliga resultatet!

Fältarbetena pågick under två fältsäsonger och övergick senare i totalstationsmätningar där prismabärarna åkte snöskoter. Produktiviteten steg påtagligt i samband med denna metodutveckling.

Bearbetningsprogrammen för terrängmodeller och interpolering av höjdkurvor var som tidigare nämnts inte färdigutvecklade när projektet påbörjades. I inledningen bearbetades "råmätningarna" endast så långt att koordinatfilerna blev beräknade. Det tog närmare ett halvt år innan de första mätningarna behandlades så långt att de hamnade i en höjddatabas. Från denna databas interpolerades en 0.5 meters kurvbild, dessutom karterades varje enskild mätpunkt med sin rätta z-koordinat.

Spänningen var hög när det första paketet med automatkarterade kurvor och punkter anlände. Kartbladen var i trakterna från Svensbyn till Vallsberget. När jag rullade ut kartorna för en första genomgång så anade jag oråd direkt. Det var nämligen en oväntat tät kurvbild. Vid en närmare undersökning av z-koordinaterna kunde jag återfinna såväl 1000 meters höjder som lågpartier under havsytan - **programfel**.

Programfelet rättades snabbt och produktionen av kartor tog fart. Kontrollen mot den mer översiktliga fotogrammetriska kurv bilden visade sig också mycket värdefull både för kvalitetskontrollen och för att övertyga de skeptiker som var rätt rikligt representerade.

En annan episod av intresse inträffade något år senare. Arbetena i Infjärden var då avslutade och ett nytt projekt hade genomförts över Ersnäs i Luleå kommun. Detta projekt avslutades med avvägning av huvudavloppen och då även Aleån. Det grunda och svåra utloppet i Ersnäs fjärden skulle då avvägas och även lodas. Arbetet utfördes när isen hade lagt på vintern.

Ett par månader senare ringde Per-Gunnar Sundqvist och hade problem med beräkningarna. Det visade sig nämligen att vattenytan i fjärden steg enligt avvägningsprotokollet när vattenståndet i havet sjönk och vice versa. Vi gjorde kontrollberäkningar oberoende av varandra och fick fram samma resultat.

Efter en hel dags räknande och försök att finna förklaringen var vi beredda att acceptera den mest troliga förklaringen - mätfel och ett bortkastat arbete. Då plötsligt fann vi förklaringen till fenomenet.

I Ersnäs fjärden, en bit utanför Aleåns mynning, kunde vi lokalisera en höjdsträckning under vattenytan. När havsytan sjunker så lägger sig isen som en propp och vattenytan i ån stiger och när sedan havsisen lyfts upp så släpper proppen. Så enkel var förklaringen till våra beräkningsmödor.

Avvattningsprojektet i Infjärden resulterade i att området hade ett heltäckande storskaligt kartverk för projekteringsarbeten i slutet av 1970-talet. En sidoeffekt av projektet var att materialet kom att utnyttjas i skilda projekteringssammanhang bland annat till utbyggnad av VANätet i vissa delar av området. Det viktigaste resultatet var dock att det kom till stånd ett rätt stort antal täckdikningsföretag i området. Inom Lillpite har t.ex. genomförts länets största täckdikningsföretag med rördimensioner på upp till 800 mm. De som idag åker genom dessa trakter kan nu konstatera att det för norrbottensförhållanden är en ovanligt levande jordbruksbygd.

Skogskartor

Under första hälften av 1800-talet började man upprätta ekonomiska kartor för skogen, vanligen kallade skogskartor.

Tekniken var ungefär samma som användes vid upprättandet av lantmäterikartorna. Detaljmätning skedde i form av avfattning från parallella kompasslinjer med 50, 100 eller högst 300 meters avstånd. Kompasslinjerna utgick från en rågång och fortsatte fram till nästa rågång. Oftast har lantmäterikartorna använts som underlag, men ibland har man upprättat nya stomkartor. Skalan var då vanligtvis 1:20 000 men det förekom även specialkartor i skala 1:4000.

Redan på 1930-talet gjordes försök att utnyttja flygfotogrammetriska kartor för skogliga ändamål. Fotografiska bilder har därefter oftast ingått som underlag för skogskartor. Genom stereobetraktning av flygbilder kunde man ha "skogen på rummet".

Grundkartan med ägo- och fastighetsgränser, detaljer, vägar mm ändras inte så ofta. Däremot förändras skogsbestånden snabbt och "Skogen" har ett helt annat behov av aktualitet än det som redovisas på de allmänna kartorna. Skogens ständiga förändringar genom tillväxt, avverkning och föryngring, vägbyggen och dikning mm kräver att kartorna förnyas med inte alltför långa intervaller. Revideringen sker vanligtvis med stöd av flygbilder. Numera finns även möjlighet att utnyttja satellitbilder

Ortofotokartan

Ett av de större samverkansprojekten i Norrbotten gällde den s.k. ortofotokartan för "Fyrkanten", dvs kommunerna Boden, Luleå, Piteå och Älvsbyn. Anledningen var bl a att skogsvårdsstyrelsen behövde en aktuell skoglig grundkarta. Länsjägmästaren tog därför upp frågan om man inte kunde samverka så att man samtidigt kunde få fram en ersättning för den då inaktuella ekonomiska kartan som tillkommit på 1940-talet.

Diskussionerna fördes mellan skogsvårdsstyrelsen och lantmäteriet i länet, som i sin tur tog kontakt med kommunerna, lantbruksnämnden och länsstyrelsen m fl för att efterhöra intresset för en sådan samproduktion. Resultatet blev att man enades om att tillsammans framställa

en ortofotokarta i ekonomiska kartans bladindelningssystem omfattande ca 300 blad. Arbetet startade 1973.

Kartan lades upp på två deloriginal, ett omfattande själva ortofotobilden och ett som redovisade fastighetsindelningen och övriga gränser. För skogens del kunde man sedan samkopiera dessa två deloriginal med ett eget deloriginal som redovisade den skogliga informationen.

Markägarkartan

Skogsbruket har tillsammans med lantmäteriet tagit fram s.k. markägarkartor som redovisar vilka marker som innehavs av de större markägarna - Domänverket, SCA, Modo, kommunerna, allmänningarna och kyrkan. Kartorna framställs i skala 1:100 000 med den provisoriska blå kartan som bakgrund. Nyttillkomna vägar har rekognoscerats genom MBÖN:s försorg.

Hyggeskartor

Lantmäteriet har vid olika tillfällen redovisat hyggen på tryckta kartor, t.ex. vegetationskartan, topografiska kartan och blå kartan. Hygges-tolkningen har gjorts i flygbilder och därefter redovisats som påtryck i form av rasterade ytor. I redovisningen på vegetationskartan har hyggebilden delats in i två klasser, hyggen och ungskog.

Skogsvårdsstyrelsen

Skogsbruket i Norrbotten har sedan länge använt flygbildtolkning och ortofotokartor som underlag för sin planering. Skogsvårdsstyrelsen i Norrbotten har varit nydanare och pådrivare i frågor om fjärranalys och digital kartteknik och har byggt upp stora digitala kartbaser över skogsmark. Genom införandet av GIS-tekniken har man fått ännu större möjligheter att arbeta rationellt med planläggning och att ta fram beslutsunderlag.

I vår skrift har vi begränsat oss till att belysa lantmäteriets roll med framställning av underlagskartor mm. Vi kan därför inte här närmare gå in på skogsbrukets omfattande verksamhet med skogskartor och planeringsverksamhet mm.

Mer om skogskartläggning kan Du läsa i bl.a. Sveriges Nationalatlas, delen "Skogen".

Gruvmätning

Gruvkartläggning

Redan år 1628 utgav Gustav II Adolf en förordning om att samtliga Sveriges gruvor skulle uppmätas och kartläggas. I Norrbotten upprättades **gruvkartor** över bl.a. Nasafjälls silvergruva år 1640 och Svappa-vaara koppargruvor år 1660.

I gruvstadgan från år 1884 sägs bl.a. "*Över gruva som erhållit utmål och är under arbete, skall, där icke gruvan i sin helhet är från dagen fullt åskådlig, finnas fullständig och noggrann markscheiderkarta i skala 1:800, och böra nya gruvarbeten sist inom påföljande års utgång å kartan inläggas.*" Till ledning för gruvkartors upprättande fanns en vid kommerskollegiums gruvkartekontor år 1885 utgiven normalkarta. Gruvkartan skulle vara upprättad av bergstatstjänsteman eller annan som av kommerskollegium förklarats behörig att verkställa gruvmätningar.

Karteringsutrustningen utgjordes i regel av ett måtbord och ett markscheiderinstrument, dvs en kort tublinjal med vertikalskala som gav möjlighet att mäta in punkter lodrätt både uppåt och nedåt.

Höjdavvägningarna hänförs oftast till en nollpunkt i närheten av den högst belägna punkten i gruvan. Höjden räknas positiv nedåt och negativt uppåt. Riktningsorientering kan ske genom nedlodning av två lodtrådar i vertikala schakt.

På gruvkartor redovisas både topografisk och geologisk information. Förutom plankartor för olika nivåer finns även horisontalsnitt genom gruvan samt tvär- och längdprofiler.

Karta och erforderlig beskrivning över **utmål** skulle enligt 1938 års gruvlag upprättas av lantmätare, bergstatstjänsteman eller annan sakkunnig person. Gruvkarta kunde upprättas och kompletteras av person som förklarats behörig som gruvmätare av kommerskollegium, från 1974 av SGU.

Numera används moderna instrument och mätmetoder. Se mera om detta i kapitlet "Att vara bolagslantmätare i ett gruvföretag" av Tord Rönqvist. Flera äldre markscheiderinstrument finns i vårt lantmäterimuseum.

Utmål - bearbetningskoncession

Förutom vid själva gruvmätningen förekommer mättnings- och kartläggningsarbeten i samband med utläggande av utmål.

Den som vill bearbeta mineralfyndighet måste enligt äldre gruvlagstiftning förvärva rätt till detta genom **inmutning** som söktes hos bergmästaren. Mutsedel utfärdades för ett område med 200 meters radie från inmutningspunkten. Sökanden kunde därefter bedriva undersökningsarbete i regel under högst tre år med möjlighet till förlängning upp till 10 år.

Det område, där gruvbrytning skulle bedrivas, avskiljdes genom s.k. **utmål**. På marken utlades då ett område om högst 16 hektar med lodräta gränser på djupet. Inmutaren fick själv bestämma vilket område inom utmålet som han vill ta i anspråk för arbete ovan jord. Till utmålet kunde även knytas rätt att ta i anspråk mark för väg, kraftledning och annan anläggning som är erforderlig för gruvdriften.

I 1974 års gruvlag ändrades omfattningen av ett inmutat område till att avse ett område, inte större än att det kunde antas att inmutaren hade möjlighet att undersöka det i sin helhet på ett ändamålsenligt sätt. I övrigt skulle området ha ett för ändamålet lämplig form och vara bestämt till läge och gränser, så att det lätt och säkert kunde återfinnas på marken.

I den **minerallag** som gäller från den 1 juli 1992 ändrades benämningen **inmutning** till **bearbetningstillstånd** och **utmål** till **bearbetningskoncession**.

Utmålsförrättning hålles av bergmästaren, som även för gruvregister och förvarar de upprättade kartorna.

Sjömätning

Äldre kartor över Norrbottens skärgård hade i regel upprättats genom sammanställning av befintliga lantmäterikartor. Öarnas läge i förhållande till varandra och till fastlandet stämde oftast dåligt med verkligheten. Kartorna var ej heller avsedda att användas för navigation. Först i början av 1900-talet fick man tillgång till riktiga sjökort.

Ismätning

Att mäta från isen har alltid varit ett vanligt arbetssätt för att bestämma djupförhållandena. På detta sätt kunde man relativt lätt framställa kartor över djupen i hamnarna eller för muddring av farleder.

Ett annat tillfälle när man använde ismätning var när man skulle bestämma kungsådrans läge i älvarna för att avgöra hur långt ut som de fasta laxfiskena fick sträcka sig. Kungsådran var enligt äldre bestämmelser den del av älven som skulle hållas öppen för vandringsfisken och utgjorde 1/3 av bredden på det djupaste stället.

Ett exempel på en större mätning från isen är den "*Charta öfver Segel Leden och Inloppet till Luleå Stad*" som upprättades av lantmätaren Fredrik Bodin år 1764. Bakgrunden till kartan är denna:

Under åren 1763 och 1764 upprättade lantmätare flera hydrografiska kartor över inloppen och skärgårdarna omkring städer i Norr- och Västerbotten. Kartorna torde ha tillkommit för att användas i samband med 1765 års riksdags behandling av frågan om städernas stapelrättigheter, som innebar rätt till handel och sjöfart med utlandet. Genom resolution den 3 december 1765 utfärdades rättighet för Västerbottens fyra städer (Torneå, Luleå, Piteå och Umeå) att förena sig om en stapel på den för samtliga städer lämpligaste platsen.

Borgerskapet hade vid riksdagen föreslagit Luleå såsom mest lämpligt, då det låg i ungefär mitten av landskapet. Men Ratans hamn (Umeå) vann företräde och blev också 1767 privilegierad med stapelrätt.

För Luleåkartan påbörjades mätningarna på isen den 25 april 1764. Kartan upptar två leder, den västra genom Tjuvholmssundet till Kunohällan och den östra via Hertöslandet ut till Grillklippan.

Sjökartläggning

I samband med att Fältmätningsskåren upprättades år 1805 fanns tankar på att den även skulle ha hand om skärgårdsmätningen. Så blev inte fallet utan Kung. Maj:t bestämde år 1808 att det skulle inrättas en särskild **Sjömätningsskår** (1809-1824).

Sjömätningsskåren upplöstes år 1825 och ersattes **Sjökartarkivet** (1825-1849) som i sin tur avlöstes av **Sjökartekontoret** (1849-1871). År 1872 inrättades **Kungl. Sjökarteverket** (1872-1955) som från och med år 1955 ingick i **Sjöfartsstyrelsen** som en särskild Sjökartebyrå. Sjöfartsstyrelsen ombildades år 1969 till **Sjöfartsverket**. Sjökartläggningen sker vid verkets sjökarteavdelning. (Om modern teknik för framställning av sjökort kan Du läsa i bl a *Sveriges nationalatlas*, delen Sveriges kartor)

Äldre sjökartläggningar sträckte sig inte ända upp till norrbotenskusten. Först åren 1825-27 fullbordades sjömätningen från Skellefteå fram till Torne älv. Det första "moderna" sjökortet för norrbotenskusten, "Bottenviken", gavs ut år 1904. De grundläggande mätningarna hade utförts av Sjökarteverket i huvudsak under åren 1889-1902.

För att erhålla ett geodetiskt underlag för sjömätningen mättes ett triangelnät över kusttrakten och öarna i skärgården. Kustkonturerna inmättes till stor del grafiskt med tublinjal på måtbord. Man mätte även in signaler som skulle användas för det kommande lodningsarbetet.

Lantmätarnas kartor hade i regel endast återgett terrängformer ovan vattenytan. Med sjökorten fick man nu en karta som även gav namn på de flesta undervattensgrunden. Det var i många fall namn som tidigare inte varit kända och använda av lokalbefolkningen. Man kan lätt få intrycket att namnen är utslag av sjömätarnas fantasi.

Det finns också en teori om att många av namnen funnits på de tidigare hemliga militära kartorna och seglingsbeskrivningarna och att sjömätarna fått sina uppgifter härifrån.

Här är några exempel på namn som möjligen kan vara "sjömätarnamn": Alikan, Armbågen, Avläggan, Bakfoten, Blötan, Botten, Bromsen, Brusan, Bullran, Dompan, Droppen, Dykaren, Finskan, Flatbotten, Flickan, Foten, Fröskan, Fördärvet, Gaddarna, Gossen, Gungan, Hejdaren, Humlan, Hörnan, Kadetten, Kalven, Kammen, Karten, Kaxen, Klackraden, Knapen, Knappen, Knatten, Knogen, Knoppen, Kornet, Kossan, Krummen, Kryssen, Kudden, Kullan, Kupan, Lurifax, Låsgrundet, Läggen, Masen, Mittuti, Mössan, Nyckeln, Nyvorden, Nästagrundet, Ofärden, Oron, Peken, Pilten, Plätten, Pulingen, Puttran, Rynkan, Rynkorna, Sexorna, Sjöbjörn, Sjöpampen, Sjöåsen, Sköljsten, Slätan, Spejsten, Spjuvern, Stopparen, Säcken, Sänkan, Tandgården, Toppen, Torget, Trehövda, Tummen, Tuvorna, Tvättsten, Tån, Tänderna, Töcken, Utbredan, Utkiken, Vakupp, Vikundan, Östan, Österbotten och Österkastet.

Järnvägar i Norrbotten

Expropriation

Byggandet av järnvägar i Sverige föregicks av omfattande utredningar av järnvägstekniker (järnvägsundersökning) innan förslag med plan och kostnadsberäkning lades fram. I och med att riksdagen beslutade att en bana skulle byggas fick man även rätt att expropriera den mark som behövdes. För enskilda järnvägar erfordrades koncession för att få expropriera marken.

Lantmätarna i Norrbotten kom främst att engageras för att upprätta de expropriationskartor som låg till grund för bestämmande av markkostnad och inträngsersättning mm. Detta skedde i regel först efter det att banan var byggd.

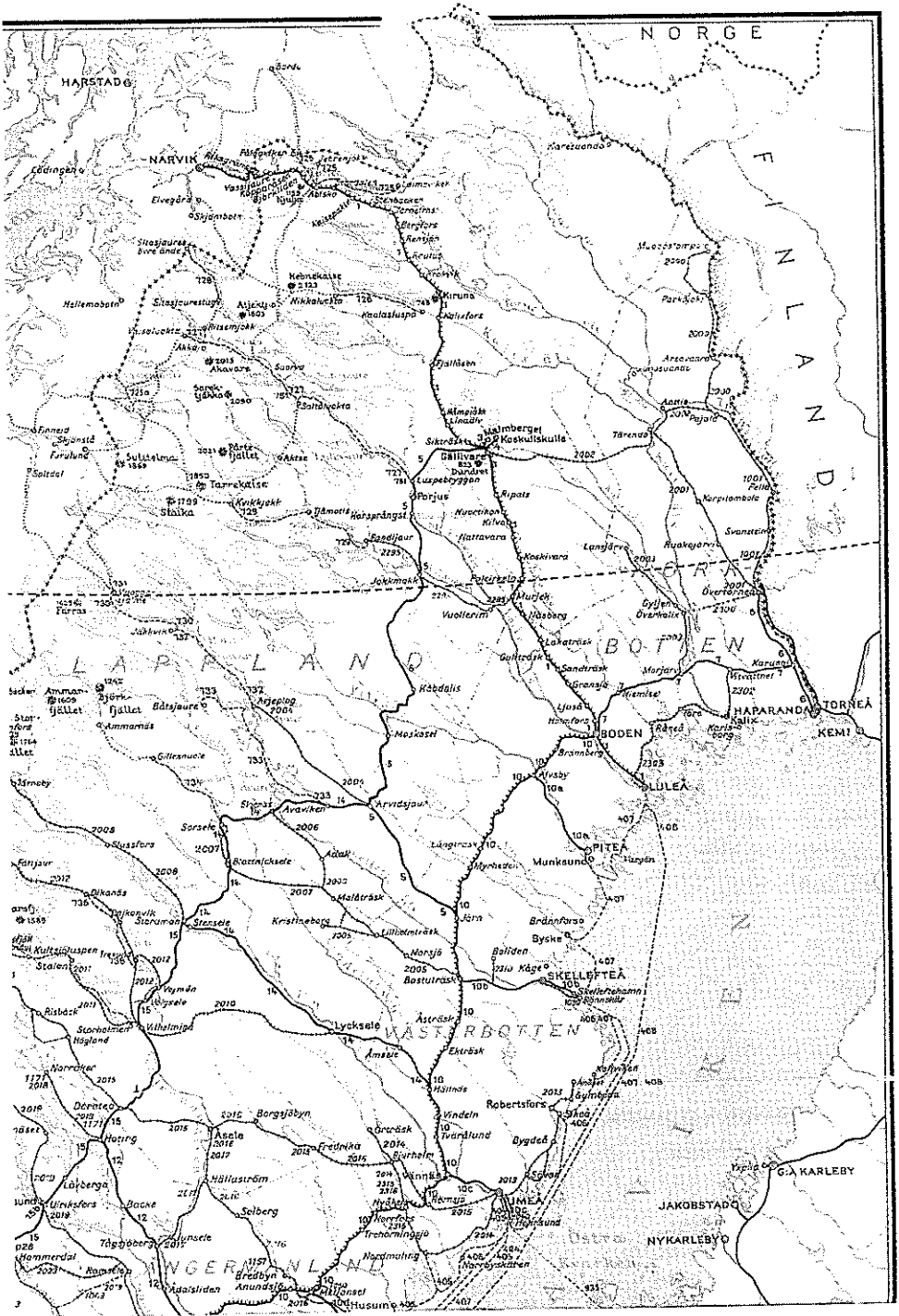
Järnvägsnätet i Norrbotten

Sträckning	Byggnadsår	km	
Långsele-Boden	1887-94	499	
Luleå-Gällivare-Malmberget	1885-94	219	
Gällivare-Koskullskulle	1898-99	9	
Boden-Morjärv	1898-02	74	
Gällivare-Riksgränsen	1898-02	230	
Gammelstad-Karlsvikshyttan	1905-06	6	(enskild jvg)
Morjärv-Lappträsk	1905-10	46	
Gällivare-Porjus	1910-12	54	
Lappträsk-Veittijärvi	1911-13	13	
Älvsby-Piteå	1911-15	53	
Veittijärvi-Kaarungi-Matarengi	1912-14	55	
Karungi-Haparanda	1914-18	26	
Porjus-Jokkmokk	1917-24	46	
Jörn-Arvidsjaur	1924-28	76	
Sorsele-Arvidsjaur	1928-33	89	
Arvidsjaur-Jokkmokk	1930-37	174	
Morjärv-Kalix	1961	39	
Råtsi-Svappavaara	1964	40	

Bandelen Luleå-Gällivare påbörjad som enskild järnväg men övertogs av staten år 1891.

Källor: *Järnvägsinvesteringar i Sverige 1849-1914* Eric Nicander *Järnvägsdata*. Svenska järnvägsklubben

- Järnvägar -

Järnvägsnätet i Norrbotten. Ur Sveriges kommunikationer år 1944

Expropriationskartor

Uppmätningen av järnvägen omfattade spårområdet och bangårdar, men i mycket begränsad omfattning den angränsande marken. Järnvägskartorna upptar ett område om ca 15 meter på vardera sidan om spårmittpunkt. För lantmätarna var det att mäta och kartlägga mil efter mil. De utförde även omfattande fastighetsutredningar för att lägga in alla gränser och samfällda vägar mm. Varje figur arealberäknades och infördes i den beskrivning som sedan låg till grund för fastställande av ersättningen.

I jordregistret erhöles de exproprierade figurena särskilda fastighetsbeteckningar. En längre järnvägslinje kunde därför bestå av tusentals fastigheter. Senare har man nedbringat antalet fastigheter genom sammanläggningar eller fastighetsregleringar.

Inom stadsregisterområdena fick däremot all järnvägsmark samma fastighetsbeteckning, t ex stadsägan 400 i Luleå stad.

För kartarbetet svarade i regel någon kommissions- eller distriktslantmätare. Som exempel kan nämnas att kommissionslantmätaren Z E Wallmark år 1884 påbörjade kartläggningen av Ofotenbanan mellan Luleå och Gällivare. Ofta anlättes någon yngre medarbetare, auskultanter eller extra lantmätare, för att utföra mätningens arbete. Så har t ex Filip Granlund, senare överlantmätare i Norrbottens län, som auskultant 1917-18 uppmätt banan Haparanda-Finska gränsen mm, som distriktslantmätare år 1924 mätt delar av inlandsbanan samt som överlantmätare åren 1935-36 kartlagt bandelen Jokkmokk-Torrajaur-Arpat-sjock-Åberget.

Järnvägs- och lantmätare

Lantmäteristyrelsen tillstyrkte år 1911 att järnvägsstyrelsen skulle få anställa extra lantmätare. SJ:s behov var huvudsakligen uppmätning och kartering av mark som erfordrades för järnvägsanläggningar, förändring till dubbelspår eller utvidgning av bangård eller stationsområde, men även uppmätning i samband med gränsutstakningar av mark som tidigare förvärvats av SJ.

Lantmäteristyrelsen anförde bl a att det låg i sakens natur att mätningarna för en järnväg avvek från de arbetsmetoder som i allmänhet förekom vid den vanliga skiftesverksamheten. De lantmätare som var sysselsatta med laga skiften kunde inte förväntas ha någon vidare grad av erfarenhet av detta slag av lantmäterigöromål. En lantmätare som

däremot uteslutande ägnade sig åt dylika göromål skulle snart vinna önskad erfarenhet. Genom anställande av järnvägslantmätare kunde enligt styrelsens mening stora fördelar stå att vinna såväl i fråga om sättet för arbetets utförande som dess skyndsamma bedrivande.

Behovet av järnvägslantmätare var enligt styrelsens mening så stort att det inte var möjligt för en enda tjänsteman att medhinna allt arbete. Behovet var dessutom långt ifrån av tillfällig art och man kunde ifrågasätta om det inte borde inrättas en ordinarie befattning i stället för en extra tjänst.

En lantmätare i järnvägens tjänst borde likställas med en inom lantmäteristaten extra anställd tjänsteman. Lönen borde motsvara vad en byråingenjör av första klass inom lantmäteriet erhöll eftersom befattningshavaren skulle bli skild från de egentliga skiftesgöromålen och måste lämna åsido alla förhoppningar om vidare befordran inom lantmäteristaten. Styrelsen antog att det småningom skulle anställas fler lantmätare och lämnar som upplysning att år 1901 var 240 lantmätare anställda i den preussiska järnvägsförvaltningens tjänst.

År 1912 fick järnvägsstyrelsen rätt att anställda extra lantmätare som kunde förordnas att var som helst inom riket verkställa förrättning som påkallats av statens järnvägar. Däremot fick han inte befatta sig med lantmäterigöromål åt enskilda.

Som den förste järnvägslantmätaren förordnades Nils Areskog, tidigare stadplaneingenjör i Södertälje.

I Norrbotten har järnvägslantmätare företrädesvis upprättat kartor i samband med utvidgningar av bangårdar o dyl. Här några exempel:

N Areskog	mätningar 1914 i Lakaträsk, Nattavara och Svartön i Luleå,
Carl Högberg	Svartö bangård i Luleå år 1917,
Bengt Lindberg	Sävast 1947,
Sven E Lindner	Korsträsk tågmötesplats, i Bodens stad och i Gammelstad , 1914 och 1918 ,
Nils Johan Saedén	Kullens grustag i Piteå socken

- Järnvägar -

Karta

nr 39 delar öfver den mark, som tagits i anspråk
får järnvägsanläggningen

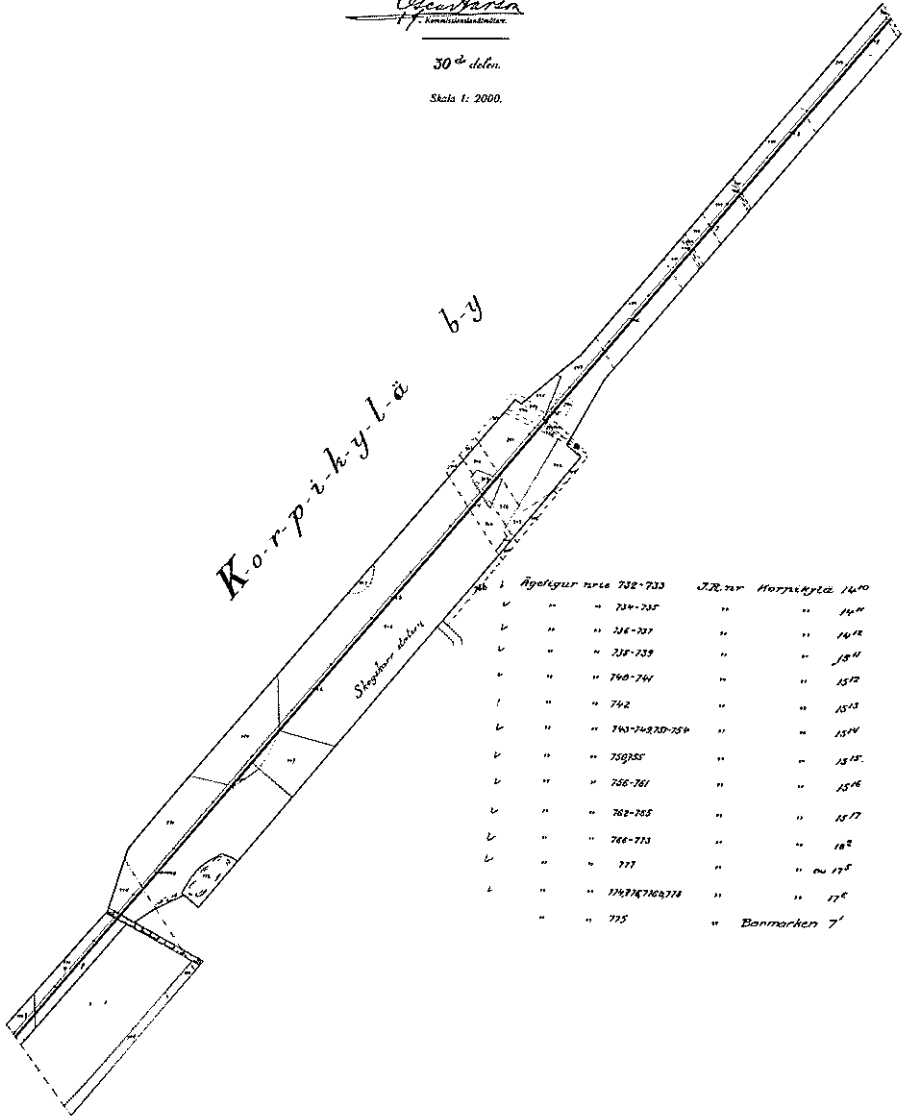
Karungi-Matarengi,

upptecknad åren 1915—1916 af

Oscar Larsson
f. f. lantmätarskötare

30^e deln.

Skala 1: 2000.

	Ägarens nr 732-733	J.R. nr	Höjningshög 14 ⁰⁰
✓	" " 734-735	" "	14 ⁰⁰
✓	" " 736-737	" "	14 ⁰²
✓	" " 738-739	" "	13 ⁹⁴
"	" " 740-741	" "	13 ⁸²
l	" " 742	" "	13 ⁷³
✓	" " 743-748 750-754	" "	13 ⁶⁴
✓	" " 750 755	" "	13 ⁵⁵
✓	" " 756-761	" "	13 ⁴⁶
✓	" " 762-765	" "	13 ³⁷
✓	" " 766-773	" "	13 ²⁸
✓	" " 777	" "	13 ¹⁹
✓	" " 778 779 780 781	" "	13 ¹⁰
"	" " 775	" "	Banmarken 7'

Blad ur kartan i 39 delar öfver järnvägsdelen Karungi-Matarengi, upptecknad
åren 1915-16 av f. f. kommissionslantmätaren Oscar Larsson

Marklösen

Vid anläggandet av statsbanorna i Norrland ansåg staten det vara skäligt att de län, som närmast kom att få nytta av järnvägen, skulle tillhandahålla den erforderliga marken utan kostnad för staten. I enlighet med riksdagens beslut år 1890 åtog sig Landstinget i Norrbotten att i samband med byggandet av norra stambanan kostnadsfritt för all framtid upplåta all mark till banbyggnad, hållplatser och bangårdar samt för omläggning av allmänna eller enskilda vägar. Under arbetets fortgång skulle landstingen även upplåta sidoschakter och lämna ersättningar för försvårad brukning mm. Per kilometer banlängd skulle dessutom tillhandahållas ca 200 st sågtimmer. Inom skogsmark skulle den upplåtna marken ha en bredd av 15 meter på vardera sidan av banans mittlinje.

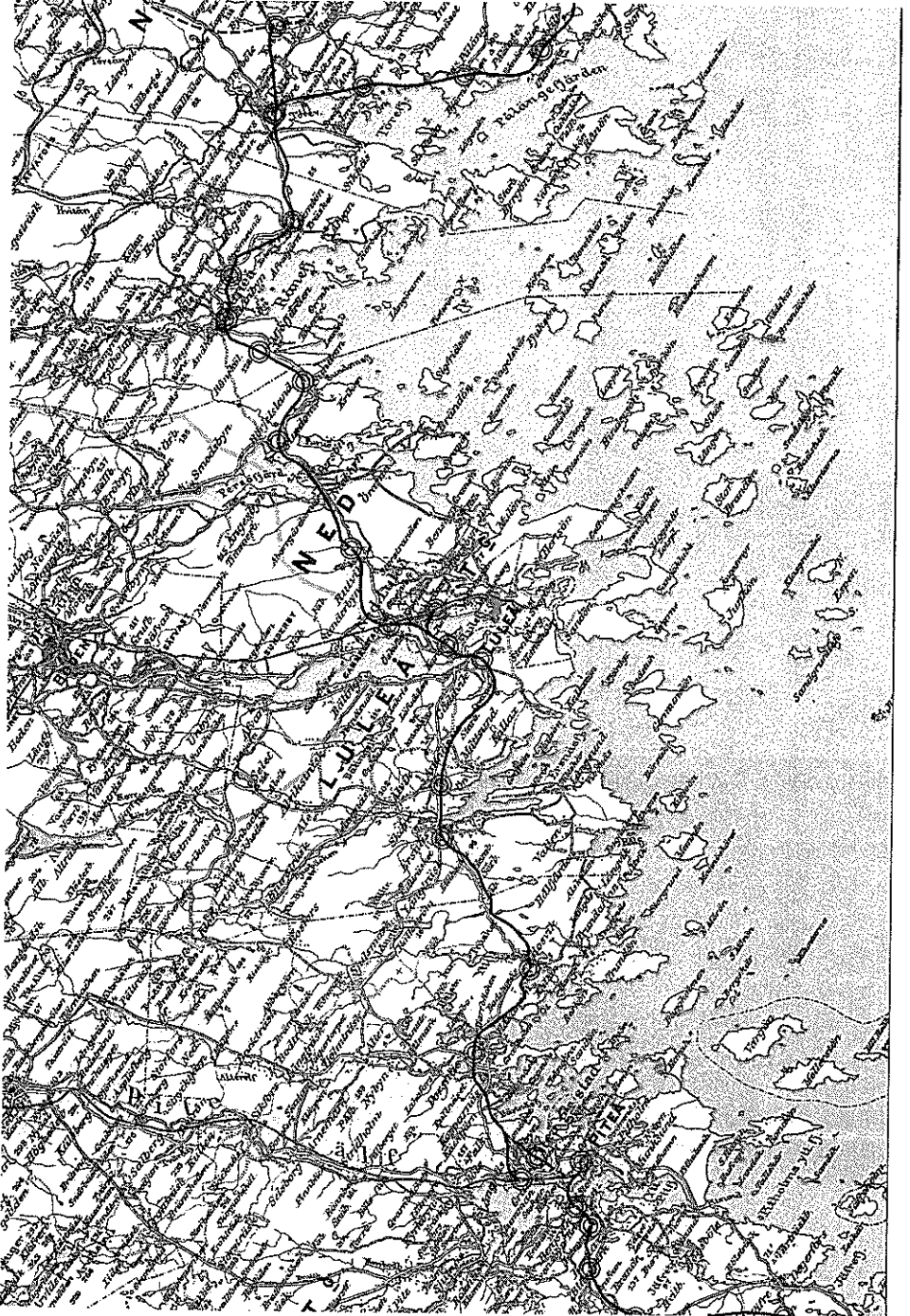
Marklösen skedde i första hand genom frivilliga uppgörelser och om det inte lyckades genom expropriation. Kronomark avstods utan ersättning.

"Norrbothniabanan"

Under 1990-talet satsas miljardbelopp på nya järnvägar samt upprustning av det befintliga nätet med kurvrätningar, tunnelbyggen och dubbelspår mm. Mätningstekniken och utrustningen är en helt annan än för 100 år sedan. Nu tar man hjälp av satellitmätning (GPS) och digitala kart- och projekteringssystem mm.

I Norrbotten har det talats om en framtida kustjärnväg, den sk **Norrbothniabanan**. Redan på 1920-talet fanns tankarna på en liknande lösning. En utredningskommitté, ledd av landshövdingen G. Malm, lät då göra en teknisk, ekonomisk och elektrisk utredning av en kustbana genom Norrbottens län.

Denna redogörelse har skrivits i samarbete med Rolf Pettersson och Börje Thoursie.

Utdrag ur karta över föreslagen kustbana genom Norrbottens län år 1919-22.
En föregångare till dagens "Norrbottenbanan"

Jordartskartor

Lars Suo

År 1965 utkom "Beskrivning till jordartskarta över Norrbottens län nedanför Lappmarksgränsen" av Erik Fromm. Till beskrivningen hörde även jordartskartor i skala 1:200 000.

Under senare delen av 1980-talet tog lantmäteriet i Norrbotten upp frågan om att upprätta moderna och noggrannare jordartskartor i topokartans skalområde, 1:50 000, över en del av länet. Några aktuella utgivningsplaner för sådana kartor fanns ej hos SGU.

Arbetet påbörjades som ett samarbetsprojekt mellan Lantmäteriet i länet och dåvarande SGAB i Luleå. Kartprojektet skulle från början helt finansieras genom insatser från intressenter i länet. Det var bl a Länsstyrelsen, Skogsvårdsstyrelsen, Domänverket, Milo ÖN samt Luleå, Piteå, Älvsby och Kalix kommuner. Då det efter hand stod klart att det skulle vara svårt att helt täcka produktionskostnaderna genom intressentmedel, drogs SGU i Uppsala efter förhandlingar in i projektet. Genom SGU:s engagemang kom kartprojektet i åtnjutande av statliga anslagsmedel för täckande av den kostnad som avsåg SGU:s insats.

Arbetsfördelningen i produktionen var sådan att SGAB och SGU ansvarade för det jordartsgeologiska innehållet medan Lantmäteriet, som representerades av LM-kartor i Luleå och Kiruna, ansvarade för det kartografiska arbetet. Lantmäteriet svarade också för upphandlingen av tryckningen.

Produktionen av jordartskartan har till stor del skett med hjälp av digital teknik. Kartans jordartsgeologiska innehåll har lagrats digitalt i samband med originalframställningen som skett vid kartutvecklingsenheten i Kiruna. Planbild, höjdkurvor, myrmarker etc har tagits ur topokartans och vegetationskartans original.

Slutresultatet är dels en analog tryckt karta, dels också databaser som är tillgängliga för GIS-system.

Det sista bladet i serien om 14 utgavs 1994. Förlagsrätten till kartserien innehas av SGU.

Taktila kartor

Mats Dahlberg

Det finns idag enligt SCB:s statistik ca 150.000 personer i Sverige som av olika skäl har nedsatt syn. Med nedsatt syn menar SCB "*personer som inte utan svårigheter kan läsa vanlig text i en dagstidning (med eller utan läsglasögon)*". I stor utsträckning är nedsatt syn åldersrelaterad, men ett flertal sjukdomar innebär att synnedsättning kan inträffa helt oberoende av ålder. Ungefär var fjärde synskadade har också någon annan form av handikapp. Detta, samt det faktum att många får sin synskada i sen ålder innebär att endast ungefär 1200 personer använder punktskrift i Sverige. Bland dessa 1200 personer finns dock en grupp människor som mycket väl kan tillgodogöra sig geografisk information i form av kartor om de utformas på ett lämpligt sätt, dvs så att informationen kan kännas med fingertopparna. Idag finns dock ingen egentlig organiserad produktion för framställning av kartor åt synskadade. Det innebär att denna grupp svenskar i stort sett står utan viktig samhällsinformation. Det är dessutom en grupp som i vissa avseenden har större behov av kartor än andra. En fungerande karta är ju det enda sättet för en synskadad att få veta hur omgivningen runt bostaden ser ut, hur man ska hitta i shoppingcentret där de dagliga inköpen görs osv. Dessutom behöver naturligtvis en synskadad i samma utsträckning som vi seende veta hur vår kommun, vårt län, vårt land och vår värld ser ut i olika hänseenden. För att inte tala om hur mycket nyhetsinformation som förmedlas med hjälp av kartor via tidningar och TV. I Sverige satsar staten årligen runt 150 miljoner kronor på framställning av kartor och geografiska databaser. Vi avslutar under det kommande året den första etappen (?) av projektet *Sveriges Nationalatlas* som då har kostat runt 60 miljoner kronor. Skulle inte Sverige ha råd att också satsa en liten slant på att förse synskadade människor med ett grundläggande kartmaterial över vårt land? Ska inte synskadade barn och ungdomar få tillgång till ett bra undervisningsmaterial i geografi som alla andra? Skulle inte samhället ha råd att hjälpa synskadade med enkla kartor runt deras närmaste omgivningar?

I dag finns tekniken att framställa taktila kartor i hög kvalitet till rimliga priser. Vad som behövs är medel för att utarbeta en standard för olika karttyper, utveckla kopplingen mellan den taktila kartan och multimediateknologin, undersöka hur GIS kan utnyttjas för att hjälpa

till att höja informationsinnehållet i kartorna samt naturligtvis medel för att starta produktionen.

Utveckling av datorstödd produktion

Vid dåvarande LM Kartor i Kiruna, nuvarande Metria, region Nord, påbörjades 1991 ett metodutvecklingsarbete vars mål var att skapa en produktionskedja för framställning av taktila kartor, dvs kartor vars information framställs i relief så att synskadade kan känna av informationen med fingertopparna. Tidigare hade förlagor eller formarna till den här typen av kartor framställts med tidsödande manuella och provisoriska tekniker. Genom att tidsåtgången för produktionen var så stor stupade varje försök på en mer planmässig och regelbunden produktion på kostnaderna. De kartor av den här typen som gjordes (och görs) var och är ofta frukten av enskilda, frivilliga och slumpmässiga initiativ. Ofta stannar kartproduktionen vid enkla svällpapperskartor som i och för sig fyller ett mycket stort behov, men som på grund av tekniken måste göras mycket enkla och som inte är särskilt hållbara och dessutom inte kan förse med färgpåtryck, vilket är av stor betydelse för de icke helt blinda.

Till stor del skedde produktionen av de manuellt framställda kartorna av teknologer på KTH, som under Christer Palms ledning gjorde kartorna som ett arbete inom ramen för kartografiundervisningen. Starten för den digitala utvecklingen var ett examensarbete av en av teknologerna, P O Krook, vilket visade på möjligheterna att utnyttja datorstöd för att förenkla produktionen. Det är detta examensarbete som vidareutvecklades i Kiruna och som lett till fungerande produktionsrutiner för taktila kartor. Utvecklingsarbetet har skett i ett nära samarbete mellan två helt olika världar. Metrias värld av kart- och databasproduktion och ett mycket intresserat småföretag inom den mekaniska branschen i Kiruna - MekanIndustri AB. Som stöd har också Tekniskt Centrum I Kiruna (TECEK) - en teknisk stödresurs för småföretag - fungerat. Detta samarbete över olika verksamhetsområden har visat sig mycket givande. Givetvis har också användarna varit representerade vid arbetet och då i form av representanter för Synskadades Riksförbund men även experter på taktila bilder genom representanter för SIH, Statens Institut för Handikapphjälpmedel i Skolan. Utvecklingsarbetet vad gäller produktionstekniken - som till en mindre del har finansierats av Allmänna Arvsfonden och i övrigt av respektive företag - har i sin första etapp avslutats.

Produktionsmetoden

Produktionsmetoden bygger i grunden på Metrias arbetsverktyg för kart- och databasproduktion, dvs ArcInfo och Scitex (för utmatning av tryckoriginal). I ArcInfo digitaliseras den information som skall ingå i kartan. Som regel är det ganska lite information som ska in i systemet, eftersom en taktill karta måste göras mycket generaliserad för att man med fingertopparna klart och otvetydigt ska kunna urskilja kartans olika objekt inklusive tillhörande text. Det stora arbetet när det gäller datafångsten ligger med andra ord inte i digitaliseringen utan i generaliseringsarbetet. Det är sällan eller aldrig möjligt att använda befintliga databaser eftersom de förändringar som måste till, normalt är så stora att det går fortare att starta om från början än att förändra data i en befintlig bas.

I ArcInfo har, inom utvecklingsprojektet, byggts upp ett embryo till symbolbibliotek som innehåller manér för vissa punkt- och linjeobjekt, texturer för olika yttyper samt brailleskriftsalfabetet. Vid sidan av detta symbolbibliotek som avser "reliefdelen" av kartan, finns upplagt ett motsvarande bibliotek för den traditionella delen, dvs kartans färger. (Skälet till att kartan förses med vanligt tryck är dels för att underlätta för de synsvaga, dels för att seende lättare skall kunna hjälpa en synskadad att ta till sig kartan i ett inläringsskede). Exempelvis finns all text både som braille och som vanlig text. Brailletexten är dock som regel förkortad till en trebokstavskombination eftersom dessa bokstäver är så stora och namn därför sällan ryms att sättas ut i sin helhet. Till kartan finns därför en nyckel som i braille förklarar vad varje bokstavskombination står för. En taktill karta görs med andra ord i två versioner samtidigt - en för reliefen och en för färgerna - utöver detta finns också en nyckel för texten.

När databasen är uppbyggd och man genom verifikationer konstaterat att man är nöjd med densamma skickas "*reliefversionen*" i ett speciellt dataformat till MekanIndustri. Där fräses man en form av kartan. Fräsen påminner om den gamla typen av ritmaskiner, men där ritverktyget ersatts av en borr. Vid fräsningen läggs informationen i olika lager eller nivåer. I botten ligger ytorna. På dessa läggs mönster så att texturer skapas som gör att de olika typerna av ytor kan särskiljas med fingertopparna. Texturer ersätter på så sätt en vanlig kartas basfärger. Ovanpå ytorna finns en nivå med linjer och symboler. Skillnaden mellan olika nivåer är 0,5 mm. Ovanpå ytorna läggs också brailletexten, men med en något mindre nivåskillnad. Vid fräsningen kan upp till sju simultana nivåer skapas. Detta ger relativt stora friheter vid designen av kartan. Till formen används ett boardmaterial och fräsningen sker

"negativt", dvs uppstående detaljer, t ex braillebokstäverna eller en väglinje, blir vid fräsningen nedsänkta. Detta för att det är betydligt enklare att borra ett hål än att renfräsa ett område runt en punkt i t.ex en braillebokstav. Från den "negativa" formen görs en avgjutning i ett gummimaterial som används som matris vid kommande mångfaldigande.

Den andra "versionen" av kartan behandlas på traditionellt sätt i Metrias kartproduktionssystem. Tryckoriginal tas fram som utnyttjas vid tryckning av plastark som utgör grunden för slutproduktionen. De förtryckta plastarken formas slutligen över matrisen i en speciell vacuumformningsanläggning där plasten först värms och sedan pressas över matrisen, samtidigt som luften trycks ut med hjälp av en vacuum-pump. På så sätt kan mångfaldigande ske på ett enkelt sätt. Resultatet blir en högkvalitativ och hållbar reliefkarta i färg.

Kartor till handikappolympiaden i Lillehammer

Den första riktigt stora fullskaleproduktionen som gjordes vid Metria/MekanIndustri var en serie kartor för de synskadade deltagarna vid Handikappolympiaden i Lillehammer 1994. Serien innehöll en översikt över Lillehammers omgivningar i skala 1:300 000, en översiktlig stadskarta över Lillehammer, en karta över OS-byn och en över det servicecentrum där deltagarna åt, handlade och umgicks. Projektet finansierades av Statens Kartverk i Norge och rönnte mycket uppmärksamhet. Projektet har följts upp genom att Lillehammers kommun beställt och fått gjort en taktil karta över en museibyggnad och framdeles också ska göra en karta över det angränsande Maihaugen, en motsvarighet till Stockholms Skansen.

Lantmäterikartor i Norrbottens län

Överlantmätare H. K. Brändström år 1922

Redogörelsen för lantmäterikartorna i Norrbotten ingår i den sammanställning av det kartmaterial som fanns i de olika länskontorens arkiv och som publicerades i Kartografiska sällskapets skrift "Sveriges kartläggning", utgiven år 1922.

I Norrbottens län, som består av såväl kustkommuner som lappmarkskommuner, har lantmäteriet vad kustkommunerna vidkommer haft en lång utvecklingshistoria, och finnas för denna del av länet akter och kartor ända från början av 1700-talet, men för lappmarken äro med mycket få undantag kartor och akter upprättade endast under tiden 1870-1920.

Förutom ett mycket stort antal avsöndringsakter och avsöndringskartor äger lantmäterikontoret 10.900 förrättningsakter med tillhörande 11 500 kartor, varav 1 426 kartor endast beröra lappmarkssocknarna.

De äldsta här förvarade kartorna äro från början av 1700-talet och beröra byarna och enstaka hemman inom länets kustland. De benämnas tegskifteskartor, men synas i de flesta fall icke upprättats för skiftesändamål utan för beskattningsändamål. Från mitten av 1700-talet finnes ock en stor del liknande kartor med beskrivningar, vilka dock uteslutande synes vara upprättade för verkställande av s.k. tegskifte. Dessa akter med tillhörande kartor, som utvisa hemmanens och hemmansdelarnas antal, mantal och ägare samt deras åkrars och ängars uppdelning i tegar och fall, omfatta byarnas hela odlade areal och torde på grund härav och sin rikedom på detaljer äga ett stort värde från jordbruksstatistisk synpunkt.

Under tiden från och med 1770 och till år 1827 tillkommo storskifteskartor över största delen av byarna i länets kustland, av vilka ett flertal underkastats storskifte 2 à 3 gånger, omfattande för en del byar alla inägor och för andra alla ägor (således även avrösningsjorden).

Endast en by inom lappmarkerna eller Glommersträsk by i Arvidsjauras socken har undergått storskifte och detta, som ägde rum år 1806, omfattade byns inägor.

Även dessa kartor äro på grund av sin detaljrikedom och den noggrannhet, varmed de i allmänhet, särskilt på 1800-talet blivit upprättade, av värde från jordbruksstatistisk synpunkt.

Från samma tid finnas ock avvitringskartor över de flesta byarna i kustlandet, upptagande och redovisande de ägor, som tillagts varje by, vilka kartor dock äro synnerligen summariskt upprättade med få detaljer. Från jordbruksgeografisk synpunkt sakna samtliga dessa kartor betydelse.

Mellan åren 1830-1880 hava de flesta byarna och en del enstaka hemman i kustlandet undergått laga skifte. Under tiden mellan 1880-1900 hava övriga byar och enstaka hemman inom kustlandet i allmänhet undergått laga skifte och de återstående samt en del stora byar i Piteå socken laga skiftats under tiden 1900-1920. Numera hava ej allenast alla byar utan ock de flesta enstaka hemman i länets kustland undergått laga skifte, vadan nu varken för någon by eller något enstaka hemman storskifte är gällande.

Under tiden 1830-1880 verkställdes ock allmän slutlig avvitrning av alla byar och hemman i länets kustland, varvid ock de byar, som förut avvitrats, undersöktes och avvitrningen i erforderliga delar för dem korrigerades, varvid dock till stor del användes kartor, upprättade i slutet av 1700-talet och i början av 1800-talet. De kartor, som ånyo upprättades, voro för en del socknar mycket summariska, men för en del, särskilt Piteå, Nedertorneå och Karl Gustavs socknar, mycket noggrant och detaljrikt utförda, vadan avvitringskartorna utom för dessa tre socknar synes vara av ringa värde annat än för att utvisa varje bys och hemmans rågångar samt därinom belägna andra byar tillhöriga urfjällar och utjordar.

Dessutom har ett mycket stort antal hemmansklyvningar utförts å de vid laga skiftena utlagda hemmansdelarna både av äldre och nyare data. Dessa hemmansklyvningar under de sista 40 åren hava i allmänhet efter fullständig ny avmätning blivit upprättade med stor noggrannhet och med talrika detaljer och redovisa ej allenast de tillkomna hemmansdelarna, deras mantal och såväl odlade som oodlade ägor utan även i allmänhet de före klyvningen uppkomna avsöndringarna och deras areal samt även ofta deras ägor i särskilda ägoslag.

Åren 1897-1920 hava hit redovisats ett mycket stort antal ägostyckningsakter med tillhörande kartor.

Före år 1850 funnos endast två avsöndringar i länet, men senare och särskilt under tiden från och med 1880 har en mycket stor mängd avsöndringar tillkommit, varöver ock delvis särskilda kartor finnas. Ägostycknings- och avsöndringskartorna utvisa i regel endast fastigheternas gränser och därinom befintliga samfälligheter och sakna därför all betydelse annat än ur rättslig synpunkt, vartill måste framhållas, att större delen avsöndringskartor före år 1917 äro mycket undermåliga,

varemot de som från och med år 1917 upprättats, äro mycket noggrant och väl upprättade.

Laga skiftes-, hemmansklyvnings-, ägostycknings- och avsöndringskartorna hava givetvis stor betydelse i rättsligt avseende, varjämte laga skifteskartorna och hemmansklyvningskartorna i såväl jordbruksstatistiskt som jordbruksgeografiskt avseenden måste vara av stor betydelse.

Laga skiftes- och hemmansklyvningskartorna finnas så att säga över hela kustlandets alla byar och hemman, och över den övriga delen av kustlandet finnas avvitringskartor, vadan hela kustlandet är fullständigt kartlagt.

Över en mycket stor del av byarna och hemmanen i lappmarkerna med undantag av Karesuando socken finnas även laga skifteskartor och en del ehuru ej så talrika klyvningskartor samt många ägostyckningskartor.

Det område, varå laga skifteskartor finnas, utgör i kustlandet 1 541 060 hektar eller 154,11 kv.-nymil, i lappmarken 708 057 hektar eller 70,81 kv.-nymil. Över övriga delen av kustlandet liksom ock över övriga delen av lappmarkerna finnas avvitringskartor över de delar, som ligga nedanför odlingsgränsen, och över mindre delar ovanför odlingsgränsen.

Områden, som ej underkastats laga skifte och som bestå av kronomarker, utgöra för kustlandet 1 278 882 hektar eller 127,89 kv.-nymil och för lappmarken 3 389 147 hektar eller 338,91 kv.-nymil, för vilka trakter endast finnas avvitringskartor i skalan 1:8 000 för kustlandet och 1:20 000 för lappmarkerna.

Dessutom förekomma inom lappmarkerna oavmätt fjälltrakter till en vidd av 3 825 818 hektar eller 382,58 kv.-nymil."

Norrbottens ekonomiska kartverk

Torbjörn Berglund

Norrbottens ekonomiska kartverk inrättades år 1859. Det var ett särskilt kartverk som vid sidan av Rikets ekonomiska kartverk bedrev kartläggning i Norrbottens län med säte i Luleå fram till 1901. Tillkomsten av ekonomiska kartverket var ett i raden av flera försök under 1800-talet att få till stånd en rikstäckande kartläggning av landet i ekonomiskt hänseende. Under 1800-talet ökade behovet av att ta fram småskaliga kartor både för militära och civila ändamål. De militära behoven var främst inriktade på topografisk information dvs kommunikationer, terrängens beskaffenhet, framkomlighet, hydrografi och hamnar etc. Det civila behovet handlade mer om terrängen i ekonomiska termer som markägande och markanvändning och som underlag för större anläggningsprojekt som järnvägsutbyggnader, kanalbyggen mm. De skilda behoven resulterade i en uppdelning av kartframställningen i en militär och en civil organisation där fältmättningsbrigaden, topografiska corpsen och senare generalstabens topografiska avdelning skötte den militära kartläggningen medan tillsynen och ansvaret för de civila geografiska kartverken ålades lantmäteristyrelsen genom generallantmäterikontoret.

Ett centralt kartläggningsprojekt på den civila sidan under första hälften av 1800-talet var det sk "sockenkartverket" vars syfte enligt det kungliga brevet den 12 december 1845 var: "*att vinna i möjligaste måtto fullständiga och pålitliga upplysningar om landets beskaffenhet och tillstånd i alla delar, så i geografiskt, som i statistiskt och ekonomiskt afseende*". Direktiv för sockenkartverket fanns redan i 1827 års lantmäteriinstruktion men arbetet gick mycket långsamt. Några orsaker till detta var bla att arbetet till viss del avsågs att utföras av oavlönade lantmätare som sökte fast tjänst i lantmäteriet. Befordransmöjligheten innebar inte någon större lockelse för utförandet av detta ofta komplicerade uppdrag. Under samma period drogs även lantmätartjänster in både vid general-lantmäterikontoret och vid länen. Andra arbetsuppgifter som ex.vis lagaskiftesförrättningar upptog stor del av lantmätarresurserna. Förutsättningarna att få till stånd sockenkartverket var således inte de allra bästa. En hel del sockenkartor producerades dock men generellt kan sägas att de ofta var hastverk av sämre kvalitet. Ambitionen att få "*säkra och pålitliga upplysningar om landets beskaffenhet*" hade inte kunnat nås, arbetet stannade i princip av och man får nog betrakta

sockenkarteverket som ett misslyckande. Som en följd av detta och för att lösa frågan om geografiska kartläggningen togs därför beslut om att etablera rikets ekonomiska kartverk och Norrbottens ekonomiska kartverk år 1859.

Rikets ekonomiska kartverk och Norrbottens ekonomiska kartverk tillkom således genom kungligt brev den 15 april 1859. Ändamålet var liksom för sockenkarteverket alltjämt att samla kunskap om markanvändning och statistik över landet i ekonomiskt hänseende. Beslutet föreskrev att kartverket skulle stå under överinseende och ledning av överdirektören vid lantmäteriet med biträde av överingenjören och ingenjörerna vid generallantmäterikontoret. För Norrbotten ansåg man det av alldeles särskild vikt att ta fram ekonomiska kartor med tanke på de större uppodlingsföretag och industriella företag som då var aktuella i länet. Eftersom det bedömdes som svårt för överdirektören att ha insyn över arbetet i denna landsända uppdrogs det åt landshövdingen i Norrbottens län att utöva ledningen över kartläggningsarbetet i länet. Detta innebar att ett särskilt kartverk inrättades för Norrbottens län och man fick ett delat huvudmannaskap för de båda verken dels lantmäteristyrelsen och för Norrbottens del landshövdingen i länet.

Landshövding i Norrbottens län var vid denna tidpunkt Per Henrik Widmark (1800-1861). Han hade själv ett förflutet som lantmätare och hade bla sammanställt en småskalig karta över Hälsingland liksom även ett antal sockenkartor. Han hade därför god kunskap om själva arbetet. P.H Widmark som tillträdde sin landshövdingetjänst 1 juli 1859 var känd som en sällsynt energisk och produktiv person. Han startade både sin landshövdingetjänst och arbetet med ekonomiska kartverket med rekordfart. För att skapa sig en bild över länets tillstånd påbörjade han omedelbart en rundresa i länet till samtliga socknar utom Karesuando. Totalt avverkades 223 mil till slutet av augusti, en imponerande prestation med tanke på dåtida kommunikationer.

Sina intryck från rundresan och planer på angelägna projekt för länet finns samlades i en tryckt skrift, "*Underdånig berättelse innefattande ekonomiska och statistiska upplysningar om Norrbottens län, samlade under embetsresor år 1859*". Samma sommar påbörjades även förberedelsearbeten för ekonomiska kartläggningen. Det utgångsmaterial som fanns tillgängligt i Norrbottens län var i huvudsak geometriska kartor och sockenkartor för kust- och de kustnära socknarna. Geometriska kartor fanns även för Riksgränsen mot Norge och Finland, främst som ett resultat av S G Hermelins kartverk från 1700-talet. Avvittringskartor över spridda delar av inlandet fanns även, men i stort sett kan man säga att detaljerat material över inlandet saknades helt. Norrbottensavdelningen av kart-

verket hade förutom uppdraget att framställa ekonomiska kartor med beskrivningar även till uppgift att upprätta stomkartor och utföra topografisk fältmätning. Detta arbete utsträcktes även till fjällområdena i Västerbottens och Jämtlands län. Ett oerhört arbete väntade kartverkets personal.

P.H Widmark anställde Kaptenlöjtnanten Carl Anton Pettersson för att utföra astronomiska och kronometriska observationer för Ortsbestämmelser samt att uträkna ett kartnät över länet i den tangerande koniska projektionsmetoden. Han var inspektör för navigations-skolorna i riket och startade redan sommaren 1859 arbetet med Ortsbestämmelser. Till sin hjälp hade han flera kartografer bla Lars Berg och Henrik Adolf Widmark (P.H Widmarks son, se avsnittet Kartografer i Norrbottens län). Arbetet med att uppmäta flod- och vattensystemen i Lappmarken och fjällen skulle påbörjas under kommande vinter medan istäcke fanns. Jobbet skulle uppdras åt yngre lantmätare som man bedömde kunde vara "hugade att vistas i fjällen denna årstid". Vattendrag skulle avvägas liksom större bergstoppar. Det var i samband med dessa fjällmätningar man kunde konstatera att Kebnekajse var Sveriges högsta berg och inte Sulitelma, som man länge trott.

C.A Pettersson som även var konstnär utgav efter sin vistelse under fyra somrar i Norrbotten ett praktfullt planschverk: "*Lappland, dess natur och folk*", där även en del notiser återfinns om själva uppdraget för kartverket. C.A Pettersson framhåller vikten av att Ortsbestämmelser genomförs för upprättandet av det nya kartverket. Han skriver bla: "*På yrkande av den förtjenstfulle numera aflidne landshöfdingen Widmark i Norrbottens län, hade Kongl. Majestät åt mig uppdragit att intränga i och genomresa de inre delarne af våra Lappmarker, för att genom astronomiska observationer göra Ortsbestämmelser derstädes och för öfrigt taga kännedom om dessa till stor del nästan alldeles okända trakter. Hittills hade nemligen vår kunskap derom, särskilt i geografiskt afseende, varit icke blott ytterst ofullständigt, utan i många fall alldeles felaktig. Sålunda finnas t. ex. derstädes ganska stora vattendrag, hvilka aldrig varit omtalade i någon resebeskrifning, än mindre utsatta på någon karta; en del platser finnas på våra hittills utgifna kartor utlagda för nordligt, andra för sydligt, och felen i afseende på longitud äro på flera ställen högst betydande. Någoting liknande verkliga höjdbestämmelser derstädes kunna vi före den senaste tiden knappt säga oss hafva haft, utan hade man nöjt sig med blott och bart gissningar.*"

....." Enligt provisionell beräkning af polhöjden fanns, att Arvidsjaurs kyrka bör på våra kartor flyttas 1 1/3 mil längre åt söder. När ett så stort fel i läget af en bland de mest besökta punkterna i Lappmarken förefinnes, kan man lätt tänka sig, huru ofullkomligt våra nuvarande kartor representera

det inre af våra Lappmarker. Här af inses äfven, af huru stor vikt det under landshöfding Widmarks ledning till utarbetning företagna kartverket öfver det vidsträckta Norrbottens län bör vara."

Kartskalan på den tryckta kartan skulle enligt instruktionerna vara 1:50000 Men för Norrbottens del begärdes och beviljades att kartskalan skulle bli 1:100000 pga av länets vidsträckthet. Efterhand övergavs den generella skalan 1:100000 och ett flertal skalområden förekom. I kustområdet utgavs kartan i skala 1:100 000 häradsvis (Häradskartan) medan man för inlandet och fjällområdet blä tillämpade skalan 1:200 000. Kartan gick då under benämningen "ekonomisk topografisk karta". Kartorna graverades på litografisk sten vid rikets kartverk för tryckning. Till kartan hörde en beskrivning med arealuppgifter. Det var dessa som till en början var de allra viktigaste. Staten bekostade heller inte alltid en utgivning av kartan i tryckt form. Skaraborgs län blev av den anledningen utan tryckt karta medan arealbeskrivningen utgavs.

År 1870 hade Norrbottens ekonomiska kartverk följande personal-sammansättning:

"3 officerare, 1 underofficer, 1 ritare, 1 landtmäteriaskultant, 1 nivellör och ett extra biträde för planmätningar. En kapten som är förman för arbetena avlönas med 2500 Rdr och de för en längre tid anställde arbetarna 1500 Rdr : Respenningar 300 Rdr per år dock förmannen 500 Rdr".

Ur Underdånigt betänkande rörande de Topografiska, geologiska ock ekonomiska kartverken. Avgivet den 6 februari 1871. Av samma källa framgår statsanslagens nivåer:

År	Årligt belopp
1859-1866	10 750 Rdr
1867-1870	20 000 Rdr

Dessutom totalt 36 000 Rdr från anslaget till jordbruk, handel och näringar under perioden 1859-1869.

Norrbottens ekonomiska kartverk hade en självständig roll fram till 1873 då den övergripande styrelsen och ledningen av verket övergick till Topografiska kåren. Skälen till detta var blä att åstadkomma en samordning med den topografiska kartläggningen. Verksamheten vid Luleåkontoret pågick till 1901 då kartbyrån drogs in och förlades under Rikets allmänna kartverk. Det mättnings- och kartläggningsarbete som utfördes vid Norrbottens ekonomiska kartverk var i många stycken ett pionjärarbete. I allt väsentligt har detta arbete utgjort grunden för de allmänna kartorna över länet fram till produktionen av topografiska kartan startades på 50- 60-talet.

Genom den regionalpolitiska propositionen 1983 beslöt riksdagen återigen att regional produktion av ekonomiska kartor skulle ske i Luleå. Etableringen i Luleå har på många sätt också varit ett pionjärbete. Som första regionala produktionsställe vid sidan av Lantmäteriverket fick vi möjligheten att starta upp en helt ny produktionslinje baserad på modern digital teknik. Etableringen utvärderades efter ett par år och har därefter lett till etableringen av ytterligare ett regionalt produktionsställe i Karlskrona (1987). Teknikutvecklingen inom kartografin har det senaste decenniet varit oerhört snabb men situationen liknar ändå på många sätt den som rådde under det gamla ekonomiska kartverkets tid. Diskussionen om lämpliga kartskalor, de speciella förhållanden som länets vidsträckthet mm känns igen. De allra senaste åren har också den eviga frågan om en bättre samordning med annan topografisk kartläggning tagit fart. Denna gång syns det dock som om vi äntligen är på väg att nå en reell samordning genom de beslut som tagits att bygga och lagra en gemensam databas med grundläggande geografisk information för skalområdet 1:10000-1:50000.

PIONJÄRANDA

EKONOMISKA KARTAN I NORRBOTTEN
RIKSANTIKVARIEÄMBETET FD NORR

SOMMAREN 1984 I KALIX

På bilden ses samtliga som under Kröta året deltog i uppbyggandet av Lantmäteriska Kröta regionala produktionsenhet för ekonomiska kartor i Sverige. I bakre rade från vänster ses Ulf Edin, Lemnart Söhlén, Frank Nilsson, Lars Quick, Ove Lindqvist, Lantmätarvet, Inga Lindström, RAA, Inger Sundström, Lantmätarvet, Kjell-Åke Aronsson, RAA, Kaj Hedstig, Lantmätarvet, Lemnart Klång, Jovnis Kemmas och Göth Aronsson, RAA. I främre rade från vänster ses Ulf Persson, Nolf Malinro, Lena Sundström, Glenn Nyfentes, Agneta Hultmar och Gunilla Renstollet, Lantmätarvet, och Siv Bryggman, RAA.

Ur Norrbotten-Kuriren 7 mars 1872: Till Kartverksfrågan

Under denna överskrift innehåller *Nya Dagligt Allehanda* en uppsats som vill ådagalägga nödvändigheten av det ekonomiska kartverkets kvarstående under lantmäteristyrelsen och bearbetning av lantmätare. Kungl. Maj:t har nämligen enligt beslut, som vi förr delgivit våra läsare, bestämt att ekonomiska kartverket, även det i Norrbotten, skall från och med nästa år ställas under ledning och inseeende av chefen för topografiska kåren. *Allehanda* yttrar sig på följande sätt:

"Om med detta beslut finnes något som måste gillas, så är det upphörandet av ekonomiska kartverket i Norrbottens ledning av särskild chef. Att av ett anslag om 20.000 riksdaler icke mindre än 2.000 riksdaler skola användas till särskild chef eller rättare till två chefer synes ingalunda vara i enlighet med den sparsamhet riksdagen önskat. Även detta kartverk utföres nästan uteslutande av militärer och icke lantmätare, ehuru dess uppbördsman från början använde även lantmätare och avsåg dess utarbetande i nära samband med avvitringsverket. De huvudsakliga mätningarna äro dock verkställda av lantmätare och uträkningen samt beskrivningen åstadkommen av en lantmateriauskultant. Det måste därjämte även användas de vid skiftes- och avvitringsverken årligen uppkommande kartor, utan vilka arbetet blivit ytterligare fördröjt. Det vittnar i alla fall icke till fördel för arbetssättet, att det redan fortgått 12 år och kostat staten omkring 200.000 riksdaler, men att ännu 10 år beräknas för dess avslutande och således ännu 200.000 riksdaler av statsmedel - huvudsakligen till följd av för mycket användande av ovana arbetare och mindre lämpliga arbetsmetoder. Oaktat denna långsamhet säges dock anmärkningar med fog kunna göras mot detta kartverks noggrannhet och synes därför skäl förefinnas, att även detta ställes under samma styrelse som rikets övriga ekonomiska kartverk, nämligen lantmäteristyrelsen, då kontroll och ledning även i den avlägsnaste landsort icke behöva saknas, men den väsentliga skillnaden uppstår, att denna kontroll och ledning icke erfordrar fjärdedelen av kostnad mot den nuvarande."

För att fullständiga detta omdöme torde följande erinringar och slutledningar vara på sin plats:

- att av ekonomiska kartverkets anslag aldrig hittills 2.000 riksdaler blivit använda till särskild chef eller rättare till två chefer,
- att militärer även kunna vara lantmätare och det åtminstone varit förhållandet med en som i sju år vid kartverket varit anställd,
- att oefaren - varför så få lantmätare äro anställda vid kartverket har varit svårigheten, för att inte säga omöjligheten, att erhålla sådan för den bestämda avlöningen,
- att påståendena - "utföres nästan uteslutande av militärer och icke lantmätare", samt att "de huvudsakliga mätningarna äro verkställda av lantmätare" - stämma synnerligen väl överens,
- att uträkningarnas verkställande av en lantmateriauskultant icke är med sanna förhållanden överensstämmande,
- att fel även med användande av den yttersta noggrannhet och omsorg kunna insmyga sig i ett arbete av den stora omfattning som Norrbottens kartverk, men att det hade varit en skyldighet för *Allehanda* att icke blott insinuera utan även bevisa,
- att det för kartverket icke kan vara annat än till fördel att det även i den avlägsnaste landsort, även i Enontekis, står till förfogande en chef för det facila priset av högst 500 riksdaler samt att en tid av 20 år icke bör för vanliga förmågor anses för lång till kartverkets fullbordande, enär det erfordras mätning och rekognoscering av inemot 700 kvadratmil, men däremot raske och vane lantmätare tvivelsutan kunna göra underverk.

För övrigt påminner denna artikel om ett talesätt som vi hört bland allmogen ända sedan vår barndom att ingen är så lärd som en lantmätare, ingen måste ha ett huvud som han, och slutsatsen av hela artikeln torde rättast vara den, att man måste hava tagit lantmätarexamen, som visserligen är en bland de svåraste av examina, för att raskt, noga och med riktig arbetsmetod förrätta mätningar och ekonomiska kartarbeten.

Några kartografer vid Norrbottens ekonomiska kartverk

Gustaf Wilhem Bucht 1872-84

Gustav Wilhelm Bucht föddes i Överluleå den 22 maj 1848. Hans far, som var kronolänsman, lär ha blivit mördad av fanatiska laestadianlappar under ett upplopp i Kautokeino år 1852. Gustaf Wilhelm gick 3 år i Piteå läroverk och praktiserade sedan hos kommissionslantmätaren J E Sandström i Öjebyn.

År 1872 antogs han som kartograf vid Norrbottens ekonomiska kartverk och år 1884 utnämndes han till kartografförman vid Luleåstationen.

Vid sidan av arbetet som kartograf var Bucht även stadsingenjör i Luleå från år 1882. Han dog år den 30 maj 1894, endast 46 år gammal.

I en intervju i Norrbottens-Kuriren den 15/10 1958 berättar Wilhelm Buchts dotter:

"När pappa kom hem solbränd och skäggig framåt oktober från sina mätningar i fjällen, då var det fest i huset. Mamma höll på flera dagar i förväg att städa och göra riktigt fint till pappa skulle komma hem. Hon sjöng och trallade dagarna i ända "I morgon kommer våran pappa hem" och den förtjusande gamla damen i den vackra våningen på Trädgårdsgatan, förra flickskolläraren Märta Bucht, sjunger själv orden med sin klara spåda röst.

Hon berättar om sin far, kartografen och bergbestigaren Gustaf Wilhelm Bucht, han som var klarsynt och förutseende nog att efter 1887 års brand planera staden efter amerikanskt mönster med längs- och tvärgator. Honom, som vi har att tacka för att Storgatan i Luleå är gjord för motorålderns trafik med två filer. Att vår Storgatan sluppit dela andra städernas affärsstråks öde att bli bortglömd och detroniserad av moderna strög med breda filer för biltrafiken.

Märta Bucht beundrar sin far, och det med all rätt. Hon slår i en gammal folkskolans läsebok och finner det hon söker. En berättelse av fadern hur han besteg Sarjekmassivet, eller Sarjek som han själv alltid benämnde det. Hon minns hans glada och personliga sätt att vara, hans glada lekar med sina barn.

Varje söndagkväll ägnade far åt oss barn, berättar hon och bladdrar i det vackra familjealbum som hon själv iordningställd av gamla fotografier från den tiden. Då var det fest och glädje, vi lekte kurragömma i mörkret och hade väldigt roligt. Och jularna, hur trevliga var inte de! Vi samlades hela släkten och gav varann små presenter, instoppade i de roligaste paket med underbara verser.

Om min fars barndom vet jag tyvärr inte mycket. Han blev tidigt faderlös. Farfar mördades av fanatiska lappar i Kautokeino 1852. Han gick tre år vid Pite läroverk och började sedan som pratikant hos en lantmätare i Öjebyn.

- Kartografer -

Gustav Wilhelm Bucht

Så småningom blev han då kartograf, och uppslagsboken berättar att han bl a detroniserade Sulitelma som landets högsta berg och i stället upphöjde Kebnekajse till rang och värdighet. Detta arbete tillsammans med en annan gammal känd luleåbo, Leonard Lind."

I ett föredrag i mars 1946 har Rolf Nerström, då statskartograf vid Rikets allmänna kartverk, gett några glimtar från Norrbottens läns ekonomiska kartverk. Om Buchts resa till Sarek år 1879 saxas följande ur Nerströms föredrag: Den 27 juni 1879 lämnade - enligt Buchts egenhändiga uppgifter - han själv och majord Ståhl den goda residensstaden Luleå. Hans betyg åt staden är inte ogrundat och det visade sig vid hans frånfalle att luleåborna uppskattade hans trägna och ärliga arbete även för det kommunala. Det framgår av pappren att han hade svårt att skiljas från de sina, men väl medveten om att några månader i högfjällen inte var en evighet, lämnade han sitt hem bakom sig i den förhoppningen att han snart med obruten hälsa skulle återvända dit.

Vattenståndet i Lule älv var vid denna tid mycket lågt. Med ångaren Aros kom de snart över till Råbäck för att med hästar fortsätta till Heden. Bucht beskriver att ju längre upp de kommer, desto vackrare blir naturen. På kvällen den 27 juni hann de fram till Edefors, där Gellivare bolag uppfört ett ståtligt corps de logi.

Efter övernattnin startade Bucht och hans medarbetare kl 8 nästa morgon. De vandrade först 1/4 mil och kom sedan med roddbåt till Storbacken. Resan mellan Storbacken och Jokkmokk, dit man anlände kl 11 på kvällen, beskriver Bucht som mindre angenäm. Man släpade sig fram över brända hedar och backiga och tunga vägar. I Jokkmokk mötte de båda fjällvandrarna sina hantlangare, 7 lappar, alla veteraner i tjänsten. Man hade anlant dit en lördagskväll och dagen därpå försumrades inte gudstjänstbesöket.

Jokkmokks kyrkoplats var i Buchts ögon otrevlig i likhet med många andra sådana i lappmarken. Han tyckte det såg ut som om kyrkstugorna kastats dit huller om buller med sina fallfärdiga stallar och uthus. Det gjorde snarare intryck av Jerusalems förstörelse och Bucht blev inte mildare i sitt omdöme, fastän Lilla Lule älv rann fram alldeles i grannskapet.

Det var säkert med glädje som han dagen efter tillsammans med det övriga sällskapet kunde fortsätta först till Vaikijaure och sedan till Stora Lulevatten över Ligga och Porjus. Sträckan mellan Vaikijaure och Porjus var 4 1/2 mil lång och något annat fortskaffningsmedel än apostlahästarna kunde inte komma i fråga. När de nalkades Vaikijaure upptäckte de de första snöbetäckta fjällen.

Följande dag, den 1 juli, tog Bucht och majoren en omväg förbi Njåmmelkaska, Harsprånget, Lapplands jämte Stora Sjöfallet vackraste och mest berömda vattenfall.

I sällskapet befann sig också en av hantlangarna och lappflickan Inga-Stina Persdotter från Storholmen, vilka båda tjänstgjorde som bärare. Bucht anmärker att eftersom vattenståndet den gången var lågt, erbjöd fallet inte på långt när så storartad anblick som vid de tillfällen han tidigare besökt platsen. Endast med tecken och höga rop kunde de samtala ovanför de sjudande

vattenmassorna, som i vilt raseri störtade sig utför branten. Efter ett par timmars uppehåll fortsatte man marschen till Porjus, dit de övriga karlarna anlant med sina bördor.

Längs sumpiga gångstigar och ställvis i roddbåt begav man sig sedan från Porjus till Luspen vid nedre ändan av Stora Lulevatten, där man stötte ihop med platsens andra invånare, en gammal fiskarlapp Merak och hans hustru, båda över de sjuttio åren. De båda bodde i kåta. Från Luspen gick den nära 9 mil långa båtleden till Stora Sjöfallet.

Under den fortsatta färden anlände truppen kl 2 på natten till ett nybygge vid Alloluokta. Efter att sällskapet övernattat i en bod, svårt plågade av myggen, fortsatte de färden kl 9 på morgonen den 3 juli till Jaurekaska, den fors som är sjön Langas utlopp till Stora Lulevatten. Sedan båtarna dragits uppför den kilometerlånga, 6 meter höga forsen, tältade man för natten.

Det var säkert med en suck av lättnad som expeditionen nästföljande morgon, den 4 juli, fortsatte färden efter den 37 km långa sjön Langas. Man gynnades av härligt väder och god vind, och det gick hastigt framåt. Under båtturen användes hälften av truppens kåta som segel.

Den 5 juli skildes Bucht och majoren Ståhl. Bucht drog med tre av lapparna ytterligare fyra mil efter det långa sjösystemet. Efter ett par timmars strängt arbete hade man lyckats dra båtarna över land förbi Stora Sjöfallet och fortsatte rodden över den 3/4 mil långa sjön Kártejaure till Lilla Sjöfallet. Efter ungefär en halv timmes rodd över sjön Suorvajaure kunde man i Buchts sällskap också skymta det ståtliga fjället Sarektjåkko. Nu skulle alltså snart den bekanta bestigningen börja. Man tältade vid sjöns södra sida vid den muntert hoppande bäcken Stuoddajokk.

Den 7 juli 1879 gjordes med aneroidbarometrarna de erfoderliga observationerna och så börjades äntligen marschen uppåt Sarek. När man på aftonen kl 7 tältade i Kukkasvagge hade fjälltopparna delvis täckts i moln. Man var nu 3000 fot över havet.

Buchts berättelse om bestigningen av Sarjek (Sarektjåkko) finns att läsa i "Läsebok för folkskolan". (Anm: Rolf Nerström anger den 8 juli som dag för uppstigningen, läseboken den 28)

I Jockmocks socken ligger berget Sarjek, som i höjd överträffar Sulitälma, hvilket länge ansågs som Sveriges högsta topp. Det når en höjd af 2,125 meter och är blott elfva meter lägre än Kebnekajse, Sveriges högsta berg. Den 28 juli 1879 lyckades en man vid namn Bucht bestiga Sarjek. Han beskriver uppstignandet på ungefär följande sätt:

Efter en besvärlig och äfventyrlig vandring genom Lappmarken lyckades jag tränga fram till foten af Sarjek. Där slog jag läger i afvaktan på lämpligt väder för uppstigningen. Den 28 juli vaknade jag vid en strålände sol. Då jag trädde ut ur tältet, flögo mina blickar upp till det majestätiska Sarjek. På dess toppar syntes ej en molnfläck. Jag beslöt att vandra uppför dess snöklädda sidor.

I hast åt jag min frukost, fattade den outhärliga fjällstafven och började stiga uppför berget. Sedan jag och mina följeslagare vandrat ett par timmar och småningom stigit upp till en höjd af omkring 300 meter, kommo vi på en stor, sakta sluttande isjökel, som till största delen var snöbetäckt. Här och där syntes sprickor, vid hvilkas öfverstigande vi måste iakttaga stor försiktighet. Snön var så lös, att vi sjönko den däri ända till knäna. Vi nödgades därför gå helt långsamt. Den, som kom efter, trampade i dens fotspår, som gick före. På ett och annat ställe syntes blå is, som låg under snön. Vid en af de lägre topparna hade det nedströmmande vattnet i isen bildat en sjö med lodräta, höga isstränder. Vi gingo tätt förbi denna. Jag kröp ut på iskanten men drog mig rysande tillbaka, ty, om jag störtat ned, hade ingen makt i världen kunnat rädda mig från döden.

Äntligen hade vi kommit till foten af den högsta toppen, som höjer sig upp ur isjökeln. Att komma högre syntes nästan omöjligt. Vi hade att välja mellan att gå uppför antingen snöbetäckta branter eller bara slutningar, på hvilka lösa kullerstenar lågo. Dessa kunde vid minsta oförsiktighet rasa ned och draga oss med i fallet. Vi valde dock den sista vägen, enär snön på den andra var så hård, att vi ej kunde få fotfäste däri.

Vi kommo mestadels krypande på händer och fötter ännu omkring 600 meter högre upp. Vi gingo i bredd, ty annars skulle de, som gingo efter, krossats af de stenar, som en och annan gång lossnade och tagande med sig några andra rullade ned med förfärligt brak. När vi stigit upp till denna höjd, sade den af lapparne, som varit mest van att gå i fjäll: "Nu går jag ej längre, det är omöjligt att komma högre upp." Det förekom mig harmligt att nödgas vända om nu, då jag icke hade mer än sextio meter till toppens spets. Jag ville försöka, om det icke vore möjligt att komma upp. Man måste för att komma upp på höjden gå långs efter en smal ås, hvars ena sida stupade lodrätt ner, och hvars andra var betäckt med en hård, brant sluttande snömassa. Med en järnbeslagen staf gjorde jag fotsteg i den hårda snön. Jag gick i dessa fotsteg och kom på det sättet ett stycke högre upp. En och annan gång hörde jag lapparnes varningsrop. Nu fattade jag med båda händerna tag i en utstående klippspets och svingade mig upp på en liten plan, där jag tog mig en väl behöflig hvila. Efter en stund kröp jag därifrån på händer och fötter upp på högsta spetsen. Lapparne sutto ännu kvar, där jag lämnade dem.

Uppstigandet var svårare för dem, emedan de buro mina instrument. Snart begynte de dock röra på sig, och småningom kommo de upp till mig, som med ett gladt hurra hälsade deras ankomst.

Leonard Lind 1877-1901

Leonard Lind nämns ofta som G W Buchts medarbetare och följeslagare vid kartläggning av fjällområdena. I Viktor Ekstrand matrikel anges han som en framstående kartograf, som kartlagt en stor del av Norr- Västerbottens och Jämtlands fjälland. Han nyupptäckte tillsammans med G W Bucht jöklar som blivit uppkallade efter dem. Leonard Lind var född i Öjebyn 1850 och son till furiren Johan Efraim Lind och Anna Katarina Nilsson.

Rolf Nerström återger i sitt föredrag (se G W Bucht) utdrag ur ett brev som han förmodar är skrivet av statsgeologen Svenonius. På fröken Märta Buchts förfrågan om upplysningar om Sareks bestigare mm svarar Svenonius: "Se vännen Bucht och de andra präktiga gossarna av gamla tiden voro ej som de här pratmakarna som nu resa och slå på trumma för sina namn; inte tyckte de att det var något ultra märkvärdigt om de bestog t ex Stour Nijak eller Akkevare eller Alkavare. Och inte tyckte de heller att det var så oerhört viktigt om Bucht eller Lind först satte foten på Jeknafos topp. Det var ju i alla fall Bucht som gick i spetsen och för resten handlade de gemensamt och utan avund och småsinne."

När Leonard Lind avled år 1901 skrev Norrbottens-Kuriren bl.a: "En av Luleå stads mera framstående män, kartografen vid Ekonomiska karteverket i Norrbottens län, förmannen vid stationen i Luleå, Leonard Lind, avled vid 5-tiden i morse efter en kort tids sjukdom. Dödsorsaken var blodförgiftning.

Leonard Lind var född i Öjebyn, Piteå socken, den 28 juli 1850. I likhet med fadern, som var underofficer vid Norrbottens fältjägarekår, ägnade sig L. redan från tidiga år åt militäryrket och tillhörde som underofficer ovannämnda regemente till i början av 80-talet. Efter att i början av 1877 ha genomgått den topografiska instruktionsavdelning som sagda år här anordnades under ledning av en generalstabsofficer från Stockholm, blev L. kartograf vid Ekonomiska karteverket i Norrbottens län, vilket i början av 90-talet ingick uti det då omorganiserade Rikets allmänna kartverk. L. bestämdes redan från början för de svårare arbetena med mätning och kartläggning av fjällregionerna och den tid av snart 25 år, som L. tillhört karteverket, har L. också uppmätt och kartlagt såväl Norr- och Västerbottens som en del av Jämtlands fjälland. Under de mellantider, då han icke arbetat med fjällmätningar, har han dessutom verkställt topografiska mätningar inom Lappmarkens och kustlandets skogsområden.

År 1894 den 7 juni utnämndes Lind till förman för karteverkets station i Luleå efter kartografen G W Bucht, som nämnda år avlidit. L. besatt framstående skicklighet som kartograf och var i sin tjänst plikttrogenheten och noggrannheten själv. Som förman för stationen var han värderad och avhållen av sina arbetskamrater. Och lika högt skattades han som människa, ty han var godheten, hjärtligheten och redbarheten själv.

Därför förvärvade han sig också vänner vart han kom, vilka ej nog kunde framhålla och lovorda hans i allo gedigna personliga egenskaper, likaväl som hans hjälpsamhet och nobla personlighet.

L valdes i slutet av år 1899 till medlem av stadsfullmäktige och samma år utnämndes han till riddare av Vasaorden.

L hade för kort tid sedan vistats nere i huvudstaden för att förbereda sin förestående avflyttning från Luleå till Stockholm, Meningen är nämligen att från 1 oktober nästkommande år indraga Allmänna karteverkets station i Luleå och förflytta dess tjänstemän till karteverkets huvudstation i Stockholm. Någon flyttning dit ned blev emellertid icke av för L. ty han insjuknade under sin vistelse i huvudstaden och måste omedelbart efter sin återkomst till Luleå intaga sängen,. Och så blev det att flytta ut till platsen därute, där snön ligger vit mellan de svarta korsen, i stället.

Han avled ogift och sörjes av en broder, kommunalordföranden Efraim Lind i Älvsbyn, och en likaledes i Älvsbyn bosatt gift syster, brorsbarn m fl anhöriga, med vilka ett stort antal vänner förena sig i sorg invid denna, mänskligt att döma, för tidigt öppnade grav.

Brynte Lindegren 1873-1902

Född 1835 i Ertemarks s:n, Dalsland. Son till hemmansägaren Brynte Bryntesson och Elin Andersson. Anställd vid kartverket 1872. Kartograf 1873. Avsked med pension från år 1902. Gift med Anna Maria Fogelberg, f 1839.

Erik Olof Nordlinder (EON) 1859-85

Uppgifterna är till stor del hämtade ur E.O.Nordlinders anteckningar och boken "*EON, Erik Olof Nordlinder - en studie över en lantmätare från förra seklet*" sammanställd av Nils Sjölin år 1970.

Erik Olof Nordlinder (EON) föddes i Nianfors i Hälsingland år 1827. Han var son till prosten i Bergsjö, Erik Nordlinder och Anna Sofia Hasselblad. Han studerade i Gävle 1843-48 och vid Uppsala universitet och blev sedermera år 1859 anställd som extra kartograf vid ekonomiska kartverket i Norrbotten. År 1873 förordnades han till kartograf och erhöll år 1885 avsked med penison. Han avled i Luleå år 1911, 84 år gammal. Han var gift med Maria, Katarina Sundén, f 1847, d 1891.

Vid sidan av arbetet som kartograf var han teckningslärare vid Luleå läroverk under åren 1860-66 och 1870-1905. Tjänsten som teckningslärare innehades tidigare av J E Nyström som år 1860 blev

utnämnd till förste lantmätare. Lönen var minst 500 riksdaler om året. Från kartverket fick EON på den tiden något över 700 riksdaler per år.

På förvintern 1859-60 deltog EON i ismätningar inom Kvikkjokksområdet som sin första förrättning. Vintern var hård, kall och snörik - man frös och slet och bodde primitivt hos lapparna. EON fick känning av värk i lederna. När han återkom till Luleå skaffade han sig en rejäl hundpäls och lappskor.

I brev till modern i februari 1860 berättade han bl a att "Carlsdagen firades här, såsom varande Residensstad högtidligen först med middag sedan bal, tal, skålar och sånger ... I förrgår genomgick staden en mängd lappar med sina renhjordar. Ni kan icke göra eder en föreställning om, hvilken vacker och romantisk tafla detta företedde.... Mycket snö har fallit och kölden är rätt bister.... Arbetet är träget så då qvällen stundar är man just bra trötter; men det är ett nöjsamt arbete!"

I ett annat brev i mars 1861 skriver han bl a "Nattmössorna ska komma mig godt till pass uppe i fjället. Mamma nämner i sitt bref, att strumpor skulle stickas och sändas mig, men sådant har jag öfverflöd på; men om jag ej fölle besvärlig, skulle jag anhålla att Mamma vore god och sände mig något väf till kalsonger. Här är allt linne orimligt dyrt och svårt att få uti, ty lin odlas icke i Norrbotten, utan måste hemtas söderifrån.

Brist på förströelser mellan det trägna arbetet, kan här icke heller klagas öfver, isynnerhet på den sednare tiden, då den ena bjudningen, snart sagt, oupphörligt aflöst den andra. Föremålen för dessa arrangemanger ha varit Löjtnanterna Widmark och Biörk, som i morgon tager farväl af vår goda stad och ge sig ut på mätningar åt de öfvre socknarne, för att framdeles så småningom avancera mot fjällryggen; och i sinom tid på senhösten återvända. Jag förblir tills vidare Lulebo och anträder min färd ej förrän midsommartiden, dels för nödvändigheten af fullbordandet af förra sommarmätningarnes insättande å kartbladen, dels för min tjenstgöring vid skolan, dels slutligen för att vara Landshöfdingen behjälplig i hans enskilda correspondens. Högeligen belåten är jag med denna anordning, men motser med längtan vårens ankomst, då jag åter får uppvakta Lapplands "stolte klippeborgar". Min sommarsysselsättning blir afmätningen af Stora Luleelfven ofvanför den 17 mil långa sjön Pajablölejulejaur till dess källor vid Suolitjelma, derifrån då jag troligen gör en intitt i Norge för att helsa "de Norske Brödre" i den lilla byen Rørsted ...

Av mätskisser framgår att EON i juni 1860 mätte Kamajokk, i juli Tarrejokk, vidare Blackälven och Aktse, Snjerak, Tjauktja, Rittak, Randijaur och Purkijaur. Han skriver bl a ".. men iklädd lapparnes ändamålsenliga dräkt från mössa till skorna redde jag mig ganska bra. God proviant af bröd, smör och torrkött togs ifrån Qvikkjokk. Dessutom hemtades vad man behöfde ur strömmarne den präktigaste fisk, röding och öring; ripor och gäss och svanor dräptes lätteligen med käppar och spetsades. En som ej besökt dessa nejder kan ej ana huru anslående här rådande naturen är: dess höga, till

himlen nående hvassa fjällspetsar, dessa djupa och mörka hålor och dessa från ofantliga höjder nedstörtande strömmar: klippor, snö, vatten, ingen lefvande varelse utom jag - i dalarna åter herskar en mild och leende natur med den yppigaste vegetation och rikaste färgprakt, man tror sig förflyttad till "söderns blomsterrika länder" ..."

"Vid mätningen af Smajla - ädno Blackelfven (en elf som besynnerligt nog för grått eller gråvitt vatten från aldräförsta ursprunget, en ganska ymnig åder framqvellande under en väldig klippa i fjället Pellorippe) hade jag ett i sitt slag ganska eget sammanträffande.

Jag råkade nemligen på vid foten af ett fjäll Souski Snurtje, en lappboning, som innehades af en bland de mäktigaste lapparna af Sirkas stam, en gammal man vid namn Amul Lenta. Efter mitt inträde i kåtan tillsporde gubben, hvem jag var, mitt ärende, om jag var adela, presta eller borgare mm och sedan jag redogjort för mig till hans belåtenhet räckte han mig hand och bad mig vara välkommen; slagade en ren och trakterade mig dermed samt med mjölk och ost, lät från dalen hämta, utsira och uppresa en lång majstång mej till äro och blefvo vi mycket goda vänner. En hans son fick jag med som vägvisare och jag bodde här ett par dygn. Emellertid är jag nu välbehållen i Jokkmokks prestgård hos pastor Vesterlund, en ärans man, utmärkt så väl för att han eger kanske det största pastoratet - till omfånget -, som för att hafva ej mindre än sjutton (17) lefvande barn med samma hustru.

I kretsen af denna goda familj mår jag nu som en pärla i guld. Vintern kommer med stora steg: i förrgår var her 10 gr kallt och i natt har fallit nära 1 kvarter dhjup snö - hög tid att ge sig hem innan vattnen tilfrysa.--"

En bild av arbetsmiljön ges i ett annat brev: "Hoppas på öfverseende, då jag förutskickar den underrättelsen att jag är omgifven af utom mina 6 pratande handtlangare visst ett halvt tjog stojande och snackande lappungar som under ras med några hundar kråla runt min person, husbonden och husbondens hustru, husbondens far och farmor och husbondens bror och syster och kusin m fl, hvilka - ehuru den lilla röksnuggan, med hvilken var och en är försedd, borde hålla munnen tyst på dem, visst inte tiga, utan under bolmandet skrika och hojta öfver varandra.

Häftigt regn eller karra rassjo så som Lappen säger, har gjort att jag inställt mätningsarbetet för det återstående af dagen och eftersom jag siter visserligen under tak i nybyggets enda stuga skyddad för regn och blåst, skall jag göra försök att nedskriua några rader till tystnadens brytande eder och mig imillan. Försök säger jag, ty jag fruktar att sammanhanget blir både si och så."

"Gellivara och Herkavuoma den 31 aug.

Hvad nu skrives torde dock icke kunna sändas eder direkte härifrån utan medfölja de mig till Luleå att med post afgå. Mätte de träffa eder alla vid hvälbefinnande. - Straxt efter midsommar lemnade jag Luleå och har vistats efter den tiden inom Gellivaara lappmark, nemligen i den nedre delen deraf eller i Skogslandet, sysselsatt med elfmätningar. Af föga intresse kan det kanske vara för Er nämna hvilka vattendrag jag hittills under sommaren uppmätt, men för fullständighetens skull uppger jag dem: Kautojoki med till-

flödena Kautojärvyski o Dauma joki; Bönån med bigrenarne Vesterån och Risån; Östra Livaselfven jemte huvudtillflödena Vinaka, Damuka och Nikkolis; samt Vestra Livasån med dess källor Heski-, Majsa- och Privjok. Nu återstår för mig denna sommar blott Spikelfven, efter färdigblifvande jag utan saknad vänder det torftiga Gellivaara ryggen. - Har under denna mättingssejour i motsats till förledne år min kropp icke lidit någon nöd, d v s jag har som oftast tillbragt nätterna å nybyggen, hvilka der och hvar äro belägna vid elfstränderna samt haft fullt opp med mat af mjölk, fisk och kött etc - så har i dess ställe själen hungrat efter något tillfredsställande utbyte mot denna ringa begåvade landsorts jemmerliga naturbeskaffenhet: ty här är gräsligt fult; hela denna trakt utgör nemligen egentligen en enda stor sumpmyra, med åtskilliga föga slätten öfverstigande skogsholmar, som ändtligen äro något fruktbarande, och hvarå hemman äro anlagda omkring vilka magra, fattiga åkerlappar äro uppetade. Utom egentliga Lappen som är renägare utgöres befolkningen dels af Finska, dels af Lappska och Svenska nybyggare: Hvarje nation talar sitt språk; de flesta känner dock tvenne, Lapskan och Finskan; fåtalet Svenskan. Någon skiljaktighet i skaplynne, lefnadssätt, seder och bruk hos de trenne serskilda nationaliteter kan numera ej skönjas, utan är folket i allmänhet af trög natur, fromt och stilla, fattigt och osnygt samt nästan alla tillhörande den så kallade Laestadiska läsaresekten, som har mycket tycke med de Helsingske gammalläsarne. Frisk och rask har jag varit hela tiden, ej så fasligt plågad af mygg, och har arbetet fortgått oafbrutet bra och till nöjes äfven som jag hoppas. - Väderleken har varit ganska gynnsam, vattendragen äro fiskrika, så att jag med mete lätteligen förskaffat mig så mycket jag någonsin åstundat af harr och foreller; hvilken sednare fiskart här kallas rödning (ej röding, som förekommer i fjällbäckarne). Mina sex handtlangar, som alla utan ombyte medföljt mig hela sommaren ha varit 1 lapp, 2 finnar och 3 svenskar, så att bland 6 personer 3 tungomål begagnats.

Åt Lapskan, som jag förlidne sommar började studera, har jag företrädesvis äfven nu egnat mig; mina försök att uttrycka mig på detta språk bli ganska torftiga, men då det talas förstår jag det någorlunda.---

"Polkim 8 sept 1861. Nu är jag så långt kommen med Spikåns mätning att blott cirka 2000 alnar återstå, tills jag med linjen råkar Rånegränsen, som är slutpunkten för mig detta år. Denna rest jemte en liten sjö på en fjerdedelsmil gör jag bort i morgon förmiddag, hvarefter ingenting annat är öfrigt än att sedan den slutliga ligviden med folket försiggått, bege mig till Luleå. Tio mil kommer jag att färdas till fots och i båt innan jag når Råneå kyrkplats, der jag så godt som är hemma, ty blott 4 mil landsväg skilja mig då från Luleå stad. Det er söndag och jag bebor en liten, ganska snygg kammare, belägen innanföre hvardagsstugan, det nu mycket folk är samlade att hålla gudstjänst som sker på finska språket. Min värd, en trettioårig man är en bland de vackraste och ståtligaste jag någonsin sett; det oaktat är han af Lappstam. Han ser ganska egendomlig ut i lappdräkten med sitt långa svarta hår och mustascher. Hustrun, som är af samma stam eger äkta lapskt utseende, och har nyss för en

liten stund sedan haft anfall af den här gängse läsaressjukan, hon har under dansande och hoppande tjutit och skriket, så att det är riktigt förskräckligt att åhöra. Hösten är kommen, löfven gulna, naturen börjar bli dystrare och dystrare, gladt att återvända till ljusare bygder. Jag reser genom ett jernverk, Lassbyn, der jag tänker hvila upp mig ett par dagar- "

Ur brev till Insp Lampe: .. Kan Du med samma lägenhet, sända mig en flaska Bränvin, så vore Du hederlig. Jag tager idag sista supen af mitt eget förråd. ---"

Ur brev till Wallmark.. Her är gräsligt fult, bara veritabla träsk och myrar, fattigt och fult folk, men stilla och sedesamt. Käre Bror drag försorg om och vidtala någon ångbåtsmenniska i Stockholm skaffa mig en modern hatt à 21 tum, 1 st nattrock någorlunda städad hursomhelst i hennes smak, samt 1/2 dussin moderna långa löskragar. ---"

Erik Rudolf Valdenström 1867-79

Född 1841, son till provincialläkaren i Luleå Erik Magnus Valdenström och Margareta Magdalena Govenius. Student 1858. Kameraln 1859. Examen 1861. Kartograf 1867-79. Länsbokhållare 1873. Landskamrer 1882. T.f. stadsingenjör i Luleå 1872-81. Död 1882. Gift med Ingeborg Bergman, dotter till styresmannen för kartverket i Norrbotten, landshövding S. P. Bergman. En brorson, Erik Maurits Valdenström, f 1871 i Umeå, blev vice lantm. 1906 och extra l. 1910 på Gottland. Distr.lantm i Gävle 1913-16.

Henrik Adolf Widmark 1859-73

Henrik Adolf Widmark föddes i Ljusdal år 1833. Hans far var vid denna tid förste lantmätare i Gävleborgs län och blev sedermera (1859) landshövding i Norrbottens län., en befattning som han innehade till sin död år 1861.

Henrik Adolf gick i Hudiksvalls trivialskola och Gävle gymnasium och blev student i Uppsala 1851. Han avlade officersexamen vid Karlberg och blev underlöjtnant vid Hälsinge regemente i Gävle 1852. Han utnämndes till kapten år 1870 och till major 1873. Jämsides med de militära studierna utbildade han sig till lantmätare med examen 1852.

Henrik Adolf anställdes år 1859 som kartograf vid Norrbottens ekonomiska kartverk, som samma år inrättats av hans far, som också var styresman. Efter pappans död år 1861 fortsatte han som kartograf under landshövding S P Bergmans tid 1861-73 och var i praktiken chef för de vid ekonomiska kartverket anställda tjänstemännen

Henrik Adolf Widmark blev själv landshövding i Norrbotten och chef för det ekonomiska kartverket år 1873. I samband med detta blev han även befordrad till major. Som landshövding verkade han kraftfullt för att inrätta s.k. besparingsskogar eller sockenallmänningar i samband med avvitringen.

Han förflyttades år 1885 till Karlstad och avled där som landshövding år 1889, 56 år gammal.

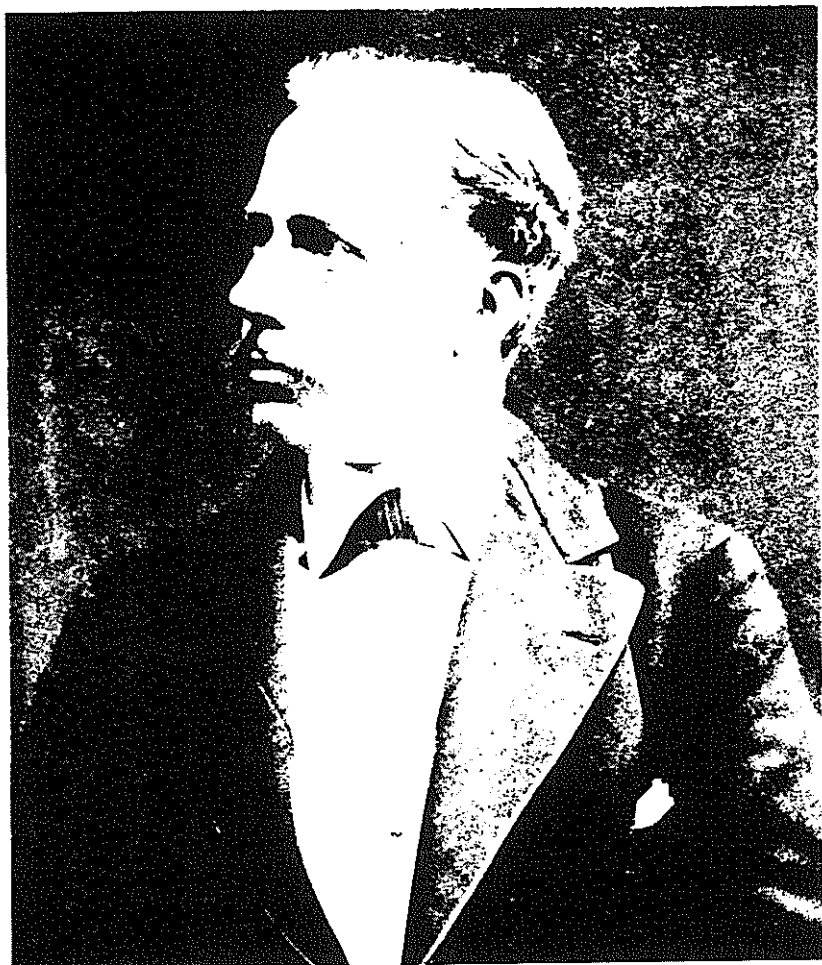
Johan Ludvig Winblad von Walter 1874-76

Född i Piteå 1849. Son till landsfiskalen Carl Ludvig Winblad von Walter och Johanna Maria Johansdotter Nordström, f i Piteå 1849. Volontär vid Norrbottens fältjägarkår 1867. Major 1897. Död i Strängnäs 1933. Lantmäterielev 1880. Vid Norrbottens ekonomiska kartverk 1874-76. Överkontrollör vid maltdryckstillverkningen i Norrb. län. Gift med Hanna Betty Matilda Wideen.

Victor Åberg 1877-1901

Född 1850 i Stockholm, son till fanjunkaren vid Svea garde Svante Gabriel Åberg och Charlotta Kristina Kjellberg. Anställd vid kartverket 1877. Kartograf 1879 i Norrbotten. Nivellör. Från 1902 vid kartverket i Stockholm. Gift 1889 med Alma Maria Thulin, f 1863, dotter till fängelsedirektören och rådmannen i Luleå Karl Teodor Thulin och Edla Maria Lovisa T.

Utgav stadskarta över Luleå stad år 1896 och 1899, över Piteå 1898 och Boden 1901. Har även upprättat stadsplan för Boden, fastställd 1904

Kartograf Victor Åberg

Några andra kartografer som tjänstgjort vid Norrbottens ekonomiska kartverk (Förteckningen är ej komplett).

Lars Berg, civilingenjör, Senare landshövding i Luleå.

Oscar Fredrik Dahl, se avvitringslantmätare

K Fredholm, rektor

Frans Adolf Friedlieb, se avvitringslantmätare

Fredrik Fabian Haeggström, se avvitringslantmätare

R Schoug, Löjtnant vid Topografiska Corpsen

W Ståhl, Förman

Fr. Åberg, kapten vid Generalstaben

Fjällmätning

Hur gick det till när kartograferna på 1800-talet upprättade sina kartor över fjälltrakterna? I *Sveriges Kartläggning*, utgiven av Kartografiska sällskapet år 1922, beskriver statskartografen Einar Peterson-Berger och kaptenen vid generalstaben Gustaf Berggren den s.k. fjällmätningssmetoden som kommit till användning vid kartläggningen av de Norrbottniska fjälltrakterna. Här nedan återges ett förkortat utdrag ur artikeln.

"De första fjällmätningarna utfördes år 1859, då ekonomiska kartverket i Norrbottens län påbörjade en ekonomisk-topografisk kartläggning av Norrbottens läns lappmarker. Arbetet därmed pågick med ett eller annat års avbrott under en tid av 60 år eller till 1919, då mätningen av topografiska bladet Tännes avslutades, och därmed även den sista "vita fläcken" å Sveriges topografiska karta utfylldes.

Den årliga fjällmätningsspersonalen utgjordes av två å tre kartografer, vardera förfogande över ett efter förhållandena avpassat antal - vanligen fyra - handräckningskarlar.

Av dessa senare förtjänar den s.k. lotsen ett särskilt omnämnande. Till denna befattning utvaldes en med fjällen och deras namn väl förtrogen person. Lotsen skulle under arbetets gång ständigt uppehålla sig i fjällmätarens närhet för att lämna upplysningar rörande namn å terrängföremål, sjöars till- och utflöden samt vattendragens mängden gång invecklade och förstuckna slingringar mm. Vid ombyte av lägerplats angav lotsen vanligen, varest nästa lämpligen borde väljas. Vanligtvis voro lapparna de bästa lotsarna i högfjällen, de bofasta svenskarna i skogslandet.

Fjällmätarna medförde i regel följande instrumentutrustning: ett mätbräde av ansenliga dimensioner, som fästes å ett stativ av särdeles stadig byggnad och försett med anordning för fininställning; en tublinjal, användbar för avståndsmätning; en lantmåteridioter; en god fältkikare; ett kraftigt stålmeåttband om minst 20 m; kompass; vattenpass; två aneroidbarometrar; samt ett eller flera decimeterbreda, 4 m långa tygband, väl oljade samt målade och gradeerade som en vanlig mätstång.

Vid tiden för fjällmätningens påbörjande ansågs triangulering utförbar i våra fjälltrakter på grund av de därmed förbundna höga kostnaderna. Astronomiska Ortsbestämningar fingo därför under de tre första decennierna ersätta triangelmätningen. Fjällmätningen inom Norrbottens län erhöll sålunda varken tillräckligt noggrant bestämda eller nog talrika stödjepunkter. Detta har i väsentlig grad bidragit till bl.a. den brist på överensstämmelse, som råder mellan de svenska och de hittills utkomna, nyare norska topografiska kartbladen, t ex vad beträffar riksgränsens återgivande.

Mätningen skedde i skalan 1:50 000 och på ett av meridianer och paralleller begränsat mätblad, vars yta enligt skalan motsvarade 250 km². Mätbladets yta var i regel blankt så när som på det fåtal stödjepunkter, som föllo inom området ifråga.

För att i möjligaste mån råda bot för bristen å stödjepunkter och användbar stomkarta blev det en av fjällmätarens första åtgärder att öka stödjepunkternas antal genom att verkställa s.k. grafisk triangulering. Denna utgick från de geodetiskt bestämda punkter, som funnos inom arbetsområdet. Den grafiska trianguleringen utfördes i möjligaste mån jämsides med planmätningen.

Stenrosen-signaler byggdes på flertalet av de fjälltoppar, sadelformer och plataer, vilka omgävo den geodetiskt bestämda punkt, som fjällmätaren utsett såsom utgångspunkt för arbetet. Mot signalerna drogos syftlinjer först från utgångspunkten och sedermera från övriga geodetiskt bestämda punkter. Signalernas läge å kartan erhöles på så sätt medels avskärning från två eller flera stödjepunkter eller meddelst kombinerad av och inskärning. Med stöd av de först bestämda grafiska triangelpunkterna utbyggdes det grafiska triangelnätet ytterligare, och därigenom erhöles så småningom erforderligt antal stödjepunkter, från vilka planbildens detaljer kunde inmätas.

För att i möjligaste mån inskränka antalet besök å en och samma plats och tack vare fjällterrängens överskådlighet påbörjades arbetet med inmätningen av såväl planbildens som terrängformationernas detaljer i regel samtidigt med den grafiska trianguleringen. Redan å första stationspunkten drogos därför syftlinjer mot alla omkringliggande, lätt igenkännbara terrängföremål eller detaljer av dylika såsom uddar och vikar i sjöar, markerade krökar å vattendrag, fjälltoppar, sadelformer, terrasser m.m. Efter hand som syftlinjerna drogos mot olika föremål, uppskattades avståndet till dessa senare, varefter en skiss ritades vid syftlinjen, som dessutom försågs med alla från första stationspunkten synliga terrängföremål provisoriskt å mätbladet, varjämte lutningar bedömdes och antecknades.

Sedan alla de åtgärder, som rimligtvis kunde komma ifråga, vidtagits å den första stationspunkten, valdes en ny dylik vid en grafisk triangelpunkt. Denna måste vara så belägen, att från densamma såväl tillbakasyftning mot den föregående stationspunkten som syftning mot andra till sina lägen bestämda stödjepunkter kunde åga rum. Sedan den nya stationspunktens läge sålunda blivit bestämt, drogos syftlinjer mot alla därifrån synliga grafiska triangelpunkter, samt åven mot förut skisserade konturer och terrängdetaljer. Dessa kompletterades och justerades till sin form och flyttades med ledning av de nu erhållna syftlinjerna till sin rätta plats å kartan. Under tiden utökades det grafiska triangelnätet med nya punkter och till slut drogos syftlinjer mot nyupptäckta terrängdetaljer. På detta sätt fortgick arbetet från stationspunkt till stationspunkt, allt under det att redan inmätta konturer kontrollerades och kompletterades, så snart tillfälle därtill gavs. Färdiga konturer av sjöar, myrar avskuggades till förekommande av förväxling i blå, resp brun crayon.

Från högt belägna stationspunkter syntes vid klar sikt sjöar och vattendrag utmärkt tydligt till alla sina detaljer; terrängformationerna däremot blev liksom utplattade, samtidigt som höjningar och avsatser halvt utplånades och karakteristiska detaljer försvagades. Från å lägre nivå belägna stationspunkter åter blev förhållandet ofta omvänt. Det gällde därför att till förmån för

arbetets snabba och säkra bedrivande på ett ändamålsenligt sätt fördela uppställningarna på olika höjder, samt att förlägga stationspunkterna till de högsta fjällregionerna under klara, säkra dagar eller högsommarnätter.

Uppmätningen av de lägre fjälltrakterna och skogslandet skedde meddels distanstub och kompass på vanligt sätt. Här kunde dock mången gång kontroll erhållas genom syfflinjer, som förut dragits från stationspunkter å fjället mot terrängföremål i skogslandet samt genom tillbakasyftningar mot grafiska triangelpunkter eller mot andra säkert igenkända terrängdetaljer å redan inmätta delar av det närliggande fjället.

Såsom förut nämnts inmättes terrängens topp- och baskonturer samt dess brytningslinjer om möjligt medelst av- och inskärning. Lutningsförhållandena mellan de sålunda inmätta punkterna uppskattades, där så lät sig göra, meddels lutningsmätare eller efter ögonmätt och återgävos provisoriskt på fältkonceptet meddels nivåkurvor med godtycklig ekvidistans och med huvudvikten lagd på formernas topografiskt riktiga återgivande. Lutningsgraden antecknades alltid på fältkonceptet för att sedermera tjäna som ledning vid nivåkurvornas slutliga inläggning.

För att erhålla stöd för sistnämnda kurvinläggning verkställde fjällmätaren barometerhöjdmätning, som ofta utfördes i samband med förflyttningarna under planmätningen. Meddelst barometer höjdbestämdes alla grafiska triangelpunkter, största möjliga antal av terrängens mera markerade brytningspunkter såsom topp- och baskonturer, sadelformer, terrasser m.m. samt sjöar, mossar, dalsänkor, löv- och barrskogsgränser. Det var dock sällan möjligt för fjällmätaren att börja och sluta sina barometerserier å avvägda eller trigonometriskt höjdbestämda punkter. Han fick i flertalet fall nöja sig med att stödja sina höjdmätningar å en punkt - vanligen en tillfällig fix eller en sjö i närheten av lägerplatsen -, vars höjd över havet erhållits genom två eller flera av varandra oberoende barometerhöjdmätningar. Dessa i sin tur stöddes å en inom arbetsområdet befintlig höjdbestämd triangelpunkt. Lägges härtill, att barometerhöjdmätningen ofta verkställdes i samband med planmätningen, och att på grund härav höjdbestämmningen av tämligen närbelägna punkter verkställdes med jämförelse stor tidsskillnad, så inses lätt, att resultatet inte alltid blev det bästa....

Kartläggningen av fjälltrakterna inom Norrbottens län var av ekonomisk-topografisk natur. Den ekonomiska karteringen bestod i upptagandet av konturer för de olika ägoslagen åker, äng och myr. Även kalfjällens - impedimentens - avskiljande från den övriga marken genom fjällgränsens inmätande kan räknas till den ekonomiska kartläggningen. Vidare inlades byars och enstaka hemmans gränser, i den mån avvittringen hade berört det område, som kartlades..."

Barometerhöjdmätning

Statstopografen, kapten Gösta Santesson, ger i samma skrift (Sveriges kartläggning) en beskrivning av hur barometerhöjdmätningen gick till. Även här saxas några avsnitt:

"För arbetet erfordras tre barometrar, av vilka den ena är stationär ("fast") i barometerhöjdmätarens huvudkvarter, under det att de båda återstående, som alltid äro aneroider, medföras till de punkter i terrängen, vilkas höjd över havet man önskar bestämma.

Höjdmätningen tillgår sålunda. Arbetet för dagen börjas å en avvägd eller trigonometriskt höjdbestämd punkt, där lufttryck, anreoidens inre temperatur samt klockslaget avläsas och protokollföras. Därefter uppsökas efter hand de punkter i terrängen, som skola höjdbestännas, och å varje sådan punkt upprepas ovan nämnda avläsningar. Så ofta ske kan och om möjligt alltid vid arbetets slut för dagen uppsökas fix- eller triangelpunkter, där lufttrycket etc avläses. Härigenom erhålles erforderligt stöd för höjdmätningen, varjämte felfördelning möjliggöres.

De under arbetet på fältet verkställda avläsningarna ställas sedermera i relation till de lufttrycksvariationer, som bestämts med tillhjälp av den fasta barometern, och genom några enkla räkneoperationer erhålles de valda punkternas höjd över havet.

Ända t.o.m. 1898 användes en vanlig aneroid såsom stationär barometer. Denna avlästes på bestämda tider med ganska korta mellanrum av en därtill särskilt anställd person. Med ledning av dessa avläsningar framställdes lufttryckets variationer grafiskt i form av en kurva, där variablerna äro tiden och lufttrycket.

Tillförlitligheten hos denna kurva var emellertid ytterst beroende av, att avläsningarna av den stationära aneroiden verkställdes med önskvärd precision. Detta var dock ej alltid fallet. År 1899 ersattes därför den stationära aneroiden med en barograf, d.v.s. en självregistrerande barometer. Härigenom ökades barometerhöjdmätningens tillförlitlighet i icke ringa grad, samtidigt som höjdmätarens arbetet förenklades.

Med iakttagande av precision vid avläsningen av de rörliga aneroiderna, med en skyddad och stadig uppställningsplats för barografen samt under någorlunda konstant lufttryck kunna numera goda resultat uppnås meddels barometerhöjdmätning. Man kan också räkna med, att barometerhöjdsiffrorna - dessa sakna decimal - på topografiska kartblad, som uppmäts under 1900-talet, äro säkra på två meter när. För motsvarande höjdsiffror å äldre kartblad torde det vara säkrast att räkna med en mariginal av minst fyra meter."

Lantmäteridistrikt i Norrbotten

1910 års organisation

Kommissionslantmätare kallades de lantmätare som tiden före rikets indelning i lantmäteridistrikt helt ägnade sig åt lantmäterigöromål åt enskilda. Det fanns ett antal kommissionslantmätare inom varje län. De hade inga bestämda tjänstgöringsområden utan konkurrerade om uppdragen. Jordägarna kunde vända sig till den lantmätare i länet som de själva önskade. Detta ledde i vissa fall till ojämn arbetsfördelning, en osäker ekonomi och kunde även inverka på arbetets kvalitet.

Förste lantmätaren i Norrbotten J. E. Nyström, själv ledamot av riksdagens första kammare, väckte vid 1886 års riksdag en motion med förslag till omorganisation av lantmäteriet. Han framhöll dess viktiga uppgifter och stora betydelse samt nödvändigheten att förbättra lantmätarnas oberoende och ekonomiska ställning.

Statsutskottet avstyrkte motionen och ansåg att rikets indelning i lantmäteridistrikt var olämpligt. Det hade heller inte ådagalagts att något allmännare känt behov av omorganisation gjort sig gällande.

J E Nyström återkom med en underdånig framställning där han närmare utvecklade motiven till motionen och lämnade ett mera detaljerat förslag. Inte heller detta kom att föranleda något förslag till riksdagen om omorganisation.

I augusti 1903 ingav Lantmäteristyrelsen ett förslag till omorganisation av lantmäterikåren som avsåg att förbättra lantmätarnas ställning och minska jordägarnas skifteskostnader. Som skäl angavs bl a

- att rikets lantmätare befann sig i ekonomiskt avseende i en delvis betryckt och i allmänhet bekymmersam eller osäker ställning,
- att jordägarna vid laga skiften var i behov av lindring av kostnaderna för lantmäteriförrättning,
- att det behövdes en noggrannare tillsyn över lantmätarnas göromål samt
- att man behövde större kunskapsmätt hos lantmätarna. Innan utsikterna för lantmätarna att nå en ekonomiskt tryggad anställning var säkrad torde man inte kunna skärpa kraven på utbildning och kompetens.

Kommissionslantmätarna fick vid denna tid ersättning av jordägarna efter en taxa som inte blivit höjd efter 1874 års ingång, trots fallande penningvärde och fördyrade levnadskostnader. Normalinkomsten beräknades till 10 kronor per arbetsdag. Arbetsdagen tillbringades ofta fjärran från hemmet

Lantmäteristyrelsens förslag sändes år 1904 på remiss till samtliga länsstyrelser. I juni 1907 avgav statsutskottet sitt yttrande och år 1908 förelades riksdagen en begränsad del av förslaget som enbart berörde förste lantmätarna och upplägandet av jordregister.

Vid 1909 års riksdag fullföljdes förslaget om införande av distriktsindelning med skyldighet och rättighet för distriktslantmätaren att utföra alla förrättningar inom sitt distrikt. Distriktsindelningen trädde i kraft 1 januari 1910.

Riket indelades i 110 distrikt. Avlöningsstaten upptog tjänster för 110 distriktslantmätare, 40 extra lantmätare och 30 lantmäterianskultanter. För Norrbottens län innebar beslutet att länet indelades i åtta lantmäteridistrikt.

1910 års distriktsindelning i Norrbottens län

Distrikt	Härad eller tingslag
Piteå	Piteå tingslag. Distriktet omfattar även staden Piteå
Arvidsjaur	Älvsby tingslag, Arvidsjaur sockens tingslag och Arjeplogs lappmarks tingslag
Luleå	Neder-Luleå tingslag, Råneå tingslag. Distriktet omfattar även staden Luleå
Bodens	Överluleå tingslag, Jockmocks lappmarks tingslag
Kalix	Över-Kalix tingslag och Neder-Kalix tingslag
Torneå	Neder-Torneå tingslag och Över-Torneå tingslag. Distriktet omfattar även staden Haparanda
Pajala	Korpilombolo tingslag och Pajala tingslag
Gällivare	Gällivare lappmarks tingslag, Juckasjärvi lappmarks tingslag och Karesuando lappmarks tingslag

1921 års organisation

1909 års organisation ansågs redan vid sin tillkomst vara för inskränkt och det framfördes snart yrkanden om utökning av antalet lantmätartjänster och distrikt. Under de kommande åren uppnåddes vissa ekonomiska förbättringar för kåren, bl a rese- och traktamentsersättningar och arvoden för auskultanterna. Många olösta frågor kvarstod dock och

Kungl. Maj:t tillsatte 1917 års lantmåterikommission som avgav sitt huvudbetänkande år 1918.

Lantmåteristyrelsen redovisade att antalet på eget ansvar arbetande lantmätare och tjänstemedhjälpare år 1917 uppgick till sammanlagt 284. Styrelsen räknade även med en ökning av lantmåteriverksamheten med 20 procent. Antalet distriktslantmätartjänster borde därför ökas till 220.

Som ett motiv för utökningen av antalet distriktslantmätarbefattningar anförde lantmåteristyrelsen de ändrade förhållanden som inträffat under de senare åren. De ökade arbetsuppgifterna berodde bl a på 1918 års förändringar beträffande förfarandet vid jordavsöndring samt den väntade nya mättingsförordningen. Tillsammans med den nya lagen om fastighetsbildning i stad skulle det komma ett ökat intresse att förse städer och stadsliknande samhällen med ett bättre kartmaterial, vilket skulle öppna ett ganska stort arbetsfält för lantmätarna.

Som bidragande orsaker till ökade uppgifter för lantmätarna anfördes

- att lagstiftningen beträffande förfarandet vid jordavsöndring hade ändrats och att det nu fanns krav på upprättande av karta,
- att bestämmelser införts om mantalssättning i samband med ändring av administrativ indelning,
- att nyttjanderättshavare enl 1918 års lag ägde rätt att lösa in upplåtet område (ensittarlagen),
- att lantmätare under senare år kommit till användning för utredningar rörande vattenregleringar, t ex Väneren och Siljan,
- att Statens järnvägar hade sex lantmätare sysselsatta samt
- att det var att förvänta att lantmätare anlätades inom andra grenar av förvaltningen, t ex kammarkollegium, vattenfallsstyrelsen och hydrografiska byrån.

Rekryteringen till lantmätaryrket var svag på grund av de dåliga befordringsutsikterna. Årsklasserna 1914-1917 beräknade kunna befordras till extra lantmätare först vid 22 - 23 tjänsteår och 43 - 53 levnadsår. Först 6 år senare kunde befordran ske till distriktslantmätare och för att nå högsta lönegraden och bli berättigad till högsta pension erfordrades ytterligare 15 tjänsteår som distriktslantmätare.

Sammanlagt bedömde 1917 års lantmåterikommissionen att det erfordrades en personal på 300 personer. Kommissionen tillstyrkte att antalet på eget ansvar arbetande lantmätare (distriktslantmätare) och därmed lantmåteridistrikt ökades till 200 samt att det inrättades 100 tjänster som extra lantmätare. Auskultant skulle härefter benämnas extra lantmätare.

Vid 1919 års riksdag föll förslaget på grund av att frågan om inordnande av städernas mätningväsende under lantmäteristyrelsen inte hade utretts tillräckligt. Förslaget återkom till 1920 års riksdag. Antalet tjänster fastställdes till 200 distriktslantmätare och 100 extra lantmätare. Detta gjorde det nödvändigt med en ny distriktsindelning som sedan gällde fram till 1948 års förstatligande och omorganisation.

1921 års distriktsindelning i Norrbottens län

Distrikt	Socknar
Piteå	Piteå och Hortlax. Omfattar även staden Piteå
Älvsby	Norr fjärden och Älvsbyn
Arvidsjaur	Arvidsjaur
Luleå	Nederluleå. Omfattar även staden Luleå
Bodens	Överluleå, Edefors
Råneå	Råneå
Bränna	Överkalix samt Töre församling av Nederkalix socken
Kalix	Nederkalix församling av Nederkalix socken
Haparanda	Nedertorneå, Karl Gustav och Hietaniemi. Omfattar även staden Haparanda
Matarengi	Övertorneå och Korpilombolo
Pajala	Tärendö, Pajala och Junosuando
Jokkmokks	Jokkmokk
Gällivare	Gällivare
Jukkasjärvi	Jukkasjärvi och Karesuando

1948 års organisation

I sitt yttrande över 1947 års lantmäteriutredning ansåg lantmäteristyrelsen att en omorganisation var ofrånkomlig för att lantmäteriet skulle vara i stånd att fullgöra sina uppgifter. Arbetsbalansen hade stigit och eftersom lantmätarna under trycket av den ökade arbetsbördan var tvungna att inrikta sig på främst bostadsavstyckningar måste de mer komplicerade och tidskrävande förrättningarna ställas på framtiden. Avgången av högskoleutbildad personal hade under år 1946 uppgått till ej mindre än 20 personer medan antalet nyexaminerade lantmätare endast utgjorde 16 st. Många distrikt hade balanser på upp till 2 år och mer.

Styrelsen ansåg vidare att personalstyrkan var för liten. Avlönings- och befordringsförhållandena var inte sådana att personalen kunde känna sig tillfreds i sitt svåra och stundom otacksamma arbete. De otill-

fredsställande förhållandena berodde delvis på det rådande avlöningssystemet som innebar att lantmätarna uppbar en större eller mindre del av sin lön i form av ersättningar för utförda förrättningar (sportler). Det syntes också föreligga risk att förtjänstintresset för förrättningsmannen sattes före de jordpolitiska bedömningarna av en begärd förrättning.

Även distriktsindelningen inbjöd till kritik som varande otidsenlig och föga ägnad att underlätta en ändamålsenlig arbetsfördelning. Omfattningen av verksamheten vid vissa distrikt gav ej underlag för en lämplig personalstyrka och medförde att den lantmäteriutbildade personalen tvangs att ägna en orimligt stor del av arbetstiden åt mera rutinmässiga arbeten som vanligtvis utfördes av kontorspersonal.

Man förutspådde också att lantmäteriet skulle få ökade arbetsuppgifter för jordbrukets rationalisering.

Lantmäteriutredningen föreslog att distrikten skulle göras så stora att de kunde ge underlag för två lantmätare, två mätningstekniska biträden och två kontorsbiträden. Vid en övergång till fasta löner kunde man inte heller räkna med så onormalt lång arbetstid för lantmätarna som dittills varit vanligt.

Riksdagens beslut innebar att lantmäteriet från och med 1948 blev helt förstatligt. Distriktslantmätarna, som tidigare dels erhållit arvodet från staten och dels haft intäkter direkt från sakägarna för sina förrättningar, inordnades under statens avlöningsbestämmelser. Intäkterna för förrättningarna kom nu att helt tillfalla staten. Taxan för en enlotsavstyckning var år 1948 = 60 kronor.

Distriktslantmätarna lyckades bli inplacerade i lönegrad A 29. (Minns texten i visan "Lantmätarns testamente" ...*"ty när döden drar sin lie, har jag långt till A 29, Du ska få mitt gamla banklån när jag dör"*)

För innehavare av "feta" distrikt kunde den nya lönen medföra minskade inkomster. Detta kompengersades med övergångsersättningar.

Användbar utrustning löstes in. Gemensamma lokaler skulle anskaffas genom Byggnadsstyrelsen. Distriktslantmätarna hade dittills ofta haft sitt kontor i den egna bostaden. Det var vanligt att hustrun eller andra familjemedlemmar skötte kontorsarbetet.

Antalet lantmäteridistrikt minskades från 210 till 148. Utgångspunkten var att enheten varaktigt skulle kunna sysselsätta minst två personer av varje kategori, dvs lantmätare, mätningsteknisk biträdespersonal och kontorspersonal. Distriktslantmätare som ej erhöll nytt distrikt placerades på s.k. övergångsstat. Distriktslantmätare som inte ville övergå till ordinarie befattning inom de nya organisationen uppfördes på s.k. indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet. Vid sidan av distrikten inrättades befattningar som s.k. förfogandelantmätare.

Man skulle även satsa på ökad och förbättrad utbildning av mätningsteknisk och annan biträdespersonal.

I Norrbotten minskades antalet distrikt från 14 till 8.

1948 års distriktsindelning i Norrbottens län

Distrikt	Socknar
Piteå	Piteå och Älvsbyn. Staden Piteå
Arvidsjaur	Arvidsjaur och Arjeplog
Luleå	Nederluleå, Råneå. Staden Luleå
Bodens	Överluleå, Edefors, Jokkmokk. Staden Boden
Kalix	Överkalix, Nederkalix, Töre
Haparanda	Samtliga socknar i Torneå tingslag, Korpilombolo. Staden Haparanda
Kiruna	Samtliga socknar av Pajala och Korpilombolo tingslag (utom Korpilombolo), Jukkasjärvi, Karesuando
Gällivare	Gällivare

1961 års organisation

Med åren hade man funnit att 1948 års organisation var för stel och enheterna för små för att kunna åtaga sig större arbetsuppgifter med jordbruksrationalisering och planering mm. Avgången av lantmätare till andra verksamheter gjorde också att målsättningen med två lantmätare på varje distrikt inte kunde hållas.

Vid sidan om lantmäteridistriktens arbetade ett stort antal s.k. förfo-gandeorganisationer, bl a en enhet för skiftesverksamhet i Norrbottens län.

En tillsatt organisationskommitté avlämnade år 1959 sitt betänkande "Lantmäteriväsendets och kartverkets organisation". Antalet distrikt borde enligt kommittén minskas väsentligt och enheterna göras så stora att de gav arbetsunderlag för tre lantmätare. Distrikt med mindre än ca 10 befattningshavare borde undvikas. Tjänster som biträdande överlantmätare borde inrättas vid fler länskontor. För att spara kostnader för forskningsresor från distriktens borde länskontoren utöka sin service med kvalificerade fastighetsutredningar mm.

Rationaliseringen av förrättningsverksamheten innebar ökade möjligheter att överföra arbetsuppgifter från lantmätare till mätningstekniker och kontorsbiträden.

För att avlasta distriktens vissa omfattande arbetsuppgifter inrättades ett antal specialenheter som kom att ägna sig åt bl.a. jord- och skogsbru-

kets yttre rationalisering och vägförrättningar mm. Enheterna kallas ibland för "fastighetsregleringsorganisationer".

För Norrbottens län föreslog kommittén att distriktsindelningen skulle bibehållas utan förändringar. Förfogandeenheten för skifte i Kiruna beräknades slutföra sina uppgifter inom ett fåtal år. Verksamheten för enheten i Luleå skulle däremot med säkerhet komma att öka. Förslaget innebar därför att det skulle inrättas en specialenhet i Luleå. I Norrbotten blev antalet distrikt oförändrat 8.

Den nya organisationen kom att gälla från den 1 januari 1961. Antalet lantmäteridistrikt minskades från 148 till 100. Det medförde även att antalet stationeringsorter minskades från 111 till ca 90. Någon samordning med kartverket blev ej av. I Norrbotten blev det en mindre förändring i distriktsindelningen genom att Älvsby kommun överfördes till Arvidsjaur distrikt.

1961 års distriktsindelning i Norrbottens län

Distrikt	Landskommuner
Piteå	Hortlax, Norrfjärden och Piteå samt Piteå stad
Arvidsjaur	Arjeplog, Arvidsjaur och Älvsbyn samt köpingen Älvsbyn
Luleå	Nederluleå, Råneå och staden Luleå
Bodens	Edefors, Jokkmokk och Överluleå samt staden Boden
Kalix	Nederkalix, Töre och Överkalix
Haparanda	Hietaniemi, Karl Gustav, Korpilombolo, Nedertorneå och Övertorneå samt staden Haparanda
Kiruna	Junosuando, Pajala, Tärendö och Karesuando samt staden Kiruna
Gällivare	Gällivare

1972 års organisation

I oktober 1969 kom utredningen "Nytt lantmäteri". Utredningen föreslog i stort sett ett statligt monopol på fastighetsbildning och fastighetsregistrering. Kommunerna skulle dock ges möjlighet att svara för vissa tekniska inslag och annat förberedande arbete i förrättningar. Länen föreslogs indelas i lantmäteriregioner. För Norrbotten upptog förslaget fem regioner med Luleå, Boden, Haparanda, Kiruna och Piteå som kansliorter.

Det slutliga resultatet blev dock att riket indelades i 87 lantmäteridistrikt. Därtill kom 29 specialenheter rörande jord- och skogsbruksrationalisering. Efter starkt motstånd från kommuner med eget mätningsväsende och fastighetsregister medgavs att 42 kommuner skulle få behålla sin verksamhet genom att inrätta s.k. specialenheter för bebyggelseutveckling.

I Norrbotten berördes stadsingenjörskontoren i Boden och Luleå. I Boden övertogs verksamheten av Bodens lantmäteridistrikt. I Luleå träffades ett s.k. C-avtal som innebar att kommunens mätningorganisation svarade för förrättningsförberedelser (mätning, beräkning och kartframställning) för kommunägd mark inom ett område kring tätorten. Redan i samband med kommunsammanläggningen år 1969 hade Luleå kommun och lantmäteriet träffat ett samverkansavtal med ungefär samma innebörd som det senare C-avtalet. Stadsingenjören kunde fram till 1972 handlägga förrättningar som avsåg avveckling av bihang C-mark (gatu- och allmänplatsmark).

Fastighetsregistreringen vid länslantmäterikontoret och fastighetsregistren i städerna Boden, Haparanda och Piteå överfördes organisatoriskt till länsstyrelsen. Även registret för Luleå stad överfördes senare. Överlantmätaren kom att sitta på två befattningar, dels som chef för länsstyrelsens lantmäterienhet och dels som chef för lantmäteriverksamheten i övrigt i länet.

Organisationen kom att gälla från den 1 januari 1972, samtidigt med den nya fastighetsbildningslagen.

1972 års distriktsindelning i Norrbottens län

Distrikt	Kommun
Piteå	Piteå
Arvidsjaur	Arjeplog, Arvidsjaur, Älvsbyn
Luleå	Luleå
Bodens	Boden, Jokkmokk
Kalix	Kalix, Överkalix
Haparanda	Haparanda, Pajala, Övertorneå
Kiruna	Kiruna
Gällivare	Gällivare

1995 års omorganisation

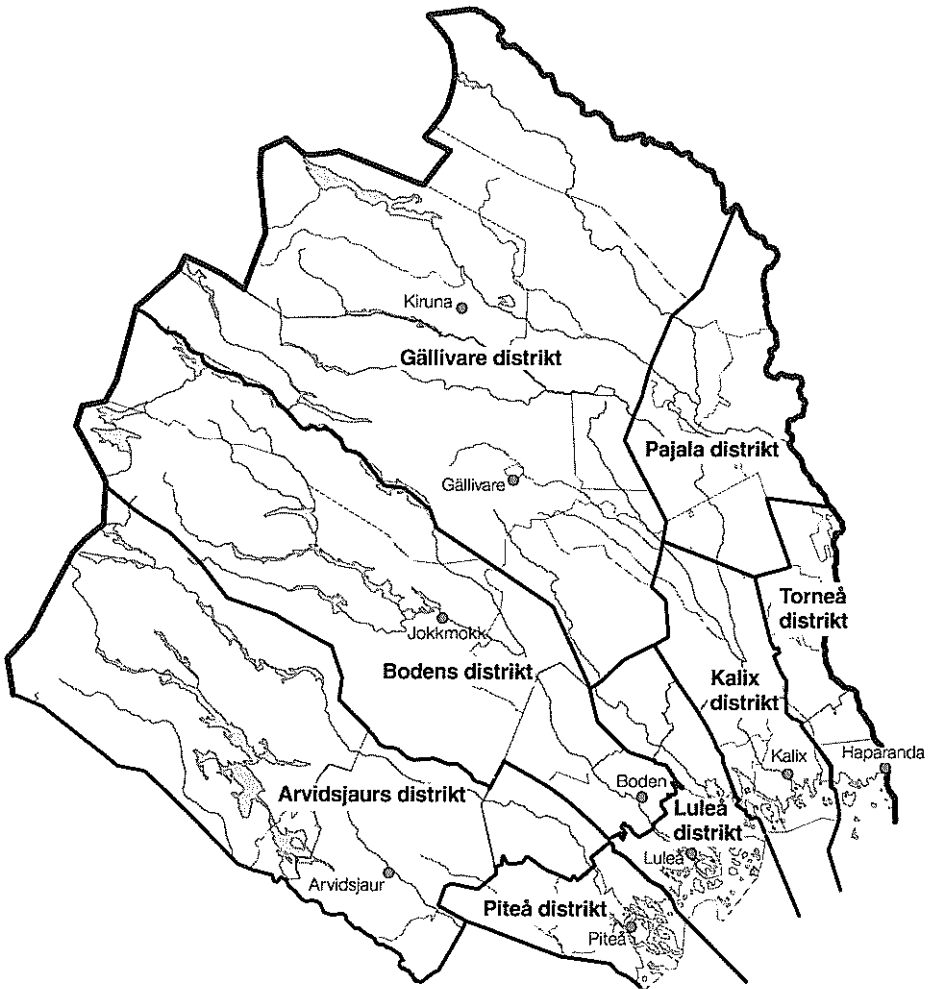
Nu är det åter dags för en omorganisation, den sjätte sedan år 1910. I skrivande stund är det inte helt klart hur organisationsstrukturen kommer att se ut i alla detaljer. I huvudsak innebär förändringen att Centralnämnden för fastighetsdata, CFD, och Lantmäteriverket slås samman till en ny centralmyndighet, delad i två divisioner, en förvaltningsdivision och en affärsdivision. Vissa delar av verksamheten bolagiseras.

Förvaltningsdivisionen består bl a av 24 länsenheter med förrättningsgrupper, som har lokalkontor på olika platser. För Norrbotten inrättas en lantmäterimyndighet (ett lantmäteridistrikt). Förrättningslantmätarna blir specialister på fastighetsbildning och förrättningsgrupperna får i princip inte syssla med uppdragsverksamhet.

Lantmäteriets framtid i Norrbotten beror i hög grad på hur man kan lösa den lokala närvaron och samordningen mellan förrättnings- och uppdragsverksamhet. Lantmäteriet måste vara nära både kommunerna och de enskilda kunderna. Det finns också stor risk att man kommer att förlora mycket av den styrka som lantmäteriet hittills haft genom att samma personal kunnat arbeta med både förrättningar och uppdrag.

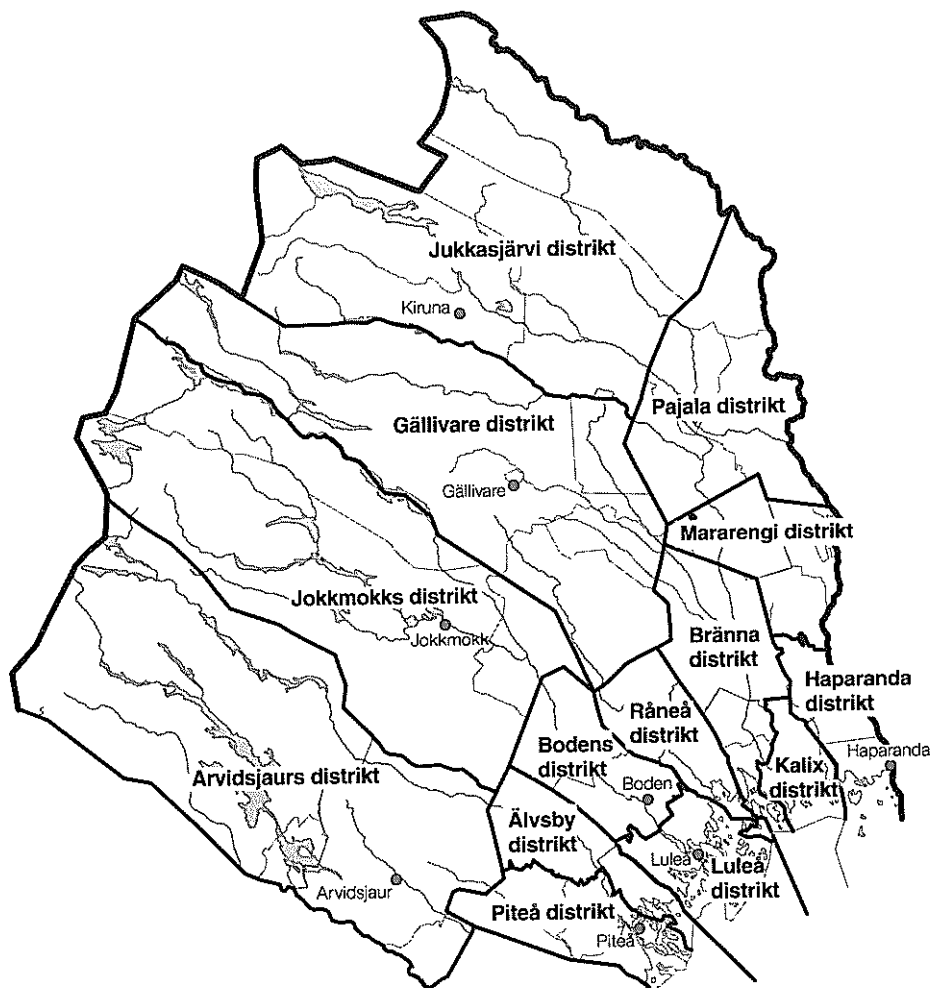
När man ser tillbaka på utvecklingen under 1900-talet är det lätt att spå att dagens organisationsförändring inte blir den sista.

Lantmäteridistrikt i Norrbotten 1910 års indelning

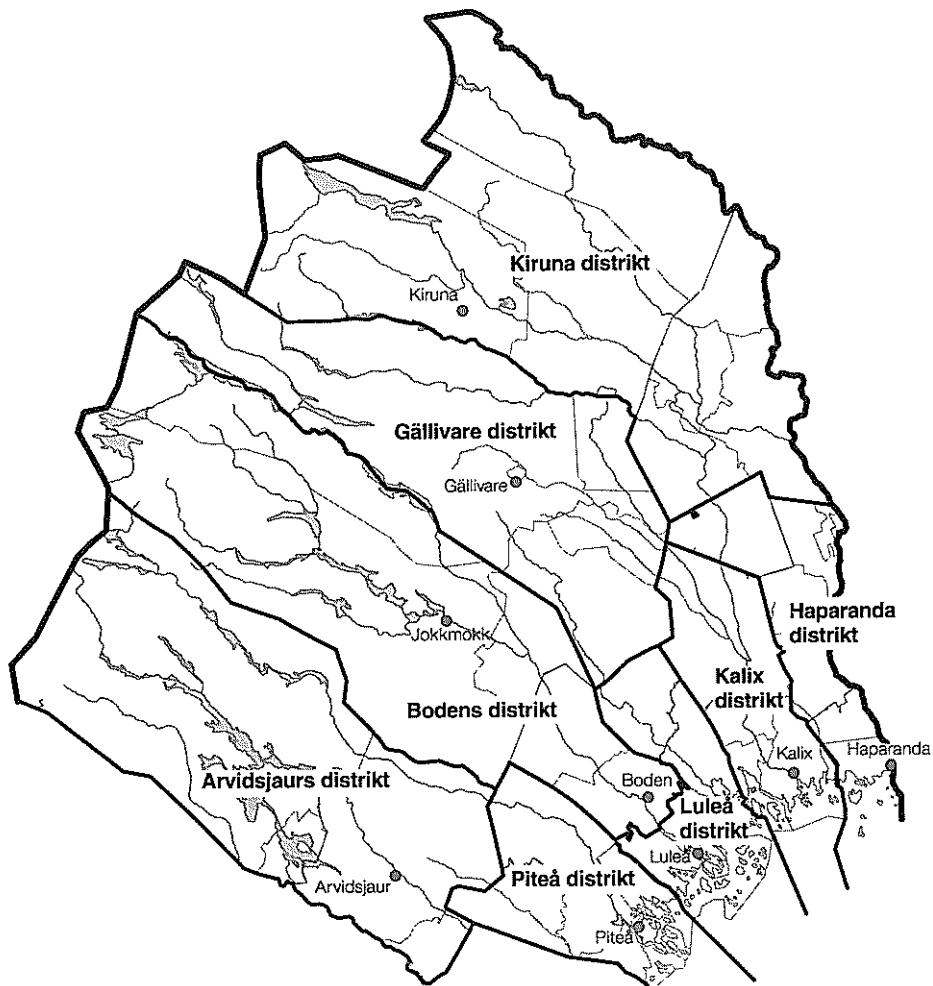

Lantmäteridistrikt i Norrbotten

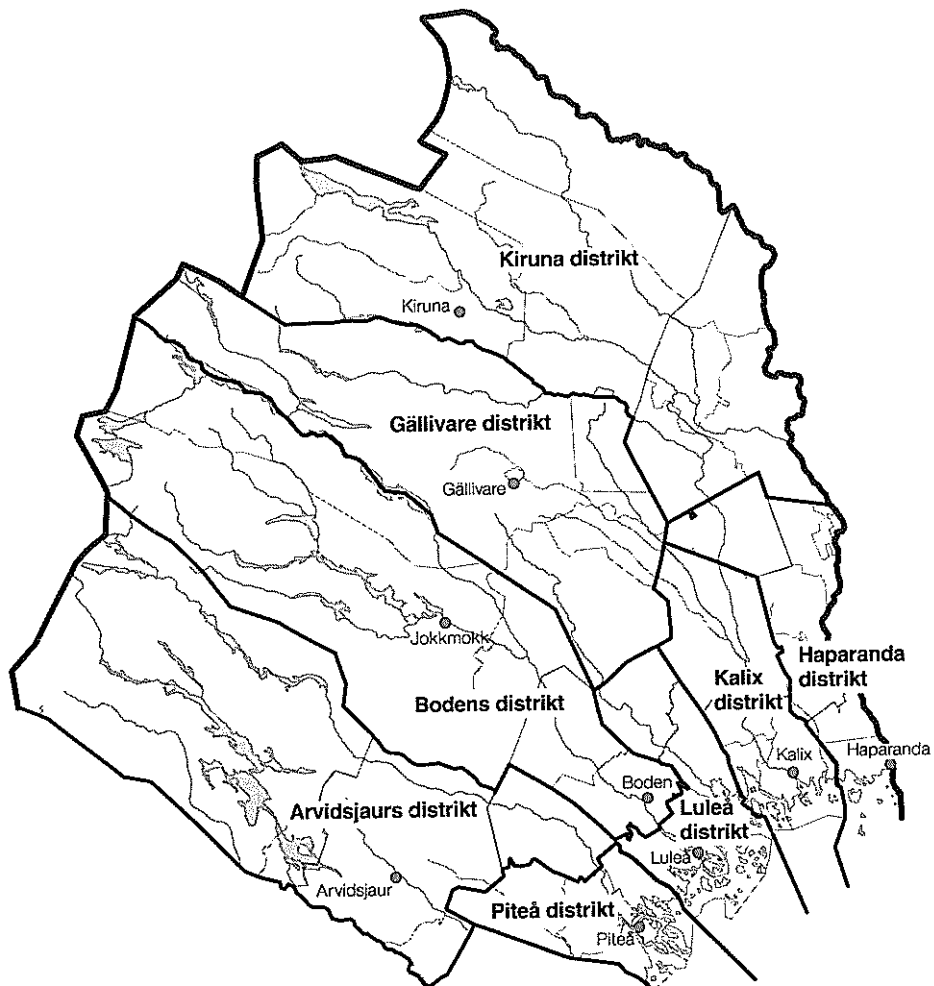
1921 års indelning

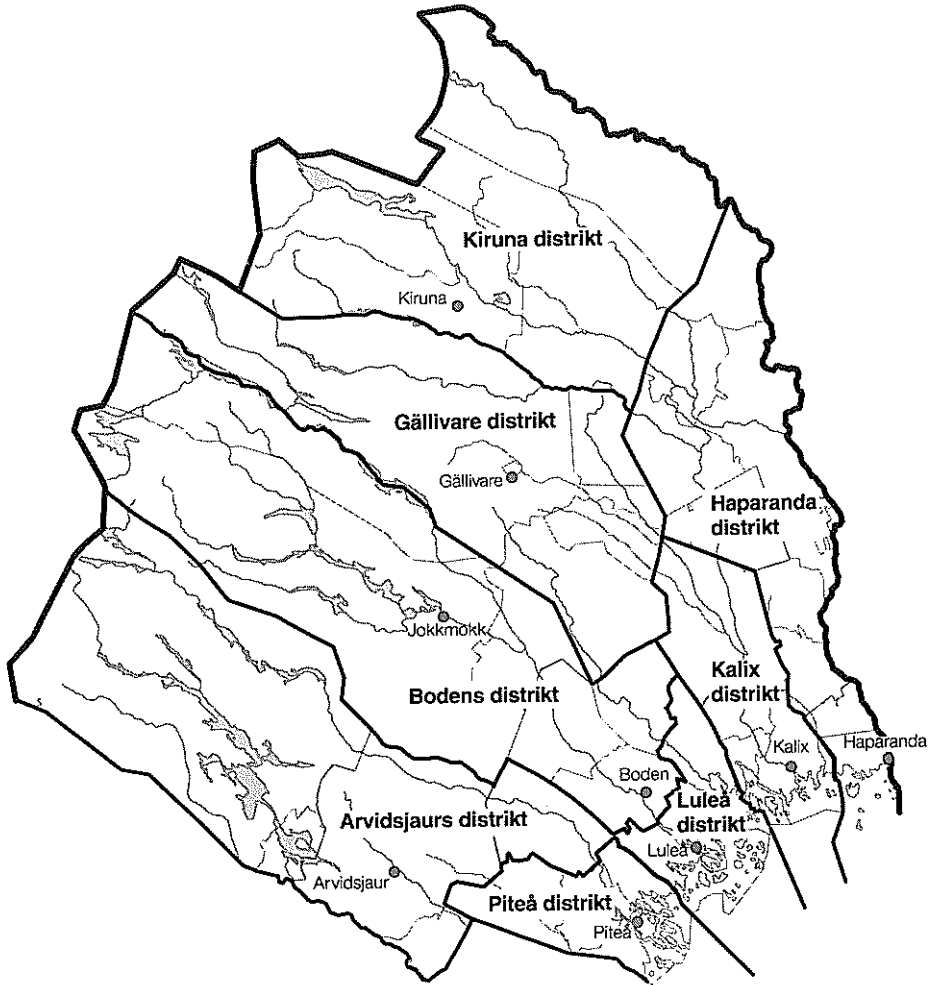
Lantmäteridistrikt i Norrbotten 1948 års indelning

Lantmäteridistrikt i Norrbotten 1961 års indelning

Lantmäteridistrikt i Norrbotten 1972 års indelning

Skiftesorganisationen i Norrbotten 1953-1960

Vid sidan om lantmäteridistriktet i riket arbetade ett stort antal s.k. förfogandeorganisationer, bl a en enhet för skiftesverksamhet i Norrbottens län.

År 1953 beslöt riksdagen att medel skulle ställas till lantmäteristyrelsens förfogande för att genomföra laga skiften inom länets nordligaste del, Kiruna stad och Karesuando kommun. En speciell organisation för detta inrättades åren 1953-61 och stationerades i Kiruna. Jämsides med skiftesverksamheten handlade organisationen även en betydande del av arbetet inom Kiruna lantmäteridistrikt.

Skiftesenheten genomförde under åren 1953-60 laga skiften å Soppero, Lainio, Vivungi, Mertajärvi-Idivuoma, Kuttainen, Saivomuotka och Soudjevaara skifteslag. År 1963 påbörjades skiftet av Maunu by, denna gång av specialenhet nr 1 i Norrbottens län, som år 1960 ersatte den gamla skiftesorganisationen Den sammanlagda arealen av de byar som skiftades uppgick till ca 150.000 ha, en yta som motsvarar nära hälften av Blekinge län.

Skifteslagens stora omfattning och de relativt låga markvärdena gjorde det nödvändigt att bedriva skiftesverksamheten så rationellt som möjligt. Man använde sig av rektifierade och skalbestämda flygbilder som underlag för förrättningskartorna. För de områden där flygbilder saknades, utfördes ny flygfotografering. Mätningsarbetena omfattade förtätning av triangelnätet, signalering och stödpunktsinmätning. Stödpunkter kunde även bestämmas med hjälp av fotogrammetriska metoder. För transporter användes helikopter.

För att bestämma skogsproduktionen undersöktes ett antal provytor. Inventering skedde sedan inomhus med hjälp av flygbilderna. Denna kontrollerades sedan vid överflygning med helikopter på låg höjd. De flesta faktorer kunde därvid bestämmas med god tillförlitlighet, tex trädslagsbalandning, kubikmassa, åldersklasser och skogsvårdsåtgärder. Medeldiameterna var däremot svårare att uppskatta ur flygbilderna. Inventeringen användes sedan vid gradering och beståndsvärdering för likvider samt, i vissa fall, för upprättande av skogsvårdsplaner.

Genom 1960 års omorganisation ersattes skiftesorganisationen med en specialenhet för jord- och skogsbrukets rationalisering och som senare stationerades i Luleå. (Se avsnittet om specialenhet nr 1 i Norrbotten)

Vid skiftesorganisationen i Norrbotten har arbetat bl a Henry Elm-rud, Sture Nordlund, Karl-Henrik Göthner, Thure Heikkilä, Åke Linde, Sten Boström och Sten Heijer.

Denna redogörelse bygger till största delen på Sten Heijers uppsats i Svensk lantmäteritidskrift nr 3 år 1966, "Något om verksamheten med fastighetsrationalisering i Norrbottens län".

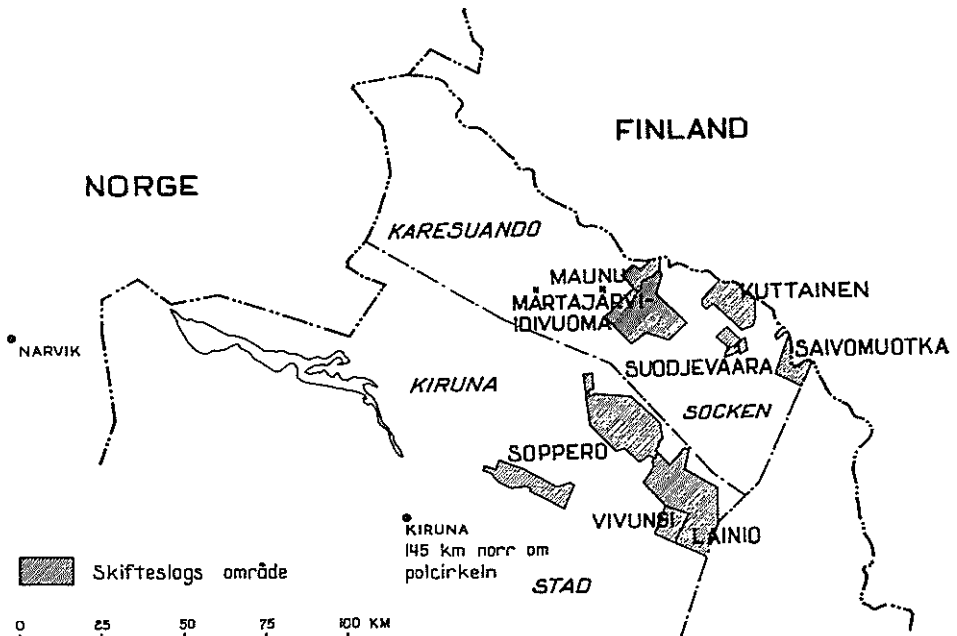

Fig. 1. Fastighetsrationalisering i norra Lappland. — Belägenheten av de åtta skifteslag om tillhoppa 150.000 ha, där laga skiften avslutats under åren 1957—1966.

Den särskilda skiftesverksamheten i Kiruna och Karesuando.

Skifteslag	Folk-mängd	Total-areal hektar	"Gemensam-hetsskog" hektar	I laga skiftet ingående antal				Antal del-ägare	Antal ägo-lotter	Laga skiftet	
				åker äng hektar	odl. mark hektar	skogs-mark hektar	annan mark hektar			på-börj. år	slut. år
<i>Kiruna stad</i>											
Soppero	600	48.000	17.000	500	80	16.500	14.000	170	68	1953	1959
Lainio	270	36.000	16.000	150	50	11.500	8.300	150	45	1953	1960
Vivungi	30	7.000	—	30	5	3.000	4.000	40	8	1955	1957
<i>Karesuando kommun</i>											
Mertajärvi-Idivuoma ...	200	29.000	12.000	80	20	9.000	7.900	30	16	1954	1960
Kuttainen	300	14.000	—	190	—	6.000	7.800	60	35	1955	1962
Saivomuotka	150	6.000	—	40	20	3.500	2.500	30	16	1952	1959
Suodjevaara	60	1.500	—	20	10	800	700	13	7	1955	1960
Maunu	60	7.800	—	16	—	1.500	3.300	16	9	1963	1966
Summa	1.670	149.300	45.000	ca 101.500 ha							

Triangelmätning i Kuttainen år 1954
På bilden bl a Henry Elmrud, Thure Heikkilä, Olof Daniels, Evald
Engel och Arne Gundersen.

Specialenhet nr 1 i Norrbottens län

Per Hermansson

Den 1 juli 1974 började jag min tjänstgöring vid specialenheten som chef och handläggare av de ärenden i länet som ansågs som både besvärliga att genomföra och påfrestande genom långa handläggningstider. Med i bagaget hade jag en tioårig erfarenhet från förrättningsarbete i Piteå, Skåne och senast ett år i Boden - Jokkmokk. Jag såg fram emot en tid med intressanta arbetsuppgifter.

Specialenheten tillkom i samband med lantmäteristatens omorganisation år 1960. Skälet till att specialenheterna i landet tillkom (minst en per län) var den växande aktiviteten vid landets dåvarande lantbruksnämnder där den yttre rationaliseringen av landets jord och skogsföretag innebar en omfattande inköps- och försäljningsverksamhet av små jord- och skogsbruksföretag i syfte att bygga upp större gårdar för rationellare drift. Det krävde en omfattande förrättningsverksamhet dels för att genomföra regleringar och sammanläggningar av de nya lantbruks- och skogsföretagen dels klarlägganden av de oklara fastighetsförhållanden som visade sig finnas i flera byar som berördes av strukturförändringen.

I vårt län kom personalen till enheten att rekryteras från den/de grupper (förfogandelantmätare med biträden) som arbetade med slutförandet av laga skiftena i länet. Sten Hejjer blev enhetens första chef och bland hans första arbetsuppgifter vid enheten kom att bli just slutförandet av lagaskiftesepoken i länet med det avslutande laga skiftet av Maunu by, se Hejers skrift om "*Något om verksamheten med fastighetsrationaliseringen i Norrbottens län*" i Svensk lantmäteritidskrift 3/1966.

Snart kom arbetsuppgifterna vid enheten att starkt präglas av den växande strukturförändringen inom jord- och skogsbruksnäringen. Förutom det direkta arbetet med ägoutbyten av de marker som genom lantbruksnämndernas inköps- och försäljningsverksamhet bytte ägare erfordrades nyanläggning av vägar och diken som innebar förrättningar enligt enskilda väglagen och dikesföretag enligt vattenlagen (dikesföretagen handlades vanligen av lantbruksingenjör).

Efter hand framkom behov av att i vissa områden klarlägga både fastigheternas indelning och ägandet vilket ledde till förrättningar varigenom sämjedelningar legaliserades och fastigheternas indelning och ägande klarlades genom äganderättsutredningar.

Under 1950 och 1960 talen genomfördes inom storskogsbruket i länet en strukturförbättring där bolagen genom byten sig emellan försökte samla sina respektive innehav till större och rationellare skiftesytor, se även Heijers ovan nämnda skrift. Det innebar ett omfattande arbete för enheten att med ägoutbyten genomföra de mellan bolagen ingångna bytesavtalen. Vid avtalens ingående gjordes dock vissa uppgörelser som har kommit att senare innebära nya arbetsuppgifter för enheten. SCA:s fastighetsinnehav var i flera fall belastat med ved- och virkes-servitut. I de fall SCA avstod belastad mark fick belastningen kvarstå men SCA påtog sig kostnader för rättigheternas avveckling den dag så blev aktuellt. En på likartat sätt lämnad fråga var fastigheters delaktighet i allmänningar. I avtalen löstes det så att när ett bolag avstod en hel fastighets innehav undantogs fastighetens delaktighet i allmänningen vilken då överfördes till annan fastighet som kvarstod i avstående bolags ägo.

Under tiden från 1960-talets mitt till 1970-talets mitt fortsatte arbetet med jord- och skogsbrukets yttre rationalisering men även annan utveckling i samhället återverkade på enhetens arbetsuppgifter. Nedläggningen av flottningen innebar en starkt ökad utbyggnad av skogsbilvägnätet. Utbyggnaden av vattenkraften i Lule älv bidrog även till den ökade skogsbilvägsutbyggnaden. Vattenfall ingick avtal med skogsintressenterna kring Lilla Lule älv varvid bildades Lilla Luleälvsnämnden vars uppgift var att för de pengar som Vattenfall betalade för flottningens nedläggande i Lilla Lule älv förse det avrinningsområdet med erforderliga skogsbilvägar för virkets transport från området. Intressenterna i Lilla Luleälvsnämnden intog i överenskommelsen med Vattenfall att vägarna skulle inrättas som anläggningssamfälligheter vilket innebar en betydande arbetsuppgift för enheten. Samtidigt kom större delen av skogsbilvägnätet i länet att byggas med stöd av överenskommelser mellan markägarna som organiserades genom Skogsvårdsstyrelsen.

Slutförandet av anläggningsförrättningarna för skogsbilvägarna invid Lilla Lule älv kom att bli bland de första arbetsuppgifterna när jag började mitt arbete vid enheten. Resultatet av det arbetet har sedermera blivit en samfällighetsförening som förvaltar ca 50 väganläggningar.

Vetskapen om att merparten av länets skogsbilvägnät är utfört som överenskommelsevägar genom skogsvårdsstyrelsens medverkan gör minnet av en händelse från någon gång under åren 1966-67 starkt påmind. Jag bad då Sten Heijer om att få följa med honom ut på ett sammanträde när han handlade ett skogsbilvägsärende, för att se och lära. Efter någon tid hörde han av sig och meddelade att han hade ett ärende

för handläggning som kunde vara av intresse. Vi kom ut till förrättningsstället och Sten genomförde de inledande momenten med notering av närvaro, beskrivning av ärendet med redovisning av förslag till anläggningsbildning m. m. Efter Stens redovisning och på hans fråga om sakägarnas syn på hans förslag framkom att de hade gjort en överenskommelse om vägen och att den var färdig byggd. "Lantmäteriets förrättningsmän finge intet den kvällen."

Vid lantmäteriets omorganisation som trädde i kraft vid år 1972 års ingång hade genom länets överlantmätare, med starkt stöd av länets kommuner och länsstyrelse, lantmäteriets organisation med överlantmätarmyndighet, åtta lantmåteridistrikt och en specialenhet i princip kommit att behållas oförändrat som tidigare. I övriga landet minskades distrikten med ca tjugo stycken. Nu uppträdde arbetsbrist hos del av distrikten varför det erfordrades överföring av arbetsuppgifter till dessa. Därför överflyttades, efter överenskommelser med lantbruksnämnden, de ärenden som genererades genom deras inköps- och försäljningsverksamhet, till respektive distrikt.

När jag började tjänsten vid enheten kom även några nya lagar att träda i kraft, anläggningslagen, lag om förvaltning av samfälligheter och ledningsrättslagen. Till dessa lagar knöts förhoppningar om nya arbetsuppgifter. Då var tio till tolv personer anställda vid enheten. Enhetens förlust av ärendena från lantbruksnämnden och ytterligare ärenden i anledning av nedläggandet av projektet Stålverk 80, som också kom att starkt påverka sysselsättningsläget hos flera distrikt, kom att innebära att enheten under början av 1980-talet var reducerad till bara tre - fyra anställda.

Det kom att dröja till mitten på 1980-talet innan de ovan nämnda (för tio år sedan) nya lagarna fick sådant genomslag att de i någon utsträckning förbättrade ärendeinströmningen till enheten. Innan 1980-talets slut och fram till nu sysselsätts vid enheten åtta personer. Under den sista tioårsperioden har järnvägsförrättningar, innebärande stängning av järnvägsöverfarter med utbyggnad av vägar på ömse sidor om järnvägen, ledningsrättsförrättningar samt förrättningar för jakt- och fiskevård varit de dominerande förrättningsåtgärderna.

Vid min verksamhetsstart vid enheten upptogs i överläggning med distriktslantmätarna en diskussion om specialenhetens verksamhetsinriktning. Den utmynnade i att specialenheten skulle handlägga dels större och/eller komplicerade ärenden såsom större (berörande många fastigheter) regleringsärenden, anläggningsärenden, ledningsrättsärenden eller äganderättsutredningar dels ärendetyper som det var få av vid distrikten såsom bildande av jakt- eller fiskevårdsområden, servi-

tuttsbildning för viltstängsel, sjömärken eller vandringsleder, ärenden med gemensamt arbete m. m.

När jag kom till enheten fanns vid enheten redan år 1970 ansökt förrättning om bildande av fiskevårdsområde för Lule älv inom Bodens kommun sträckan nedströms Bodens kraftstation, se skrift av Nilsson och Lindersson om "Fritidsfiske - ett organisatorisk problem" i Svensk lantmäteritidskrift 2/1973. Den ansökan föranledde en tvist om fiskerätten i det vattenområdet med åtföljande äganderättsutredning och fastighetsbestämning av fiskerättens indelning och ägande i tillämpliga delar. Myndighetens beslut i de ärendena meddelades åren 1980 och 1981. Tio år senare avgjordes ärendena slutligen i Högsta domstolen utan ändringar av besluten. Fiskevårdsområdet är ännu inte bildat.

Ett annat ärende vid enheten under mitten av 1970-talet var statens ansökan om att överföra Kjäll- och Mjöträskan med närmaste omkringliggande mark till statens ägo för bildande av naturreservat. Ärendets handläggning överläts på Ricard Lundgren som då tjänstgjorde vid enheten. Området utgjordes av vid laga skiftet avsatt samfällt område för Sangis by. Området inrymde i sina inre icke vattentäktade delar, äldre slätterängar och i yttre delarna, skogholmar. I den inledande utredningen visade det sig att slätterängarna var för mer än femtio år sedan sämjedelade mellan delägarna i skifteslaget men så att parterna efter tio år skulle byta lotter för att uppnå en bättre rättvisa. Bytena hade naturligtvis upphört efter några tiotal år. Legaliseringen av sämjedelningen som utbröts till särskild förrättning genomförde Ricard men efter denna handläggning återlämnade han ärendet och lämnade enheten. Lars Suo kom till enheten för att bland annat hjälpa till med handläggningen av fortsättningen av ärendet. Nu visade det sig att även skogen var sämjedelad och i än mindre delar. Vi började ana att Ricards handläggning vid den tidigare legaliseringen, där byborna rört samman vilka skiften de tilldelats/hävdade efter några byten och deras inte alltid helt vänliga inställning till förrättningsmän, utgjort en kamp.

Vid samma tid handlade jag själv ett vägärende i samma by. Det var en väg från den stora allmänna vägen ner till Bodön vid kusten. Vid ett tidigare sammanträde hade jag fått erfara att byborna inte godvilligt ville medverka till vägens tillkomst. Bakgrunden var nog att de tyckte SCA skulle ensamt svara för både väganläggningens tillkomst och vägens underhåll då de exploaterade området för fritidsbebyggelse. För att inte onödigtvis upprepade gånger besvära byborna med förrättningsärenden, men också för att hantera de mycket aktiva sakägarna, planerades de två ärendehandläggningarna så att Lars började med legaliseringsförrättningen av den sämjedelade skogen klockan 13.00 på

dagen. Den handläggningen beräknades vara avslutad klockan 16.00, då handläggningen av mitt vägärende skulle börja. Jag förberedde min handläggning med att äta en stadig middag före klockan 16.00. Lars var klar med sina beslut och sammanträdet ca klockan 16.10. Med endast en mycket kort paus fortsatte jag nu med handläggningen av vägärendet. Lars åkte och åt sin stadiga middag. Lokalen var full med människor och längs bak stod de på borden för att se och kunna delta i argumenterandet. Efter ca sju timmars överläggning (omkring klockan 23.00) upp-tog någon sakägare fråga om jäv mot förrättningslantmätaren. Lars hade återvänt efter någon timme och biträdde nu med sökande i lagbo-ken om hur bl.a. jävsanmärkningen skulle handläggas. Efter "avvisning" av jävet fortsattes handläggningen och avslutades förrätt-ningen med beslutens meddelande. Förrättningen överklagades utan att det föranledde ändringar i förrättningsbesluten. Lars och även Ricards legaliseringsförrättningar överklagades ej. Sedermera kom jag att genom fastighetsreglering överföra alla ca 270 små skiften som Ricard och Lars forskat fram och legaliserat, till en av staten ägd fastighet med utdömande av ersättningar, även det utan överklagande.

Nu hösten 1995 har jag ånyo handlagt ett vägärende i Sangis by, nu sträckande sig från samma allmänna väg men norrut in på Björkfors ge-mensamhetsskog. Situationen är i flera delar likartad för Sangis byamän som beskrivits i förra vägärendet. Det är nu gemensamhetsskogens intressenter som vill få sin vägfråga löst över Sangis bys marker och byborna anser att vägen av gemensamhetsskogen kommer att användas för uttransport av täktmassor trots att i förrättningen endast prövas behovet för skogliga ändamål. Myndighetens beslut om vägens inrättande som gemensamhetsanläggning är överklagat.

Det femåriga arbetet med äganderättsutredningen av fiskerätten i Lule älv vid Boden kom att ge mig en både djup inblick i historiska samband och händelser som förklarade hur dagens tillsynes orediga fastighetsrättsliga indelning och oklara ägande uppstått och den rätts-liga utvecklingen i flertal lagar. I min forskning om hur fiskerättens in-delning och dess ägande förändrades kunde jag hitta material från 1500-talet och fram till 1870-talet. De två sista domarna var tvister mellan innehavare av fasta fisken i älven och skogsföretag. Sedan var det som om handlingarna teg om vad som sedan hade hänt. Det tog mig drygt ett halvt år att hitta gömman med handlingar som förklarade denna "skymning". Närmast av en tillfällighet, för att handlägga ett annat ärende, kom jag att besöka flottningsföreningarnas arkiv i Piteå. Det besöket blev långvarigt och upprepades flera gånger. I det arkivet fanns handlingar som visade hur skogsbolagen och sedermera flott-

ningsföreningarna förvärvade, arrenderade eller på annat sätt köpt sig fria från tvister med fiskerättsägarna då flottningsgodset skadade eller hindrade fisket i älven. Som redan ovan nämnts löste sedan Vattenfall ut flottningsintressenterna när älven byggdes ut för elenergiproduktion. När jag började äganderättsutredningen och sedermera även fastighetsbestämningen av fiskets indelning i älven undrade och tvekade jag inför uppgiften med hänsyn till de kostnader som utredningarna och förrättningsarbetet skulle medföra för fiskerättsägarna. När jag tog upp frågan med berörda byaföreträdare och större fiskerättsägare meddelades det att arbetet måste genomföras då prövningen av skadorna på fisket i de pågående vattenmålen i älven erfordrade både klarläggande om fiskerättens indelning och ägare, så att behöriga fiskerättsägare kunde föra sin talan samt Vattenfall och domstol överväga och pröva yrkandena.

I det arbetet måste jag även följa hur lagarna förändrades över tiden för att förstå och tolka de dispositioner som gjorts exempelvis vid ägarförändringar. Som exempel uppstod behov av att djupare studera reglerna för aktiebolagens tillkomst och utveckling. I ett fall hade ett bolag förvärvat ett jordeboksfiske men sedermera kommit på obestånd varför det anmälts i konkurs. I förteckningen över bolagets tillgångar omnämndes även "fiskerier" dock utan att fastighetsbeteckning angivits. Det framgick också att konkursen hade avslöpt så att köpeskillingen för bolagets alla tillgångar precis motsvarade bolagets skulder. I anledning av annonserade kallelsen på okända sakägare i äganderättsutredningsärendet anmälde sig ett par ägare av aktier i det bolag (de uppgav att de hade aktiebrev inramade) som hade anmälts i konkurs med yrkande att jag som förrättningslantmätare i ärendet skulle vid domstol anmäla behov av att det utsåg en god man för bolaget att bevaka dess intresse. De menade att överlåtelsen i samband med konkursen inte var giltig då i överlåtelsen endast angavs "fiskerier" utan preciserande fastighetsbeteckning. Lösningen på problemet om bolaget ännu existerade (aktieägare kan inte föra talan för bolaget), visade sig finnas i en bok från 1900-talets början och skriven av en professor. Han klargjorde i den boken att ett bolag som i sådan situation förlorar alla tillgångar har upphört att existera. Aktieägarnas yrkande avvisades, vilket inte överklagades (en av aktieägarna var jurist).

Vid 1980-talets slut beslutade sig staten för att bolagisera förvaltningen av bl. a. sina skogliga tillgångar och vattenkraften. Dessa statens tillgångar var omfattande i länet. Inledningsvis skedde en direkt försäljning av företrädesvis skogsmark till enskilda. Därvid visade det sig medföra vissa problem att sälja skogsmark då enligt rennäringslagen

renskötande samer har rätt att för sitt boende och sin närings utövande fritt ta virke i den statliga skogen. För att inte hindra eller försvåra möjligheterna till denna tillgång tillskapades i samarbete mellan lantmäternas i "Norrlänen" och fastighetsrättslig jurist vid Lantmäteriverket ett servitut för att på tillämpliga marker säkerställa samma rätt som rennäringslagen gav på statens mark. Detta skedde för att snabbt och på ett smidigt sätt lösa problemet, men kan naturligtvis ifrågasättas då sådan rätt enligt lag ej torde kunna ersättas på detta sätt.

Bolagiseringen av Vattenfall innebar att fler bolag bildades för skilda verksamhetsgrenar, såsom kraftproduktion, distansöverföring, distribution m. fl. Det har efter beslut om säkerställande av rättigheterna för ledningarna genom ledningsrätt, medfört stora arbetsuppgifter för enheten.

Skogsbilvägnätets "vittrande" överenskommelser är nu föremål för nya överenskommelser mellan de nya markägarna. I samarbete med skogs-vårdsstyrelsen, som nu insett bristerna med de tidigare avtalen, uppmanas nu de nya avtalstecknarna att fullfölja överenskommelserna med bildande av anläggningsanfälligheter. Det bedöms nu bli en ny stor arbetsuppgift.

Landets lantmäteri är nu åter föremål för omorganisation. Enheten kommer att upphöra vid 1995 års utgång.

Chefer för specialenhet nr 1
Norrbotten har varit:

1960-67	Sten Heijer
1968-70	Svante Astermo
1970-74	Bengt Linderson
1974-95	Per Hermansson

Som förrättningslantmätare
har dessutom tjänstgjort:

Eva Ekelund, Karl Martin
Gidlund, Börje Hansson,
Ricard Lundgren, Maria
Nilsson, Bo Reichenberg,
Lennart Sjöström och Åsa
Söderholm

Transport

För att kunna rekrytera lantmätare som chefer för distrikten i Norrbotten tillämpades ett system med s.k. transport. Efter att ha tjänstgjort ett antal år som distriktslantmätare här uppe hade man förtur till tjänster söderut. Detta har bl.a. inneburit att det är relativt få distriktslantmätare som stannat kvar i Norrbotten ända till sin pensionering.

Vid ett möte år 1951 enades föreningen om att göra ett **uttalande** med anledning av lantmäteristyrelsens förord vid återbesättandet av distriktslantmätarebefattningarna i Västerås och Hedemora distrikt.

"Utan att taga ställning till sökandenas förtjänst och skicklighet, anser föreningen, att transport från de norrbottniska distrikten i allmänhet och från de lappländska i synnerhet bör beviljas med företräde framför transport från andra distrikt i riket. De klimatiska förhållandena här uppe äro väsentligt hårdare än i sydligare delar av Norrland. I alldeles särskilt hög grad borde detta beaktas, när det är fråga om transport från distrikt, belägna norr om polcirkeln, där vintrarna äro långa, solen borta under lång tid och långa och hårda köldperioder förekomma. Distrikten häruppe äro ju dessutom mycket stora till omfånget med därav följande långa avstånd till förrättningsställena, som i allmänhet sakna möjligheter till inkvartering. Vägarna till förrättningsställena äro även merendels dåliga och saknas helt i vissa fall, vilket allt bidrar till att tjänsten blir påfrestande. Rekryteringen av biträdeshjälper blir av nämnda orsaker försvårad.

Föreningen har bemärkt, att Kungl. lantmäteristyrelsen i de nu aktuella transportärendena likställt Gällivare distrikt med Sollefteå och Ånge distrikt.

Föreningen anser för sin del, att med hänsyn till stationeringsorternas belägenhet och karaktär samt tjänstgöringsområdets beskaffenhet transport från Gällivare måste vara betydligt angelägnare än från Ånge eller Sollefteå.

Förutom vad ovan sagts vet föreningen, att verksamheten i Gällivare distrikt är omfattande och ställer mycket stora krav på sin innehavare. Distriktet, som är trespråkigt, till omfånget ett av de största i riket och det näst nordligaste, är dessutom med den extrema folkökningen där ett av de mest tungarbete bl.a. med hänsyn till jordbruks- och planpolitiska förhållanden.

Föreningen måste därför enstämmigt beklaga om inlandsdistrikt i Nedre Norrland i transporthänseende skulle komma att likställas med distrikt i Övre Norrland med stationeringsort och verksamhetsfält norr om polcirkeln. En följd

därav skulle bli, att rekryteringen till sådana distrikt försvårades, vilket ur allmän synpunkt knappast kan anses önskvärt."

Kungl. lantmäteristyrelsens avgav år 1952 ett **utlåtande** rörande transport- och befordringsförhållandena inom lantmäteristaten och anförde bl.a.

"Av Kungl. Maj:ts beslut i utnämningsärenden efter lantmäteriets omorganisation kan utläsas vissa normer för transport från en distriktslantmätartjänst till en annan, även om dessa principer icke formulerats i några exakta bestämmelser. På grund av de olägenheter, som för allmänhetens vidkommande följa av alltför täta tjänstebyten, har transport icke ansett böra ske för tidigt. En distriktslantmätare synes böra ha innehaft sin tjänst 7 à 8 år innan han beviljas transport. Vissa undantag från denna regel böra dock kunna ske, då fråga är om transport från distrikt med utpräglat ogynnsam stationeringsort, exempelvis vissa orter i övre och inre Norrland. Härifrån bör transport kunna ske något tidigare. Transport bör heller icke ske för sent. En transport till en tjänst med kanske helt nya arbetsförhållanden är i sig själv en krävande omställning och vederbörande bör med obrutna krafter kunna organisera och sätta sig in i sin nya uppgift. Ur sistnämnda synpunkt bör transport i regel icke äga rum senare än då vederbörande befinner sig i femtioårsåldern. Tidigare har inom lantmäteriet tillämpats en slags uppdelning av stationeringsorterna i 'transportorter' och 'icke transportorter'. Det torde knappast vara lämpligt att en sådan uppdelning stadfästes. Det ligger emellertid i sakens natur att transport oftare förekommer från ogynnsamt belägna orter än från orter med god belägenhet. Även den principen torde nämligen kunna utläsas ur de senaste årens transportbeslut, att vid konkurrens mellan lika meriterade sökande företräde lämnas åt den som i jämförelse med sina medsökande är stationerad på en uppenbart ogynnsammare ort".

1961 års omorganisation innebar bl.a. att antalet lantmäteridistrikt minskades från 148 till 100. Den beslutade minskningen av antalet distrikt befarades komma att försämra möjligheterna till förflyttning och gav därigenom anledning till allvarliga bekymmer för framtiden. Föreningen framförde därför dessa farhågor i ett brev till lantmäteristyrelsen.

"Flertalet av distrikten i Norrbotten har sökts av de nuvarande innehavarna med tanke på att i sinom tid kvalificera och berättiga till transport. Naturligt är att de av lantmäteristyrelsen uttalade principerna i förening med den nu

rådande indelningen i lantmäteridistrikt tjänat till ledning vid bedömningen av de framtida utsikterna till förflyttning. Man torde därvid haft anledning kunna påräkna att goda utsikter till transport förelegat åtminstone sedan distriktslantmätartjänst innehafts under så lång tid som enligt lantmäteristyrelsens utlåtande från år 1952 i allmänhet ansetts behövlig innan transport bör beviljas.

Minskningen av antalet distrikt medför att utrymmet för transporter blir begränsat i avsevärd omfattning. Länets distriktslantmätare torde på grund härav med nu tillämpade grunder i befordrings- och transportärenden få räkna med avsevärt längre tjänstetid här uppe än före minskningen. Inte minst ur rättvisesynpunkt ter sig en sådan utveckling otillfredsställande. På längre sikt kan också befaras ogynnsamma verkningar av en sådan utveckling på rekryteringen av distriktslantmätare till länet.

Sammanfattningsvis framstår det ur skilda synpunkter som angeläget att transportmöjligheterna för distriktslantmätarna i länet icke försämras genom den beslutade minskningen av antalet lantmäteridistrikt. Såsom en åtgärd för vidmakthållande av förut rådande transportmöjligheter anser föreningen bl.a. skäligt att tiden för innehavd distriktslantmätartjänst i övre Norrland tillmätas större betydelse och att den sålunda i högre grad än hittills får bli avgörande i transportärenden.

Det har också synts föreningen angeläget att framhålla att vad ovan anförts vinner Kungl. Lantmäteristyrelsens beaktande redan vid tillsättande av de nya distriktslantmätartjänsterna."

Justeringsväsendet 1735-1879

1734 års riksdag uppdrog åt lantmäteriet att handha frågor om justering av mått och vikt. Ute i länen skulle justering utföras av lantmätare vid sidan av deras ordinarie arbete, helst under höst- och vintermånaderna när inga syneförrättningar kunde hållas. Erforderliga instrument fick anskaffas på egen bekostnad och ersättning för arbetet utgick enligt fastställd taxa.

Med justering avsågs att pröva att mått, målkärl och vikt mm noga överensstämde med gällande norm. Justerarna hade till sin hjälp en uppsättning noga kontrollerade likare. Som bevis på att ett mätredskap var kontrollerat åsattes kronans märke, årtal och stignatur. Härav kommer de ibland även använda uttrycken "kröna" och "krönta mått". Redan i 1734 års lag föreskrevs att "enahanda mått och vikt skulle vara i hela riket gillat med kronans märke"

Justerare kunde anförtro justering av förvarings- och transportkärl mm på lastageplatser, fiskeplatser och tjärbrännerier åt särskilda medhjälpare om han inte själv kunde hinna med detta. Dessa sk **Krönare** utsågs bland väl kända män som visat sig äga säker kännedom om gällande författningar. Krönarebefattningarna avskaffades år 1878.

Lantmätarna skulle förse sig med de nödiga och i lantmäterikontoret prövade och gillade instrument och redskap som behövdes för att kunna arbeta som justerare. De skulle även anskaffa allehanda större och mindre stämplor och kronomärken.

År 1812 tillkom uppgiften att även uppmäta och stämpla brännvinspannor.

Exempel på en justerares utrustning kan man få av den förteckning över likare och övriga justeringsinstrument som avvitringslantmätaren Lars Ruuth insänt till lantmäterikontoret år 1876:

1. En likare för längdmättet af mässing, kontrollerad och befunnen riktig den 16 mars 1874
2. En Landtmäteri-handskala, af mässing
3. En större handcirkel
4. Tre vinkelhakar af stål
5. En mätstock för de kubiska målkärlens undersökning, af mässing
6. En d:o för undersökning af kolläster och koltunnor
7. Fyra röjstockar för undersökning af förvarings- och transportkärl
9. En modell till målkärl på 5 kubikfot med galler

10. En sats likaremått, i konisk form, kontrollerade och riktige befunne den 16 Mars 1874
11. Ett modellmått å 50 kubiktum, i cylindrisk form
12. En justeringspall
13. En sats likare-vigter i konisk form, den 16 Mars 1874 kontrollerade och befunne riktige
14. En sats likare-skålpunds-vigter, i cylindrisk form, d:o
15. En sats likare-ortvigter, d:o
17. En sats likare-kornvigter, d:o
18. En sats remeskii-vigter
19. En ortvåg
20. En skålpundsvåg
21. En centervåg
- 22 a) En sats mindre brännjärn
- 23 a) En d:o större d:o
24. En d:o mindre stålstämplar (med undantag af stämpeln K)
25. En d:o större d:o

Vid lantmäterikontoren i länen skulle det enligt 1864 års lantmäteriinstruktion finnas likaremått och vikter, brännvinsprovningssinstrument och termometer m fl justeringsinstrument. Länen skulle med hänsyn till innevanarnas bekvämlighet indelas i vissa **justerare distrikt**, försedda så vitt möjligt med egna justerare. I Norrbotten fanns det fyra distrikt. Tidigare hade det stått varje lantmätare fritt att utföra justering. Det visade sig på vissa håll svårt att besätta alla distrikt, bl.a på grund av att likare och instrument enl 1855 års instruktion skulle komma att kosta 1005 riksdaler och 55 öre riksmünt.

Måttenheter

Måttenheter enligt 1739 års Kungl. förordning och 1766 års lantmäteriförordning:

1 aln = 2 fot.

1 famn = 3 alnar

1 stång = 10 fot

1 fot delades i 10 decimaltum, (el nytum), en tum i 10 linjer, en linje i 10 gran, en gran i 10 skrupler.

En svensk mil = 36.000 fot = 3.600 stänger = 18.000 alnar = 6.000 famnar

1 tunnland = 56.000 kvadratfot = 560 kvadratstänger = 14.000 kvadratalnar

1 tunna sädesmått = 5.600 kubiktum = 56 kannor = 32 kappar

1 kanna = 100 kubiktum. = 2 stop = 4 halvstop = 8 kvarter = 32 ort

10 kannor = 1 kubikfot

1 tunna för våta varor = 48 kannor.

1 åm eller fat = 60 kannor

1 ankar = 15 kannor

1 kronoparm (mått för hö och halm) = 1 kubikfamn = 216 kubikfot = 27 kubikalnar

Det fanns även äldre mått för tum = verkstum eller gammal tum

1 tum = $1/12$ fot = $1/24$ aln = 16 linjer

År 1773 utfärdades kungörelse om att en mätaretunna vid försäljning av fiske skulle ha 63 kannors rymd.

Alnen skulle vara inrättad efter Stockholms aln och bestå av två svenska fot.

År 1855 utfärdades en ny stadga om mått och vikt som innebar införande av decimalsystemet.

Enheten för längdmått = fot, för ytmått = kvadratfot, för rymdmått = kubikfot och för vikt = skålpund

1 rev = 10 stänger = 100 fot

1 fot = 10 tum = 100 linjer

1 kvadratrev = 100 kv stänger = 10.000 kvfot

1 kvfot = 100 kvtum = 10.000 kvlinjer

1 kubikfot = 10 kannor = 1000 kubiktum

1 kubiktum = 1000 kubiklinjer

1 nyläst = 100 center = 10.000 skålpund

1 skålpund = 100 ort = 10.000 korn

1 mil = 36.000 fot

För lantmäteriförrättningar skulle det nya ytmåttet tillämpas från 1856 års ingång.

Tiden efter 1879

År 1876 fattade riksdagen beslut om att införa metersystemet och år 1878 utfärdades förordning om mått och vikt.

I samband med metersystemets införande flyttades justeringsverksamheten från lantmäteriet till ett särskilt verk, **Justeringsstyrelsen**. Frågor om justering av mätredskap mm har under de följande åren handlagts av

- Justeringsväsendet -

1879 - 1884	Justeringsstyrelsen, som löd under Civildepartementet,
1885 - 1908	en inom Finansdepartementet inrättad kontroll- och justeringsbyrå,
1908 - 1910	Kontroll- och Justeringstyrelsen,
1910 - 1972	Kung. Mynt- och Justeringsverket samt
1972 -	Statens provningsanstalt

Justerare och krönare i Norrbotten 1865-1875

Justerare:

Stämpel

1:a distriktet

Isak Vilhelm Lindfors, avvitringslantmätare
i Piteå

A black ink stamp consisting of the letters 'JWL' in a bold, serif font, with a slightly grainy texture.

2:a och 3:e distriktet

Lars Ruuth, avvitringslantmätare i Rutvik

A black ink stamp consisting of the letters 'L.R.' in a serif font, with a period after the 'R'.

4:e distriktet

Erik Pipon, kommissionslantmätare
i Haparanda

A black ink stamp consisting of the letters 'E.P.' in a bold, serif font, with a period after the 'P'.

Justerare har även varit:

Nils Peter Bröms, avvitringslantmätare i Neder-Kalix, död 1861

Hans Vilhelm Hackzell, avvitringslantmätare i Torneå, död 1870

Krönare:

Johan Dahlbäck, Blåsmark, Piteå

IDE

J.Fr.Danielsson, hemmans-
ägare i Långnäs, Piteå

JFD

N. H. Fäldt, Haparanda

NHF

Hans Harlin, Harads

HH

Bror Lindberg, Byske

BLB

Jöns Nilsson, Bredåker

Jöns Nilsson
JN

O.F.Nyström, Älvsbyn

OFN

Nils Sandqvist, Rosvik

NSQ

I Stenudd

ISIS

Avvittringen i Norrbottens län

Avvittring

Gustav Vasa hävdade redan år 1542 att "*sådana ägor, som obygd ligga, höre Gud, Oss och Sveriges krona till*". Avskiljandet av byarnas eller hemmanens mark från kronomarken kom senare att ske genom **avvittring**.

Arbetet med avvittringen sysselsatte under 1700- och 1800-talen ett stort antal lantmätare.

I Norrbotten har avvittring skett dels vid den s k **äldre avvittringen** i enlighet med 1780 års instruktion för avvittringsrätten och dels vid den **yngre avvittringen** som skedde enligt 1824 års avvittringsstadga.

År 1873 tillkom en **stadga om avvittring i Väster- och Norrbottens lappmarker**. Allmän avvittring skulle ske i trakter där avvittring ej tidigare skett. Särskild avvittring eller **efteravvittring** kunde ske för att bryta ut senare upplåtna nybyggen.

Den äldre avvittringen handlades av avvittringsrätten. Efter rättens beslut gick ärendet till länsstyrelsen som meddelade utslag om tunnlandtalet (den mark som skulle tilldelas för varje helt mantal i såväl skog som in- och utägor). Därefter skulle utbrytning ske av det tillerkända skogsanslaget, dvs markområdet.

Den yngre avvittringen verkställdes som en lantmäteriförrättning och fastställdes av länsstyrelsen.

Avvittringen leddes av en styresman. Till sin hjälp hade han ett antal avvittringslantmätare. Även lantmätare vid allmänna skiftesverket, kommissionslantmätare m fl, kunde arbeta med avvittringen.

Vid avvittringen tilldelades byarna eller hemmanen mark i förhållande till mantalet. Vid kusten var det s k tunnlandtalet = 2400 tunnland. Det var då fråga om mark av godhetsgraden = 1. Till byarna kom därför ofta att höra stora arealer med impedimenter, sjöar och myrar mm.

Om hemmanen vid avvittringen befanns inneha större areal än som svarade mot fastighetens mantal enligt tunnlandtalet, kunde hemmanet få behålla marken mot ökning av räntan, s k **ökeskatt**. Om en by vid den första avvittringen inte kunna få så stort skogsanslag som den hade rätt till, kunde byn erhålla s.k **fyllnadsmark**.

För hemman och nybyggen, som inte hade mantal, bestämdes skattetalet (mantalet) med ledning av den avkastning som åker och äng beräknades lämna. I förhållandet till skattetalet tilldelades därefter skogsmark. (skogsanslag). Enligt 1824 års avvittringstadga var skogsanslaget lägst 700 à 2500 tunnland per mantal allt efter markens beskaffenhet och större eller mindre godhet. Impedimenter skulle icke inräknas och därmed förstods sjöar, berg, nakna sandhedar och stenbunden mark, varå skog eller mulbete saknades, samt vissa kala och odugliga mossar. Enligt 1873 års stadga var motsvarande skogsanslag 5000 - 20000 kvadratrevrar.

Avvittringen var en förutsättning för de efterföljande laga skiftena.

Den mark som vid avvittringen behållits som kronans egendom och som ej disponerades för något särskilt ändamål benämndes **kronoöverloppsmark**.

Kronoparker

På initiativ av landshövdingen i Norrbotten Per Henrik Widmark tillkom år 1860 en bestämmelse om att de delar av överloppsmarkerna som kronan borde behålla, skulle avskiljas från de delar som kunde upplåtas åt enskilda. Widmark framhöll bl a att det stegrade skogsvärdet hade till följd att personer med förevändning att anlägga ett nybygge med stöd av avvittringsförfattningarna tillägnade sig betydliga områden med skogbärande överloppsmark. Sedermera inskränkte man sina odlingsföretag till det minsta möjliga och inriktade sig i stället på ett skogshygge för att få största möjliga vinst och utan omtanke om skogens framtida bestånd. Det vore därför enligt Widmark bättre om kronan kunde bevara sammanhängande kronoskogar under allmän förvaltning som kronoparker.

År 1871 föreslog länsstyrelsen att en större kronopark om ca 27 kvadratmil skulle avsättas inom Arvidsjaur och Jokkmokks socknar. Frågan om inrättande av liknande parker i Pajala skulle behandlas i samband med avvittringen. Inom Gällivare och Jukkasjärvi socknar skulle frågan få anstå till dess den ekonomiska kartläggningen blivit avslutad.

År 1873 hade den ekonomiska kartläggningen framskridit så långt att Jokkmokks och Gällivare socknars skogsland blivit kartlagda. Länsstyrelsen föreslog därför avsättande av kronoparker inom dessa socknar om ca 63,5 kvadratmil.

Allmänningar

Redan vid avvittringens början i lappmarkerna tog man upp frågan om inte en del av jordägarnas skogsanslag borde avsättas som samfällid allmänning. I Norrbotten var det landshövdingen Per Henrik Widmark som kraftigt ivrade för detta. Han visste genom talrika exempel att många bönder ännu inte kommit till insikt om skogens verkliga värde och att skogsbolagen i stor utsträckning på olika sätt försökte lägga sig till med bondejorden eller fastigheternas skogstillgångar.

Landshövdingen rönt ett segt motstånd men lyckades med att få flera socknar i Norrbotten att i samband med avvittringen avsätta minst en fjärdedel av skogsanslaget till besparingsskogar eller sockenallmänningar. I handlingarna kallas de oftast för häradsallmänningar.

Senare föreskrevs i 1906 års kungörelse att endast så stor del av skogsanslagen som erfordrades för husbehov skulle tilldelas hemman och nybyggen, övrig del skulle avsättas till allmänning. Även samfällid husbehovsskog för två eller flera brukningsdelar kunde tillskapas.

Skogsanslaget blev då högst 1200 tunnland för helt mantal.

Avvittringskontoret

I oktober 1910 drogs avvittringskontoret i Luleå in för att sammanslås med motsvarande kontor i Umeå. År 1921 förordnades en distriktslantmätare att jämte den egna tjänsten bestrida avvittringsstyresmannens åliggande göromål.

År 1925 var det egentliga avvittringsverket avslutat.

Skiftesverksamhet

En mycket stor del av lantmätarnas arbeten under 1700- och 1800-talen bestod av jorddelning genom storskiften och laga skiften.

De allra äldsta formerna för skifte av jord är **fornskifte** och **hammarskifte**. De ersattes i medeltidens landskapslagar av bestämmelser om **solskifte**. Vid solskifte lade man först ut tomterna i byn. Tomternas bredd mot bygatan utgjorde därefter grunden för delning av övriga ägoslag. *"Tomt är åkers moder, åker äger tillsäga äng, ängsteg skogsteg, skogsteg rörteq, rörteq ut i vatten, vatten delar för notvarp"*.

Solskifte kallas senare även för **tegskifte** och bestämmelser om detta finns i 1734 års lag. Tegskiften kom med tiden att utgöra hinder för jordbrukets utveckling på grund av den starka ägosplittringen. Alla skulle ha sin del i både god och dålig jord och i ängsmarker.

En förordning om **storskifte** tillkom år 1757 på initiativ av Jacob Faggot. Målsättningen var att varje delägare skulle få sina ägor samlade på ett ställe eller på så få ställen som möjligt. Byte av mark blev möjlig genom att marken graderades efter sin "godhet". Böndernas hade ofta stark misstro mot graderingen och det fanns motstånd mot att vissa gårdar som en konsekvens kunde tvingas att utflytta från bykärnan. Storskiftena omfattade oftast endast åker och äng, medan skogen och den övriga marken behölls som samfälld och kunde utnyttjas för bete och skogsfång.

En ny skiftesmetod, **enskifte**, utarbetades efter uppslag av Rutger Maclean och tillämpades med början i Skåne år 1803. Enskiftet kom inte att gälla för Norrland.

År 1827 kom stadgan om **laga skifte**. Praktiskt taget alla byar i Norrbotten har därefter undergått laga skifte. Många av byarna i inlandskommunerna kunde dock inte skiftas förrän avvittringen var genomförd.

Skiftesstadgan ändrades år 1866 och gällde fram till dess **jorddelningslagen** kom år 1926. Jorddelningslagen ersattes år 1972 med den nuvarande **fastighetsbildningslagen**.

När en by blivit laga skiftad kunde de enskilda hemmanen delas upp genom hemmansklyvning eller ägostyckning. **Hemmansklyvning** innebar att marken fördelades i förhållande till mantalet. Vid **ägostyckning** delade man först upp marken och räknade sedan ut hur stor del av mantalet som varje lott motsvarade.

Delar av hemman kunde även avskiljas genom **jordavsöndring**.

Allmänna skiftesverket

År 1756 togs beslut om att tillsätta 60 s.k. kommissionslantmätare i Sverige. I 1827 års instruktion anges att det i varje län skulle finnas en förste och en andre lantmätare på stat samt så många kommissionslantmätare och vice kommissionslantmätare som behovet fordrade.

Benämningen kommissionslantmätare härleddes från Karl XI:s kommissioner där de tjänstgörande lantmätarna kallades *extra lantmätare vid kommissionen, kommissionens lantmätare* eller vanligast *kommissionslantmätare*. Kommissionslantmätarna verkställde publika förrättningar men kom även att utföra arbeten åt enskilda, bl a storskiften och laga skiften.

Lantmäteristyrelsen redovisade sedan slutet av 1800-talet verksamheten uppdelad på **allmänna skiftesverket** samt **storskiftes- och avvittringsverket**.

Laga skifte

Laga skifte var en omständlig procedur. Skiftesstadgan reglerar i detalj vilka arbetsmoment som ingår och i vilken ordning de skulle utföras. När man ser de tjocka förrättningsakterna och de stora förrättningskartorna blir man full av beundran för lantmätarnas idoga och noggranna arbete med kartering, arealberäkningar av alla ägofigurer samt inte minst förmågan att ena de stridiga intressena. Det var heller inte ovanligt att förrättningarna överklagades och det kunde därför dröja många år innan ett laga skifte slutligen var fastställt och de nya lotterna kunde tas i bruk.

De moment som ingår i ett skifte enligt jorddelningslagen är i huvudsak följande:

Skifteslagets omfång. Frågan om uppdelning av ett skifteslag i flera eller sammanföring av flera skifteslag till ett.

Karta. Undersökning om befintliga kartor kan användas eller om det behövs ny ägomätning.

Inskränkning i rätten att nyttja skifteslagets ägor under laga skifte. Det innebar bl a förbud mot avverkning av samfälld skog och bortförande av matjord mm.

Upprättande av ägokarta. Vid ägomätning ägde lantmätaren begära nödig hantlangning, dock inte under slätter- och skördetider. Om lantmätaren

uppbådade mer manskap än vad han oundgängligen behövde, kunde det räknas som tjänsteförseelse.

Bestämmande av gränserna kring skifteslaget.

Ägoutbyte med angränsande byar.

Fastställande av **delningsgrunden**, oftast fastigheternas mantal.

Undantag av mark för delägarnas gemensamma räkning (samfälligheter) och **bildande av servitut**. Som **bysamfälligheter kunde undantas bl a.** vägar torvmossar, vattenställen, diken, linsänken, kvarnplatser, täkter av sten, sand, lera, grus eller torv.

Urskiljande av in- och avrösningsjord samt **gradering** av marken och upprättande av **ägobeskrivning**. Arealen skulle uträknas för alla på kartan upptagna ägofigurer och en tydlig ägobeskrivning skulle upprättas som visade ägofigurernas nummer, namn, fördelningen i skilda ägoslag och areal, naturlig beskaffenhet, gradvärde och uppskattningsinnehåll.

Upprättande av hävdeförteckning, dvs varje delägares innehav av mark före skiftet.

Beslut om **skiftesläggning** med **tilldelningslängd** samt frågor om **utflyttning** mm.

Ersättningar mellan skiftesdelägarna. T ex odlingslikvider, vanhävdslikvider, tillfälligt hävdevärde genom t ex väl gödslad åker, minskad avkastning in till dess ouppodlad eller vanhävdad jord svarade mot det åsatta gradvärdet, ståndskogslikvider och utflyttningskostnader mm. Om någon delägares jord var så illa hävdad att den ej kunde bytas jämt mot någon annans bättre hävdade jord, bestämdes s k vanhävdslikvid.

Tillträde av ägototterna, **skiftets avslutande** och **fördelning av skifteskostnaderna** och **markering av gränser**.

Gradering

Metoden med ägo gradering och likvider gjorde det möjligt att byta mark inom skifteslaget. Om den bästa jorden åsattes graden 1 så kunde den bytas mot den dubbla arealen av mark med graden 2. Förutsättningen var att båda lotterna skulle ge lika stor behållen avkastning. Genom att dividera arealen med gradtalet fick man de s.k. **uppskattningsinnehållet**, (ui). Summan av uppskattningsinnehållet för de erhållna skiftena skulle motsvara hemmanets tilldelning enligt tilldelningslängden.

Metoderna för gradering har växlat. År 1783 skulle bästa åkerjorden anges ge sjätte kornet. De sämre taxerades därefter till graden 5, 4, 3 eller efter den proportion som jordägarna ansåg överensstämman med jordens bördighet.

Den bästa ängen graderades till 6 lass och den sämre till 5½, 5 osv. Någon jämförelse gjordes inte mellan åker och äng.

Den anbefallda värderingsmetoden hade ibland svårt att anammas av bönderna. Vid storskifte av ängarna till Brändö by i Nederluleå socken år 1793 angavs att graderingen borde ske enligt "*Kongl Landmäteri Contoitrets formoulaire*" vilket innebar att när den bästa och bördigaste ängen gav sex lass på tunnlandet borde de sämre uppskattas till $5\frac{1}{2}$, 5 och så vidare ned till $\frac{1}{2}$ lass på tunnlandet, vilket borde vara den sämsta ängen som fanns i byn.

Hemmansägarna ville emellertid inte gå med på en sådan gradering "*förebärandes att de vid tvenne särskilte härförut förrättade Graderingar nyttjat en helt annan metode, nämligen den ena gången 32 och den andra 16-ton grader.*" De anhöll nu att få bli behållna vid det sista sättet "*om de ej aldeles skola blifva förvillade.*" "*Och som de omöjligen kunde beqväma sig till den anbefalte methoden, blev ängarna denna gången indelta i 16 grader med 2 kappors tillökning på tunnlandet emellan varje grad.*"

Lantmäteriföreningen

Vid de första årens möten i föreningen kom diskussionerna ofta att röra frågor som hörde samman med skiftesverksamheten. Här är några av frågeställningarna:

1873 diskuterade man delningsgrunden för laga skifte och där flertalet av ledamöterna uttalade sig för att hävden borde utgöra delningsgrunden. Man tog vidare upp frågan om jämförelse i gradvärde mellan åker och ouppbruten åkerodlingsmark samt mellan äng och röjningsmark.

1874 Diskussionsfrågorna var bl.a. Är det lämpligt eller ändamålsenligt att tillägg införs i skiftesstadgans 78 § innebärande att skogsmarken i lappmarken ej må ingå i delning och kan i stället en ny bestämmelse införas i slutet av § 101?

Har vid laga skifte inom länet ståndskogslikvid enl 101 § skiftesstadgan vanligen ägt rum eller har oftare träffats överenskommelse att sådan likvid ej skulle ske?

Har, då skogslikvid ägt rum, ersättningen oftare utgått i skogsförnödenheter eller i penningar?

Har ståndskogsersättning, vare sig i skogsförnödenheter eller i penningar, ofta uppgått till betydligare belopp och avsett företrädesvis den mogna skogen eller ungsbogen? Är det lämpligt och nyttigt att ståndskogslikviden alltid sker i penningar och icke i skogsförnödenheter?

1878 Bör separat- eller seriegradering företrädesvis begagnas?

Anses det fördelaktigare för det allmänna och enskildte att mark tjänlig till odling dertill upplåtes, än att den anslås till kronoparker?

Anses det ej obilligt att lantmätare skola vara skyldiga att utan ersättning sönderdela och införa impedimenter?

Ur lantmäteriteknologernas elevalbum "Tuben" år 1936

Lantmäteriförrättning i Blåmåla

En urinnevånare kommer med 4711 dumma påståenden och motiverar dem med: "Det står i lagen".

Lantmätaren: "Tig käring, Lagen det är jag"

-36

-36

"Pöjk, köm ihöög, att dä ä vår'n Herre, söm skapt jola, men dä ä mi själ lantmätar'n söm delar ut'na"

UR LIVET

Rågångarna kring gumman Strids torp, Dalby, skall utstakas. Käringen klagar naturligtvis över att hon fått för lite. Distriktslantmätare Tuva tillsäger därför eleven att stanna med bandet en bandlängd från den blivande gränsen.

Här går Tuva fram till gumman:

"Hit skulle du ha satkärning, men håller du käft, så ska du få en bandlängd till"

Gränser

En stor och viktig del av lantmätarnas arbete har i alla tider utgjorts av utstakning och fastställande av gränser. Det kan ha rört sig om allt från långa riksgränser och länsgränser ned till att slita tvister om gräns mellan två tomter. Det första momentet vid avvitrning eller laga skifte var också att fastställa rätta läget av gräns mot angränsande byar.

Det var en beundransvärd prestation att med dåtidens enkla redskap staka gränser mil efter mil, ofta över blöta myrar eller branta bergknallar.

Riksgränsen mot Norge

Den norrbottniska delen av gränsen mellan Sverige och Norge fastställdes genom en gränstraktat år 1751. Arbetet med att utstaka och markera riksgränsen påbörjades år 1752, men var ej klart förrän år 1766.

Gränsen skulle utgöras av en 16 alnar bred upphuggen gata i skogsmark och markeras genom en rad gränsrösen av sten med kungligt namnskiffer. Mest känt är troligen det s k treriksröset, där även gränsen mot Finland tillstöter. Detta röse tillkom dock först år 1898 i samband med en översyn av riksgränsen och byggdes om år 1926.

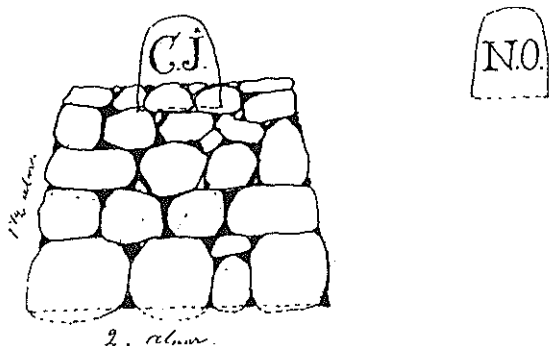
Gränsen skulle gås upp vart tionde år, rösen efterses och gatan rensas från uppvuxen skog. Ett exempel på att denna bestämmelse efterlevdes kan man få från protokollet till ett storskifte i Brändön år 1783. Lantmätaren Gabriel Håkansson påbörjade skiftet den 19 maj, men måste resa iväg till norska fjällen för att vara med vid en "riksgränsrensning" som skulle äga rum den 9 juni.

Ryska gränsen

Genom freden i Fredrikshamn år 1809 kom Norrbotten att även gränsa mot Ryssland. Gränsen bestämdes genom en traktat av den 20 november 1810 och följer i stort sett djupfåran i Muonio och Torne älvar. På båda sidor av älvarna finns gränsrösen med angivande av avståndet till riksgränsen.

Karta över gränslinjen upprättades år 1810 av U. Thersner, som även författat en beskrivning på franska språket. I en beskrivning över grän-

sen från 1823 antecknas att "alla härförut antecknade RiksRösen, som blifvit antingen omsatte, förbättrade eller å nyo upprättade, innehafva nu fyrkantig form; hvardera med tvenne alnars längd i hvardera sidan af basen, en och en halv alns högd, och äro något sammandragne upåt; och uti alla de på dessa Rösen upställde nya wisare stenarne äro Hans Majestäts Konungens Höga Namn Chiffre, med underdånig Wördnad, inhuggde på den sidan deraf som är wänd åt gränselinjen; och på andra sidan står Rösets nummer; i likhet med denna Croquis."

Haaparanda den 30de October 1823.

Olof Lund.

I samband med ratificeringen av gränsen skulle från rysk sida utdelas en del presenter, bl.a. en ring med röd sten och brillianter till konduktören Hollström samt fransyska guldur med guldavla, guldkedja, sigill och nyckel till lantmätrarna Grape, Berger och Hackzell.

Mer om riksgränserna mot Norge och Finland kan läsas i Åke Gustafssons nyutkomna bok *Riksgränshistoria & gränsöversyner*, Lantmäteriet Kartförlaget 1995.

Gränser

Gränsfrågor har alltid gett lantmätarna fullt upp att göra. När en gräns väl är tillskapad börjar en långvarig förändringsprocess i landskapet som kan medföra att gränsmärken försvinner eller rubbas. Långa gränser i skogsmark följer inte alltid räta linjen mellan två ändpunkter. Grannar kan hävda gränsen på sätt som inte stämmer överens med beslutet vid skifte. Gränsmarkeringar, kartor och beskrivningar kan vara bristfälliga.

Det är en intressant och samtidigt grannlaga uppgift att i efterhand klarlägga hur gränserna en gång i tiden bestämts. Och att dessutom försöka ena grannar, som kanske sedan generationer tillbaka har tvistat om vem som har rätt.

Förutom gränsbestämning (numera fastighetsbestämning) på land har lantmätaren även att tolka hur gränserna skall gå i vattnet.

Vatten och grund

Skifteshandlingarna ger i många fall inte klart besked i frågan om vattenområden inom skifteslaget skall anses vara delade och tillhöra strandfastigheterna eller om vattnet skall utgöra en samfällighet för byn. Ofta har frågan fått avgöras av Hovrätten eller Högsta Domstolen.

Sedan ett skifte avslutats för kanske mer än 100 år sedan, har landhöjningen i kustlandet i många fall gett ett betydande tillskott av mark. Oftast har markägarna hävdat upplandningsjorden som en förlängning av gränserna på land. En strikt tolkning av bestämmelserna i 12 kap 4 § jordabalken (numera 1 kap 5 § JB) kan ge ett helt annat resultat.

Texten i 14 kap 4 § jordabalken, som gällde fram till år 1972, är kanske svår att tolka vid en första genomläsning: "*Är å, sjö, eller sund, sidolånga byar emellan; ägen då halvt vardera. Ligger holme mitt uti insjö eller ström; vare lag samma. Ligger den ettdera landet närmare; have den holme, som vatten äger, efter rågång och bya skillnad. Flottholma have han, som den vid land sitt fäster. Kan insjö, eller en del därav, till äng växa; äge var äng eller land, efter ty, som han i sjön rådande varit. Ligger by vid ändan, eller å sido vid stora sjöar; äge då i sjö eller holma efter rågång och bolstad sin. Haver någon urminnes hävd på utholmar, fiske och fiskeskär; då äger han den rätt okvald behålla...."*

Vid gränsbestämning av upplandningsområden och vatten fastställer man först var gränslinjen gick vid skiftestillfället. Därefter ritar man på kartan ut gränserna med hjälp av en mall som består av koncentriska cirklar. Varje punkt på gränsen i vattnet skall ha lika avstånd till den

ursprungliga landgränsen på båda sidor. Det gör att i vikar kommer gränserna att gå ihop till en spets.

Vid avstyckning av tomter som går fram till stranden har förrättningsmannen ofta tillagt att "*med det avstyckade området skall följa vatten och grund enligt bestämmelserna i 12 kap 4 § jordabalken*". Har lantmätaren varit osäker kan han dessutom ha tillagt "*i den mån vatten och grund tillhör stamfastigheten*".

Gräns mot allmänt vattenområde

En form av gränsbestämning, som kanske inte förekommer så ofta, är förrättning enligt lagen från år 1950 om gräns mot allmänt vattenområde. Frågan om ett vattenområde är enskilt eller allmänt har betydelse för rätten till fiske och vid t ex täkt av sand, grus eller mineraler från havsbotten.

Grundregeln är enligt lagtexten att *vattenområde i havet är allmänt, där det ej ingår i fastigheten och därmed utgör enskilt vatten*.

Som enskilt vatten räknas

dels allt vatten inom trehundra meter från fastlandet eller från ö av minst 100 meter längd. I de fall kurvan för tre meters djup går längre ut än 300 meter från stranden, följer gränsen i stället denna djupkurva. (*strandvattenregeln*) samt

dels allt vatten som har förbindelse med öppna havet endast över enskilt vatten (*enklavregeln*)

Inom bl.a. Norrbotten gäller även en tredje regel som säger att som enskilt vatten skall räknas allt vatten, där förbindelsen med öppna havet inte har större bredd än 1 km (*kilometerregeln*).

Gränsen mot allmänt vattenområde är "flytande". Den förändras hela tiden på grund av landhöjningen eller i samband med utfyllnader.

Inom Norrbotten utfördes i början av 1950-talet stora utredningar om gränserna mot allmänt vattenområde i samband med bestämmandet av ersättning för mistad fiskerätt (lag 1 december 1950).

Stängseldelning

En förrättningsform som kanske inte förekommer så ofta numera, är fördelning av stängselskyldigheten mellan fastigheter enligt 1933 års lag om ägofred.

Om fastighets ägor nyttjades till bete för hemdjur skulle, om endera sidan yrkade på det, stängsel hållas mellan ägor. Där betning skedde

endast på den ena sidan, fick den sidan ta del i stängselskyldigheten med tre fjärdedelar och grannen med en fjärdedel. I annat fall fick båda parter lika stor lott.

Stängsel skulle sättas i ägo gränser och vara så beskaffat att det skyddade mot större hemdjur (hästar och nötkreatur). Stängslet skulle vara i fredgillt stånd den 15 maj och därefter underhållas tills tjälen kom i marken på hösten.

Fördelning av stängselskyldigheten enligt 1933 års lag skedde vid syneförrättning. Även tidigare fanns bestämmelser om "laga värn, täppning och hägnad" i byggningsbalkens kapitel 5.

Gränsmärken

Ett varaktigt resultat av arbetet med gränser är de utsatta gränsmärkena. Markeringarna måste ske med stor noggrannhet och omsorg för att om möjligt stå kvar i eviga tider och vittna om gränsens rätta läge.

I lantmäteristyrelsens anvisningar från 1691 om "råå och röör" anges bl.a

att "Alla viktiga rå- och skillnadsmärken måste var av sten, i första hand hård gråsten, hållre än sandsten och andra lösa stenarter som med tiden samt luftens och vådrets mångehanda förändringar märkeligen kunna blifva afnötte, spielkade och på många flere sätt ifrån sin rätte skapnad förändrade"

Stenarna skulle vara av den storlek och tyngd att "den störste ibland dem af 5 människor icke rubbas eller kullkastas kunna". Anledningen var att "onze och vahnartige menniskor icke så lätteligen, som här tilldags ofta skiedt är, må kundna omkasta och förändra sådana råmärken, hvilket icke så bequemeligen lærer låta giöra sig, när stenarne är så svære, att så många vittnesmän behöfves vara tillstådes att fullända ett så argt företagande"

Ville man lägga kol, stött tegelsten eller andra kännetecken enligt äldre plägseder i botten på den grop som råstenen skulle sättas, så kunde det göras "oaktat det inte kan hafva någon serdeles nödvändig nytta ved sig".

Tomtrör kunde bestå av endast en stor sten i vart hörn, 6 kvarter hög och så tung, att den av 4 man inte kunde rubbas.

Nya anvisningar om gränser infördes i 1734 års jordabalk, kapitel 12, §§ 1 och 2, där det bl a stadgades att grannarna skulle gå upp sina rågångarna minst vart tredje år.

1 § "Rå och rör byar emellan skola läggas med fem stenar, fyra utan och en hjärtsten midt uti; den bör vara halvannan aln ovan mark och en aln i jord, de andra tre kvarter, alla med sten under och kring skolade. De böra ock vara mer än mansbördä

och med sina kanter visa strecket, dädan rågången kommer och dit han gå skall. Ej må rågång skjuta in på hjärtstenen genom öppen gavel utan på dess kant över en av de stenar som utom ligga, dädan stavleden kommer. Under hjärtstenen lägges en stadig håll, däri hugges samma väderstreck som hjärtstenen visar, antingen leden går rätt fram eller i knå. Finnes ej håll, må stenbro i stället läggas, som rätta leden visar. Är marken sidländ, då lägges stenhåll på lave av trä. Sättes rör på berg, varde väderstrecket däri hugget."

2 § "Stöta flera byars ägor samman och stanna på ett rör, varde hjärtstenen med sina kanter därefter rättad, så att var kant svarar emot sin bolstad. Vid vart femstenarör bör en utliggare sättas strax därhos, där leden går ut, och högst tio alnar därifrån, och därefter visare eller ledare till nästa femstenarör; var visare ej längre från annan, än rop dem emellan höres."

I 1866 års skiftesstadga föreskrevs i 104 § att "varje delägares ägolott skall rörläggas med tjenliga råstenar i ändan av hvarje linje och i alla krökningar, samt vidare dem emellan med mindre stenar, eller stadiga träpålar, uti inrösningsjorden på hvarje två hundra fot och i afrösningsjorden på hvarje sex hundra fot och, då skillnadslinjerna äro kortare, på närmare afstånd, så att uti inrösningsjorden en och i afrösningsjorden två må finnas i hvarje linje. I skog skola därjämte skillnadslinjerna till fyra eller sex fots bredd upphuggas, dock icke förrän skiftet fastställt blifvit, så vida icke delegarna enhälligt det begära. Äro utlagde skogsskiften af så inskränkt vidd, eller hafva det läge och sådan utsträckning, att skiljelinjernes upphuggning skulle för delegarne medföra skada och förlust, må desse linjer genom utstening och bleckning å träden i stället utmärkas. ..."

Gränserna skulle alltså markeras först när skiftet var fastställt. Här har man förklaringen till att skifteshandlingarna oftast saknar uppgifter om gränsmärken och visare mm. Man är i stället hänvisad till att söka rätt på märkena i terrängen.

De äldre reglerna upphörde att gälla först den 1 januari 1921, då de ersatts av 1920 års mättningsförordning.

Gränsmärkes rättsskydd

Markeringar i nu gällande gänser är skyddade i lag (Brottsbalken 14:8). "Om någon falskeligen anbringar märke eller annat föremål som kan tagas för gällande gränsmärke, fixpunkt eller annat märke för plan- och höjdmätning eller ock flyttar, borttager, skadar eller förstör sådant märke, dömes, om åtgärden innebär fara i bevishänseende, för förfalskning av fast märke till fängelse i högst fyra år, eller om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader."

Är gränsmärken fornlämningar?

Genom sammanläggningar och fastighetsregleringar har många gränser försvunnit under årens lopp. De gamla gränslinjerna utgör inte längre fastighetsgräns. Råstenar, visare, borrhål i berg och sten finns dock kvar och kan behöva användas som utgångspunkt för mätningar när man skall återställa förkomna gränsmärken eller utföra fastighetsbestämning (gränsbestämning).

Är dessa gamla gränsmärken och punkter i mätninglinjer mm att betrakta som fornlämningar?

I 1988 års lag om kulturminnen upptas som fasta fornlämningar bl a:

2. resta stenar samt stenar och bergytor med inskrifter, symboler, märken och bilder ...
7. färdvägar och broar, hamnanläggningar, vårdkasar, vägmärken, sjömärken och liknande anläggningar för samfärdsel samt gränsmärken och labyrinter.

Många av våra äldre f.d. gränsrösen och mätningmärken, som vittnar om våra företrädares arbeten, utgör alltså fornlämningar som är skyddade enligt lag.

Här ser jag det som en stor uppgift för oss sentida kollegor att se till att dessa "okända", men vanligt förekommande fornlämningar märks ut på kartor och att de ges den uppmärksamhet och det skydd som de förtjänar.

Riksgränsägoutbytet 1813-24

Genom freden i Fredrikshamn år 1809 kom Norrbotten att gränsa mot Ryssland. Gränsens sträckning bestämdes genom en traktat den 20 november 1810 och följer i stort sett djupfåran i Muonio och Torne älvar.

Freden medförde även förbud för svenska och finska fastighetsägare att ha kvar mark i det andra landet. Under en övergångstid hade markägarna möjlighet att göra frivilliga byten och försäljningar. När tidsfristen gått ut bestämdes i januari 1821 att ägoutbyten skulle verkställas av lantmätare från de båda berörda länen. Redan år 1813 hade landshövdingarna uppdragit åt lantmätare att förbereda tvångsägoutbyten där det skulle komma att behövas.

Riksgränsägoutbytet pågick under åren 1813 till 1824 och sysselsatte ett stort antal lantmätare. Styresmän var lantmäteridirektörerna *Olof Lund* för **Kongl. Svenska Riket** och *Gustaf Reinhold Gahmberg* för **Kejsrerliga Ryska Riket och Storförstendömet Finland**. Vid ett av inledningssammanträdena upplästes instruktionen "ljudeligen på Svenska Språket och tolkades därefter på det Finska."

"Med underdånig Vördnad och uppmärksamhet åhördes dessa dyrbara Handlingar, hvaraf Undersåtarne, lifoade af lydnads-känslan, fullkomligen öfvertygades om den Nådiga Ömhet och Omsorg, hvilke Deras Majestäter i förening lika delat för deras trogne Undersåtars enskilda wäl och grannsämja."

Gränsområdet delades upp i tre skifteslag.

1. Neder-Torneå och Carl Gustafs socknar
2. Över-Torneå moderförsamling med Hietaniemi och Pajala
3. Muoniolusta och Enontekis lappmarksförsamlingar

Mer om riksgränsägoutbytet kan läsas i bl a "*Tornedalens Historia II*", utgiven av Tornedalskommunernas historiebokskommitté år 1993.

I gränsägoutbytet deltog bland andra:

För Kongl. Svenska Riket:

Commissions Landtmätaren Johan Bergdahl
Commissions Landtmätaren Hans Wilhelm Hackzell
Conduktören Erik Hollström
Extra Landtmätaren Jonas Lundberg
Extra Landtmätaren Otto Fredric Pilhfeldt
Commissions Landtmätaren Johan Rutbäck
Commissions Landtmätaren And. Daniel Sellin
Extra Landtmätaren Eric Strömbäck
Extra Landtmätaren Johan Jonas Wibell

Från Kejserliga Ryska Riket och Storförstendömet Finland:

Commissions Landtmätaren Carl Fredric Boeisman
Anders Berger
Commission Landtmätaren Fabian Gyldén
Mathias Hackzell
Jeremias Lagerberg
Commissions Landtmätaren Anders Christoffer Nordenstreng
Commissions Landtmätaren J.J.Petesche
Commissions Landtmätaren P.J.Sundstedt
Commissions Landtmätaren Fältkamrer G. Thelén

Suveränitetsholmarna

Wolfgang Hertting och Jan-Olof Hedström

Utbytet av ägor mellan de svenska och de nyblivna ryska undersåtarna gick inte jämt ut. Då man inte ville driva för hårt med försäljning av de för jordbruket ytterst värdefulla naturängarna på holmar i älven, fick man som en rest ett 50-tal s.k. suveränitetsholmar. Dessa kan beskrivas så, att till svenska hemman kom att höra mark på ängsholmar som låg i Finland. Hemmansägarna fick inte behålla full äganderätt till holmarna utan endast en sorts evig nyttjanderätt. För innehavet skulle de betala en s.k. suveränitetsavgift på 8 skilling banco årligen per holme till det främmande riket som bevis på, som det hette, att de erkände att holmen tillhörde den andra regeringen. På motsvarande sätt finns det ängsholmar på svenska sidan som behölls av jordägare på andra sidan gränsen. De skulle betala 48 kopek koppar årligen per holme.

Dessa suveränitetsholmar har under årens lopp berett mycket huvudbry åt de båda "Höga Makterna" och deras undersåtar. Man kan bara nämna en sådan sak som att det ständiga innehavet uttryckligt

begränsats till holmarnas strandlinjer sådana de var vid tiden för riksgränsägoutbytena - men tyvärr medför erosion och uppslamning att holmarna märkbart ändrar form och storlek undan för undan. Märkligt nog har de av svenska jordägare innehavda holmägorna kommit att ingå i respektive svenska fastigheter och följt med dessa genom skiften och försäljningar utan att man egentligen beaktat att de tillhört Finland. Svensk jordlagstiftning har alltså ansetts kunna tillämpas inom Finland! På den finska sidan har man däremot mer hållit fast vid holmarnas särart. (Ur Wolfgang Hertting: "Tornedalsproblem förr och nu", Norrbotten 1962)

År 1973 tillsatte Kungl. Maj:t en utredning om suveränitetsholmarnas framtida ställning. Parallellt pågick en finsk utredning. Den svenska utredningen leddes av justitiekanslern Ingvar Gullnäs. I den ingick också bl.a. Jan-Olof Hedström.

Problemen med suveränitetsholmarna var enligt utredningen bl a

- en stark ägosplittring med 250 svenska fastigheter och ca 360 skiften inom 500 hektars yta,
- oklara äganderättsförhållanden, speciellt på de finska medborgarnas holmar,
- att holmarna var på väg att växa igen och därigenom bli ett naturvårdsproblem,
- att holmarna var svåråtkomliga ur brukningssynpunkt med moderna redskap samt
- att det förelåg en form av rättsligt ingenmansland.

De svenska och finska utredningarna föreslog gemensamt att samtliga holmar skulle inlösas och överlämnas till staten i det land de var belägna. Med detta förfarande kunde ju alla problem och juridiska oklarheter elimineras och den otidsenliga rättsliga konstruktionen suveränitetsholmar kunde bringas att upphöra.

Remisskritiken mot förslaget var mycket blandad. Högljudda protester i Tornedalen mot förlusten av holmarna och ekonomiska betänkligheter mot kostnaderna föranledde regeringarna till att inte föra utredningsförslagen vidare till lagstiftning.

Regeringen beslutade därför 1980, efter riksdagsmotioner, att ge i uppdrag åt länsstyrelsen i Norrbotten att genomföra en kompletterande utredning. Uppdraget hade föregåtts av en noggrann sondering om vad en sådan kunde tänkas leda till för resultat och hur goda kontakter med Finland kunde vara möjliga.

Länsstyrelsens utredning genomfördes av Jan-Olof Hedström och Ricard Lundgren. Arbetet hade ett stort inslag av förhandlingar med de mest berörda byarna och med finska lantmäteristyrelsen. Utredningen föreslog 1984 en överenskommelse mellan Sverige och Finland med helt annat innehåll än 1975 års expropriationsförslag.

Det nya förslaget ledde också i verkligheten till en överenskommelse som upphöjdes till lag i de båda länderna (SFS 1986:1283 och 1390). Lagen gäller fr o m 1987. Den säger i stort sett följande

- Den årliga suveränitetsavgiften skall inte längre betalas
- Holmarna innehås med äganderätt, de som finns i Finland enligt svensk fastighetslagstiftning och de i Sverige enligt finsk fastighetslagstiftning. För övrigt gäller dock det lands lagar inom vars gräns holmarna finns.
- Suveränitetsholmarnas gränser följer strandens förändring.
- Upphävande av suveränitetsegenskapen kan ske enligt ett visst angivet förfarande dock utan att äganderätten därigenom rubbas.

I utredningen hade dessutom uttalats att en ändamålsenlig lösning av ägosplittringen kunde vara att genom fastighetsreglering göra holmarna till samfälligheter för ägarna om inte större samlade enskilda innehav kunde åstadkommas.

Den fastighetsrättsliga anomalin suveränitetsholmar består alltså. Lantmätarna i Sverige fortsätter därmed - och nu legalt - att göra för rättningar i Finland och vice versa. Det hela blev en billig lösning och till allas belåtenhet.

Vid riksgränsöversynen på 1980-talet blev en konsekvens av gränsens flyttning till älvens nya djupfåra att fyra suveränitetsholmar inom Sverige kom att ligga i Finland. Därmed blev de fullvärdigt finskt territorium. Samtidigt blev två holmar inom Finlands gamla gräns fullt svenska. Det innebär att finska suveränitetsholmar inom Sveriges gräns nu har minskat till ca 337 ha och svenska i Finland till ca 481 ha.

Odlingsgränsen

Georg Palmgren, Hans Stöckel

År 1867 tillkom bestämmelsen att nybyggen ej fick anläggas ovan (väster) om en gränslinje som skulle uppgås i samband med avvittningen. Denna gränslinje kallades för odlingsgränsen eller kulturlinjen. De hemman som tillkommit före 1867 års föreskrifter om odlingsgränsen, skulle dock få avvitrtras och tilldelas nödiga områden av kronans mark.

I det kungliga brevet från år 1867 sägs bl.a. att *"uppgåendet av en sådan gräns vore av stor vikt och betydelse ej blott för skyddande av lapparnas och nybyggarnas ömsesidiga rättigheter och förebyggandet av tvistigheter dem emellan, utan även till förekommande av nybyggens anläggande i trakter, helt och hållet otjänliga för kultur, vilket missbruk mer än något annat bland nybyggarna förorsakat hungersnöd och brist, för vars avhjälpande statens mellankomst så ofta påfordrats.*

Endast den del af lappmarkerna, som komme att ligga ovanför fjällgränsen, finge hädanefter anses såsom lappmark och åtnjuta de för lappmarker bestämda friheter."

En gränslinje mellan den egentliga fjällbygden och den till odling tjänliga delen av Norrbottens och Västerbottens län skulle provisionellt bestämmas. En avvitringslantmätare och en agronom skulle hålla sammanträden med den jordbrukande och nomadiserande befolkningen och anteckna upplysningar om hemmanens och nybyggens beskaffenhet i avseende på växtlighet, tillgång på ängsmark och övriga förmåner. Man skulle också inhämta yttrande av de närvarande vid sammanträdena om hur långt upp mot fjällen som de ansåg socknens område kunde bebyggas och odlas, med hopp om att nybyggaren i vanliga år måtte kunna ha sin bärgning.

Den provisionella gränsen skulle utmärkas på ekonomiska kartverkets eller andra lämpliga kartor eller också beskrivas så noga att gränsen kunde tjäna till efterrättelse utan att behöva utstakas på marken. Den slutgiltiga gränsen drogs sedan upp i samband med avvittningen och i enlighet med 1873 års avvitringsstadga.

Vid senare utredning framkom att odlingsgränsen i Västerbotten nära gränsen mot Norrbotten blivit oriktigt utstakad på marken. Gränserna träffade inte samma punkt på länsgränsen. Även på norrbottensidan förekom en mindre avvikelse så att skillnaden kom att uppgå till 860 meter.

Med anledning av dessa förhållanden och sedan det utretts att en upprensning av odlingsgränsen var av behovet påkallad, förklarade Kungl Maj:t den 21 december 1915 att gränsen skulle genom avvitringsverkets försorg i sin helhet uppgås och vid behov upprensas. I gränsens bryt- och ändpunkter och där gränsen stötte till järnväg, landsväg och bygdeväg skulle uppsättas vitmålade stolpar av omkring 3 meters höjd. På en anslagstavla av plåt i lämplig storlek skulle det skrivas "odlingsgräns" i svart på vit botten. Fältarbetet slutfördes år 1916.

Åren 1953-62 utfördes förnyad upprensning och utmärkning av odlingsgränsen. Dessutom skedde viss jämkning av gränsens sträckning.

Under de senaste åren har odlingsgränsen åter blivit aktuell. Det är i samband med Domänverkets bolagisering som marken delas upp mellan olika förvaltningar. Statens mark nedanför (öster om) odlingsgränsen övertas av Assi-Domän AB. De nuvarande och ev. framtida naturreservaten nedanför odlingsgränsen skall ägas eller förvaltas av Statens Naturvårdsverk. De övriga områdena ovanför odlingsgränsen, som tidigare förvaltats av Domänverket, kommer i framtiden att ägas och sannolikt även att förvaltas av Statens Fastighetsverk.

År 1993 påbörjades förrättningar för fastighetsbildning av odlingsgränsen inom Norrbottens län. De äldre markeringarna kontrolleras och det sker även viss nymarkering. Vid inmätningen används i stor utsträckning modern GPS-teknik.

Sedan småviltjakten ovan odlingsgränsen under senare år fått en friare omfattning, så har även behovet av att ha en markerad och tydligt utmärkt gräns ökat. Efter ca 130 år har nu odlingsgränsen också fått status av fastighetsgräns.

Vägdelningar

En av de många viktiga arbetsuppgifter som under århundraden utförts av lantmätare är fördelning av underhållet av vägar. I 1734 år byggningsbalk indelades de allmänna vägarna i landsvägar, häradsvägar och sockenvägar. Landsväg kallades ibland för kungsväg. Vägunderhållet ålåg markägarna som var och en skulle hålla sin vägloft i farbart skick.

Ett exempel på en väg- och brodelning är den förrättning som lantmätaren Esaias Hackzell utförde år 1745 (akt Nederluleå 34).

Förrättningen avsåg den allmänna vägen genom Luleå socken. Den sträckte sig från gränsen mot Piteå i söder och gick genom Ersnäs, Skäret, Antnäs, Måttsund, Gäddvik, Gammelstad, Rutvik, Persön, Börjelslandet och Sundom fram till gränsen mot Råneå socken.

Den sammanlagda väglängden som skulle fördelas var 78 751 4/5 alnar, eller i dagens mått ca 46,7 kilometer.

Vissa delar av vägen var undantagna och skulle underhållas av socknen. Det var bl a delarna "*söder om Ersnäs fjärden och Gagsheden, igenom Ersnäså kern, förbi Skiäribyn, igenom Antnäså kern, söder och norr om Måttsundsvägs kålet, norr om Karsbäcksbacken med Lappvikenheden, emellan Gäddvik och Gamla staden, förbi Kyrkan, igenom Rutviks by, emellan Degerberget och Skiäggländet, på Furuöbacken, emellan Sundom och Råneå sockens rå samt på Nystadsvägen*".

Vägen uppdelades i tre klasser, den **bästa**, den **medelmåttiga** och den **sämsta**. För att få en rättvis fördelning ansågs en aln av den sämsta vägen motsvara 10 alnar av den bästa. En aln av den medelmåttiga vägen motsvarade 5 alnar av den bästa.

Vid förrättningen tilldelades varje by eller bonde ett stycke av kustlandsvägen som sedan skulle hållas i stånd. Vägen skulle försees med diken och varje år förbättras genom påfyllning med sand och grus. Vid vägsyner skulle bönderna visa ut sina stycken och markera dem med sina bomärken.

Underhållet av vägbroarna fördelades på samma sätt. Det fanns ca 20 broar. Ersnäsbron var den längsta och omfattade 1 390 alnar = ca 825 meter. Den uppdelades i inte mindre än 93 lotter.

I Luleå socknen ingick på denna tid även nuvarande Överluleå. Alla byar, även de som låg långt borta som t ex Vittjärv och Bredåker, hade sina delar av kustlandsvägen att underhålla. Man kan förmoda att underhållet många gånger var koncentrerat till dagarna före vägsynen.

Hackzells beskrivning är ett omfattande dokument. För varje by anges fastighetens nummer, fastighetens mantal, ägarens namn och ägarens bomärke samt andelarna i vägen, omräknade till längd enligt bästa vägen. För hembygdsforskaren är detta kanske ett mindre känt dokument med en komplett förteckning över alla fastigheterna i Luleå socken år 1745 och med ägare, mantal och ägarnas bomärken.

Man måste också vara full av beundran över den prestation som denna förrättning innebar. Att först mäta hela vägsträckan (ca 4,7 mil), troligen med 50 fot lång mätkedja, samtidigt som man utförde gradering av vägsträckorna i bästa, medelmåttiga och sämsta slag. Alla broar uppmättes och beskrevs. Till detta kom även avgränsning av de delar som skulle underhållas av socknen. Sedan upprättades en fastighetslängd som omfattade alla mantalsfastigheter inom socknen med uppgift om ägare, mantal och bomärken. Vaghållningsskyldigheten räknades ut i förhållande till vars och ens mantal, allt räknat för hand. Och slutligen, när uträkningen var klar, skulle samma vägsträcka mätas än en gång för att utmärka den del av vägen som varje delägare för framtiden skulle underhålla.

Senare vägdelningar

Fördelning av vaghållningsskyldigheten är än i dag en vanligt förekommande lantmåteriförrättning, som ofta omfattar ett stort antal fastigheter och sakägare.

Bland de lagar som berör vaghållningen kan nämnas:

1891 års lag om vaghållningsbesvärets utgörande på landet. De allmänna vägarna var av två slag, dels landsväg som skulle vara 6 meter bred och dels bygdeväg, som hade en bredd av 3,6 meter. För bygandet och underhållet av allmän väg utgjorde varje härad en gemensamhet för sig. Ett härad kunde vara uppdelat i flera vaghållningsdistrikt. I kostnaderna deltog jordbruksfastighet och annan fastighet om taxeringsvärdet uppgick till minst 800 kr.

Vägunderhåll in natura utgjordes efter särskilt åsatt vägtal. Ett vägtal utgick efter varje 100 kronor av fastighetens taxeringsvärde. För vägdelningen kunde KB förordna lantmätare eller annan lämplig person.

Frågor om vaghållningen handlades vid vägstämma under augusti månad. Vägskatten utgick efter vägfyrk. (Fyrk = motsvarighet till skattekrona. Fyrksättningen avskaffades fr o m 1937)

Lag år 1919 om ödebygdsvägar. Med ödebygdsväg avsågs väg som till avsevärd längd sträckte sig över fjäll, genom skogar eller genom glest befolkade trakter och som, även om den inte prövats vara för allmänna samfärdseln nyttig och nödig, likväl funnits vara till gagn för det allmänna såsom ägnad att främja landets uppodlande och bebyggande.

Anläggande av ödebygdsväg skedde genom statens försorg. Till byggnadssättet skulle den vara av så enkel beskaffenhet som var förenligt med vägens ändamål.

Lag om enskilda vägar.

År 1907 tillkom en lag om enskilda vägar. Man fick nu möjlighet att tvångsvis tillskapa väghållningssamfälligheter för enskilda vägar på landet. Lagen ändrades år 1926 och år 1939. 2 kap i lagen behandlade enskilda vägar. Liksom tidigare kunde väghållningen fördelas genom väglotter eller genom att bilda en vägsamfällighet. I 3 kap reglerades frågor om bildande av vägförening inom tätbebyggda områden.

Anläggningslagen

År 1974 ersattes delar av enskilda väglagen (2:a och 4:e kap) med anläggningslagen. Det är nu inte bara för vägar som man kan inrätta gemensamhetsanläggningar. Förvaltning av en anläggning kan ske antingen genom delägarförvaltning eller av en samfällighetsförening som bildas enligt lagen om förvaltning av samfälligheter.

Kyrkvägar

Kyrkan hade i äldre tider en central roll i bybornas liv. Kyrkobesöken var ordnade genom s.k. kyrkotur. Vid 1681 års landsting fastställdes en sådan för de större socknarna i Västerbottens län (inkl. nuvarande Norrbotten). Bestämmelserna innebar att den som bodde 10 mil från kyrkan skulle infinna sig minst var femte söndag, den som bodde 6 mil från kyrkan var tredje, 4 mil varannan och 2 mil eller därunder varje söndag. Till alla högtider och de fyra böndagarna skulle alla infinna sig. Förutom att delta i de rent kyrkliga angelägenheterna fick allmänheten ta del av de kungörelser som lästes upp från predikstolen, bl a meddelanden om lantmäteriförrättningar.

Kyrkovägarna skulle hålla 5 alnars bredd.

Lantmätaren Lars Henrik Wallman upprättade år 1784 en "Situationskarta öfver Byarnes belägenhet uti Luleå och Råneå socken". Kartan är på intet sätt skalriktig utan mer att anse som just en situationskartan. "En högst oriktig karta" intygas av Johan Rutbäck i en påskrift.

Kartan innehåller nedan återgivna tabell, som är en "Uträkning som utvisar distansen emellan Byarne räknad ifrån Gammelstaden". Den visar miltalet och antalet "Hemmansrökar". Om kartan har något samband med bestämmelserna om kyrkotur är inte utrett.

Uträkning som utvisar distansen emellan Byarne räknad ifrån Gammelstaden

	Mil-tal	Hemmansrökar		Mil-tal	Hemmansrökar
Från Gammelstaden till					
Storjorid	11.	9.	Storbyrn	9 $\frac{1}{2}$.	9.
Larad	8.	10.	Wibbyrn	9 $\frac{1}{2}$.	4.
Svartå	8 $\frac{1}{2}$.	4.	Snedsbyrn	9 $\frac{1}{2}$.	12.
Brölåker	5.	16.	Ångesbyrn	9.	15.
Ledern	3.	17.	Örnjelslandet	9.	8.
Wittierf	7 $\frac{1}{2}$.	4.	Sungdom	9 $\frac{1}{2}$.	13.
Örnbyrn	5 $\frac{1}{2}$.	7.	Tersan	13 $\frac{1}{2}$.	20.
Svartbjörnsbyrn	3.	16.	Brandon	13.	16.
Sodern	9 $\frac{1}{2}$.	7.	Sausbyrn	1.	14.
Svartbyrn	9 $\frac{1}{2}$.	16.	Lackvika	1 $\frac{1}{2}$.	25.
Säpvasbyrn	2.	20.	Storbyrn	1 $\frac{1}{2}$.	14.
Urbyrn	1 $\frac{1}{2}$.	24.	Larstori	13.	7.
Åfvan	1.	14.	Linderstori	5 $\frac{1}{2}$.	4.
Öbaling	5.	5.	Sungorn	4.	1.
Lunderbyrn	1 $\frac{1}{2}$.	35.	Åndorn	9.	9.
Saddvik	7 $\frac{1}{2}$.	6.	Kallav	1.	5.
Skabarnarok	3 $\frac{1}{2}$.	17.	Mattlund	13.	20.
			Åsträs	9.	16.
			Örnäs	9 $\frac{1}{2}$.	20.
			Ålvik	13.	20.
			Sungnäs	13.	24.

Lantmäteriföreningens bildande år 1873

Protokoll hållet vid åtskillige ledamöters af Norrbottens läns landtmäterikårs sammanträde den 16 december 1873.

Närvarande vid sammankomsten voro: Förste Landtmätaren och Afoittringsstyresmannen J. E. Nyström, Andre Landtmätaren O. Öhlund, Kommissionslandtmätaren P. A. Brännström, vice kommissionslandtmätarne G. Öqvist och Z. L. Wallmark, Afoittringslandtmätarne J. W. Hackzell, L. Ruuth, C. G. T. Hollström, H. Boström, J. J. Sundström, J. Nordberg, J. W. Lindfors, A. Rheborg, C. W. Holmström, L. Hollström, U. L. Grape, O. Wennberg och C. A. Sjöberg.

Förste Landtmätaren J. E. Nyström utsågs till mötets ordförande och afoittringslandtmätaren C. A. Sjöberg till sekreterare.

§ 1. Ordförande framhöll i ett längre föredrag den utveckling och de framsteg landtmäteriet gjort under de sednare 3 qvinquennierna såväl inom skiftes- som afoittringsverket och redogjorde i detalj för de arbeten, som under detta år åstadkommits samt för de förändringar i lagstiftningsväg, hvilka under året skett vid afoittringsverket. Likaledes angaf ordföranden hufvuddragen af det arbetssätt, som, i enlighet med nyutkomna författningar, skulle tillämpas nästa år vid afoittringsåtgärderna inom länets lappmarker.

Han betonade serskildt, att enighet, flit och sammanhållighet inom länets landtmäterikår städse varit rådande, hvarigenom goda och gynnsamma resultat ernåtts, och hoppades han, att samma lyckliga förhållande äfven hädanefter skulle existera, hvarigenom såväl länets som landtmätarnes eget bästa befordrades.

§ 2. Ordförande föreslog de närvarande att bilda en förening, som, under namn af "Norrbottens läns landtmäteriförening", hade till ändamål att åstadkomma ett godt samband mellan ledamöterna af länets landtmäterikår samt befrämja deras bästa. Sedan de närvarande bifallit detta, framlade ordförande förslag till stadgar för en sådan förening, hvilka stadgar, sedan hvarje punkt deruti serskildt diskuterats, antogs och hade följande lydelse (bil a).

§ 3. Den vid mötet för nästkommande år utsedda styrelsen för Föreningen skulle ombesörja tryckningen af de i 2 § omnämnde stadgar för att utdelas till sällskapet alla ledamöter.

§ 4. Tiden för nästa ordinarie sammankomst utsattes till den 16 December 1874.

§ 5. Ordföranden gjorde förfrågan, om någon af de närvarande hade något serskildt ämne, som han önskade skulle blifva föremål för diskussion, hvarvid delningsgrunden för laga skifte inom länet först framställdes. - Flera talare, synnerligast ordföranden och skifteslandtmätarne, yttrade sina åsikter i förenämnde ämne och på serskild proposition uttalade sig flertalet af ledamöterna för, att delningsgrunden borde vara häfden.

§ 6. Fråga framställdes till diskussion om jemförelse i gradvärde mellan åker och ouppbruten åkerodlingsmark samt mellan äng och rödjningsmark, då dessa egoslag vore af likartad naturlig beskaffenhet. - Sedan flere talare belyst ämnet genom många exempel, hemtade från olika skifteslag inom närmare eller aflägsnare delar af länet, hvarvid upplystes att en mängd förhållanden kunna betinga och nödvändiggöra en olika jemförelse mellan ofvan omnämnde egoslag inom skilda skifteslag, så ansågs dock i allmänhet, att proportionsvis ej för stor skillnad i gradvärde borde beräknas mellan den uppbrutna, häfdade och uppräddade marken å ena och den der bredvid liggande, af samma naturliga beskaffenhet bestående, odlingsmarken till åker eller äng å andra sidan, ehuru afseende alltid borde fästas vid odlingsmarkens myckenhet och mer eller mindre spridda läge inom skifteslaget samt dess längre eller kortare afstånd från delegarnes bostäder och deraf beroende svår- eller lättskötta beskaffenhet och dess utsträckning och läge för blifvande utflyttningar mm.

Flere Föreningens ledamöter erinrade om den synnerliga vigt, som ämnet hade samt om, att saken i fråga kräfde ett flitigt aktgifvande på inverkande orsaker, en synnerlig noggrannhet vid beräkningen af grunderna för den omtalade jemförelsen mellan uppbruten och ouppbruten mark samt ett stort intresse, då den jordbrukande befolkningens bästa i ej obetydlig mån dermed egde sammanhang.

§ 7. Bland ledamöterna, som hörde till afoittringsverket, uppstod diskussion, rörande huru stort belopp öfverarbetsersättning, som de ansåg sig med fog begära för kommande årets 5 första månader, hvarefter ny taxa skall tillämpas för deras aflöning. - De närvarande - med undantag af Ordföranden, som i egenskap af afoittringsstyresman ansåg sig förhindrad att i diskussionen deltaga, då han framdeles skulle afgifva yttrande i ämnet - uttala den åsigt, att

öfverarbetsersättning eller så kallade flitpenningar borde utgå ej med afseende å den längre eller kortare tidrymd, som landtmätaren arbetat, utan i den mån, han utvecklat flit vid arbetet, hvarföre i förekommande fall de ansågo sig böra erhålla ej allenast 5/12 dels årsöfverarbetsersättning och 5/12 dels årsarvode utan större flitpenningar i den mån, som deras räkningar för nämnde tid utvisade större summa än de två förstnämnde sammanlagde beloppen.

§ 8. Derefter skreds till val af Styrelse, Sekreterare och Skattmästare. Dervid utsågs Herr Förste Landtmätaren och Afovittrings-Styresmannen J. E. Nyström till ordförande samt Kommissionslandtmätaren P. A. Brännström och Afoittringslandtmätaren J. W. Hackzell till ledamöter i styrelsen och Afoittringslandtmätarne K. J. Grape och O. Wennberg till suppleanter. Afoittringslandtmätaren J. W. Hackzell valdes till sekreterare och skattmästare.

Dag som ofvan

J. E. Nyström /
/ Carl Axel Sjöberg

Justerat. Luleå den 21 jan 1874

J. E. Nyström J. W. Hackzell

Lantmäteriföreningens stadgar

Norrbottens läns lantmäteriförening bildades vid sammanträde den 16 december 1873. De antagna stadgarna trycktes och delades ut till alla ledamöter.

STADGAR

FÖR

NORRBOTTENS LÄNS LANDTMATERI-FÖRENING,

ANTAGNA DEN 16 DECEMBER 1873.

LULEÅ, 1874.
AKTIE-BOLAGETS TRYCKERI.

Om föreningens ändamål stadgades i § 1

"Föreningens ändamål är att bland lantmäteristatens medlemmar befordra och underhålla enighet och hjälpsamhet; att bereda dem tillfälle till personlig bekantskap med hvarandra samt till ömsesidigt utbyte af råd och upplysningar, som ingifva och fästa intryck af gagnelig beskaffenhet för det offentliga och enskilda lifvet, samt att åstadkomma en god anda inom lantmäteri-staten, hvarigenom såväl dess eget anseende upprätthålles som det allmännas bästa befrämjas; att efter inhämtad kännedom om, huru lantmäteri- och justerings- författningarne tillämpas i rikets olika delar, söka, så vidt möjligt är, tillvägabrinda enhet och följdriktighet i berörda tillämpning, samt att, med aktgifvande på lantmäteriets utveckling, göra behöriga framställningar om de förbättringar af såväl författningarne som lantmäteri-statens organisation, hvilka kunna anses nödiga till vinnande af dermed åsyftade viktiga ändamål".

Stadgeändringar

Föreningens stadgar har ändrats åren 1912, 1924, 1938, 1955 och 1977. Ändringarna har gjorts för att anpassa dem till de förändringar som har skett inom lantmäteriet och samhället i övrigt. Här är några exempel:

Medlemskap förutsatte från början att man tillhörde lantmäteristaten men är numera öppet för alla med lantmäterieexamen eller som har motsvarande kompetens eller kvalifikationer. Ett annat exempel är att årsavgiften år 1912 höjdes till 10 kronor för distriktslantmätare och extra distriktslantmätare samt till 5 kronor för auskultant och till 3 kronor för elever.

Den grundläggande idén i föreningens stadgar har däremot inte ändrats sedan bildandet för mer än 120 år sedan, nämligen "*att befordra enighet och hjälpsamhet, att ge tillfälle till personlig bekantskap och utbyte av erfarenheter samt att underhålla en god anda inom lantmätarkåren som främjar kårens anseende*".

Nuvarande stadgar

Antagna 1977-05-05

§ 1 Föreningens ändamål

Föreningens ändamål är att inom länets lantmätarkår befordra enighet och hjälpsamhet, att bereda medlemmarna tillfälle till personlig bekantskap samt till utbyte av råd och upplysningar, som avse att främja kårens mål och

anseende i det offentliga och enskilda livet, att underhålla en god anda inom lantmätarkåren, varigenom såväl dess eget anseende upprätthålles som det allmännas bästa befrämjas. Föreningen skall även verka för samarbete och medlemsanslutning till Sveriges lantmätareförening.

§ 2 Medlemmar

Medlem i föreningen är envar, som avlagt lantmäteriexamen eller utexamine-rats från KTH:s sektion för lantmäterier eller har motsvarande kompetens/kvalifikationer och hos föreningen eller dess styrelse anmält sig vilja inträda och erlägger stadgad avgift.

Till hedersledamot kan föreningen kalla person, som synnerligen för-tjänstfullt bidragit till utvecklingen inom föreningens verksamhetsområde. Hedersledamot utses på årsmöte efter förslag av styrelsen.

§ 3 Sammanträden

Föreningen håller årsmöte varje år före maj månads utgång å tid och ställe, som styrelsen äger bestämma.

Till årsmöte och extra sammanträde skall styrelsen minst åtta dagar förut kalla föreningens medlemmar.

§ 4 Ordförande

Vid varje sammanträde utses en ordförande att leda förhandlingarna. Bliver ordföranden under någon tid av sammanträdet förhindrad, före den som ordföranden därom anmodar, ordet för tillfället.

§ 5 Ärendenas föredragning vid årsmötet

Efter uppgjord föredragningslista skall ärendena vid årsmöte behandlas i följande ordning:

1. uppläsning och godkännande av protokollet för näst föregående sammanträde;
2. föredragning av revisionsberättelse samt frågan om ansvarsfrihet för styrelsen;
3. uppskjutna frågor, i den ordning de vid föregående sammanträde förekommit;
4. frågor, som styrelsen kan göra till föremål för föreningens behandling;
5. frågor, som föreningens medlemmar hos styrelsen före mötet anmält till föredragning;
6. bestämmande av årsavgifter;
7. val av styrelse, revisorer och suppleanter;
8. frågor, som utan att vara anmälda, väckas vid mötet.

Uppstår fråga om något ärendes föredragning i annan ordning, gäller därom vad de flesta närvarande besluta.

§ 6 Yttranderätt och ordning

Varje medlem äger rätt att vid sammanträde, efter anmälan till ordföranden och i den ordning han därtill uppropas, stående fritt yttra sig i varje under överläggning varande fråga. Avlägsnar han sig från ämnet, fäste ordföranden därå hans uppmärksamhet, men ej må eljest någon avbryta en talare uti hans anförande.

Ordföranden vakar över ordningen vid föreningens sammanträden och äger upplösa sammanträdet, om skäl därtill förekommit.

§ 7 Proposition och val

Sedan överläggningen i något ämne förklarats slutad, skall ordföranden framställa proposition så avfattad, att den må kunna med ja eller nej besvaras.

Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit och befäster detsamma, där omröstning ej begäres, med klubbslag. Äskas härvid eller vid förekommande val omröstning, verkställs densamma öppet, såvitt ej yrkande framställs om användande av slutna sedlar, och äger varje närvarande medlem därvid en röst. Utgången bestämmes genom enkel majoritet. Utfalla rösterna å båda sidor lika, gäller den mening ordföranden biträder.

Vid val samt omröstning med slutna sedlar skiljer lotten mellan dem, som erhållit lika röster; och skola valsedlarna, för att bliva gällande, vara enkla, slutna och fria från all tvetydighet å personers namn ävensom från oriktighet i anseende till deras antal.

Vid alla omröstningar anmode ordföranden två bland föreningens medlemmar att de avgivna rösterna anteckna.

§ 8 Protokoll och expedition

Vid föreningens sammanträden föres protokoll, som, där föreningen ej annorlunda beslutar, justeras av ordföranden.

Till protokollet skola jämte en kort framställning av förekomna ärenden antecknas besluten och, där omröstning ägt rum, huru densamma utfallit.

Särskilda anföranden inflyta icke i protokollet, medlem likväg obetagen att senast inom 8 dagar efter sammanträdes slut sin vid överläggningen yttrade mening, skriftligen författad, till sekreteraren avgiva att såsom bilaga åtfölja protokollet.

Föreningens expeditioner skola på föreningens vägnar undertecknas av styrelsens ordförande och kontraheras av sekreteraren.

§ 9 Val av styrelse mm

Vid årsmöte väljer föreningen:

1. föreningsstyrelse bestående av ordförande och ytterligare fyra ledamöter;
2. två styrelsesuppleanter
3. två revisorer samt
4. en revisorsuppleant

Mandattiden för ordförande och revisorsuppseant är ett år och för övriga två år. Vid varje årsmöte väljs halva antalet styrelseledamöter, suppleanter och revisorer.

§ 10 Styrelsens åligganden

Styrelsen, vilken inom sig utser vice ordförande, skattmästare, sekreterare och klubbmästare, sammanträder då ordföranden eller minst två ledamöter finner det erforderligt. Styrelsen är beslutsför när tre medlemmar är närvarande. Inom styrelsen gäller enkel röstövertikt med utslagsröst för ordföranden.

Styrelsen åligger:

1. att till verkställighet befordra föreningens beslut,
2. att, på sätt i § 3 är föreskrivet, utfärda kallelser till föreningens sammanträden,
3. att mellan sammanträdena sköta föreningens angelägenheter och i övrigt vaka över föreningens bästa samt
4. att utgöra kontaktorgan mellan medlemmarna och Sveriges lantmätareföreningens styrelse samt inom sig utse föreningsombud och suppleant.

Uppstår förfall för medlem i styrelse, tillkalle ordföranden suppleant i hans ställe. Vid förfall för sekreteraren utser ordföranden någon att förrätta hans åligganden.

§ 11 Skattmästarens åligganden

Skattmästaren åligger:

1. att föra förteckning över föreningens medlemmar,
2. att infordra och uppbära beslutade avgifter,
3. att däröver samt i övrigt föra ordentliga räkenskaper, som skola vara avslutade senast dagen före varje årsmöte samt
4. att verkställa alla utbetalningar, som av föreningen eller styrelsen beslutas.

§ 12 Sekreterarens åligganden

Sekreteraren åligger:

1. att upprätta föredragningslista och föra protokoll vid föreningens och styrelsens sammanträden,
2. att uppsätta och expediera alla härvid beslutade skrivelser samt
3. att i övrigt biträda styrelsen i de delar, den kan påfordra.

§ 13 Revisorernas åligganden

Revisorerna åligger att granska räkenskapshandlingar, säkerhetshandlingarna och kontanta kassan, däröver upprätta och till styrelsen avlämna revisionsberättelse samt i övrigt i denna till- eller avstyrka ansvarsfrihet för styrelsen.

Revisorerna utgör tillika valberedning.

§ 14 Årsavgift

Varje medlem erlägger stadgad årsavgift till skattmästaren i den ordning styrelsen beslutar.

Den årliga avgiften skall erläggas för såväl det år, varunder inträde i föreningen skett, som för det år varunder ledamot ur föreningen avgår.

§ 15 Stadgeändring

Beslut om ändring av dessa stadgar skall för att bli gällande vara avfattade vid tvenne på varandra följande årsmöten, såvitt ej föreningen i varje förekommande fall bestämmer, att ändringsbeslutet skall bekräftas på ett särskilt därför utsatt extra sammanträde.

Medlemmar i Norrbottens läns lantmäteriförening 1873 - 1995

Namn	Född	Medlem	Uppdrag
Ackéll, Gustav Emanuel	1888	1920-27	
Ahnesjö, Caleb	1907	1935-38	
Alfreds, Gunnar	1913	1945-52	Skattmästare 1946
Alheden, Bror	1917	1943-60	Ordförande 1958-59
Alsterlund, Albert Magnus Anders	1868	1890-1900	
Andersson, Anders B	1947	1982-	
Andersson, Bengt	1938	1971-82	
Andersson, Erik Andreas	1888	1924-45	
Andersson Hjalte, Ewa	1952	1976-	
Andersson, Evert		1944	
Arnberg, Gunnar	1900	1931-37	
Arulf, Per-Arne	1923	1961-62	
Arvidsson, Knut Oskar	1890	1933-45	
Arvidsson, Rickard	1951	1976	
Astermo, Svante	1938	1964-90	Sekreterare 1968-72 Skattmästare 1968-72 Ordförande 1973-74
Aurén, Abraham	1830	1888-90	
Belfrage, Thord	1907	1935-42	
Bergdahl, Åke	1918	1951-52	Skattmästare 1951
Bergius, Gunnar	1920	1949-50	
Berglund, Herman	1899	1924-27	
Bergsjö, Tord	1925	1962-72	
Bergström, Karl-Erik	1924	1951-54 1968-90	
Bergström, Otto Adolf	1868	1898-1907	
Bern, Nils	1907	1935-41	
Bexelius, Immanuel	1873	1896-1917	
Blidegård, Curt	1927	1960-66	
Blomgren, Arne	1935	1961-66 1968-78	
Bolmstrand, Arvid	1915	1942-44	
Boström, Henrik Vilhelm	1831	1873-1904	
Boström, Sten	1931	1957-59	
Boutz, Carl-Eric	1919	1951-52	
Brasch, Valter	1906	1936-54	Skattmästare 1940-45 Sekreterare 1951
Broberg, Gunnar	1929	1957-58	
Brolin, Adrian	1890	1928	
Brändström, Bengt	1924	1961-	Ordförande 1968-72, 1977-88

- Föreningsmedlemmar -

			Hedersledamot 1988
Brändström, Ernst Hugo	1891	1912-26	
Brändström, Hugo Konstantin	1860	1884-1926	Sekreterare 1894-1900 Ordf. 1904, 1908-26
Brännström, August	1856	1880-1904	
Brännström, Lennart Kristoffer	1862	1894-27	Skattmästare 1904-24 Sekreterare 1905-15 Hedersledamot 1931
Brännström, Per August	1833	1873-81	
Burénus, Björn	1920	1945-51	
Bystedt, Ulf	1927	1954-75	
Bågenholm, Torsten	1896	1932-48	
Bäfverfelt, Ture Adolf	1830	1889-91	Ordförande 1890-01
Carlsson, Lennart	1914	1942-45 1955-67	
Carlstedt, Lars	1938	1963	
Claesson, Eric Adolf	1895	1923-24	
Clausén, Ernst August	1869	1888-1909	
Clausén, Viktor Johan	1876	1901-10 1919-21	
Clausén, Örjan	1946	1975-81	
Cohn, Charles	1887	1921-32	
Dahlberg, Mats	1946	1975-	
Dahlgren, Carl-Erik	1916	1955-65	
Danell, Egon	1946	1973-	
Daunfeldt, Lars (Andersson)	1959	1985-	
Degerman, Johan Edvard	1842	1879-1913	
Djärv, Hans	1943	1990-	
Edin, Ulf	1945	1990-	
Ekberg, Jan	1927	1962-85	
Ekelund, Eva	1951	1977-	
Elfgren, Erik Johan	1849	1881-99	
Elmrud, Henry	1915	1953-55	
Emanuelsson, Torsten	1924	1953-59	Sekreterare 1958-59
Engdahl, Ragnar Volter	1884	1907	
Englund, Jakob August	1869	1894-1910	
Engstrand, Sten	1883	1912	
Eriksson, Anders	1933	1959-66 1961-62	
Eriksson, Gösta	1944	1971-	
Eriksson, Lars Magnus	1963	1991-	
Erstam, Margareta	1913	1955-61	Ordförande 1956-57
Fahlén, Bertil	1929	1957-61	
Forsberg, Tore	1956	1988	
Fredriksson, Ivan	1943	1969-70	
Friedlieb, Frans Adolf	1846	1886-1906	
Frigell, Gunnar	1880	1902,1920	
Frigell, Sune	1876	1902	

- Föreningsmedlemmar -

Fritjoffsson, Torsten	1925	1954-58	
Frostberg, Bertil	1906	1942-48	
Gejrot, Mats	1929	1957-63	
Gidlund, Karl-Martin	1953	1978-88	
Gidner, Vilhelm	1901	1935-38	
Granbom, Kurt	1930	1964-57	
Grandien, Martin	1887	1923	
Granlund, Filip	1888	1916-53	Skattmästare 1925-26 Ordförande 1927-36
Granström, Jan	1945	1975-79	
Grape, Johan Hjalmar	1856	1894-1916	
Grape, Karl Gustaf	1857	1910-25	
Grape, Ulrik Leonard	1838	1873-92	Sekreterare 1877-81 Skattmästare 1885-92
Grubbström, Karl Isak	1871	1901-09	
Gräslund, Anders	1920	1949-52	
Gröné, Bror	1884	1921-32	
Gunulf, Bertil	1906	1940-41	
Gustafsson, Martin	1924	1954-57	
Gyllensvärd, Erik	1897	1932-33	
Göransson, Christina	1949	1976-77	
Götherström, Daniel	1886	1923	
Göthner, Karl-Henrik	1922	1957-68	
Hackzell, Isak Vilhelm	1825	1873-84	Sekreterare 1873-76 Skattmästare 1873-84
Hammar, Carl Fredrik Bernhard	1881	1923-28	
Hanrin, Johan	1869	1902-04	
Hansén, Bengt-Olof	1920	1945-47 1966-74	
Hansson, Börje	1948	1976-87	
Hedener, Hans	1908	1939-42	
Hedin, Gunnar	1889	1911	
Hedström, Jan-Olof	1943	1968-	
Hedström, Kurt	1931	1958-69	
Heijer, Sten	1926	1957-69 1979-	Sekreterare och skatt- mästare 1960-67
Heikkilä, Thure	1923	1953-57	
Hellegren, Oscar	1872	1902-03	
Hermansson, Per	1937	1964-67 1969-	
Hertting, Wolfgang	1912	1936-39 1951-63	Ordförande 1955
Hjort, Kjell	1955	1988-	
Hollström, Erik Lennart	1869	1889-1934	
Hollström, Gustaf	1846	1878-1904	
Hollström, Karl Gustaf Tycho	1808	1873-85	Hedersledamot 1876
Hollström, Lennart	1830	1873-78	
Holmström, Klas Vilhelm	1833	1873-90	

- Föreningsmedlemmar -

Huss, Magnus Villgott	1854	1894-1915	
Hydén, Arne	1904	1934-36	
Håkanson, Torbjörn	1943	1968-	Ordförande 1992-94
Högström, Axel Harald	1864	1911-14	
Högström, Gustaf Harald	1879	1906-32	Sekreterare 1916-32
Jansson, Harald	1929	1955-59	
Jansson, Roland	1952	1976-	
Jonsson, Bertil	1914	1943-50	Skattmästare 1948-50
Jonsson, Nils	1899	1936-51	Sekreterare 1940 Ordförande 1941-45
Jungqvist, Mercy	1866	1899-1908	
Jäderstrand, Arne	1913	1949-55	
Karlsson, Anna	1968	1995-	
Karlsson, Erik	1922	1953-54	Skattmästare 1953
Kågedal, Sören	1946	1974-80	
Laestadius, Filip		1901-04	
Laestadius, Sten	1912	1938-61	
Lagerqvist, Hans	1940	1966	
Larsson, Carl Gustaf	1930	1968-85	
Larsson, Oscar	1879	1916-17	
Lander, Ernst	1864	1896-1917	
Lassinantti, Ragnar		1982	Hedersledamot 1982
Leander, Ivan	1881	1902	
Lehto, Erik	1947	1980-87	
Lekselius, Martin	1909	1932-35	
Lindahl, Axel Å:son	1910	1945-51	
Lindahl, Israel Albert	1855	1905-08	Ordförande 1905-07
Lindberg, Nils Leonard	1887	1921-45	Sekreterare 1933-39 Ordförande 1940
Linders, Sigurd	1910	1942-48	
Lindersson, Bengt	1940	1966-	
Lindfors, Isak Vilhelm	1826	1873-90	
Lindqvist (Bäckström), Katarina	1961	1990-	
Lindqvist, Svante	1957	1993-	
Lindgren, Bertil (Hjortzberg)	1902	1924-53	Skattmästare 1939 Sekreterare 1941-44 Ordförande 1946-53 Hedersledamot 1954
Lindgren, Torsten	1910	1942	
Lindström, Seth Emil Valdemar	1872	1899-1908	
Ljunggren, Lars	1901	1935-39	
Lomakka, Agneta	1953	1980-	
Lundgren, Ricard	1948	1973-	
Lundberg, Staffan	1947	1975-	
Lundblad, Hjalmar August	1860	1896-1920	
Lundgren, Börje	1914	1942-44	
Lundgren, Sven-Erik	1934	1968-78	Ordförande 1975-76
Lysell, Hans Bernhard	1865	1896-1908	Sekreterare 1904

- Föreningsmedlemmar -

Magnusson, Knut	1909	1943-47	
Magnusson, Sven	1891	1921	
Mandahl, Bo	1915	1942-48	
Mandahl, Edde	1916	1942-45	
Mann, Thomas	1954	1979-80	
Matsson, Sven-Arne	1935	1964-69	
Münter, Bengt	1923	1957-60	
Mårtensson, Helen	1955	1982-87	
Möller, Sven	1910	1934-39	
Nelzén, Nils	1885	1928-35	
Nilsson, Jonas	1958	1986-	
Nilsson, Maria	1939	1963-70	
		1982-85	
Nilsson, Nils-Olov	1925	1960-63	
Nilsson, Per	1952	1977-87	
Norberg, Johan	1823	1873-1902	Hedersledamot 1883
Nordlund, Sture	1919	1954-64	
Nordström, Åke	1919	1944-48	
Norlander, Anshelm	1875	1921-25	
Nyström, Johan Erik	1822	1873-89	Ordförande 1873-89
Näslund, Folke	1955	1982	
Näslund, Gustaf Helmer	1870	1895-96	
Näslund, Lena (Lundberg)	1957	1982-84	
Näsström, Bo	1939	1966-69	
Ollner, John	1888	1921-25	
Olmårs, Urban	1946	1974-90	
Orrstadius, Axel Emanuel, junior	1856	1880-1904	
Orrstadius, Axel Ulrik, senior	1828	1879-1901	Sekreterare 1882-88
Palmgren, Georg	1929	1963-	Sekreterare 1973-91 Skattmästare 1973-77
Paulsen, Erik	1911	1942-45	
Peterson, Olof	1834	1893-97	Ordförande 1894-96 Hedersledamot 1897
Pettersson, Erik	1931	1959-64	
Pettersson, Rolf	1941	1984-	
Persson, Gunnar (Pavell)	1900	1924-28	
Persson, Åsa	1961	1986	Sekreterare 1992-93
Poroma, Eva	1953	1984-86	
Reichenberg, Bo	1945	1968-85	
Rheborg, August Magnus	1827	1873-79	
Roos, Carl-Johan	1927	1953-55	
Rosenbaum, Ludvig	1889	1922	
Rosenlöv, Knut August Reinhold	1870	1890	
Rosin, Frej Rudolf Herman	1841	1885-89	
Rova, Rune	1937	1964-66	
Rundqvist, Mats	1950	1977-	
Ruuth, Lars	1816	1873-90	
Rydström, Elis	1918	1951-54	

- Föreningsmedlemmar -

Rådberg, Oscar	1891	1918-19 1928-44	
Räntfors, Göte	1913	1942-44	
Röjvall, Ingvar	1950	1975-80	
Rönnkvist, Tord	1930	1966-91	
Sander, Torsten	1910	1934-51	Skattmästare 1947 Sekreterare 1948-50
Sandström, Ernst Anton	1864	1894-1929	Hedersledamot 1931
Sandström, Johan Erik	1831	1889-1906	
Sandström, Karl Erik	1917	1942,45-46 1949-67	Sekreterare 1952-53
Schenström, Gunnar	1923	1951-55, 61-68, 72-89	
Schröder, Jan	1943	1973-	Ordförande 1988-91 1994-
Simonsson, Kurt	1905	1934	
Simu, Birger	1920	1948-86	Ordförande 1962-63
Sjöberg, Hans	1924	1952-68	Skattmästare 1952
Sjöberg, Carl Axel	1844	1873-1916	Sekreterare 1889 Skattmästare 1894-03 Ordförande 1897-03
Sjöberg, Nils	1919	1951	
Sjödell, Carl-Erik	1888	1917-20	
Sjögren, Bertel	1887	1926-30	
Sjölin, Nils	1922	1963-90	Ordförande 1966-67
Sjöström, Lennart	1937	1978-	
Skerden, Yngve	1909	1935-36	
Strandberg, Anders	1953	1988	
Stål, Kurt	1918	1946-49 1956-58	
Stöckel, Hans	1959	1985-	
Sundberg, Egron	1879	1901-07	
Sundin, Erik	1924	1952-55	Sekreterare och skatt- mästare 1954-55
Sundkvist, Hans Torgil	1916	1954-66	Skattmästare 1956 Sekreterare 1956-57 Ordförande 1960-61
Sundström, Arne	1913	1945-53	
Sundström, Johan Jakob	1823	1873-90	
Sundström, Karl Johan	1905	1939-47	
Sundström, Åke	1910	1951-60	Ordförande 1954
Suo, Lars	1946	1974-	Sekreterare 1994-
Svalbe, Gustaf Magnus	1838	1878-1909	Sekreterare 1890-93
Svedberg, Per Johan	1867	1899-1905	
Svensson, Ingemar	1925	1953-55	
Svensson, Karl Oskar	1875	1898-1916	Sekreterare 1901-03
von Sydow, Svante	1915	1944-46 1953-79	Ordförande 1964-65
Sätre, Åke	1920	1942-45	

- Föreningsmedlemmar -

Söderberg, John	1894	1922-35	Skattmästare 1927-35
Söderman, Anders	1950	1984-86	
Söderholm, Åsa	1951	1989-	Skattmästare 1995-
Theodorsson, Göta	1953	1990-	
Thollander, Henrik	1885	1916	
Truedsson, Karl Erik	1918	1944-52, 55-65	
Tydén, Gunnar	1884	1928-29	
Ulander, Nils	1917	1943-49	
Ulfhjelms, Karl Maurits	1827	1886-92	
Ulfvarsson, Maria	1962	1988	
Undén, Nils-Olof	1921	1955-59	
Unnefors, Tage	1925	1958-63	
Wagenius, Tage	1925	1958-63	
Wall, Karl Göran	1896	1934-47	Skattmästare 1936-38
Wallin, Gunnar	1922	1954-59	
Wallmark, Bertil	1920	1963-64	
Vallmark, Zakarias Edvard	1841	1873-99	
Wejander, Karl Erik	1922	1959	
Vennberg, Oskar	1841	1873-97	
Werner, Inge	1911	1943-46	
		1949-54	
Westergren, Ture Gustaf	1876	1902-04	
Westerlund, Johan Axel	1878	1906-08	
Westerlund, Ola	1929	1968-90	
Westin, Torbjörn	1950	1984-86	
Wetterhall, Hans	1907	1944-48	
Widgren, Sven	1943	1977-85	
Widmark, Jim	1937	1969-77	
Vidström, Anna	1962	1988-89	
Wieslander, Magnus	1913	1940-43	
Wikberg, Bror Axel	1862	1889-1927	
Vinberg, Erik	1917	1945	
Wänkkö, Per	1935	1974-79	
Zetterstrand, Karl	1922	1954-55	
Åkerström, Olof Gunnar	1880	1914-45	Ordförande 1937-39 Hedersledamot 1946
Ånöstam, Sten	1929	1956-65	
Åryd, Tage	1900	1939-52	Sekreterare 1945
Åsbrink, Bo	1913	1942-45	
Öhlund, Olof	1802	1873-76	
Öjborn, Lars	1917	1942-47	Sekreterare 1946-47
Öqvist, Gabriel	1827	1873-90	
Öqvist, Åke	1942	1975-	Skattmästare 1986-95
Östman, Anders	1952	1993-	
Östman, Lennart	1944	1977-88	

Anm. Åren för medlemskap avser i de flesta fall de år för vilka medlemsavgiften erlagts.

Föreningens hedersledamöter

Enligt föreningens stadgar kan till hedersledamot kallas person som synnerligen förtjänstfullt bidragit till utvecklingen inom föreningens verksamhetsområde. Hedersledamot utses på årsmöte efter förslag av styrelsen.

Sedan föreningen bildades år 1873 har nio personer utsetts till hedersledamöter.

År 1876 Karl Gustaf Tycho Hollström

På förslag av Herr Holmström invaldes med acclamation f.d. kommissionslantmätaren C.G.T.Hollström till hedersledamot i föreningen.

Avvittrings- och kommissionslantmätaren C.G.T.Hollström var en av föreningens grundare. Han var född år 1808, avgick med pension år 1876 och avled år 1885.

År 1883 Johan Norberg (Nordberg)

Ur protokollet den 10 december 1883: *"Kommissions- och avvittringslandtmätaren Johan Norberg, som, efter hedrande verksamhet under nära 1/3 dels sekel, under året tagit avsked från sina befattningar och berättigad njuta sitt "otium cum dignitate", blev nu, såsom uttryck av kamraternas aktning och vänskap, med acklamation vald till hedersledamot av föreningen."*

Johan Norberg var född år 1823 och dog år 1902. Han testamenterade år 1892 10.000 kronor till en fond för att bereda hjälp åt änkor och barn efter lantmätare i Norrbotten.

År 1897 Olof Peterson

Ur protokollet den 19 februari 1897: *"Förste lantmätaren O. Peterson, som efter en hedrande verksamhet tagit avsked från sin befattning som förste lantmätare här på länet, blev nu såsom uttryck av kamraternas aktning och vänskap med acklamation vald till hedersledamot av föreningen och uppdrogs åt ordföranden att såväl till honom som hedersledamoten Nordberg å föreningens vägnar avsända hälsningstelegram."*

Olof Peterson född 1834. Han var föreningens ordförande under åren 1894-96.

År 1931 Lennart Brännström och Ernst Sandström

Årsmötet 28 februari 1931: *"Enär det syntes mötet angeläget att visa sin erkänsla för de förtjänster om lantmäteriet, som ådagalagts av numera pensionerade och från Norrbotten avflyttade distriktslantmätarna Lennart Brännström och Ernst Sandström, blev det enhälligt beslutat, att förenämnda f.d. föreningsmedlemmar skulle kallas till föreningen hedersledamöter."*

Det uppdrogs åt sekreteraren att telegrafiskt ombesörja kallelsen med kamratlig hälsning från föreningen.

År 1946 Olof Gunnar Åkerström

Vid årsmötet den 16 mars 1946 beslöt föreningen på förslag av distriktslantmätare Lindgren att kalla förre distriktslantmätaren Gunnar Åkerström till hedersledamot av föreningen och skulle styrelsen på lämpligt sätt - exempelvis genom textad adress - bringa beslutet till vederbörandes kännedom.

Före sin död år 1947 hade Gunnar Åkerström insatt föreningen som förmånstagar till två livförsäkringar om sammanlagt 5000 kr. Årsmötet 1948 tog tack-samt emot donationen och beslöt att den skulle benämnas *"Olga och Gunnar Åkerströms donationsfond"*.

År 1954 Bertil Lindgren-Hjortsberg

Vid föreningens årsmöte den 5 mars 1954 avtackade Sandström tre av föreningens medlemmar som inom den närmaste tiden skulle flytta söderut och vände sig särskilt till Bertil Lindgren vilken blivit medlem i föreningen redan för 31 år sedan och som varit föreningens ordförande sedan 1946. På Sandströms förslag blev Lindgren vald till hedersledamot i föreningen.

År 1982 Ragnar Lassinantti

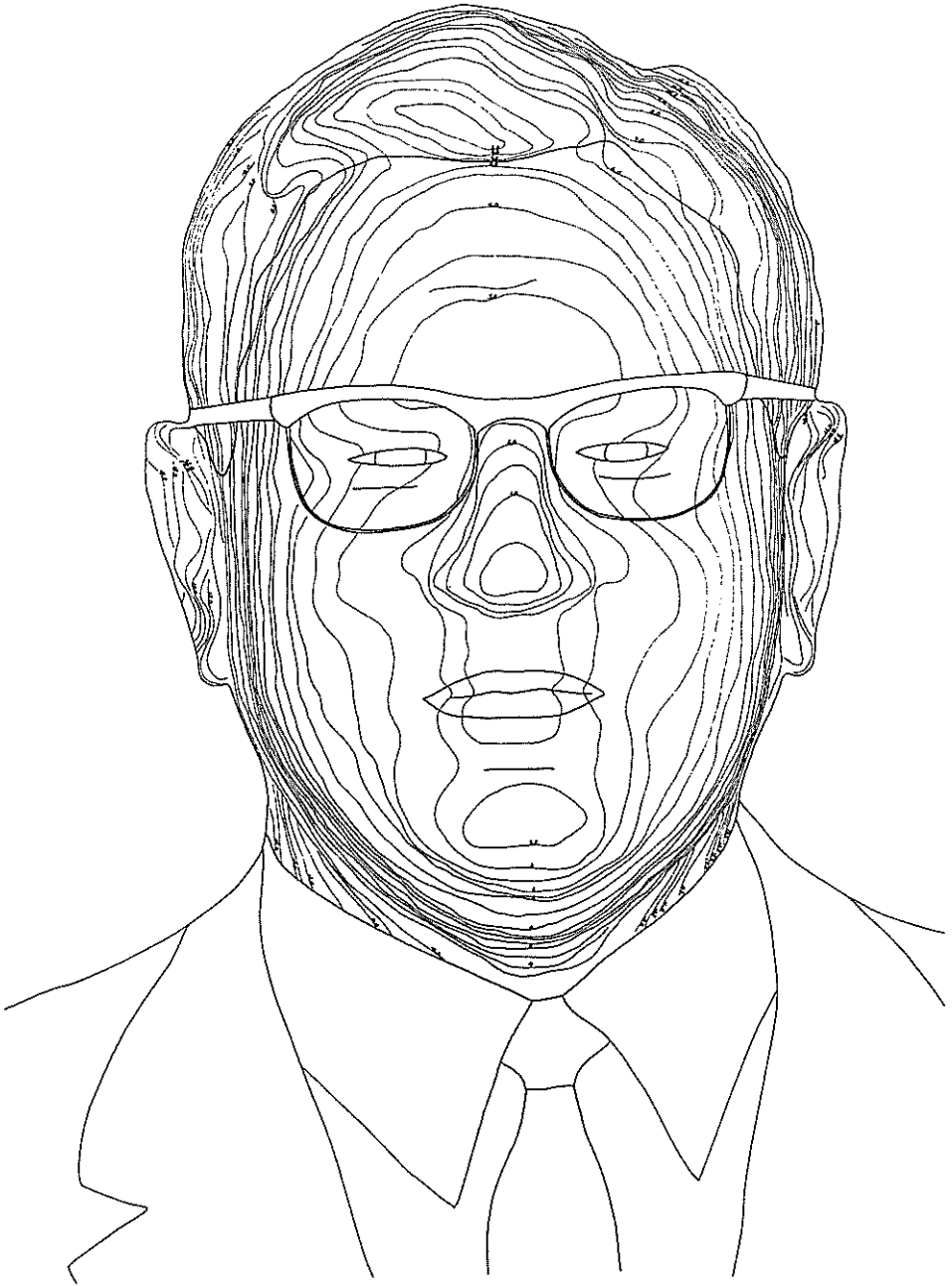
I samband med landshövdingen Ragnar Lassinanttis avgång år 1982 beslutade föreningen att utse honom till hedersledamot med motiveringen: *"Ragnar Lassinanttis engagemang och stora kunnande i lantmäteri- och kartfrågor samt hans stöd och intresse för lantmäteri-verksamheten som varit av stor betydelse för utvecklingen av lantmäteriet i Norrbottens län"*

År 1988 Bengt Brändström

År 1988 utsågs Bengt Brändström till hedersledamot *"som erkänsla för de insatser som han gjort för föreningen under sina många år som ordförande"*

Bengt Brändström var ordförande åren 1968-72 och 1977-88.

- Hederledamöter -

*Föreningens hedersledamot, landshövding Ragnar Lassinanti
karterad i stereoinstrument WILD A5 år 1967*

Tal av generaldirektören Lars Öjborn vid föreningens 100-årsjubileum den 18 maj 1973

"Ärade ledamöter i Norrbottens läns lantmäteriförening! Mina Damer och herrar!

Norrbottens läns lantmäteriförening högtidlighåller i dag en hundraårig verksamhet. Som facklig och ideell förening torde den endast ha få motsvarigheter i vårt land i fråga om ålder. Föreningens bildande kan ses som ett tidigt utslag av tjänstemannarörelse och det är därför naturligt och glädjande att jubileet kunnat ske i hägnet av Sveriges lantmätareförenings årsmöte. Lantmäteriföreningens bildande i Norrbotten vittnar i sin tur om lantmäteriets tidiga insatser i samhällsbyggandet i denna landsdel. Mycket skulle kunna sägas därom men jag kan i dag endast uppehålla mig vid vissa hållpunkter.

Svensk kartografi fick sitt första bestående verk genom tillkomsten av Anders Bureus´ karta "Lapponia" redan 1611 medan den svenska ishavspolitiken var en politisk ledstjärna för statsmakterna. Landet kring Bottenviken återgavs som första landsdel i egentligt kartografiskt manér. Femton år senare förelåg den första kartan över Sverige, och det svenska lantmäteriet grundades 1628 som statsinstitution under Bureus´ ledning.

Redan 1635 mottog lantmätaren Olof Tresk rådets fullmakt att styra färden till Piteå, numera den gamla staden, varefter under de kommande åren följde en vägledande kartografisk beskrivning av landsdelens gränser samtidigt som jordrevning och rannsaking såväl i städerna som på landsbygden genomfördes inte bara av Tresk utan även av andra, bland annat lantmätaren Eric Ericsson Widman, som redan 1648 till lantmäteriarivet i Stockholm levererade en vacker samling geometriska avritningar över samhällen och hemman i nuvarande Norrbotten - ända upp till Pajala. En god grund för jordbeskattningen var därmed lagd i denna landsdel. Lantmäteriets tekniska och ekonomiska finesser presenterades sålunda på ett tidigt stadium här.

Av betydelse vid förarbetena för traktaten av 1751 angående gränsen mellan Sverige och Norge synes Tresks arbeten rörande gränsområdena även ha varit. Den som praktiskt taget i dess helhet synes ha deltagit i den efterföljande gränsuppgången mot Norge 1752-1766, där en tyngdpunkt i arbetet torde ha legat här i norr, var Nils Markelius i generallandtmäterikontoret, sedermera tilldelad överdirektörs titel, en av lantmäteriets mest uppmärksammade tekniker, ledamot av Vetenskapsakademien och tidvis även dess presens ävensom framträdande författare i akademiens handlingar angående bland annat riksgränsen och kartografien. I unga år bevistade han även den internationella gradmätningsexpeditionens uppmärksammade arbete i Tornedalen under Mapertuis och Celsius. Här i norr fick man därvid beviset för bl a Newtons åsikt om jordens form. Professor K B Wiklund har i "De lapska och finska ortnamnen vid Kiruna och Torneträsk" (1910), vid härledandet av vissa namnformer

också hänvisat till de spår Tresk och Marelius lämnat i sina kartografiska beskrivningar - ett arv även till senare tiders lantmätare och kartläggare. Samtida med Marelius och chef för lantmåteriet var Jacob Faggot, skapare av skiftesidéerna och skiftesmetoderna och engagerad i Vetenskapsakademien från dess grundande i olika befattningar. Vi erinrar oss Faggots skrift "Svenska landtbrukets hinder och hjälp" samt de efterföljande storskiftesförfattningarna, en av de stora tilldragelserna i lantmåteriets utveckling. - Härigenom fick lantmåteriverksamheten en tredje dimension; vid sidan av teknik och ekonomi, vad vi numera benämner fastighetsteknik och fastighetsrätt. - Avvittringsverksamheten i Norrland fick också fart under denna tid. Även om Faggot ej själv satte omedelbara spår i Norrbotten kom dock från 1700-talets senare del under mer än 100 år avvittrings- och skiftesverksamheten att dominera lantmätarnas verksamhet i landsdelen.

När Norrbottens läns lantmåteriförening bildades 1873 var sålunda detta förhållandet. Avvittringen fick ett uppsving genom avvittringsstadgan av samma år för lappmarken och länets uppdelning 1876 i två avvittringsverk, ett för Norrbottens kustland och ett för Norrbottens lappmark. En aldrig sinande och högst imponerande ström av arbetsuppgifter rann genom lantmåteriet i detta stora län. Jag föreställer mig att överläggningarna i lantmåteriföreningen också under långa tider präglades av arbetsuppgifter med anknytning härtill. Den relativa begränsning i lantmåteriets uppgifter, som indirekt synes påverkat tillkomsten av de fem allmänna lantmätarmötena i Stockholm från 1893 och framåt och som föregick Sveriges lantmätareförenings bildande, gällde ej Norrbotten, men i flera av dessa möten deltog bl a förste lantmätaren Sjöberg och kommissionslantmätaren Hugo Brändström som representanter för länet. Den sistnämnde blev den siste förste lantmätaren samt 1921 den förste överlantmätaren i länet. Man får anta att representationen från Norrbotten vid dessa lantmätarmöten kunde lämna erfarenheter från föreningsverksamheten här i norr.

Att lantmätarna hade stora uppgifter när det gällde omdaning och nydaning av bygderna är sålunda klar, men under vilka förhållanden arbetade lantmätaren inom det vidsträckta länet. Arbetsförhållandena var med säkerhet hårda. Petrus Laestadius ger i den numera klassiska skildringen av den södra lappmarken i sina Journaler en talande bygdemiljö. Den karga verkligheten som avvittringslantmätaren kom att verka i något senare tror man sig kunna återfinna i detta verk, där nybyggena, kyrkstäderna och bybildningen i östra lappmarken utgjorde de givna hållpunkterna och där människornas levnadsförhållanden i de vidsträckta socknarna får en iögonfallande belysning av hård verklighet. Förhållandena i kustlandet kunde ifråga om strapatser te sig angenämare men det medförde också ett hårt arbete med hänsyn till befolkningens storlek och den efter förhållandena mycket omfattande lantmåteriverksamheten. Kontakterna med befolkning och bygd verkade på många håll också politiskt aktiverande. Riksdagsmannen och stadsfullmäktiges ordförande i Luleå J E Nyström var sålunda förste lantmätare vid denna Lantmåteriförenings bildande. Han torde ha tillhört den tidens sk engagerade personer. Såsom ordförande i Luleå Arbetareförening förde han bland annat denna framåt och enligt Gellivareverkens historia lämnade han en kraftig medverkan vid den slutliga diskussionen av frågan om malmbanans framdragning.

Ja, när man blickar tillbaka på lantmätarkåren i länet under de gångna 100 åren finns många lantmätare som skulle förtjäna omnämnande, men tiden medger ej det. Deras arbete är också svårt att illustrera med några ord med hänsyn till att det berörde så många linjer i samhällsprocessen: jordbruket och skogsbruket, näringslivet i övrigt och samhällsbyggnaden m.m. Med ett modernt uttryck kan dock lantmätaren sägas redan då ha varit en av sin tids samhällsplanerare, vars verksamhet genom de stora jordreformerna och deltagande i övrigt i samhällsbyggandet medfört en relativt betydande insats för landsdelens utveckling.

I ett sammanhang som dagens kan man ej bortse från sakägaren - en arbetssam, av hårt arbete och självständighet präglad person - som var lantmätarens främste medhjälpare och som när lantmätaren utfört sitt arbete, i regel ensam fick fullfölja intentionerna från lantmäteriförrättningen: uppta nya odlingar, sammanföra nya ägor till gemensam brukning, bygga hus, anlägga vägar m m.

En minnesbild må mig tillåtas i detta sammanhang. Den är inte unik. Paralleller har upplevts genom åren av många lantmätare här i Föreningen. Bilden berör i mitt fall lantmätarnas verksamhet med anknytning till den sociala jordpolitiken i den sk arbetarsmäbruksverksamheten från 1930-talets mitt. Antalet småbruk för skogsarbetare steg starkt vid denna tid. Ofta låg de relativt ensligt i odlingsbara myrar och skogsmarker med avsedd sysselsättning i skogen omkring. Boningshus samt en ladugård för några kreatur skulle byggas och erforderlig nyodling skulle ske i anslutning därtill. På kort tid hade verksamheten kulminerat. Den vägfarande lantmätaren kunde inom några år se småbruken "avstannade". Skogsarbetaren hade fått ett eget hem under en svår period men den fortsatta samhällsutbyggnaden gjorde snart företeelsen arbetarsmäbruk överflödig. Ett uttryck för den förändringens vind som blåser i samhället! Men bilden av arbetarsmäbrukaren inför uppgiften att upparbeta sin råa markbit till småbruk efter avstyckningen har dock blivit bestående. Den påminner om teckningen av den ensamme skogsarbetaren och hans hårda villkor framställd av Eyvind Johnson i dennes bok "Vinterresa i Norrbotten", visserligen en minnesbild från ungdomen, men dock:

"Han sprängde stubbarna med tråkilar eller med värdefulla, lättförlorade järnkilar som hade köpts för dyra slantar, verkligen dyra, svettsaltade slantar i Murjek eller Lakaträsk. Han lyfte, bar och släpade dem genom sin egen och myrens frost- och myggtystnad."

Denna bild med anknytning till en sakägares hårda verklighet får tjäna som övergång till vår tid.

Dagens samhälle präglas av en utveckling i en takt som aldrig tidigare. De större tätorterna tillväxer snabbt. De mindre avtar. Glesbygden gör skäl för namnet. Tätortsnäringsarna ökar och landsbygdsnäringsarna avtar. Människans standardökning präglas av ökad fritid och ökad användning av sin fritid. Lantmätarens engagemang i markanvändningsfrågor ökar bara i denna process. Nya signaler i samhällsbyggandet i anslutning därtill har lantmätaren inte bara fått lyssna till utan även varit med om att förverkliga. Den enskilt arbetande förrättningsmannens tid är ute! Kontakt krävs såväl inom yrke som mellan yrkesgrenar. Informationsbehovet är större än någonsin i en lokalt splittrad kår. Norrbottens läns lantmäteriförening högtidlighåller sitt 100-årsjubileum väl medveten härom! Att jag med många ord uppehållit mig vid den tidigare

verksamheten är naturligt vid ett sådant jubileum som detta, men i dag är det särskilt glädjande att kunna konstatera att farten i utvecklingen också följts av en anpassning av Föreningens verksamhet. Blicken är riktad framåt. Det visar sig icke minst i att lantmätarna i länet bidrar till att tillföra diskussionen i lantmäteriet ständigt nytt material.

I anslutning till en aktuell boktitel, visserligen med anknytning till LKAB men ändå tillämplig i överförd bemärkelse "Norrbotten väger tungt" kan jag avsluta mina tankegångar kring jubileet med att konstatera att Norrbottens läns lantmäterier väger tungt och väger tungt i lantmäteriet i landet. En omständighet värd att uppmärksammas vid dagens 100-årsjubileum.

Med dessa ord vill jag, Herr Ordförande, till sist i anledning av jubileet och med överlämnande av denna adress framföra lantmäteristyrelsens varma hälsning och lyckönskan till Norrbottens läns lantmäteriförening. Verksledningen vill vidare ge uttryck åt sin stora uppskattning av Föreningens betydelsefulla insatser för lantmäterifrågorna och åt de bästa förhoppningar för Föreningens kommande verksamhet. Så till sist vill jag föreslå att vi höjer ett leve för Föreningen samt för Sveriges lantmätareförening i vars hägn vi samlats."

När

Norrbottens läns lantmäteriförening

högridslighthåller minnet av Föreningens
100-åriga tillvaro vill

Kungl lantmäteristyrelsen

framföra sin varma hälsning och lyckönskan.

Styrelsen vill vidare ge uttryck åt sin stora uppskattning av Föreningens betydelsefulla insatser för lantmäterifrågorna och åt de bästa förhoppningar för Föreningens kommande verksamhet.

Stockholm den 18 maj 1973

Lars Öjborn

S. Linder-Roussu

Lantmäteristyrelsen

Lars Esbjörn Öjborn, f 1917 i Luleå. Examen 1941. Tjänstgöring i Norrbotten 1941-47 och därefter vid lantmäteristyrelsen. Byrådirektör 1949, byråchef 1954, tf överdirektör och chef för Rikets allmänna kartverk 1956, tf generaldirektör och chef för lantmäteristyrelsen 1958 och generaldirektör 1959. Chef för det nybildade lantmäteriverket år 1972. Död år 1973.

Axplock ur föreningens protokoll

1876 Ordföranden, hvartill Herr Förste Landtmätaren Nyström enhälligt blifvit utsedd, välkomnade mötets deltagare, uttalade i hjertliga ord föreningens saknad med anledning af Andre landtmätaren O. Öhlunds sedan förra sammankomsten timade död, berörde i öfrigt skedda förändringar inom länets landtmäteriförhållanden och framhöll särskildt, att den sällsporda enighet, som var rådande bland kårens medlemmar, utgjorde den bästa borgen för fortfarande framgång och lycka i kårens sträfvanden.

Bland frågor, som blifvit föreslagna till diskussion, androgs bl a:

§ 7 Andra frågan: "**Hvilket uträkningsinstrument anses vara fördelaktigast?**" Föreningens medlemmar yttrade allmänt att, efter hvad erfarenheten gifvit vid handen, den **Liedbäckska ytberäknaren** är det fördelaktigaste uträkningsinstrumentet.

§ 10 Femte frågan: "**Bör något göras för att Förste Landtmätarne och Kommissions-landtmätarne må få högre pension?**" och sjetta frågan "**Böra ej Afvittrings-styresmännen äfven få pension och vid sextio års ålder?**"

Föreningen ansåg enstämmigt att Förste- och Kommissionslandtmätarne borde erhålla pension vid sextio års ålder, de förra med minst 2500 kronor och de senare med 2000 kr samt att Styresmännen vid Storskiftes- och Afvittringsverken äfven borde få tillgodonjuta pension vid sextio års ålder med minst 2500 kronor

1878 "**Om landtmäteridistrikt, huruvida länen kunna och böra i sådana indelas?**"

"Ordföranden redogjorde i ett längre anförande om de åtgärder, som rörande samma fråga hittills varit vidtagna, uttalande sina vid åtskilliga tillfällen förut i ämnet framställda åsigtter, enligt hvilka nödvändigheten af rikets indelning i landtmäteridistrikt betonades, såsom ledande till icke allenast landtmätarnes utan ock till jordegernas fördel." ...

J E Nyström hade angett de huvudsakliga grunderna för en distriktsindelning i en skrivelse till 1870 års landsting. Distriktsindelningen borde enligt Nyström ske i sammanhang med nedsättning av den gällande lantmäteritaxan mot att staten åtog sig att i stället bevilja de lantmätare som arbetade inom distrikten årliga arvoden som motsvarade nedsättningens belopp. Distriktens antal borde närmast mot-

svara domsagornas antal i varje län. På varje distrikt borde tillsättas en eller högst två ordinarie lantmätare.

§ 11 "Beslöts ingående af underdånig framställning om **bidrag** af 100 kronor till hvarje landtmätare för sådana **nya instrument**, som i följd af metersystemets införande måste användas."

1879 "Föredrogs en af herr Orstadius till ordföranden ingifven skrifvelse med hemställan om **bildande af en understödsförening** för detta län, antingen sjelfständig eller i förening med den i Westerbottens län inrättade..."

Efter diskussion, varvid delade åsikter yppades, hänsköts frågan till en kommitté.

1881 Den till kommitterade hänskjutna frågan om **bildande av understödsförening** föranledde ingen åtgärd. Man konstaterade att kostnaderna för bildande av nödig grundfond skulle bli alltför betungande i anseende till lantmätarnas fåtalighet.

§ 7 Såsom en för landmäteristaten synnerligen beaktansvärd angelägenhet, framställde Herr Orstadius till öfverläggningsämne för föreningen: "Om hvilka åtgärder, som kunde vidtagas för ernående af **förbättring i pensionsvillkoren för landtmätares enkor och barn.**"

Vid diskussionen framhölls livligt vikten av en sådan förbättring och ansågs att Lantmäteristyrelsen säkrast kunde verka för detta. Föreningen beslöt att ingå till Kungl. Styrelsen med anhållan att Styrelsen måtte vidtaga de åtgärder som för frågans lösning funnes lämpligast.

I föreningens skrivelse till Kungl. lantmäteristyrelsen framhölls bl a **att pensioneringen i Civilstatens pensionsinrättning för tjänstemännen i de fem lägsta klasserna synes snart sagt förfelad eftersom pensionsbeloppen är så otillräckliga att det i de flesta fall inte kan begagnas av andra än dem, som antingen av nästan fullkomlig vanförhet varit tvungna att taga avsked vid tidig ålder eller också sådan, som ägde enskild förmögenhet och i det lilla pensionsbeloppet erhöi en fyllnads-summa för en i ekonomiskt hänseende sorgfri ålderdom,**

att de flesta är tvungna att, om än med så svaga krafter att de bort avgå från tjänsten, kvarstå tills de möjligen kunde ernå pension å allmänna indragningsstaten,

att änkers och oförsörjda barns pensioner är allt för otillräckliga för fyllande av de nödortfigaste levnadsbehoven, varför de flesta tjänstemäns anhöriga vid mannens och faderns död har att emotse verklig fattigdom ...

1883 Diskuterades åter frågan om förbättrade pensioner för avlidna lantmätares änkor och barn. Man framhöll därjämte den trängande nödvändigheten av förbättrad pension även för skifteslantmätarna sedan de nått den ålder då de ej vidare orkade med att försörja sig på sitt arbete. Med hänsyn till lantmätarens kroppsansträngande och hälsomördande tjänsteverksamhet inträdde denna tidpunkt redan före det 60:e levnadsåret. Det syntes därför billigt att staten medger pension till så stort belopp att de nödvändiga levnadsbehoven kunde någorlunda fyllas.

Föreningen beslöt att uppsätta tvenne underdåniga petitioner som skulle tryckas på föreningens bekostnad och tillsändas samtliga förstelantmätare i riket för att vinna allmän anslutning.

Till Herr Förste Landtmätaren i län.

Sedan "Norrbottens läns landtmäteriförening" vid sitt årsmöte beslutat till Kungl. Maj:t ingå med underdånig petition om förbättrade pensioner för kommissionslandtmätare och lemnat sin styrelse i uppdrag att sådan uppsätta och, för vinnande af allmän anslutning i den vigtiga frågan, till Förste landtmätarna i rikets samtliga län densamma öfversända; så får styrelsen, till fullgörande af detta uppdrag, härmed öfverlemnna 2:ne exemplar med vänlig anhållan det I, på sätt Eder bäst synes, behagade derå taga de landmätares underskrifter, som i petitionen önska deltaga, hvarjemte anhålles, att de kamrater inom Edert län, som möjligen ej godkänna petitionens stilisering, ville särskild sådan uppsätta samt att personer mätte utses, att uti deputation inför Kungl. Maj:t frambara Kärens underdåniga ansökan; och tager sig styrelsen härmed friheten förstå att till desse deputerade utses de i hufvudstaden under Riksdagen sig uppehållande Förste Landtmätarne, Herrar A. F. Helander, C. O. Widmark, P. E. Strömmerstedt och J. E. Nyström, till hvilken sistnämnde petitionen torde öfversändas före Mars månads slut. Luleå i Januari 1884.

På föreningens vägnar:

J. E. Nyström.

Accl Orstadius.

1884 "Enär urarva konkurs blivit anhängiggjord efter föreningens afidne kassaförvaltare och föreningen sålunda riskerade att förlora större eller mindre del af sina små tillgångar, så beslöts nu, till säkerhet för föreningen, att **blivande kassaförvaltare skall ställa borgen** eller hos styrelsen deponera säkerhet för en summa af 300 kronor ..."

1885 Föreningen förklarade sig anse att det skulle vara fördelaktigt såväl för staten som för jordägare och lantmätaren om

- 1) **Riket indelades i lantmäteridistrikt**, ett för varje domsaga med en à två lantmätare i varje, avlönade med 1600 kronor,
- 2) Rikets ekonomiska kartverk överlämnades till utförande av övriga lämpliga lantmätare samt
- 3) Ekonomiska kartans framtida underhållande i tidsenligt skick och jordbruksstatistiska uppgifters insamlande finge ombesörjas av lämplige lantmätare.

Axel Orstadius tog upp frågan om avvittringsstadgans föreskrifter om **urskiljandet av duglig och oduglig mark**. Anledningen var att Lantmäteridirektören hos Domänstyrelsen yrkat att en skogstjänsteman skulle granska om föreskrifterna hade följts med nödig noggrannhet och urskiljning vid taxeringar inom Åsele socken. Revirförvaltaren hade avgivit ett vidlyftigt anmärkningsmemorial och ansett att en mängd arealer blivit upptagna som oduglig mark i stället för som duglig.

Orstadius framhöll den påträngande villrådighet som varje erfaren avvittringslantmätare ställs inför när det gäller att avgöra om en figur skall hänföras till duglig eller oduglig mark. Till grund för bedömningen ligger en beräkning om mer än hälften av arealen anses otjänlig för att bära skog, i så fall räknas hela figuren som oduglig.

Även om lantmätaren hyllar den till ordspråk blivna satsen "**landtmätarn skall göra bonden rätt men icke godt**" så torde det vara hans plikt att tillse att den enskilde skyddas för misstag, vilket mycket ofta ökar lantmätarens moraliska bryderi om hur marken rätteligen bör upptas.

Till de svårigheter som avvittringsstadgan orsakar kommer nu, genom föredömet i Åsele, att det som lantmätaren med sina godemän gjort kommer att mästras, klandras och rättas av en skogstjänsteman. Det kommer att inträda ett rättslöshetstillstånd som rubbar avvittringsförrättningens gång och medför återförvisningar med stora kostnader och förluster för staten samt bringar lantmätaren i en så skev och miss-tänkt ställning, att den för honom synes bliva hart när outhärdlig.

Orstadius hade under sin 21-åriga tjänstgöring vid avvitringsverket mer och mer fått den åsikten att avvitringsstadgans föreskrift, att högst 1/4-del av ägofiguren får dras av som oduglig, är inte bara ändamålsvidrig utan också rent av skadlig och hinderlig.

I stora delar av lappmarken består marken av granland på mer eller mindre holstrig grund, som i högre eller lägre grad lider av bottensyra och där skog inte kan nå några grövre dimensioner. Landets höjd och närheten till fjällen med dödande vindar gör att granarna är så kvistiga ända ner till marken och ofta så toppbrutna att den inte kan anses som duglig skog. Att uppta sådan mark som impediment kan vara oriktigt, men då avvitringsstadgan inte medger mer än högst 1/4 i avdrag, blir följderna att trakten i sin helhet tas som oduglig. Detta närmar sig det rätta, dock utan att vara det.

Likaledes finns stora arealer brända marker som inte äger annat värde än ett fåtal fröträd. Då taxeringsförrättarna är oförmögna att se flera decennier - för att inte säga sekler - in i framtiden, blir följderna att hela trakten tas som oduglig, eftersom det vore mycket mer orätt att ta den till 3/4 duglig.

De återopade förhållandena ansåg Orstadius vara orsak till de skenbart stora skogsarealerna till hemman och nybyggen och de svåra kollisioner som lantmätaren kommer i mellan övertygelsen om det rätta och skyldigheten att följa föreskrifterna. Slutligen är det även orsak till det mistroende, som tyvärr synes förefinnas mot lantmätarens noggrannhet och rättrådighet, vilket mistroende, sorgligt och märkvärdigt nog, i högre grad visat sig hos lantmäteriets chef än hos andra myndigheter.

Föreningssammanträdet vitsordade önskvärdheten av en ändring i avvitringsstadgans föreskrifter. Det var dock inte lämpligt att en sådan framställning utgick från lantmäternas. I stället skulle en utskrift av protokollet överlämnas till landshövdingen.

1885 Framställning till Konungen angående **ändring av bestämmelserna om resekostnader mm.** Som skäl anförs bl a att när taxan fastställdes var skjutslegan endast 1:20 men var nu i regel 1:60. Som taxan tillämpats har lantmäternas ej fått någon ersättning för den under resan förlorade tiden. Enligt gällande skjuts- och åkdonslega medgavs ersättning blott efter en häst.

Denna del har bringat dem som haft långa resor rätt kännbara förluster, för ingen gör en resa för den kostnad som gästgiveriernas dagböcker upptar. Ofta är man tvungen att färdas med 2:ne hästar och

alltid med flera roddare och bärare än som räkningen upptar. Andra, som haft kortare resor, har stundom haft behållning på sina resemedel. Det är i allmänhet så, att då lantmätaren reser till en arbetsstation, där han stannar 2-3 månader, så måste han, eftersom arbetena numera är huvudsakligen förlagda till de översta fjällsocknarna, medföra inte blott instrumenter, kedjor, tält och "kåta", vilka ensamt utgör tre lagliga mansbördor. Dessutom medförs nödigaste ombyteskläder samt munförråder, därest han icke skall tvingas föra en diet, som i hög grad skulle nedsätta hans arbetskraft och förstöra hans hälsa, vilken nog ändå tidigt tar skada genom beskaffenheten av hans tjänstgöring. I vanligaste fall tvingas han begagna 2:ne hästar och 4 till 6 bärare och där han ofta nog i den trakt han skall arbeta, inte har annan bostad än, tillsammans med hantlangare och den ofta talrika familjen, i det enda rum som finns.

Härtill kommer att stundom 20 till 30 av de för lantmätaren dyrbara sommardagarna måste användas för resor utan annan ersättning än dagtraktamentet, som ej ger någon inkomst till familjens underhåll...

Lantmäteristyrelsen avstyrkte bifall och Konungen fann därefter icke skäl att bifalla ansökningen.

1887 Eftersom den ansökan till Kungl. Maj:t om högre pension som rikets lantmätare gjort på föreningens initiativ, hade blivit avslagen, tog föreningen upp frågan om att verka för **bildande av en enskild pensionsföreningen** för lantmäteristaten i riket i syfte att bereda enkör och oförsörjda barn en mindre bekymmersfull tillvaro efter männens och fädrens död.

Alla närvarande erkände frågans vikt, men åtskilliga befarade att en stor del av rikets lantmätare skulle vara ovilliga och i många fall oförmögna att vidkännas de uppoffringar som skulle erfordras. Dessutom fanns det flera redan bildade kassor som var och en kunde bli delägare i med en troligen mindre avgift. Andra framhöll att exemplet från Västerbotten manade till efterföljd. Där hade en förening enbart för länets lantmätare varit verksam i tio år med så gott resultat att den redan nu medgav en ej obetydlig höjning av pensionen. Förvaltningskostnaderna skulle kunna inskränkas till avlöning åt föreningens redogörare medan övriga uppdrag inom styrelsen borde kunna handhas som oavlönade förtroendeuppdrag.

Föreningen uppdrog åt en kommitté att till nästa årsmöte skaffa upplysningar om de kassor som redan fanns och lämna de förslag som kunde föranledas av detta. Ordföranden, J E Nyström, erbjöd sig att

välvilligt biträda med de uppgifter som han kunde insamla under sin Riksdagsvistelse.

Vid 1888 års årsmöte redovisade kommittén sin utredning. Man kom fram till att det var ovisst om de blivande pensionsavgifterna för en egen kassa skulle kunna bli mindre än de avgifter som erfordrades för redan befintliga kassor. Frågan var också om någon egentlig tillslutning skulle kunna väntas av Sveriges lantmätare då redan de stadgade pensionsavgifterna för kommissionslantmätare mången gång måste utsökas exekutivt. Det skulle möta ännu större svårigheter för indrivning av ytterligare en pensionsavgift. Tidpunkten för en pensionsförening syntes vara inne först om den ifrågsatta omregleringen av lantmätarnas löner kom till stånd. Avgiften kunde då dras från den blivande årslönen.

Föreningen beslöt därefter att inte föreslå bildande av en enskild pensionsförening, men uppmanade medlemmarna att själva gå med i någon redan befintlig kassa.

Till 1889 års möte inkom ett flertal motioner och förslag rörande bl a **taxan på arvoden för lantmäteriförrättningar**. I en till Kungl. Lantmäteristyrelsen ställd skrivelse anförs bl a:

Sedan avvitrningen inom Norrbottens läns lappmarker är i det närmaste avslutad, pågår allmänt laga skiften. Exemplet från Arjeplog visar att befolkningen själv inser nyttan och nödvändigheten av att meddelst laga skifte få sina ägor sammandragna med för all framtid tryggad äganderätt. Under de tre sista åren har 12 laga skiften avslutas och fler skulle säkert redan påbörjats om inte de senaste åren medfört dåliga priser på trävaror.

Lantmätaren inom lappmarken arbetar under svårare förhållanden än vad som är fallet inom andra delar av landet. Orsaken är

- dels de å skogsmarken överallt spridda kärrängarna, vilkas avmätning kräver mycken tid då de ofta har irreguliära former utan att mätning och gradering ersätts högre än skogsmark,
- dels de stundom milslångt från byn liggande ströängarna,
- dels de dåliga husrum som finns att tillgå för lantmätaren,
- dels den totala frånvaron hos qvinnorna av all förmåga att förse lantmätaren med kosthåll som någorlunda svarade mot hemmets husmanskost - en olägenhet som i hög grad nedsätter hans arbetsförmåga och är skadlig för hans hälsa,

dels slutligen de i lappmarkerna förekommande besvärliga och vid arbetet tidsödande sjöar, tjärnar, vattendrag och bäckar med sina oftast smala vidliggande ängsremсор.

Den bestämda taxan utgör ingalunda mer än skälig ersättning. För delägarna blir skiftena inom lappmarken mycket kännbara att bekosta. Det har därför varit med ledsnad och överraskning som det till vår kännedom har kommit att länets vördade Hövding till jordägarna yttrat skarpt klander emot lantmätare för att skiftena i lappmarken ej görs väsentligt billigare än enligt taxan. Lantmätaren borde genom ackord avstå en ej obetydlig del av arvodet.

Var och en som något satt sig in i de verkningar som erfarenheten visar att ett ackordsystem medför för så väl jordägarna som för lantmätaren - för den förre mindre trygghet för arbetets noggranna verkställande, för den senare frestelsen att slarva i arbetet och underbjuda en befarad tävlande kamrat - inser mer än väl, att lyckligast vore för alla parter om allt ackorderande kunde effektivt förbjudas och lantmätaren får utan klander uppbära vad honom enligt taxan tillkommer.

Så är dock tyvärr ej förhållandet utan ropet om den alltför höga lantmäritaxan fortfar, ehuru denna taxa år 1881 i flera delar ej oväsentligt nedsattes.

Det synes då bliva lantmätarnes plikt att, sedan klandret vunnit inslag även hos länsadministrationen, taga initiativ till avhjälpande av överklagade bestämmelserna - därest fog för klagomålen verkligen anses vara förhanden.

Vi drista därför hänvända oss till Kungl. Lantm.styrelsen, hos vilken den sakliga insikten och erfarenheten parad med den skyldiga opartiskheten är att finna, med vördsam anhängan att, därest Herr Förste Lantdmätaren Nyströms under utredning varande förslag ej vinner framgång, Kungl. Styrelsen behagade vidtaga den åtgärd, som kan anses erforderlig för att vinna utredning därom, huruvida gällande lantmäritaxa är högre än vad som för skälig utkomst åt lantmätaren är behövtligt.

1890 Skrivelse till Kungl. Lantmäritstyrelsen om närmare förklaring i fråga om hur stort **arvodesbelopp** lantmätare kan vara berättigad att debitera beträffande laga skifte som berör byns **utskiften** eller **s.k. ströängar**, belägna utom skifteslagen på kronomark eller häradsallmänningar.

Som bevis på det svåra arbete som dessa ströängar medför anfördes att det vid ett laga skifte inom Arvidsjaurs socken förekommit ströängar till ett antal av ej mindre än nittiosex, så vitt spridda åt alla väderstreck

att närmaste avståndet från byn till de mest avlägsna varit omkring en mil. Därför hade gradering av enbart dessa ströängar, innehållande sammanlagt 284 hektar, krävt blott ett och ett halfts dygns mindre arbete än arbetet med gradering av byns tre skiften med en areal av 1950 hektar.

Vid lantmäteriföreningens möte uttalades allmänt, att eftersom ströängarna var urfjällar och belägna så att de inte kunde mätas i sammanhang med skifteslagets ägor, borde arvodet för uppmätning, kartläggning och gradering utgå såsom för inhägnad äng eller inrösningsjord. Dessutom borde lantmätaren vara berättigad till ersättning för alla de resor till fots eller häst, som varit erforderliga.

1893 Föreningen träffade överenskommelse om nedsättning av arvodet för lantmäteriförrättningar inom länet med innehåll:

- att inom länets lappmarker arvode nedsattes med 10 procent för förrättningar omfattande högst 1000 hektar, med 15 procent för dem som omfatta högst 2000 hektar och med 20 procent för dem med arealer därutöver,
- att gottgörelse efter dagberäkning fortfarande skulle utgå med 10 kr,
- att det må stå lantmätaren fritt att efterskänka resekostnaden,
- att lantmätare söker ställa så, att arvode för förrättning omfattande mindre areal ej må bliva högre än för förrättning av större omfång samt
- att lantmätaren vid vite av 1000 kronor förbinder sig att ej annorlunda begagna sig av arvodesackord.

Vid **1894** års möte upplystes att Sjöberg och Vallmark efter närmare övervägande ej ville vara med om överenskommelsen, varför denna fråga förföll. År 1895 återkom frågan och beslöts att en överenskommelse om detta skulle uppsättas och kringsändas till skifteslantmätarna och auskultanterna. Se särskild redogörelse för ackordsfrågan.

1895 Föreningen uppdrog åt styrelsen att upprätta ett förslag till ordnande av lantmäteriarvodets utbekommande vid exekutiv försäljning av egendom som belastas av gäld för lantmäteriförrättning.

1896 För att belysa hur otillräckliga de garantier är, som lämnas för utbekommande av lantmätarnas ersättningar, hade två av skifteslantmätarna inkommit med sakrika yttrande över alla de fall, då de genom

god tro, juridiska spetsfundigheter eller delägarnas skälmaktiga tilltag gått miste om det arvode som med rätta tillkommit dem för deras mödosamma arbete.

G Hollström hade under år 1891 avslutat ett laga skifte i Råneå socken. Han tillfrågade delägarna om de kunde betala - om inte hela skifteskostnaden - så i alla fall någon del av den. Den minste delägaren betalade genast den del som belöpte på honom, ca 30 kr. Övriga två bad om "anstånd" vid pass en månad, vid vilken tid de i braskande ordalag utfäste sig att betala och jag åtnöjde mig med det löftet.

Fjorton dagar efter avslutningen gick hemmanet under klubba på exekutiv auktion. Av hemmanets tre delar såldes de två större till solida köpmän i Råneå. Högst belåten att nu få göra med "storgubbar" skrev jag till den ena av dem och bad honom att betala skiftesarvodet men fick till svar: "Jag har å exekutiv auktion inropat hemmanet och är följaktligen ej skyldig att betala något mera än köpeskillingen". Undrande, vilka mått och steg jag i detta fall borde vidtaga, gick jag upp till Landssekreteraren för att med honom konsultera i frågan, och utspann sig då följande meningsutbyte:

"När förföll skulden?". Tre fjärdedelar av arvodet vid förrättningens avslutande; hemmanet har sedermera försålts å exekutiv auktion och köparen, inteckningshavaren, nekar att betala något mer än köpeskillingen. Det vore besynnerligt om jag jämlikt § 23 gällande lantmäteri-taxa skulle gå miste om mitt rättmätiga arvode.

"Har du bevakat din fordran vid auktionen?" Nej, jag var om auktionen ej medveten.

"Då får du allt, jämlikt 114 § 5 kapitlet utsökningslagen, gå miste om betalning; men du kan ju lagsöka gubbarna, som före auktionen var jordägare, måhända äger de lös egendom som betäcker din fordran"

Jag lagsökte och fick för denna min dumdristighet sota med 18 kronor 55 öre, utgörande ersättning till länsman, som fick sig ålagt att fullfölja lagsökningsåtgärderna

På denna ringa förrättning förlorade jag i arvode vid pass 340 kronor plus 18 kr 55 öre, därför att jag lydde ovisa råd.

För en annan hemmansklyvning i Högsön i Råneå gick jag miste om arvodet, 174 kr, på följande sätt:

Sedan jag avslutat förrättningen anhöll jag om likvid, vilken rundligen utlovades, blott någon respittid beviljades. Den större delägaren i hemmanet var den som vid avslutningen inte betalat ett öre.

Mannen ägde, förutom jorden, s.k. storbåt eller vedskuta, nötkreatur, häst och diverse annan lös egendom. Betalning dröjde, jag anhöll om handräckning för att utbekomma arvodet och fick från Kungl. Maj:ts Be-

fallningshavande sent om sider det svaret, att hemmanet för annan skuld gått på exekutiv auktion, och köpeskillingen medgav ej i att någon mån gälda skiftesarvodet.

På en tid av ungefär 3 månader hade "skälmen" hunnit uträtta följande: lät sitt hemman gå under klubban för inteckningar, föranstaltade om att annan än den som inropade hemmansdelen på den exekutiva auktionen, strax efter förrättningens fastställande blev ägare av jorden, varför den, som vid fastställelsetiden var jordinnehavare, vid hos honom försiggången utmätning för min fordran, befanns sakna utmättningsbar egendom. Han pantförskrev till en annan skalk all sin lösa egendom och log väl sedan i mjugg över att landtmätaren fick "dra veven".

Faktiskt är, att karlen ännu i denna dag är ägare av såväl sin vid hemmansklyvningen innehavda jord som kreatur och vedskuta, men har varit knivig nog att "laglikmätigt" göra sig oåtkomlig för något som helst krav.

Kommissionslantmätare **J S Sandström** beräknar sin förlust till ca 9300 kronor på grund av lämnade begärda betalningsansvänd, oförmåga eller bristande tillgång att betala, begagnade lyckade undanflykter att göra det, bristande redovisning av indrivare med flera verkande oöverkomliga hinder.

1897 Överenskommelsen om upphörande av all ackordering angående lantmätarnas arvoden hade blivit underskriven av samtliga i länet arbetande skifteslantmätare. Det beslöts att föreningen skulle gälla i fyra år från och med denna dag. (19 februari 1897. År 1900 förnyades överenskommelsen för ytterligare tio år.)

Förslag till reglemente för lantmätarnas och auskultanternas i länet tilltänkta understödsförening till förmån för deras efterlämnade enkör och barn hade upprättats och översänts till var och en av skiftesverkets tjänstemän. Förslaget antogs med endast några få obetydliga förändringar. Ordföranden fick i uppdrag att ingå till Kungl. Maj:t med begäran om fastställelse.

1898 Angående gratifikationerna ansågs, att sådana borde utdelas till samma personer som sistlidet år och antogs sekreterarens förslag att ungefär 80 % av influtna årsavgifter skulle få användas till gratifikationer.

1907 Lantmäteristyrelsen hade föreslagit särskild taxa och andra bestämmelser rörande lagaskiftesförrättningar i Jukkasjärvi och Enontekis socknar. Mötet beslöt med anledning härav att avlåta skrivelse till Herr Stadsrådet och chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet.

Enligt Lantmäteristyrelsens förslag skulle ersättningen beräknas efter visst pris per hektar alltefter skifteslagets storlek. Beloppen var 1:40, 1:20 och 1:10 kr per ha in- och avrösningsjord samt 1:- kr, 50 öre resp 25 öre per ha impedimenter. Samtliga föreningsmedlemmar ansåg att denna taxa var alltför låg med hänsyn till att skifteslagen inom de berörda socknarna var så stora att arvodet i allmänhet skulle komma att utgå efter den lägsta taxan, dvs 1:10 kr per ha. Till stöd för denna uppfattning bilades en tablå som visade att medeltalet av kostnaderna för tio laga skiften inom Gällivare och Jokkmokks socknar utgjorde 1 kr 81 öre.

Om lantmätarnas i Norrbotten ställning ej väsentligt skulle försämrats fick arvodet, enligt föreningens mening, inte sättas lägre än 1:50 kr per ha. Detta under förutsättning att skifteslagens omfattning i sin helhet komme att ingå i skiftesförrättningen.

"Till följd av de svårigheter, som möter en skifteslantmätare i dessa nordliga bygder, är det omöjligt för oss att kunna vidkännas någon nedsättning uti gällande taxa, som tvärt om i flera avseenden kräver höjning Till detta kommer att en taxa med visst pris per hektar måste verka i högsta grad orättvist mellan förrättningsmännen i de olika skifteslagen, då större ersättning genom densamma ej erkännes landtmätare, som får åt sig uppdraget delningen av ett skifteslag med exempelvis 30 delägare, än den som har att handlägga ett med 3 sådana, ehuru det förra ovillkorligen kräver icke blott ojämförligt längre tid utan även större omtanke.

Arvodena för delning, utstakning, rörläggning, värdering och likvider blir ovillkorligen större ju fler ägotter skifteslaget innehåller. Att dela ett område mellan exempelvis 30 delägare i stället för emellan 3 tager ungefärligen 10 gånger så lång tid i anspråk, och blir förhållandet även enahanda beträffande utstakning och rörläggning, då, om skifteslinjernas längd för 3 ägotter antagas utgöra 3 mil, desamma för 30 sådana blir 20 à 30 mil, hvartill även kommer att ände- och brytningspunkternas antal mångdubblas".

Undertecknarna avslutar med att ödmjukt hemställa att gällande taxa bibehålles. I den händelse förändring anses behöva företagas för Jukkasjärvi och Enontekis socknar, bör dessa göras sådana att lantmätarnas i Norrbottens läns ekonomiska ställning inte i avsevärd grad försämrats.

1907 Väckte E. Leander förslag att något borde göras för att landtmätarnas livsfrågor skulle få framgång, antingen genom åstadskommande av en tidskrift eller annat rörande lantmäterifrågor eller genom att få tidningspressen att taga frågan om hand, åberopande att andra korporationer därigenom fått fram sina frågor.

Kommissionslantmätare Hj. Lundblad instämde häri, men ansåg att en tidskrift skulle bli för kostsam och föreslog att frågan skulle insändas såsom motion till allmänna lantmätarmötet i Stockholm.

Anm. "Tidskrift för Landtmäteri" utkom under åren 1909-1912 och "Svensk lantmäteritidskrift" från år 1911.

1908 Upplästes en i skogsvårdsföreningens tidskrift häftet 2 intagen uppsats benämnd "Modern form av skogsskövling" signerad A. Sylvén, i vilken Norrbottens läns lantmätare på ett mindre grannliga sätt beskylldes för att vid laga skiften och hemmansklyvningar till delägarnas fromma och skogens skövling, lägga ägolotterna så att så gott som fullständigt ruinerande av skogen bleve en följd av de därigenom utgående likviderna. Då detta ej var med sanna förhållanden överensstämmande och därtill gick ut på heder och ära för hela Norrbottens lantmäterikår, bestämdes efter en livlig diskussion att en tremannakommitté skulle utses för uppsättande av ett sakrikt bemötande, som skulle insändas till tidskriften ifråga samt till alla tidningar som intagit nämnda uppsats.

1908 Till Förste Lantmätaren J A Lindahl hade inkommit en skrivelse med anhållan om hjälp till f kommissionslantmätaren O. Rosenström. Även i landsorten arbetande lantmätare anmodades att offra något för saken. Därjämte fanns en skrivelse från förstelantmätaren i Kronobergs län med anhållan om hjälp för förre v. kommissionslantmätaren F J Brisman som ingått i sitt 89 år och ej åtnjöt någon pension och ej heller samlat något för sin ålderdom. Deltagarna fann saken behjärtansvärd och beslöt att från föreningens kassa utgiva 50 kr i understöd till var och en av dem.

1916 Beträffande lantmäteristatens organisation gjorde mötet följande uttalande:

1. Lantmäteriauskultant bör som tjänstemedhjälpare erhålla en begynnelselön på stat av 600 kr samt efter fem års oförvitlig tjänstgöring ett ålderstillägg av 300 kr och efter ytterligare fem år 300 kr.

2. Förbättrade befordringsmöjligheter för lantmäteriauskultanter var synnerligen önskvärda. Att inrätta extra lantmätartjänster utan lön skulle ingalunda på ett lyckligt sätt lösa frågan om auskultanternas befordran inom rimlig tid.
3. Alla extralantmätarebefattningar med bestämda tjänstgöringsområden borde förvandlas till ordinarie och i allo jämföras med distriktslantmätarebefattning.
4. Ett antal av 11 distriktslantmätare tillika med en tjänstgörande kommissionslantmätare skulle tillfredsställande kunna sköta lantmäterigöromålen inom länet.
5. I de fall distriktslantmätaren icke förmådde nöjaktigt och skyndsamt handlägga alla sina förrättningar, vore det lämpligt att förordna biträdande lantmätare att självständigt handlägga vissa av förrättningarna.
6. Mötet ansåg att det åt meriterad medhjälpare, som avlagt kulturteknisk examen, må uppdragas förrättning på vikariatsförordnande, även i de fall där principalen för sin del icke kan anföra något egentligt skäl för sin begäran om dylikt förordnande.
7. Slutligen ville mötet framhålla att det vore önskvärt och rättvist att distriktslantmätarna, som betungas med en avsevärd tidsspillan och en icke ringa utgift för expeditioner till allmänheten och för öppethållande av kontor, måtte erhålla en årlig ersättning i form av expensmedel.

1917 Ordföranden redogjorde för villkoren för att lantmäteriföreningen skulle ingå som en **lokalavdelning under Sveriges lantmäteriförening**. Ett av de viktigaste villkoren var att länsföreningens kassa skulle överlämnas till och för framtiden förvaltas av Sveriges lantmäteriförening.

Under sådana omständigheter fattade mötet beslutet att föreningen för närvarande inte skulle ingå i en sådan lokalavdelning.

1918 Kungl lantmäteristyrelsen hade anmodat förstelantmätaren att, efter att på lämpligt sätt ha inhämtat lantmätarnas inom länet mening, avge **ytrande** med anledning av att Kungl. Maj:it hos Riksdagen begärt medel för att bereda lantmätare, som sysselsätts med praktisk lantmäteriverksamhet, **rätt att erhålla dagtraktamente** i stället för den gällande ersättningen för kost och tidsspillan under resa och under vistelse på förrättningsstället. Vidare skulle mötet yttra sig över föreslagna **ändringar i gällande kungörelse angående resekostnadsersättning mm.**

Mötet kom till den uppfattningen att bestämmelserna i § 2 inte borde göras tillämpliga på lantmätarkåren. "Det synes orättvist, att lantmätare för färd till fots icke skulle erhålla resekostnadsersättning. Så till vida lärer en väsentlig skillnad beträffande behovet av en sådan ersättning förefinnas mellan tjänstemännen i lantmäteri- och jägeristaterna, att tjänstemännen i sistnämnda stat helt underhålles av lön, medan lantmätarna åter till största delen för sitt arbete åtnjuta inkomster efter taxa, och på den grund under färder till fots, vilka särskilt i övre Norrland äro betungande och icke höra till sällsyntheterna, är i behov av resekostnadsersättning som vid färd efter skjuts o.d. Lämpligast vore om lantmätare, tjänstemedhjälpare och tekniskt biträde vid resor till och från förrättningsstället fick åtnjuta ersättning enligt 4:e klassen i gällande reglemente, oavsett om färden sker med skjuts, på ångfartyg, järnväg eller båt, till fots, till häst eller annorledes.

På grund av den myckenhet resgods, instrument mm lantmätaren är tvungen att medföra under sina tjänsteresor, är han sällan i tillfälle att använda sig av motorcykel eller velociped som fortskaffningsmedel.

Den ringa förhöjning, i visst fall av 30 procent utöver vad reglementet föreskriver som ersättning vid färd efter skjuts, vilken vid färd med automobil kunde tänkas tillkomma lantmätare, måste anses vara av oväsentlig betydelse och ingalunda motivera ett rubbande av den enhetliga princip, som är utmärkande för sagda reglemente.

... Slutligen har mötet beträffande ifrågasatt borttagande av bestämmelserna i 5 § 1 mom andra stycket i gällande nådiga taxa på arvode för lantmäteriförrättningar om skyldighet för sakägare att anskaffa husrum och husmanskost velat uttala som sin mening, att bestämmelserna böra kvarstå, enär tredskande sakägare i annat fall genom att vägra sådan anskaffning, snart sagt kunna hindra förrättningsmannen från att handlägga förrättning, varå laga förordnande föreligger."

1922 "Enär Herr Överlantmätaren på grund av *röstindisposition* kände sig förhindrad att öppna årsmötet, uppdrog han åt undertecknad sekreterare (G. Harald Högström) att å hans vägnar uttala några av de tankar, som vid detta tillfälle lågo honom nära.

Alltså tolkades Herr Överlantmätarens stora glädje över, att så många av länets lantmäteritjänstemän hörsammat kallelsen till mötet, som kunde betraktas såsom det första, vid vilket det sedan senaste omorganisationen varit möjligt för flertalet av länets kårmedlemmar att sammanträffa för kollegial samvaro och allvarligt dryftande av spörsmål, som synes dem av vital betydelse för deras tjänsteutövning, och hans särskilda önskan att till dem av mötesdeltagarna, som länskåren på grund av omorganisationen fått att räkna

såsom nya krafter, få riktad en hjärtlig välkomsthälsning, som tillika inneslöte en förhoppning, att de måtte trivas väl i sina nya befattningar, sig själva, allmänheten och kåren till fromma."

Såsom ställföreträdare åt Herr Överlantmätaren fortsatte talaren sitt anförande med ungefär följande ord: "Mötas och skiljas är människors öde. Den ena stunden råkar vår hand en främling i handslag som måhända binder till vänskap för livet, den andra klipper den väns livstråd av, som stått vårt hjärta nära. - Vid förra årsmötet lyste vår överlantmätare frid över det minne, som förknippades med vår avlidne, högt värderade vän och kollega distriktslantmätare Hjalmar Lundblad i Piteå. Även i år tvingas vi till smärtsam erinran om den skörd, som döden tagit inom vår länskår: Johan Viktor Clausén finnes icke mer. Den 19 januari detta år upphörde hans manliga, varma hjärta att slå. - Mänskligt att döma var den skörd för tidigt bärgad, som döden här gjort, ty Johan Clausén stod i blomningstiden av sin mandom med tanken klar och hågen varm för sitt livsvärv. - För dem, som närmare lärt känna Johan Clausén, står han i många hänseenden såsom ett föredöme i manlighet och plikttrohet. I sin verksamhet som lantmätare inlade han förtjänster, vilka med rätta högt skattats av hans kollegor - även långt utom vårt läns gränser -, så ock av överordnade och icke minst av den allmänhet, på vars väl han arbetade. Såsom människa var han en personifikation av manlighet, redlighet och hjärtegodhet. Icke underligt då, att han, utrustad med sådana egenskaper, ytterligare - under hans hälsas dagar åtminstone -kompletterade av ett sprudlande gott humör, överallt skulle vinna hjärtan och sprida glädje omkring sig. Som kamrat var han "Jean"!, den redlige, trofaste, glade vännen "Jean". - Nu finnes han icke mer. Men hans minne skall leva. Frid däröver!

Än vidare tolkades Herr Överlantmätarens glädje över att åter få se herr Sandström bland dem, som städse plågat hedra lantmäteriföreningens årsmöten med sin närvaro, - en glädje så mycket större, som den allvarliga sjukdom, vilken tvingat herr Sandström från att bevista senaste årsmöte, nu syntes lyckligt övervunnen.

Talaren begagnade sig av tillfället till rollbyte, så till vida som han kände sig såsom befullmäktigat språkrör för övriga kollegor, när han vände sig till den värderade chefen, Herr Överlantmätaren, med beklagande av hans ohälsa och uttalande av en hjärtlig förhoppning om hans snara tillfrisknande och ett förbinderligt tack för att han trots svår indisposition icke avhållit sig från att hedra mötet med sin närvaro."

1923 Herr Överlantmätaren (H.K.Brändström) öppnade mötet med ett tal, vari inledningsvis med värme betonades, att **Norrbottens läns lantmäteriförening**, stiftad den 16/12 1873, i landet dess äldsta kamratförening inom lantmäteriet (mariginalanmärkning: "Detta är ej riktigt.

Värmlands lantmäteriförening bildades den 18 febr 1868") innevarande år kunde fira sitt femtioårsjubileum. En återblick på den tid som svunnit sedan stiftelseåret måste föranleda ett tacksamt erkännande av det kraftiga uppsving i lantmäteriets bildningsväsende och organisation, som genom en målmedveten strävan inom lantmäteristaten under senaste årtionden och med statsmakternas hjälp på sistone förskaffat lantmätarna en betrodd och aktad ställning såsom aldrig tillförne.

Bland föreningens stiftare funnes nu en enda i livet, f.d. förstelantmätaren C.A.Sjöberg. Talaren bragte i sitt anförande en hjärtlig och minnesgod hyllning åt det betydelsefulla arbete, som denne lantmätarveteran nedlagt på lantmäteriföreningens och lantmäteriets bästa och ägnade hans ännu i sen ålderdom aldrig svikande intresse den varmaste beundran och tacksamhet.

Sedan föreningens senaste årsmöte hade lantmäteriets högst aktade chef, generaldirektör Rhodin, efter uppnådd pensionsålder nedlagt sitt ämbete, under vars förvaltning han hunnit ägna ett sällsport nit åt lantmäteriets utveckling, organisatoriskt och annorledes. Talaren visste, att han gjorde sig till tolk för de närvarandes känslor, då han gav uttryck åt den uppriktiga vördnad och tacksamhet, som generaldirektör Rhodin gjort sig förtjänt av.

Herr Överlantmätaren uttalade slutligen sin glädje över att länets lantmätare talrikt kommit samman till årsmötet, därvid särskilt hälsade dem, som första gången bevistade föreningens sammankomster.

På förslag av herr Granlund beslutade föreningen att uppdra åt styrelsen att hos Kungl. lantmäteristyrelsen hemställa om åtgärder för att erhålla ändring i resereglementet. Enligt gällande bestämmelser föreskrevs att vid förrättning av så ringa omfattning, att arbetet å förrättningsstället kunde verkställas av en person under tid, ej överstigande tre dagar, skulle ersättning utgå endast till förrättningsmannen.

Föreningen framhåller att det är stora svårigheter för en lantmätare att före förrättningens påbörjande avgöra vilken omfattning den kommer att ha. Ofta inträffar fall då lantmätaren, även om han i förväg hos sakägarna sökt inhämta upplysningar om arbetets varaktighet, drabbas av överraskningar. Förrättningsarbete, som tänkts utfört av en lantmätare på två dagar, kan visa sig fordra en tid av fem dagar. Lantmätaren, som i sådana fall underlåtit att taga med tjänstebitråde, försinkar på grund härav sina andra väntande förrättningar och ser sina på förhand vidlyftiga förberedelser i form av kungörande och upprättande av resplan mm, om inte spolierad, så åtminstone avsevärt tilltrasslad.

En lantmätare, som gjort upp en plan för handläggning av flera förrättningar i följd och medföljs av tjänstebitråde, riskerar hellre att själv

ersätta biträdet för de rese- och traktamentsersättningar som denne går miste om på grund av att en förrättning blir av kortvarig natur.

Vare sig lantmätarnas eller deras tjänstebiträdens arbetsprestationer utmärka sig för någon egalitet, gemensam för hela landet. En rapp men därför icke vårdslös lantmätare kan måhända på två dagar ensam fullborda ett arbete, som kräver lika lång eller längre tid av en annan lantmätare med tjänstebitråde.

När det förhåller sig så, måste det betraktas som oegentligt, att rättigheten för lantmätare att använda tjänstebitråde inskränkes på sätt som sker resereglemente. Inskränkandet förleder förhända också någon mindre samvetsöm lantmätare att genom avsiktligt förhållande av ett arbete förskaffa sig denna rättighet. ...

1925 För inköp av 10 porträtt av chefer för lantmäteriet anlog föreningen 90:- kronor. Ifrågavarande porträtt skulle å lämpligt ställe uppställas i länslantmäterikontoret i överlantmätarens rum.

1927 Sveriges lantmätareförening hade genom sin ordförande, överlantmätaren Hj. Siewertz, hemställt, att Norrbottens läns lantmäteriförening måtte såsom bidrag till utgifterna för anordnande av nordiska lantmätaremötet i Sverige år 1928 anslå ett belopp, som med hänsyn till föreningens ekonomi kunde anses skäligt.

I anledning härav beslöt föreningen att för ifrågavarande ändamål för vart och ett av räkenskapsåren 1927 och 1928 anslå ett belopp av femtio kronor, varom underrättelse borde givas överlantmätaren Siewertz genom sekreterarens försorg.

1930 Enär därom av distriktslantmätaren Gröné gjord framställning förklarade sig herr överlantmätaren i sin egenskap av överlantmätare vilja fästa länsstyrelsens uppmärksamhet på oegentligheten i det förhållandet, att vissa förrättningsmän tagit sig före att vid vägförrättning utstaka väg i strid med vid fastställt laga skifte beslutad vägsträckning.

1941 På förslag av herr Åryd och efter i ämnet förddiskussion beslutade föreningen, att hos Sveriges lantmätarförenings årsmöte 1941 motionera:

- dels att ersättningen till lantmätare för egen bil höjes,
- dels att det s.k. besparingstraktamentet för lantmätare bör avskaffas,
- dels att lantmätare vid anskaffande av s.k. gengasaggregat till tjänstebil på något sätt bereds möjlighet till statligt bidrag och

dels att lantmätare förklaras för sina tjänsteresor vara i behov av s.k. **körlicens**, därest sådan - såsom troligt är - kommer att införas.

På förslag av herr Åryd beslutade föreningen anslå 300:- kronor såsom **fadderskap till finska lantmätarebarn** och skulle beloppet för detta ändamål tillställas distriktslantmätare S. Wolke, Växjö.

1942 Efter en kortare inledning av herr Bolmstrand upptogs härefter spörsmålet om **lantmätarnas utbildning** till diskussion. Under den livliga debatt, som härefter följde, riktade ett flertal talare kritik emot den nu gällande utbildningen med dess två aspirantår. Allmänt betonades vikten av att aspirant skulle anställas hos en dugande och intresserad principal, som kunde sysselsätta vederbörande med alla på ett distrikt förekommande arbeten. Herr Bolmstrand föreslog, att aspirantutbildningen skulle förkortas och intensifieras och avslutas med en kurs på ett lantmäterikontor under erfaren lantmätares ledning. De närvarande voro eniga om att de yngre lantmätarna snabbare än vad nu sker borde få arbetsuppgifter av kvalificerad art att sköta på eget ansvar.

1944 En livlig diskussion utspann sig om frågan om **lantmäteriets organisation**. En allmän mening var dock, att såväl lantmätarna som allmänheten skulle vinna på taxans ersättande med fast avlöning. Vidare ansågs, att lantmäteridistriktet måste bli åtskilligt större för att arbetet på desamma skulle kunna bedrivas rationellt, vilket bl a förutsatte kvalificerad teknisk personal i erforderlig omfattning. Det nuvarande fastställelseförfarandet borde ersättas med lagakraftinstitutet.

1946 Diskuterades **förslaget till ny distriktsindelning**.

Distriktslantmätaren i **Boden, Nils Johnson**, ansåg att stationsorterna borde förläggas till kustlandet och att distriktet sköts lättast därifrån. Man måste räkna med växlingar i arbetstillgången på distriktet och utbyte av arbetskraft mellan dessa skulle gå smidigt om stationsorterna koncentrerades. Det föreslagna Bodens distrikt torde icke giva stadigvarande sysselsättning åt den för ett normaldistrikt anvisade arbetskraften.

Distriktslantmätaren i **Pajala, K. J. Sundström**, ansåg att då man för närvarande inte vet hur den jordpolitiska inriktningen kommer att bli, är det vanskligt att bedöma lämpligheten av den föreslagna distriktsindelningen. Om t.ex. inga ofullständiga jordbruk får bildas blir det inte mycket arbete å Pajala distrikt. Han ansåg vidare bl.a. att Luleå vore den lämpligaste stationsorten för Pajala distrikt.

Distriktslantmätaren i **Jukkasjärvi, B. Frostberg**, ansåg att, bortsett från större omskiften kan tiden för erforderligt fältarbete inom Karesu-
ando socken i runt tal angivas till 4 veckor och inom Jukkasjärvi till 17-
18 veckor. Vanligast förekommande laga skiften kräver litet fältarbete,
då kartorna i allmänhet kunna upprättas genom kopiering. Det före-
slagna Jukkasjärvi distrikt torde icke annat än periodvis kunna giva full
sysselsättning åt den anvisade arbetskraften.

Lantmätaren **Sten Laestadius** ansåg att man kunde tänka sig att ge
varje distrikt en kustbygdsdel och en lappmarksdel. Efter omorganisa-
tionen komme arbetsdagens längd att nedbringas avsevärt i jämförelse
med nuvarande oreglerade och på grund av taxesystemet onaturligt
långa arbetsdagar. Kommer härtill semester, så är det tydligt att en be-
tydande ökning av lantmäteripersonalen erfordras redan av dessa skäl,
oavsett de ökade arbetsuppgifter som ev. omregleringar komma att
medföra. Mycket talar sålunda för att den föreslagna arbetskraften i
länet i sin helhet kommer att få full sysselsättning.

1947 Beträffande **inlösen av instrument** i samband med ny organisa-
tion ansåg S. Laestadius att statsmakterna skulle i princip åtaga sig att
till skäligt pris gottgöra lantmätarna genom övertagande av sådana
instrument, som lantmätare ville avstå från och som vid fortsatt tjänst
skulle av honom användas på distriktet.

K.G.Wall framförde åsikten att statsmakterna ofördröjligen böra för-
bereda anskaffande av nödiga lokaler för distriktskontoren.

Norrbottens läns lantmäteriförening hade på **torsdagen den 17 april**
1947 anordnat ett föredrag av lantmätaren Knut Magnusson i Piteå,
som talade över ämnet "**Statliga uppgifter vid jordbrukets rationalise-
ring**" i belysning av de erfarenheter han vunnit som verkställande tjäns-
teman i länets lokala jordnämnd.

Till föredraget, som hölls i Sjömanskyrkans trevliga samlingssal här i
Luleå, hade infunnit sig ett 80-tal personer, bland vilka märktes lands-
hövdingen David Hansén, representanter för agronomklubben och
skogsklubben, statliga verk och inrättningar, hushållningssällskapet,
skogvårdsstyrelsen, jordbrukets ekonomiska och politiska föreningsrö-
relser, enskilda jordbrukare, representanter för bolag m fl ävensom re-
presentanter för pressen. Lantmäteritekniska biträdena hade infunnit
sig så gott som mangrant.

Föredraget, som var rikt på intressanta synpunkter på de just nu ak-
tuella rationaliseringsfrågorna, åtföljdes av en livlig och för de närva-

rande värdefull diskussion. Av referat från pressen framgår närmare vilken betydelse föredraget ansetts äga.

Efter sammanträdet hade anordnats gemensam supé å Standard hotell, varvid föreningen hade glädjen att såsom sin gäst se landshövdingen Hansén. Vid supén förekom en del tal, av vilka man bland annat kunde utläsa att dagen givit gott resultat. Tillfredsställelsen och tacksamheten syntes allmän.

1947 den 11 augusti. Ordföranden hälsade de närvarande välkomna och erinrade om de för lantmäteriet högst betydelsefulla beslut, som 1947 års riksdag nyligen fattat. **Lantmäterikåren skall sålunda från och med den 1 januari 1948 helförstatligas.** Enighet hade i stort sett rått om den av Kungl. Maj:t föreslagna nya organisationen. Endast ifråga om distriktslantmätarnas lönegradsinplacering hade meningarna gått isär. Enl. Kungl. Maj:ts proposition hade distriktslantmätarna placerats i lönegraden A 28 (C 32) medan i en del motioner föreslagits att de skulle placeras i A 29 (C 32). Sedan riksdagens båda kamrar fattat olika beslut i denna fråga, bifölls motionsförslaget vid gemensam votering med 150 röster mot 141. Distriktslantmätartjänsterna bliva därför placerade i lönegraden C 32. Bakom detta för lantmäteriet mycket betydelsefulla beslut ligger ett målmedvetet och uppoffrande arbete, som utförts av ett fåtal lantmätare. Främst bland dem kan nämnas distriktslantmätaren i Sigtuna distrikt och norrbottenssonen, tidigare medlem av denna förening, Gunnar Pavell (Persson), till vilken lantmäterikåren står i mycket stor tacksamhetsskuld.

1955 den 24 juni å Hotell Engelmark i Jokkmokk. **Midsommarfestligheterna** inleddes med gemensam laxmiddag till vilken även damerna hade inviterats. Emellertid vidtog dansen och pågick densamma till arla morgonstund, då ett praktfullt åskväder åsågs under mycken veklagan.

1957 Lappfogden Erik Hedbäck höll ett mycket intressant föredrag om **lappväsendet**.

Redan år 1584 förklarade Johan III att han för rättvisans skull förunnade lapparna, och inga andra, att njuta, bruka, fiska och fara de ägor, som låge inom Songamuotka rå. Den nuvarande lappmarksgränsen träffar också Könkämäälven vid Songamuotka. Grundtankarna, som komma till uttryck däri, har varit vägledande för kronans inställning till lapparna alltsedan dess.

Lappfogdeämbetet är gammalt och instiftades redan 1424. Birkarlarerna hade monopol på handeln med lapparna och uppbar skatt. Lapp-

fogdarna skulle ingripa mot birkarlarna, ställa dem inför rätta och hugga huvudet av dem. De skulle också utse kyrkplatser.

Lappfogdeämbetet försvann på 1700-talet men återupprättades i och med 1886 års renbeteslag och fick då sin ungefärligen nuvarande omfattning. I Norrbottens län finns tre lappfogdar, varav en är skogslappfogde. Vidare finns 7 lapptillsyningsmän.

Lapparna är organiserade i lappbyar, samesitan. Byarna är de områden, inom vilka lapparna flyttar. Byarnas gränser bestämmas av länsstyrelsen.

I mitten på 1700-talet träffades överenskommelse i upplysningstidens anda om, att de svenska lapparna under sommarmånaderna med sina renar fick disponera en stor del av Troms fylkes fastland, även då krig råder mellan länderna. Flyttningarna pågick även under senaste kriget. Tyskarna var välvilligt inställda och tycktes uppskatta det lapska inslaget.

Upplåtelse av mark ovan odlingsgränsen skall vara av synnerlig vikt för att över huvud taget få tillåtas.

I Sverige finns ungefär 10.000 lappar, varav ca 3.000 är renskötare. Antalet renar är ca 300.000 varav 200.000 finns i Norrbottens län. Ca 50.000 slaktade djur går årligen ut på den allmänna marknaden till ett pris av för närvarande 4-5 kr/kg. 12.000 djur går till egen konsumtion.

Maximiantalet renat är fixt och hålles för närvarande. Renskötarnas antal måste begränsas om lapparna skall följa med i den allmänna standardhöjningen. Renskötseln kräver energiskt arbete av sina utövare.

Framtiden ter sig ganska ljus för en fortsatt renskötsel. Nomadandan är stark.

Föredragshållaren avtackades hjärtligt av ordföranden.

1958 Med anledning av den föreslagna organisationsändringen uttalade föreningen bl.a.

- att nuvarande antal distrikt bibehålles
- att stationsbundna, självständiga tjänster som biträdande distriktslantmätare inrättas,
- att specialisttjänster inrättas, exempelvis för planläggning,
- att nyssnämnda tjänster i allmänhet böra bli tillgängliga efter högst tolv tjänsteår,
- att särskilda centraler inrättas för de stora tekniska uppgifterna samt för framställning av kartor och kartkopior av godtagbar kvalitet samt
- att avgränsningen mellan länskontoren och distriktsorganisationen konstrueras så att konflikter icke behöva uppstå ävensom

att såvitt angår Norrbottens län nuvarande distriktsindelning och stationsorter bibehålles.

1973 Föreningen firades sitt 100-årsjubileum i samband med att Sveriges lantmätareförening höll sitt årsmöte i Luleå den 17-18 maj 1973. Ur protokollet saxas bl a :

att Svensk lantmåteritidskrift utkom med ett speciellt Norrbottensnummer.

att föreningen anordnat en utställning på Norrbottens muséum benämnd "Norrbotten tar form, en resa i kartan från medeltid till nutid",

att studiebesök anordnades till Norrbottens Järnverk och till Gammelstad,

att föreningen anordnat en konferens med temat "Markanvändning i ett föränderligt samhälle",

att inledningsanförandet hölls av Bengt Brändström i stället för Bertil Ekström som försovit sig,

att Lars Öjborn talade om lantmäteriet i förvandling och ansåg att lantmäteriet var världsmästare i omorganisationer,

att Landshövding Ragnar Lassinantti gav en lång och uppskattad historisk återblick på bosättningen i Norrbottens län, så lång att filmen om Norrbottens näringsliv fick utgå på grund av tidsbrist samt

att Lars Öjborn framförde en hyllning till föreningen från lantmäteriet och lantmåteristyrelsen.

1977 I samband med FIG kongress i Stockholm sommaren 1977 anordnades en **efterkongresstur till Kiruna**. Mats Dahlberg och Jan Schröder berättar om detta i sin redogörelse:

"Eftersom Sverige inte bara är Stockholm utan en fjärdedel är Norrbotten fick Bengt Brändström i början av 1976 den ljusa idén att vi skulle passa på tillfället att visa Norrbotten och dess lantmåteri för lantmätarkollegor från hela världen. Kontakt togs därför i saken med FIG-kommittén som dock meddelade att det inom ramen för det ordinarie mötet inte gavs utrymme för några utsvävningar till Norrbotten. Däremot stod det oss naturligtvis fritt att anordna s.k. efterkongresstur till Norrbotten efter det ordinarie mötets avslutande. På detta nappade vi och förberedelserna startade.

Eftersom ett arrangemang av den tänkta omfattningen knappast kan ros iland av en liten organisation som Norrbottens läns lantmåteriförening, beslöt vi att skaffa medarrangörer. Valet föll av naturliga skäl på

länsstyrelsen som länets högsta administrativa organ, Kiruna kommun som länets kanske vackraste och intressantaste kommun och LKAB som länets ekonomiska ryggrad. Med de fina kontakter som lantmäteriföreningen har med de utvalda organisationerna, främst genom Bengt Brändström, uppkom inga problem med att få dem att tända på idén. Man åtog sig också villigt olika delar av arrangemanget och ställde resurser till föreningens förfogande.

Nu fanns den organisatoriska apparaten för arrangemanget och det gällde att ordna ett digert program för deltagarna. Ett sådant byggdes upp kring arrangemang i Kiruna med midnattssolsupé på hotell Ferrum, besök i stadshuset, gruvan, Jukkasjärvi, Kiruna geofysiska observatorium och sameslöjdsaffärer. En dag skulle också anslås åt fjällvärlden genom en dagstur till Björkliden.

Nästa fas som vidtogs var att marknadsföra arrangemanget så att FIG-deltagarna verkligen förstod vilket unikt tillfälle som förelåg för dem. En broschyr om programmet började därför utarbetas. Men en sådan marknadsföring är dyr, och utan bidrag från Längmanska fonden om sammanlagt 15 000 kronor hade någon broschyr aldrig kommit till stånd. För dessa pengar kunde vi trycka upp ett häfte om två A4-sidor i färg och 2 A4-sidor i svart-vitt. En engelsk och en franskspråkig version togs fram. Som en komplettering till detta fick Svante Astermo informationsmaterial om turen att presentera på PC-mötet i Nigeria 23-26 augusti 1976.

Nu hade karusellen börjat snurra på allvar och nästa steg blev att ordna transporter, förläggningar, föredragshållare, guider, mat, kaffe, turistutflykter, översättningar av föredrag och tusen andra saker som man tidigare inte haft en tanke på. Eftersom vi tidigare inte sysslat med resebyråverksamhet tog vi här hjälp av RESO, den organisation som höll i den här delen för FIG-kongressen, och SJ i Kiruna. Under tiden var det med spänning vi avvaktade om vår satsning gått hem. Tids nog droppade ansökningarna in och slutligt beslut om att genomföra turen kunde tas.

Cirka 90 lantmätare från Sverige, Tyskland, Frankrike, Australien, Hongkong, Iran, Belgien, Österrike, Canada m fl länder tog tillfället i akt och fick mot den facila kostnaden 1 250 kr uppleva följande resa i nordligaste Sverige.

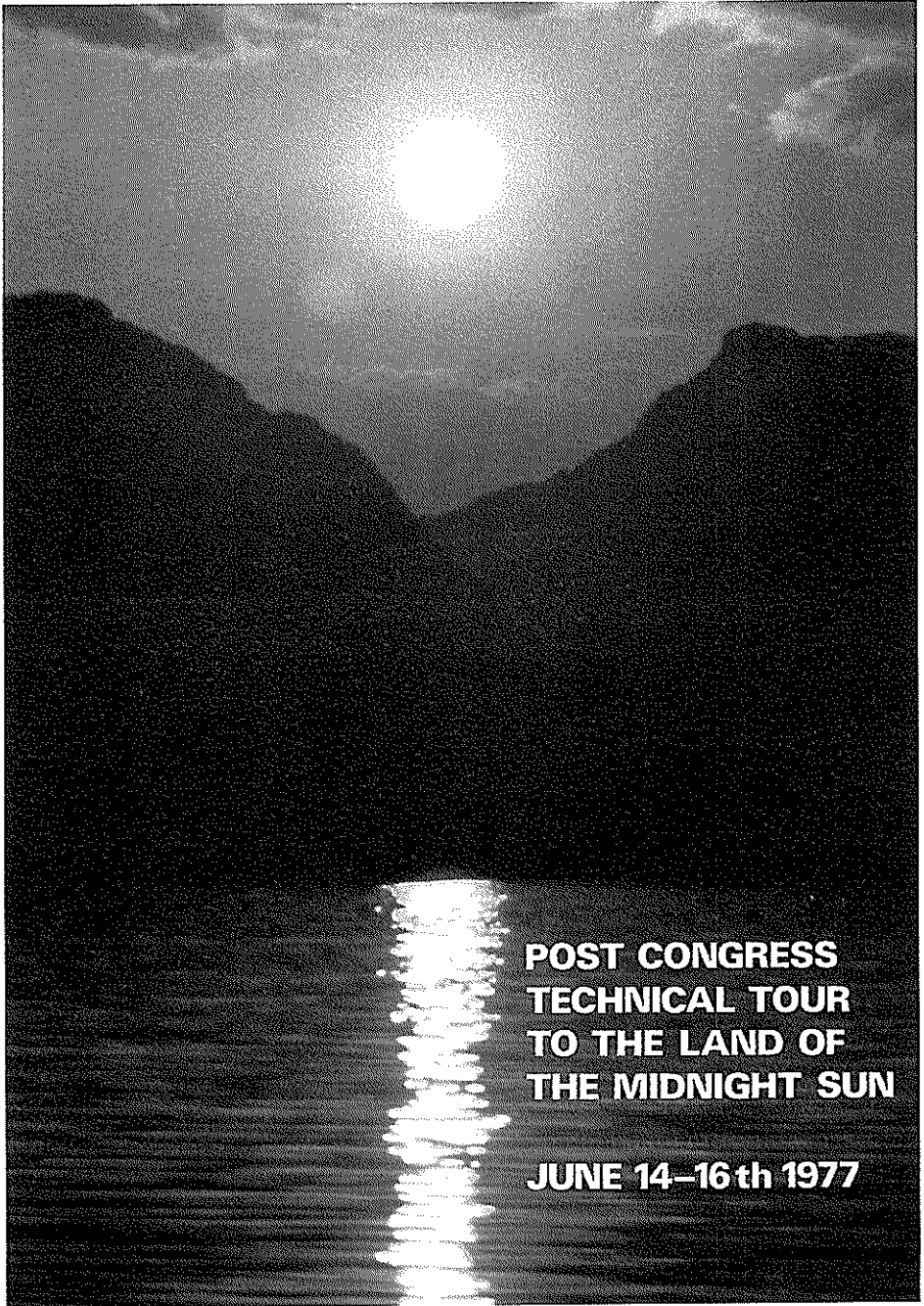
Kvällen den 14 juni. Avresa med reguljärt flyg från Arlanda till Kiruna, varefter bussar tog deltagarna till hotell Ferrum där inbokning skedde. Senare vidtog en hejdundrande midnattssolsupé innan gästerna tilläts intaga sängläge. Genom slarv hos SAS blev tyvärr tio av deltagarna kvar i Stockholm och kunde därför inte delta i supén. Klockan

12 följande dag anlände de försenade gästerna som i kompensation fick ett specialprogram under denna dag.

15 juni. Väckning och frukost varefter promenad skedde till stads-
huset där kommunen hälsade välkommen och där stadsarkitekten Lars-
Ulrik Bergström höll ett intressant anförande om planering i
kommunen. Transport till LKAB och gruvan där brytning kunde stude-
ras i den s.k. turistgruvan och föredrag avnjutas om gruvmätning och
konflikter mellan gruvbrytning och andra markanvändningsintressen.
Kauno Kangas och Tord Rönnqvist var föredragshållare. Efter detta
hade LKAB välviljan att bjuda deltagarna på lunch i personalmatsalen.
Något senare skedde avfärd till Jukkasjärvi kyrkby där man kunde be-
söka kyrkan, studera gammal samekultur och äta våfflor med hjortron-
sylvt. På hemvägen fanns möjlighet att besöka Kiruna geofysiska obser-
vatorium. Eftermiddagen och kvällen ägnades åt shopping och bastu-
bad och efter detta bjöd Kiruna kommun på middag på Ferrum.

16 juni. Återigen tidig väckning. Frukost och busstransport till Ki-
runa C där ett chartrat tåg väntade på att få ta oss till Björkliden. Vid
avgångstid var alla deltagare på plats men inget hände på en lång
stund. Det visade sig att tågmästaren försovit sig och att vi därmed blev
50 minuter försenade. Så småningom anlände vi till Björkliden där kaffe
intogs och föredrag om fjällplanering hölls av Kjell Öström. Lunch och
promenader i omgivningarna samt provfiske i Torneträsk. Hemresan
skedde i fint väder och under gott humör. Som sista punkt på pro-
grammet skedde flygresan till Arlanda med chartrat plan.

Sammanfattningsvis kan man nog säga att detta lantmäteriförening-
ens största projekt någonsin på det hela taget blev en lyckad tillställ-
ning. Om detta vittnar inte minst alla de tackbrev som kommit för-
eningen till del. Att en del moln fanns på såväl Norrbottenshimmeln
som på själva arrangemanget kan inte föreningen lastas för. Vi som har
jobbat med det hela får också säga att det egentligen var väldigt roligt
att få arbeta med något så annorlunda som detta, även om det vissa
stunder kändes lite väl jobbigt. Samtidigt vill vi understryka att arran-
gemanget aldrig hade kunnat ros i land utan hjälp från våra medarran-
görare länsstyrelsen, Kiruna kommun och LKAB".

Ackordering om arvoden för lantmäteriförrättningar

Kommissionslantmätare och vice kommissionslantmätare var för sin utkomst helt beroende av inkomsterna från sina uppdrag. Man hade på den tiden ingen avlöning från staten. Det fanns inte heller någon distriktsindelning och jordägarna kunde vända sig till den lantmätare i länet som de själva önskade. Detta medförde att vissa lantmätare hade goda inkomster medan andra knappt kunde skaffa sig en dräglig utkomst. Konkurrensen om förrättningarna framkallade i vissa fall ackorderande med jordägare om prutning av arvodena.

För att hindra ett sådant olojalt handlande och för att "*åstadskomma sann enighet och kamratanda*" träffade lantmäterna i Norrbottens län år 1896 en överenskommelse om upphörande av ackordering vid lantmäteriförrättningar. Den som bröt mot överenskommelsen skulle utge ett vite av 1000 kronor som skulle tillfalla Norrbottens läns lantmäteriförening. Lantmäterna förband sig även att inte anställa någon tjänstemedhjälpare som inte i sin tur förband sig att efterleva överenskommelsen.

År 1900 förlängdes överenskommelsen ytterligare tio år.

I mars 1903 kom en **anmälan** mot vice kommissionslantmäterna K. Grubbström, P. Svedberg och J. Hamrin **om överträdelse av överenskommelsen om förbud mot ackordering.**

Enligt anmälarna hade personer från skilda delar av länet vid flera tillfällen omtalat att de av lantmätare erhållit skrivelser med begäran att försöka skaffa dem arbete och utlovades antingen viss procent av skiftesarvodet eller också s.k. anskaffningsprovision. En av de personer som mottagit ett sådant brev hade i starka ordalag uttalat sin förtrytelse över att det finns lantmätare, som synes ha så dålig karaktär, att han på detta oblyga och vanhedrande sätt kan väntas ställa sig till den högstbjudandes disposition.

En jordägare sade sig ha erbjudits ytterst förmånliga villkor om han kunde "*värva skifte*". Hur skulle man kunna förhindra att en person som får ett anbud på t ex 10 % av ackordet, i sin tur erbjuder 5 % till den delägare som söker skifte?

Öfverenskommelse angående upphörande af ackordering vid landtmäteriförrättningar i Norrbottens län.

Undertecknade öfverenskomma och besluta härmed att ej i något full ackordera om de enligt gällande landtmäteritaxa oss tillkommande arvoden för de landtmäteriförrättningar, som oss erbjudas och af oss mottagas eller annorledes erhålles; angående reseersättningar vare dock landtmätaren tillåtet göra öfverenskommelse om nedsättning.

Principal är skyldig att vid anställning af auskultant, som icke undertecknat denna öfverenskommelse, ansvara det medhjelparen godkänner densamma.

Skulle någon på eget ansvar arbetande landtmätare vinna anställning inom länet under den tid denna öfverenskommelse är gällande, men ej godkänt och underskrifvit densamma, skall öfverenskommelsen anses vara upphäfd, sedan ett sådant förhållande på landtmäteriföreningens årsmöte blifvit anmaldt och behörigen styrkt.

Hvar och en af oss, som häremot bryter, förbinder sig härmed att därför utgifva ett vite af Ettusen (1,000) kronor, hvilka tillfalla Norrbottens läns landtmäteriförening.

Den nu upprättade föreningen skall gälla i fem år från denna dag, dock ej förrän alla nu från länet arbetande skifteslandtmätare samt auskultanter densamma underskrifvit.

Luleå den 21 Februari 1896.

C. A. Sjöberg.	G. Hollström.	Axel Orstadius j:or.
H. K. Brändström.	J. E. Sandström.	H. B. Lysell.
Ernst Sandström.	E. L. Hollström.	Ernst A. Clausén.
B. A. Wikberg.	Lennart Brännström.	Aug. Englund.
Albert Alsterlund.	Hj. Lundblad.	Ernst Leander.

Förestående öfverenskommelse godkännes till alla delar af undertecknade.

Hj. Grape.	I. Bexelius.	Axel Orstadius s:or.
------------	--------------	----------------------

Förestående öfverenskommelse godkännes.

G. Näslund.	Gustaf Grape.	Magnus Huss.
August Brännström.	G. Öqvist.	Z. E. Wallmark.

Anmälarna påpekar på det kraftigaste vilken fara ackorderingen innebär just under den tid då krafter satts igång för att genom höjning av taxan göra lantmätarnas ställning mer betryggande. Hur skulle vederbörande myndighet kunna förorda en förhöjning om de hade kännedom om att flera lantmätare frivilligt avstod 10 % av skiftesarvodet? Detta skulle visa att taxan snarare var för hög än för låg. Härtill kommer att allmänheten genom skrivierna i tidningarna snart börjar göra reflektionen huruvida en höjning av taxan vore berättigad och befogad.

Förhållandena för lantmätarna hade avsevärt förbättrats sedan överenskommelsen träffades år 1896 och gett en viss trygghet som kraftigt borde bidra till inre sammanhållning och enighet. Denna trygghet hotades att bli rubbad genom dessa herrars oförsynta och om total brist på hänsyn till sina tjänstekamrater vittnade åtgärder.

I anmälan, som senare undertecknats av de flesta övriga lantmätare i länet, hemställdes att styrelsen **infordrade skyndsamt förklaring från de berörda över deras handlingsätt.**

Vice kommissionslantmätaren **Karl Grubbström** inlade i sitt svar sin bestämda gensaga mot sanningsenligheten av att han skulle ha erbjudit sig betala viss procent av blivande lantmäteriärvode eller erlægga s.k. anskaffningsprovision. Inte heller var han den person som erbjudit ytterst förmånliga villkor till den som kunde "*värva skiften*".

Han beklagar djupt det ovärdiga och hållningslösa i att framkomma med ärevördiga tillvitelser, avfattade i allmänna, uttänjbara ordalag riktade mot tre personer utan särskiljande av vad en var förmenas låtit komma sig till last. Han fordrade att de "*gravanuina*" som åberopas framlades så att han blir i tillfälle att avge sin förklaring över dem. Han undanber sig att ytterligare behöva bemöta några hörsägner eller uppfångat, ostyrkt förtal.

Per Svedberg meddelar att han icke erhållit en enda förrättning på grund av avgivet löfte om erkänsla i någon form. Han skriver vidare:

"För att belysa kamratandan hos en del av herrarna, som undertecknat skrivelser, som under talet om god kamratanda är genomandad av idel bitterhet och hat, vill jag omnämna följande:

Då jag utnämndes till vice kommissionslantmätare anhöll jag, att det oaktat få stå kvar som medhjälpare hos min förre principal, men fick till svar, att han ej ville hava någon vice kommissionslantmätare till medhjälpare, och uppmanades jag att ofördröjligen till honom insända de arbeten, jag som medhjälpare innehaft. I sanning ett prov på utmärkt kamratanda!

Blottställd på allt, anhöll jag då hos den lantmätare på länet, som hade största överflödet av arbete, att få bli hans medhjälpare, men besjälad som han förmodligen även då var av ädel kamratanda och högsinnad nitälskan för lantmätarnes väl, bevärdigade han mig icke med ett svar en gång. Så utövas av en del "den sammanhållning och en goda kamratanda som för oss bör utgöra ett livsvillkor." Fortfarande nödställd beklagade jag mig för de personer med vilka jag sammanträffade, vilka rådde mig till att på ett eller annat sätt skaffa mig förrättningar, ty "så göra andra lantmätare" sades det, under det exempel framdrogs, och tillades: "ingenting får den, som endast sitter och väntar". Sedermera har en helt och hållet utom landtmäterikåren stående person med bestämdhet sagt sig veta, att en landtmätare på länet t.o.m. så gott som köpt ett hemman i en större by genom bulvan, vilken omedelbart anhöll att få samma lantmätare till skiftesman. Förmodligen kände sig åsyftade lantmätare vid tiden för denna handling besjälad av ädel och högsinnad kamratanda om möjligt i än högre grad än då han undertecknade s.k. protestskrivelsen!

Nyss nämnda sätt att skaffa sig förrättningar synes mig ej alstra "trygghet, sammanhållning och enighet", utan synes det mig i hög grad vittna om "total brist på hänsyn till sina tjänstekamrater", och om något sätt är "ohederligt och lumpet", är det väl ett sådant. Den som så handlar borde skämmas åtminstone för att anklaga andra! Även har mig i brev meddelats att samma person, som antagligen stått i spetsen för åstadkommandet av s.k. protestskrivelsen, själv erbjudit ersättning för besvär med anskaffande av förrättningar. Så länge han var ensam om metoden, kände han förstås den i skrivelsen åberopade "tryggheten", men så snart andra började följa exemplet, fattades han av ädel harm över att andra lantmätare kunde handla så "ohederligt och lumpet". För mig ligger ifrågavarande persons kamratanda för att icke säga hela karaktär med all önskvärd tydlighet i öppen dager. God kamratanda uti ifrågavarande fall består naturligen bland annat uti, att var och en unnar den andre tjänstekamraten arbete och förtjänst, så att denne kan försörja sig och sin familj, och i synnerhet bör den, som genom användandet av ett visst sätt erhållit överflöd på arbete, unna sin tjänstebroder sådant, även om detta skulle erhållas genom användande av samma sätt och inom de socknar, där den med överflöd begåvade förut varit ensam härskande.

Mig synes det från kamratandans synpunkt sett vara i princip samma sak, om en lantmätare skaffar sig arbete genom att mera försiktigt tala vid bekanta och på ett eller annat sätt intressera dem för sin sak, eller om han mera öppet skriver till, i brist på bekanta, obekanta

och genom utlovande av ersättning söker intressera dem. Grundprincipen är i båda fallen, att utan tanke på kamraterna söka slå under sig arbete. Varken det ena eller det andra sättet kan naturligen enligt svenskt språkbruk komma under rubriken ackord. I förbigående må nämnas, att jag slarvigt nog ej tagit reda på ordalydelsen i överenskommelsen, utan trodde jag att där stod, att vi överenskommit "*att ej ackordera under taxan*".

Emellertid är det min innerliga önskan, att allt vidtalande av såväl vänner och bekanta som obekanta om anskaffande av förrättningar skulle totalt upphöra, vilken önskan jag och förut otvetydligt lagt i dagen genom mitt förslag vid lantmäteriföreningens sammanträde, att densamma skulle värdsamt anhålla, att Konungens Befallningshavande godhetsfullt ville, så lika som möjligt vore, fördela arbetena mellan länets lantmätare. Då vore det för var och en omöjligt att under fagert tal om god kamratanda förtrycka sin ämbetsbroder"

De anklagades yttrande översändes till Piteås lantmätare, som tagit initiativ till anmälan, för att inkomma med närmare bevis för anklagelserna.

Beträffande **Karl Grubbström** förklarade man att de uppgifter man erhållit om honom befunnits sakna faktiskt stöd. Man får under livligt beklagande av det skedda frambära en ursäkt.

På **Per Svedbergs** hätska och synnerligen ironiska skrivelse ansåg man sig ej behöva offra många ord. Som bevis företeddes ett brev av den 10 juni 1901 till Kronolänsmannen K.E.Winblad von Walter i Arjeplog.

"Undertecknad, nyutnämnd vice kommissionslantmätare, vill härmed anmäla sig till utförande av allehanda lantmäteriförrättningar. I Arjeplog finns det väl ännu en massa laga skiften kvar, och vore jag synnerligen tacksam, om jag finge några av dem. Jag lämnar gärna till Herr Kommissarien två procent av skifesarvodet om Herr Kommissarien skaffar mig någon förrättning. Mina resor härifrån Boden bli för delägarna billigare än någon annan lantmätares, och får jag fler än en förrättning på samma gång, lovar jag att fördela resekostnaderna mellan förrättningarna. Var vänlig hjälp mig till någon förrättning, annars kanhända jag hinner svälta ihjäl här i Boden med hela min familj innan jag blir bekant. Ett formulär till ansökan bifogas. Vördsammast/Per Svedberg"

Beträffande **Svedbergs** skrivelse i övrigt så ansåg man sig inte behöva bemöta densamma i någon enda punkt. Den åtminstone i hans tycke dräpande ironi, som där gjorde sig gällande, torde nog komma att modereras då han vid ordinarie mötet den 26 nästkommande Februari

uppmånat att namnge vilka personer han åsyftar i sin uppgift om en lantmätare som köpte hemman genom bulvan.

Beträffande **Johan Hamrin** ägde man kännedom om att han i ett fall muntligen erbjudit sig att betala viss procent på blivande lantmäteriför rättning. Om också ett dylikt påstående ej är detsamma som att erbjuda direkt betalning till den, som anskaffar skiftet, så är det enligt vår åsikt ett löfte, så gott som något annat, och avsett att söka komma åt berörda skifte genom avdrag på arvodet.

Vid föreningens sammanträde den 24 februari 1904 upplästes det inkomna svaret från **John Hamrin**. Han skriver bl a:

"Den första känsla som *"angivelseskriften"* uppväckte var helt naturligt förtrytelse, men sedan, och då jag sammanställde dess innehåll med allt vad jag hade mig bekant om sätten för förrättingars anskaffande i allmänhet inom länet, förbyttes förtrytelsen i vämjelse, förenad med tanke på att svara med samma mynt och angiva allt vad jag hört och erfarit om än den ene och än den andre föreningsmedlemmens tillvägagångssätt.

Min tid var emellertid strängt upptagen och vämjelsen förbyttes så småningom i en föraktlig medömkan, som kom angivelseskriften att hamna i papperskorgen.

Vid enskilt sammanträffande med en del kamrater på länets lantmäterikontor tog sig min uppfattning uttryck i en symbolinterjektion, som icke kan i skrift uttryckas, på samma gång som jag förklarade, att jag icke visste mig hava på något sätt trätt förenämnda överenskommelse för nära."

Som grund för anklagelserna åberopas ett intyg av länsmanen i Pitteå *"att han erfarit, att jag (Hamrin) påstått mig, om ett viss uppgivet laga skifte komme tillstånd, kunna avstå 5 % av arvodet för detsamma"*.

"Jag skulle allt för mycket bedraga mig på den klarseende blicken hos angivarna och än mer hos dem, som undertecknat påminneskriften, därest jag skulle antaga, att icke även de insett, att det omhandlade intyget icke utgjorde något bevis för den anklagelse, som riktats mot mig."

Johan Hamrin hade efter enträgen begäran förmått länsman Nordström att utfärda ett intyg som närmare redogör för det samtal som intyget syftar på, ett intyg som getts en betydelse som inte alls varit avsedd. På samma gång som denne inlägger sin bestämda protest mot det sätt som intyget används och den tolkning som givits detsamma, återkallar han intyget.

Hamrin anser att angivelsen av kamraterna använts i uppenbart konkurrensyfte för att nedsätta hans anseende såväl i landsorten hos jordägarna i länet som hos högststående förmän.

Hamrin gör vederbörande ansvariga för vad som skett och finner bl a att han "nödgas göra allt för att motarbeta en sådan osund och ohelderlig konkurrens bland annat genom att för allmänheten omtala det lumpna sätt varå man sökt och även delvis lyckats skada mig, för att därigenom på min bekostnad lättare komma åt förrättningar, vilket ovillkorligen måste hava en föreningens ändamål motsatt verkan, samt alstra misstro mellan kamrater, liknöjdhet för kårens anseende och ekonomisk förlust för dess medlemmar."

"För vad som skett fordrar jag helt naturligt full upprättelse. För att även själv därtill bidra och för att ha en utgångspunkt i den händelse den ej frivilligt lämnas, utlovar jag härmed 1000 kronor till den av föreningens Herrar ledamöter, som kan leda i bevis att jag med delägare eller utomstående träffat något avtal om nedsättning ..."

Vid föreningsammansammanträdet den 24 februari 1904 yrkade Per Grubbström att de brev framlades varå angivelserna grundades.

Sedan två brev överlämnats till ordföranden och upplästs beslöts på förslag av herrar Grubbström och Grape, att frågan icke vidare skulle diskuteras utan anses utagerad.

Gratifikationer

Vid föreningens årsmöte i december 1876 tog man upp frågan: "Böra några gratifikationer utdelas och till hvilka?" Beslutet blev att änkan efter kommissions- och avvitringslantmätaren J.J.Wibell skulle tilldelas en gratifikation av 30 kronor.

Även vid kommande årsmöten fortsatte man med att dela ut huvuddelen av medlemsavgifterna som gratifikationer till avlidna kollegors änkor och barn m fl. Sista utdelningen skedde år 1937.

År	Mottagare	Kr	Anteckning
1878	J. G. Bränströms enka och son	25	V. kom.lm J G Brändström, 1829 -63. Son: H K Brändström, f1860
1879	Augusta Wibell	25	Avvitt.lm J J Vibell, 1786-1856, (dotter)
	Tora Bränström	25	
1881	Änkefru Toll	20	Kom.lm P A Toll, 1812-65
	Thora Bränström	20	
	Augusta Wibell	15	
1882	Änkefru Toll	20	
	Änkefru T Brändström	20	
	Mamsell Wibell	30	
1883	Enkefru Lindström	30	Kom.lm L H Lindström, 1810-57
	Mamsell Wibell	30	Enkefru Thora Brändström ansågs detta år kunna undvara föreningens understöd
1884	Enkefru Lindström	20	
	Mamsell Josephina Wibell	10	
1885	Enkefru Lindström	30	
	Josefine och Augusta Wibell gemensamt	30	
1886	Enkefru A Lindström	30	
	Systrarna Wibell	30	
	C G T Hollströms enka	30	
1887	samma personer som 1886		30 kr vardera
1888	Enkefru A Hollström	25	
	Fröknarna Wibell	25	Till var och en
1889	Fröken A Wibell	25	

- Gratifikationer -

1889	Fröken J Wibell	25	
	Fru Augusta Hollström	25	
1890	samma personer som 1889		25 kr vardera
1891	samma personer som 1889		20 kr vardera
1892-1893	samma personer som 1889		20 kr för vardera året. Beloppet skall utdelas i sådan tid att penningarna komma dem tillhanda julafton
1894	Änkefru Burman i Råneå	50	Avvitt.Im Isak Burman 1805-1892
	Frk A. Wibell och J Wibell	20	20 kr vardera
1895	Änkefru Burman i Råneå	50	25 kr utbetalas vid midsommar-tiden och återstoden vid jultiden
	Frk A Wibell och J Wibell	20	20 kr vardera
1896	Fröken Burman i Råneå	50	
	Fröken J. Wibell	25	
1896	Fröken Burman i Råneå	50	
	Fröken J Wibell	25	
	Änkefru Augusta Hollström	25	Avvitt.Im K G T Hollström 1808-85
1897	samma personer som år 1896		Beloppen skulle tillställas dem före jultiden
1898	Fröknarna Burman i Råneå	40	
	Fröken J Wibell	25	
	Fru Augusta Hollström	25	
1899	= år 1898		
1900	Fröknarna Burman i Råneå	40	
	Fröken J Wibell	25	
	änkefru Augusta Hollström	25	
	Kom.lantm. Ulfhjelms enka	25	K M Ulfhjelms, 1827-92
1901	Fröknarna Burman i Råneå	40	
	Fröken J Wibell	25	
	Fru Augusta Hollström	25	
1902	= år 1901		
1903	samma personer som år 1901		25 kr vardera
1904	Fröken Agata Burman	25	
	Fru Augusta Hollström	25	
	Fröken J Wibell	25	
1904	Fru Maria Orstadius	25	Kom.Im A E Orstadius 1856-1908
1905	Fröken Agata Burman	25	
	Fru Augusta Hollström	25	
	Hr J Lindström i Sunderbyn	25	
1906	samma personer som 1905		25 kv vardera

- Gratifikationer -

1907	= år 1905		
1908	= år 1905		
	Därjämte skulle till Fru J Ulfhjelms i Piteå överlämnas 25 kr ifall hon ej uppbar andra pensioner än 200 kr från civilstatens allmänna pensionsinrättning och 75 kr från andelskassan		
1909	Herr A J Lindström i Sunderbyn	50	
	Fröken Augusta Burman i Råneå	25	
	Fru Ökvist i Luleå	25	V kom.lm G Öqvist, 1827-98
1910	Fru Ökvist	25	
	Fru Wennberg	25	
	Fru Ulfhjelms	25	
	Fru Hollström	25	
	Herr A J Lindström	50	
1911	Fru Hulda Grape	50	Avvitt.lm U L Grape, 1838-92. Beloppet = 50 % av årets beräknade avgifter
	Herr A J Lindström	20	= 20 % "
	Fru M Ökvist	15	= 15 % "
	Fru Wennberg	15	= 15 % "
1912	Fru Hulda Grape	25	
	Fru Maria Ökvist	25	
	Fru A Wennberg	25	
	Fru Augusta Hollström	25	
1913	Fru Hulda Grape	25	
	Fru Ulfhjelms	25	
	Fru Augusta Wennberg	25	
	Herr A. J. Lindström	25	
1914	Samma personer som 1913		20 kr vardera
1915	Fru Grape	20	
	Fru Ulfhjelms	20	
	Herr A J Lindström	20	
1916	= år 1915		
1917	Fru Hulda Grape	25	
1917	Fru Näslund i Östersund	25	G H Näslund, 1870-1915
	Herr J Lindström I Sunderbyn	25	
1918	Samma personer som 1917 med 30 kr vardera		
1919	= år 1918		
1920	Hulda Grape i Stockholm	50	
	Edit Näslund i Östersund	50	Syster till S E V Lindström
1921	= år 1920		
1922	Fru Jakobina Hollström	40	

- Gratifikationer -

1922	Hulda Grape	40	
	Edit Näslund	40	
	Lilli Clausén	40	Avvittlm V J Clausén 1876-1922. Dlm i Jukkasjärvi dt
1923	Hulda Grape	50	
	Edit Näslund	50	
1924 - 1933	samma personer som 1923		50 kr vardera.
1930	<p>Enär det försports att en fattig lantmätaränka vore bosatt någonstades i närheten av Råneå kyrkoby, uppdrogs åt styrelsen att inhämta besked om detta för eventuell utdelning med samma belopp som för fruarna Grape och Näslund. Vid mötet år 1931 upplystes att den omförmälda lantmätaränkan i själva verket befunnits vara en fröken Sofia Burman, tillhörande en gammal lantmätarsläkt, samt att styrelsen till henne utanordnat ett belopp av 50 kr. Sedan det åtskillig tid därefter kommit till styrelsens kännedom, att fröken Burman avlidit, och att hon icke efterlämnade några tillgångar, hade styrelsen funnit skäligt att utanordna 50 kronor till hjälp vid hennes begravning.</p>		
1934	<p>Föreningen beslöt att låta styrelsen undersöka huruvida Fru Hulda Grapes ekonomi vore sådan att ett understöd vore berättigat och därest så vore förhållandet besluta om utbetalandet av t.ex 100 kr.</p>		
1935	<p>Den åt styrelsen anförtrordda uppgiften att undersöka huruvida fru Hulda Grape vore i behov av understöd hade givit till resultat att så tydligen vore förhållandet och beslöts att till henne översända ett understöd av 100 kr.</p>		
1936	Hulda Grape	50	
1937	= 1936		

Understödsföreningen

Jan-Olof Hedström

Under 1800-talets senare del blev det allt tydligare att den sociala tryggheten för lantmätarnas familjer var bristfällig. Om familjeförsörjaren avled stod änkan och barnen i det närmaste blottställda och var tvungna att försöka finna sitt uppehälle genom släktingar eller osäkra tillfälliga sysslor om man inte satt på någon förmögenhet.

Lantmätarnas pensionsvillkor var också dåliga. Länets lantmäteriförening beslutade därför i januari 1884 att uppvakta Kungl Majt (regeringen) med en petition om förbättrade pensioner för kommissionslantmätarna. Föreningen tog initiativ så att alla landets lantmätare fick tillfälle skriva under petitionen. De första namnen på denna var J E Nyström och Axel Orstadius.

I slutet av 1890-talet togs ett ytterligare initiativ för en bättre social trygghet, nu med sikte på änkorna och barnen. "**Landtmätarnes i Norrbottens län understödsförening för deras enkor och barn**" bildades i februari 1898.

H K Brändström tecknade i samband därmed ned denna historik över bildandet:

"På Norrbottens läns landtmäteriförenings årsmöte den 21sta februari 1896 väckte v. kommissionslandtmätaren H.K Brändström förslag om att länets landtmätare och anskultanter skulle bilda en understödsförening i syfte att bereda deras enkor och barn en mindre bekymmersfull tillvaro efter männens och fädrens död.

I anledning häraf tillsattes en komite bestående af förstelandtmätaren O. Peterson, kom-landtmätaren C.A Sjöberg och ofoannämnde Brändström för att upprätta stadgar för en dylik förening.

Förslag till stadgar utarbetades af komiterade, kringsändes till länets samtliga landtmätare och anskultanter samt antogos med några obetydliga förändringar på landtmäteriföreningens årsmöte den 19 februari 1897.

Härpå inbjödos genom föreningens Ordförande, förstelandtmätaren C.A Sjöberg, alla på länet arbetande landtmätare och anskultanter att såsom medlemmar i föreningen ingå före den 1sta mars 1898.

Första ordinarie mötet med medlemmarne uti landtmätarnes i Norrbottens läns understödsförening hölls i Luleå den 26te februari 1898, der till Styrelse utsågos förste-landtmätaren C.A Sjöberg såsom Ordförande,

- Understödsföreningen -

kommissionslandtmätare G.M Svalbe, A.E Orstadius j:or samt H.K Brändström till styrelseledamöter. Vice ordförande blef G.M Svalbe samt H.K Brändström kassaförvaltare Stadgarne utom §§ 10, 11 och 17 fastställdes af Länsstyrelsen den 21/6 1898."

Vid föreningens bildande 1898 var följande 30 lantmätare medlemmar:

Förste landtmätaren	Carl Axel Sjöberg	53 år	
Kommissionslandtmätarna	Axel Ulrik Orstadius s:or	69	
	Zakarias Edvard Wallmark	56	
	Gustaf Hollström	51	
	Johan Hjalmar Grape	41	
	Axel Emanuel Orstadius	41	
	Hugo Konstantin Brändström	38	
	Hjalmar August Lundblad	37	
	Erik Johan Elfgrén	48	
	Johan Edvard Degerman	56	
	Gustaf Magnus Svalbe	59	
	Johan August Flodmark	53	
	Vice Kommissionslantmäterna	Gabriel Öqvist	70
		Frans Adolf Friedlieb	51
		Magnus Wilgot Huss	44
August Brännström		41	
Ernst Anton Sandström		34	
Karl Gustaf Grape		40	
Lantmäterianskultanterna	Bror Axel Wikberg	37	
	Ernst August Clausén	29	
	Ernst Leander	34	
	Erik Lennart Hollström	29	
	Lennart Kristoffer Brännström	36	
	Alberg Magnus Anders Alsterlund	30	
	Immanuel Bexelius	25	
	Gustaf Helmer Näslund	27	
	Jakob August Emanuel Englund	29	
	Paul Emanuel Wagenius	23	
Otto Adolf Bergström	30		
Karl Oskar Svenson	22		

Årsavgiften i föreningen bestämdes till 30 kronor. Dessutom betalades 20 kronor vid befordringar. Avgifterna är desamma alltså år 1995.

Som föreningens ändamål angavs att "bereda understöd åt enklor och barn efter landtmätare och deras medhjelpare i Norrbottens län". Alla lantmätare i länet hade rätt att bli, som det hette "delägare". Efter transport till annat län kunde man kvarstå om man betalade avgiften. Berättigade till understöd var delägares änkor och barn utan behovs-

prövning. Om en änka inträdde i nytt äktenskap upphörde understödet. För barn upphörde det vid 18 år.

Regler om årsmöte, styrelse och revisorer angavs noga i stadgarna.

Ett reglemente med 35 paragrafer fanns tryckt vid det första ordinarie årsmötet. Föreningen skaffade vid sin start omedelbart också andra trycksaker: kvittensblock, 1 100 kuvert, ledamotsbrev. Ett kassaskrin hade tillverkats av en plåtslagare i Luleå för 20 kr och målats för 5 kr. "Plåtlådan" finns naturligtvis kvar full av föreningens nu under 100 år samlade arkivalier. Den förvaras i det s k administrativa arkivet hos överlantmätaren. Kassabok - som alljämt förs - och protokollsbok fanns förstås också.

Bland handlingarna från bildandet finns ett beslut (resolution) av Kungl Maj:t undertecknat av kronprinsen Gustaf, Stockholms Slott den 29 mars 1899. Innehållet är ett förordnande att det understöd som föreningen utbetalar "*ej må för understödstagares gäld tagas i mät*".

Gabriel Öqvist var den förste av medlemmarna som avled, den 13 oktober 1898. Han hade då inbetalat bara inträdesavgiften 60 kr. Hans änka fick därför samma år understöd och därefter under sitt återstående liv totalt 1764 kronor. Hon avled 1915.

Från föreningens första 50 år finns handlingar ungefär som man kan förvänta sig: protokoll, bokföring, verifikationer, revisionsberättelser, in- och utgående skrivelser. Allt talar om en förening som verkar ha haft en ganska stor betydelse för sina medlemmar. Prästbetyg finns i stor mängd för änkor med prästens försäkran: "*fortfarande lefver ogift*" och "*ätnjuter medborgerligt förtroende*".

Vissa medlemmar verkar ha släpat efter i flera år med sina medlemsavgifter. Både säkra och osäkra sådana fordringar finns därför i räkenskaperna.

I medlemsmatrikeln har antecknats befordringar och utnämningar. Medlemmar har inträtt i föreningen och även avgått. Några anteckningar om utträdesorsaker:

- Avgått ur föreningen på grund av uraktlåtenhet att fullgöra stadgeenliga skyldigheter.
- Ej erlagt någon inträdes- eller årsavgift och därför ej delaktig i föreningen.
- Avgått sedan hustrun avlidit.
- Utgått på grund av bristande inbetalningar.
- Död på grund af obetalda avgifter (troligen överdrift).
- Utesluten 1951.

Medlemsmatrikeln har ett uppslag för varje medlem. För varje år anges inbetalningar och i förekommande fall understöd. Många har betalat årsavgift under hela sin yrkesverksamma tid utan att få någon återbäring eftersom hustrun avlidit före. En lantmätare var medlem utan att någonsin gifta sig.

Ernst Hugo Brändström, som var född 1891, avled redan 1926 och efterlämnade änkan Ingeborg med fyra omyndiga barn mellan 1 mån och 6 år gamla. Sonen Bengt hade ännu ej fyllt 2 år. Ingeborg levde till år 1982 och fick därför pension i 55 år. Det är rekord i föreningens historik.

Mot 1930-talets slut förefaller det som om föreningen höll på att avsomna. Den nyutnämnde distriktslantmätaren i Råneå distrikt Bertil Lindgren blev då medlem och en ordentlig uppryckning skedde. Ej betalda årsavgifter krävdes in, ibland som regelbundna avbetalningar, och ekonomin rycktes upp. En hel del skriftväxling om detta finns från 1939 till slutet av 1940-talet.

Konsekvenserna av den nya lagstiftningen om understödsföreningar år 1938 diskuterades vid flera årsmöten. Vid årsmötet den 3 mars 1949 beslutades slutgiltigt att understödsföreningen skulle upphöra och gå upp i den nybildade "Lantmätarnas i Norrbottens län pensionsförening". Bertil Lindgren var då ordförande. Tillgångarna uppgick till 24 434 kronor. Antalet medlemmar var 14. De stadgar som antogs gäller alljämt.

Det har nu gått snart ytterligare 50 år. De ekonomiska villkoren för medlemskap och reglerna om pension är desamma som vid bildandet. Den sociala tryggheten är emellertid numera ett samhällsansvar. Föreningen har därför i det avseendet bara en socialhistorisk betydelse. Vi som nu är medlemmar har vid flera tillfällen talat om föreningens framtid. Vi har funnit att föreningen bör leva vidare. Den är i högsta grad lantmätarhistoria och tack vare föreningens fortsatta existens en livs levande sådan. Den utgör också en högst påtaglig länk mellan äldre, ofta sedan länge avflyttade från länet, och nutida norrbottniskt lantmäteri. Den kontakt som vi idag har med medlemmars änkor tror vi är något som sätts ett högt värde på. Någon ekonomisk uppoffring är det inte att vara medlem, tvärtom. Kapitaltillväxten har inte varit dålig trots att det årliga pensionsbeloppet nu har stigit till 850 kr. Så här har balansräkningens tillgångar vuxit - några skulder finns inte:

1950	24 706 kr	1980	52 927 kr
1960	28 729 kr	1990	116 118 kr
1970	36 279 kr	1995	127 866 kr

- Understödsföreningen -

Dagens medlemmar är följande:

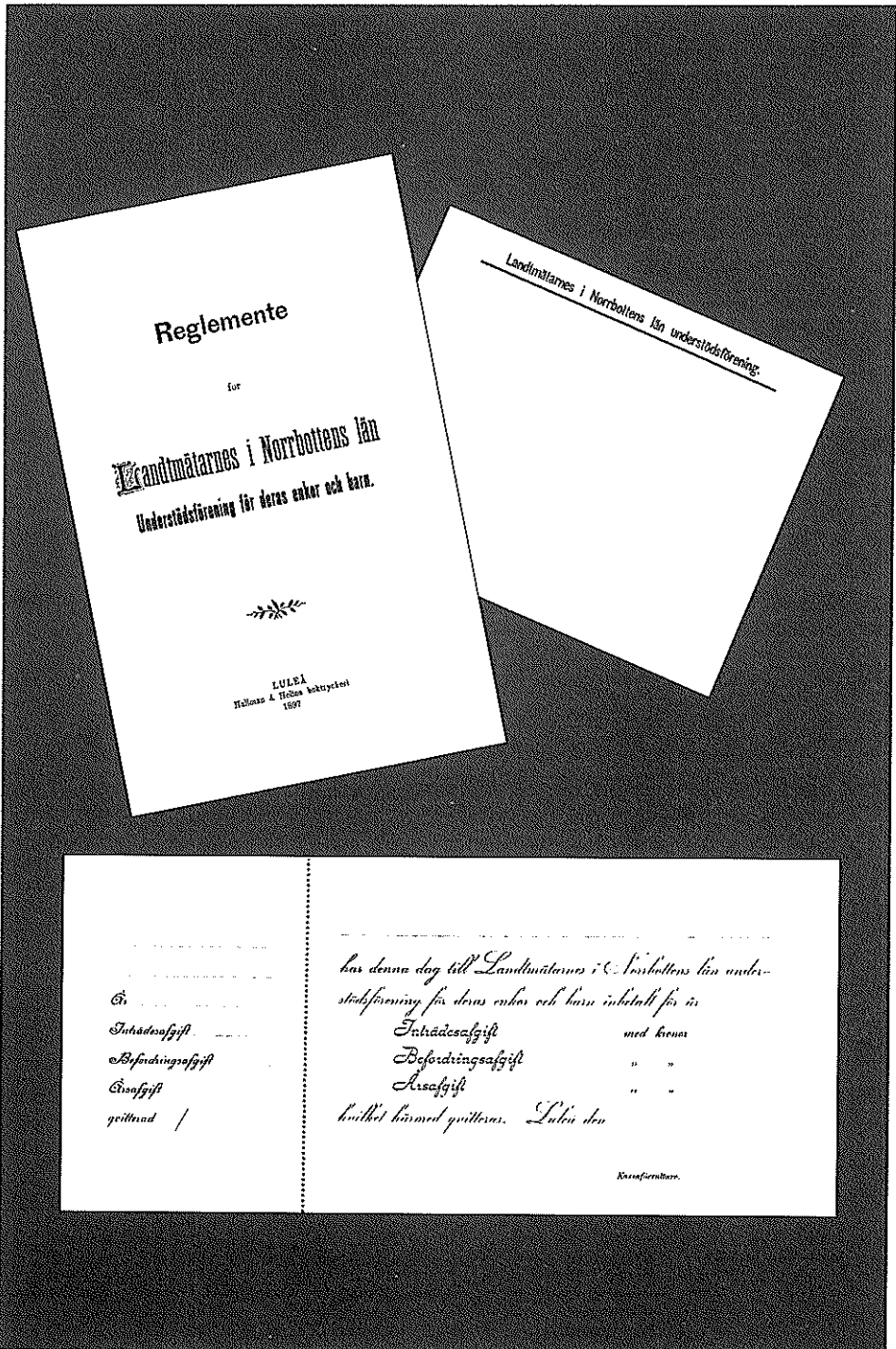
Karl-Erik Sandström	78 år	Bo Reichenberg	50 år
Svante von Sydow	80	Sören Kågedal	49
Erik Sundin	71	Thomas Mann	41
Bengt Brändström	71	Torbjörn Berglund	47
Svante Astermo	57	Jan Schröder	52
Jan-Olof Hedström	52	Ricard Lundgren	47

De änkor som år 1994 fick pension var:

Gun Sander	änka efter	Torsten Sander, fastighetsråd
Vera Lundgren	"	Börje Lundgren, generaldirektör
Gunilla Öjborn	"	Lars Öjborn, generaldirektör
Titti Belfrage	"	Thord Belfrage, överlantmätare

Understödsföreningens kassakista

Johan Nordbergs fond

Jan-Olof Hedström

Alltsedan 1960 delar Pensionsföreningen ut s k understöd också från Johan Nordbergs fond. Under de senaste 20 åren har praxis varit att detta belopp betalas som ett tillägg till den pension som kommer från pensionsföreningens eget kapital.

Avvittrings- och kommissionslantmätaren Johan Nordberg

Historien bakom fonden är denna:

Johan Nordberg var född 1823 i Keräsjoki, Karl Gustafs s:n. I lantmätarmatrikeln stavas hans familjenamn Norberg. Han var son till hemmansägaren Erik Johansson-Haara, tog examen 1849 och arbetade vid avvittringen i Norrbottens län 1855-84. Kommissionslantmätare blev han 1864. Johan Norberg beviljades avsked år 1883 med 2 000 kronor i pension. Norberg var ogift och bodde i Uppsala vid sin död 25 november 1902.

I Johan Norbergs testamente år 1892 med tillägg senast år 1898 angavs att det skulle bildas en fond av hans kvarlåtenskap. Den skulle användas till understöd åt änkor och barn efter lantmätare i Norrbottens län. Förvaltningen skulle skötas av länsstyrelsen eller den länsstyrelsen utsåg.

En bestämmelse i testamentet (tillägget 1898) sade att Betty Selling i Uppsala under sin livstid skulle få uppbära räntan. Betty Selling dog 1938. Kapitalet var då 9 787 kronor.

Länsstyrelsen fastställde 1939 stadgar för fonden. Styrelsen skulle bestå av landshövdingen, landssekreteraren och landskamreraren. Ansökan om understöd skulle inges till länsstyrelsen av den som önskade få stöd.

Lantmätarnas pensionsförening föreslog 1956 genom Karl-Erik Sandström till länsstyrelsen att förvaltningen skulle överflyttas till föreningen och att vissa paragrafer i stadgarna då skulle ändras. Länsstyrelsen, landshövding Manfred Näslund, beslutade 1960 enligt ansökan eftersom det var i enlighet med testators önskemål. Kapitalet var då 10 388 kronor.

Alltsedan 1960 sköter pensionsföreningen fonden. Det årliga pensionsbeloppet till varje änka har på senare år uppgått till ca 250 kronor.

Kapitalet har under alla år beskattats. Det uppgår nu till 28 970 kronor.

Lantmäteriföreningens gravplats

Föreningen skall enligt stadgarna bl a "befordra enighet och hjälpsamhet" och "underhålla en god anda inom lantmätarkåren". Ett bra exempel på den goda kårandan är inköpet av en gravplats för föreningens medlemmar.

Initiativet togs år 1915. I föreningens protokoll från den 15 februari samma år kan man läsa:

"Med anledning av att amanuensen, kommissionslantmätaren A. H. Högström, vid sitt frånfälle, blev bisatt i allmän grav, väckte distriktslantmätaren Ernst Leander fråga om det ej vore med föreningens anseende och syfte överensstämmande, att föreningen skaffade sig en egen gravplats på Luleå kyrkogård, varest kamrater, som ej hade några närstående på platsen, vid sitt frånfälle kunde begravas och att ifall detta bifölles anstalter skulle vidtagas att av Högströms barn och närmaste släktingar erhålla tillstånd att flytta honom till föreningens gravplats. Detta väckte allmänt gillande av närvarande medlemmar och beslöts efter någon överläggning att uppdraga åt styrelsen att gå i författning om inköp av en gravplats samt att utverka tillstånd att få omflytta Högströms kista till den inköpta gravplatsen och skulle kostnaderna härför bestridas ur föreningens kassa."

Om **Axel Harald Högström** kan man i Viktor Ekstrands förteckning över Svenska lantmätare läsa att han var född 1864 i Torsåker, Gävleborgs län. Son till länsveterinären Erik Ferdinand Högström och Adrietta Maria Schåltz. Studentex 1884. Lantmäteriexamen och -auskultant 1887. Vice kommissionslantmätare i Gävleborgs län 1895. Kommissionslantmätare i Västmanlands län 1902. Amanuens vid lantmäterikontoret i Norrbotten 1910-14. Gift med Hilma Jonzon."

År 1916 upplyste distriktslantmätaren Brännström vid föreningens februarisammanträde att planteringarna å föreningens grav blivit verkställda. Styrelsen anförtroddes den framtida vården av graven.

I föreningens senare protokoll berörs gravplatsfrågan inte förrän år 1948. Efter sammanträdet den 26 april detta år besökte de närvarande medlemmarna gravplatsen å kyrkogården i Luleå. I protokollet § 2 berättas följande:

"Gravplatsen, på vilken finns upprest en vacker sten, hade förvärvat av föreningen år 1915. I densamma vilar stoftet efter kommissionslantmätaren och amanuensen A.H. Högström. Det befanns önskvärt att graven iståndsattes. Åt föreningsstyrelsen uppdrogs att underhandla med Kyrkorådet om överlämnande av den framtida vården till Kyrkorådet och att om kostnaderna härför ej ställde sig för höga söka ordna härmed.

Enär gravfonden för närvarande ej vore tillräcklig skulle erbjudet erforderligt lån få upptagas av Norrbottens läns lantmätares understödsförening för deras änkor och barn, för möjliggörandet av ett snart ordnande av den framtida vården."

Ur protokollet för den 2 november 1948 § 3 inhämtas att

"På förslag av ordföranden beslutade föreningen att ordna den framtida vården av föreningens gravplats på kyrkogården i Luleå på det sätt att densamma överlämnades åt kyrkorådet i församlingen. Kostnaderna härför skulle gäldas på en gång och få uppgå till högst 600:- kronor, vilket belopp, enär föreningen för närvarande saknade kontanta tillgångar, skulle upptas som lån hos Norrbottens läns lantmätares understödsförening för deras änkor och barn".

Vid årsmötet den 6 april 1957 konstaterades att gravfrågan ännu var olöst. Graven sköttes enligt överenskommelse av J. Harald Håkansson, Timmermansgatan 43, för en kostnad av 20 kr per år.

Angående kostnader för inlösen av gravplatsen och kyrkorådets övertagande av skötseln hade Sundqvist utrett att graven måste omgärdas med en stenmur eller häck för att kyrkorådet skulle överta skötseln. Kostnaden för häck och inlösen uppgick till ca 700 kr. Förslag förelåg emellertid om att kostnaderna för samma åtgärder skulle höjas till sannolikt 1.800 kronor.

Om tidigare beslut om inlösen skulle fullföljas, borde alltså detta ske snart. Håkansson hade förklarat sig villig att även i fortsättningen sköta graven som förut för 20 kr per år.

Efter en stunds överläggning beslutade årsmötet att låta styrelsen företaga den ytterligare utredning som kunde anses behövlig och besluta i frågan om inlösen av graven med beloppet 700 kronor.

Senare under mötet, efter att av J. Harald Håkansson ha fått meddelandet om texten på gravvården, meddelade Sundqvist mötessekreteraren att ytterligare om gravfrågan förekom i § 7 till 1915 års årsmötesprotokoll. Enligt överenskommelse med Sundqvist och till upplysning för nästa års mötesdeltagare ansågs lämpligt att till protokollet anteckna utdrag ur nämnda §.

- Lantmäteriföreningens gravplats -

År 1958 den 13 mars diskuterades åter gravfrågan med följande inlägg av deltagarna:

- Sundqvist: "Föreningen får överta graven för 700 kronor"
Sandström: "Graven bör upphöra"
Stål: "Graven bör skötas som hittills, styrelsens undersökningar fortsätts"
Sandström: "Föreslås att åt styrelsen uppdrages att fortsätta undersökningarna samt om möjligt avverka gravfrågan i tysthet; om detta ej går bör styrelsen framlägga förslag till nästa årsmöte"
Hertting: "Högströms son bör erbjudas att få överta graven"

Mötet beslöt i enlighet med Sandströms förslag.

Vid årsmötet den 10 april 1959 meddelade Emanuelsson att gravfrågan nu hade slutligt avgjorts. Styrelsen hade sålunda tillskrivit Högströms son, Emil Arne Högström, född 1/1 1901 och bosatt i Söderhamn, och erbjudit denna att få överta graven. Något svar hade emellertid inte erhållits. Graven hade nu i stället överlåtits till Luleå domkyrkoförsamling mot ett belopp av femtio kronor. Gravstenen hade förts till en upplagsplats för nedlagda gravstenar. Dessförinnan hade styrelsen låtit fotografera gravplatsen.

Anmärkning.

Något bortförande av stenen har inte skett. Den står ännu (år 1995) kvar på sin ursprungliga plats på vänster sida (norra sidan) av vägen som går upp mot krematoriet.

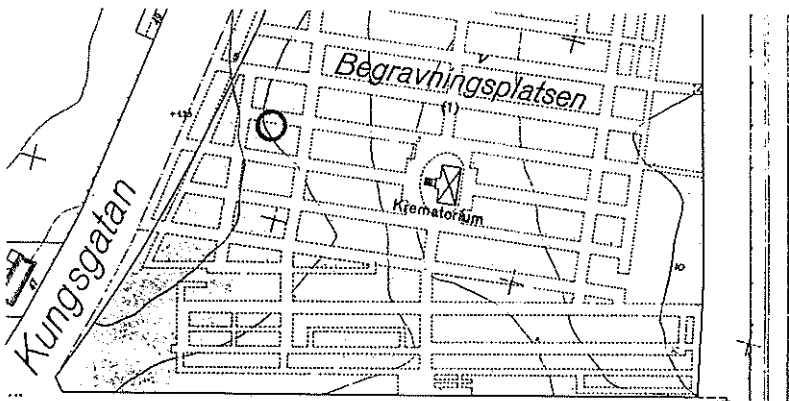
Texten på gravvården är:

Norrbottens lantmätare
A.H.Högström
+ 19 15/1 15

- Lantmäteriföreningens gravplats -

Lantmäteriföreningens gravplats

Innerstadens kyrkogård i Luleå

Lantmäterihuset i Luleå

År 1696 påbörjades inrättandet av provins- eller länslantmäterikontor vid residensen i länen.

Norrbottnens län tillkom år 1810 genom uppdelning av Västerbottens län. Landshövdingesätet flyttades år 1819 från Luleå till Piteå, men återfördes år 1856 till Luleå.

I Luleå delade länslantmäterikontoret lokaler med länsstyrelsen i residensets södra flygelbyggnad, det s k "Embetshuset". För lantmäteriet och ränteriet fanns murade valv med järndörrar. I övrigt fanns i huset tjänsterum för landhövdingen, landssekreteraren, landskamreren och lanträntmästaren samt landskontor, sessionsrum och rum för landskansliet.

Åren 1899-1900 uppfördes ett nytt landsstatshus av sten i två våningar. Huset tillbygges år 1923 med ytterligare en våning.

I "Svenska lantmäteriet 1628-1928" finns följande beskrivning av förhållandena kring sekelskiftet:

"Lantmäterikontoret i Norrbottens län, som vid 1900-talets början var inrymt i ena flygelbyggnaden till länsresidenset i Luleå, där en lokal om två rum jämte ett arkivvalv och ett par garderober disponerades för detsamma, överflyttades 1900 till det då färdiga nya landstatshuset, i vars bottenvåning kontoret erhöll en lokal, bestående efter en längre fram skedd mindre utvidgning av ett rum för överlantmätaren, ett större arbetsrum och fyra arkivvalv, av vilka ett därjämte användes till arbetsrum. Lokalen, som har en golvyta av 188 kv.meter, är sedan flera år tillbaka otillräcklig och påfordrar en snar förbättring".

Föreningens protokoll från år 1906 ger följande bild av arbetsförhållandena:

"Åberopande, dels den olägenhet, som åsamkades Förste lantmätaren vid de tillfällen lantmätare ville träffa honom i telefon på tjänsterummet genom att, då telefon ej fanns i länslantmäterikontoret, han, efter det bud nedkommit och underrättat att samtal med honom önskades, måste bege sig en trappa upp för att kunna samtala med den som påringt, dels de kostnader som åsamkades de utom lokalnätet boende för därvid uppkommen tidsdräkt, framställde Kommissionslantmätaren K. I. Grubbström förslag om att kamratföreningen skulle

påkosta uppsättning och årsavgifter för anskaffning av en telefon i lantmäterikontoret, i vilken framställning de närvarande instämde, men för att utgifterna för föreningen skulle bliva så ringa som möjligt, bestämdes att ordföranden skulle hos Länsstyrelsen efterhöra om utsikt funnes för att få en anknytning till dess telefon införd i Förste Lantmätarens expeditjonsrum och ifall sådant kunde ske, anslogs 30 kronor årligen samt dessutom kostnader för inledningen mm."

Vid 1907 års möte meddelade Förste lantmätaren J A Lindahl att han hört sig för "och fått den upplysning att telefonen hos länsstyrelsen redan vore mer än tillräckligt anlita utan anknytning, hvarföre, sedan Förste landtmätaren upplyst att lantmäteristyrelsen ingått med anhållan om telefons anskaffande och fått afslag, men att ny anhållan derom skulle af Styrelsen ånyo göras, beslöt mötet att frikalla Förste Landtmätaren från vidare åtgärder härutinnan."

Lantmäterihuset

År 1930 kunde man påbörja uppförandet av ett eget hus för länslantmäterikontoret i Norrbotten. Ritningarna är signerade E. Lovén och K. Wretling. Byggnaden uppfördes på länsstyrelsens tomt i kvarteret Kungsfågeln.

Förutom överlantmätarens lokaler och arkivet fanns även en mindre vaktmästarbostad.

Då var det 1930

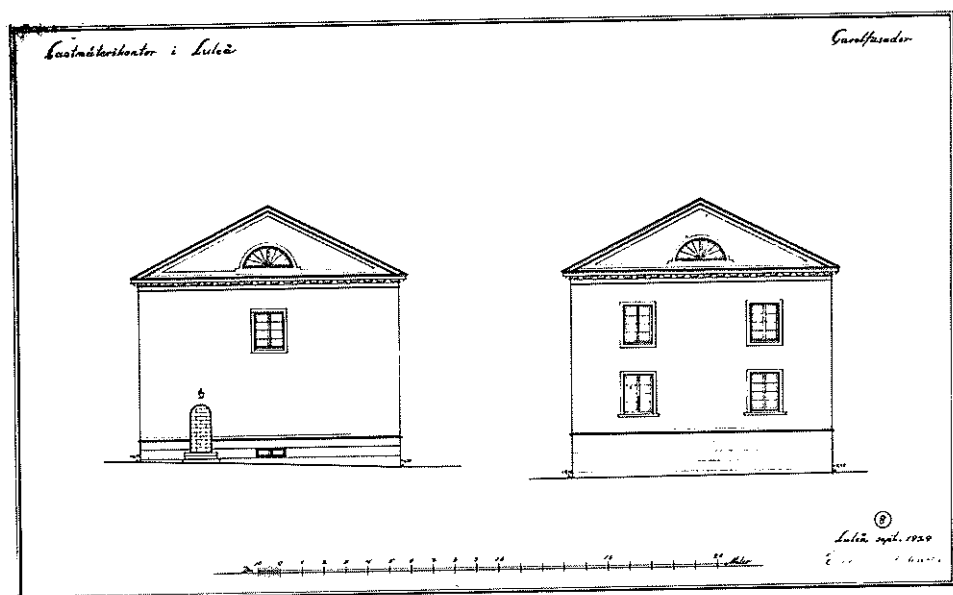
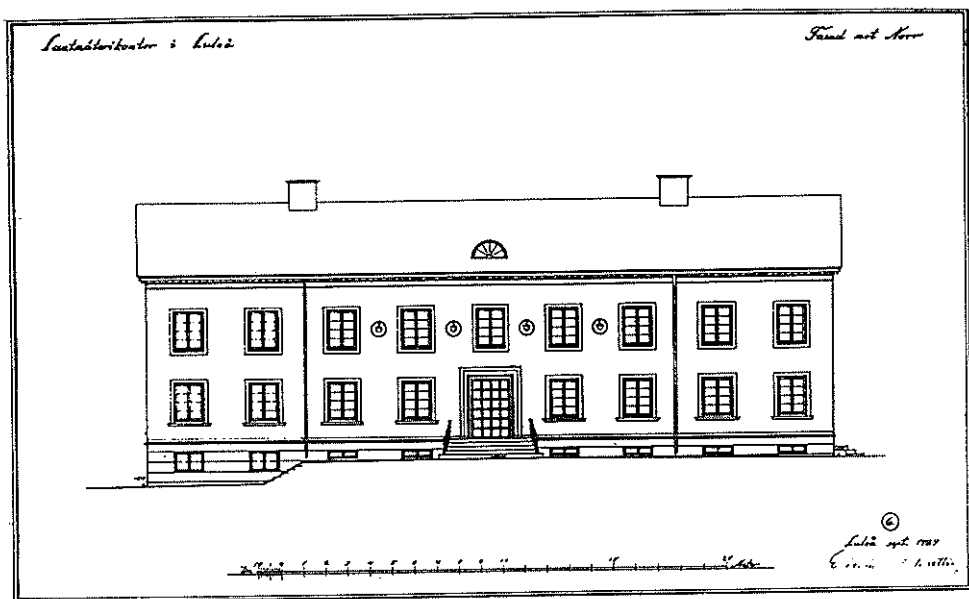
KURIREN för 50 år sedan

Lantmäterihuset.

Byggnadsstyrelsen erhöll vid gårdagens konselj regeringens bemyndigande att uppföra nybyggnaden för lantmäterikontoret i Norrbottens län i enlighet med de av styrelsen företedda ritningarna. Riksdagen har för innevarande budgetår anvisat 80.000 kr. för ändamålet.

Ur Norrbottens-Kuriren den 22 januari 1930

- Lantmäterihuset -

1977 års tillbyggnad

Med åren växte lantmäteriets verksamhet. Luleå lantmäteridistrikt och lantmäteriets specialenhet hade sina lokaler ute på stan. Likaså den nya tekniska enheten med fotogrammetri mm.

Det fanns ett stort behov och önskemål att kunna samla lantmäteriets alla verksamheter till ett hus och år 1977 kunde man inviga tillbyggnaden av det gamla lantmäterihuset.

Lantmäteriet i Norrbotten fortsatte att växa och man fick nya verksamheter som krävde plats. Det var bl a vegetationskartering, ekonomisk kartläggning, reproverksamhet, fastighetsvärdering, ökad teknisk verksamhet med fotogrammetri och data, kartframställning.

Efter några år tvingades man flytta ut lantmäteridistriktet och specialenheten och inte heller den nybildade enheterna LM-GIS och LM-Industrimätning kunde få plats i huset.

*Exteriör av lantmäterihusets tillbyggnad.
Akvarell av Lena Johansson-Ahlbäck*

Lantmäterimuseet

Vid föreningens årsmöte år 1917 överlämnade extra lantmätaren I Bexelius å sin systers, fru Anna Grape, änka efter majoren och kommissionslantmätaren Johan Hjalmar Grape, vägnar dels en gammal stångcirkel, dels ett gammalt uträkningsinstrument, konstruerat av förre kommissionslantmätaren på länet U.L.Grape, med den hälsning, att föreningen måtte mottaga instrumenten såsom gåva till ett möjligen blivande lantmäterimuseum.

Även senare har föreningens medlemmar skänkt föremål med samma förhoppning om att de skulle komma att ingå i ett lantmäterimuseum.

År 1928 hade Sveriges lantmätareförenings styrelse tagit upp frågan om ordnande av ett museum av föremål, som använts vid eller i närmare mån haft samband med lantmäteriverksamhet. Det vore antagligt att museiföremålen komme att utställas i samband med det nordiska lantmätaremöte som skulle hållas i Stockholm i juni månad samma år.

Distriktslantmätaren Söderberg föreslog vid årsmötet i februari, att de museiföremål som länsföreningen redan ägde, skulle utlånas till förenämnda utställning.

I anledning härav beslutades, att förteckning över föreningens museiföremål skulle upprättas, ävensom överlämnas till herr överlantmätaren, vilken benäget lovat att under sin tjänsteresa till Stockholm efterhöra, huruvida det vore önskligt att föremålen i förberört syfte utlämnades till Sveriges lantmätareförening. Därest så vore fallet, finge utlåning ske och fraktavgifterna, därest så påfordrades, tagas ur länsföreningens tillgångar.

De utlånade föremålen blev troligen aldrig återlämnade. Föreningen beslöt därför år 1958 att hos Sveriges lantmätareförening begära en utredning om var de föremål fanns som föreningen lånade ut 30 år tidigare. Någon klarhet i detta har inte gått att få.

Museiföreningen

Föreningens kvarvarande museiföremål "hittades" i mitten av 1970-talet i en kartong på vinden till lantmäterihuset. En del av föremålen ställdes ut den monter som anskaffades i samband med invigningen av lantmäterihusets tillbyggnad år 1977.

Det hade alltså gått mer än 60 år sedan frågan om ett lantmäterimuseum hade väckts utan att något hade skett. Jag tog därför år 1984 upp frågan om att bilda **Föreningen Norrbottens lantmäterimuseum**. Anledningen var bl.a. att verksamheten vid Luleå kommuns stadsmätningsskontor skulle övertas av lantmäteriet. I samband därmed avskrevs en del äldre utrustning och kunde överföras till museisamlingarna.

Föreningen Norrbottens lantmäterimuseum bildades i januari 1985. Föreningens målsättning och verksamhet mm framgår närmare av **stadgarna**:

1 § Målsättning

Föreningen skall verka för att på olika sätt belysa lantmäteriets och mätningväsendets utveckling, främst inom Norrbottens län.

2 § Samarbete

Föreningens verksamhet bedrivs i samarbete med överlantmätarmyndigheten och länsstyrelsen i Norrbottens län, Norrbottens museum och Norrbottens läns lantmäteriförening.

3 § Föremålssamling

Stommen i föreningens museisamling utgörs av de föremål som sedan början av 1900-talet skänkts av medlemmar i Norrbottens läns lantmäteriförening samt utrustning som tillhört Luleå kommuns f.d. stadsmätningsskontor.

4 § Verksamhet

Föreningen skall under namnet "**Lantmäterimuseet Luleå**"

- insamla, förvara och vårda föremål mm som har anknytning till lantmäteriets och mätningväsendets verksamhet,
- ställa ut delar av samlingarna för att belysa lantmäteriteknikens utveckling och ge en bild av äldre arbetsmiljöer mm,
- stimulera till forskning om lantmäteriets och stadsingenjörskontorens tidigare verksamhet samt underlätta publicering av framkommet material

5 § Styrelse

Till styrelsen utser överlantmätaren, Norrbottens läns lantmäteriförening och Norrbottens museum vardera en ledamot.

Styrelsen väljer för varje år ordförande och fördelar övriga arbetsuppgifter mellan ledamöterna. Styrelsen har även rätt att adjungera andra medlemmar som aktivt vill arbeta inom föreningen.

6 § Medlemskap

Föreningen är öppen för alla som vill stödja dess verksamhet. Anmälan om medlemskap görs till föreningens sekreterare, som skall föra erforderlig medlemsförteckning.

7 § Ändring av stadgarna

Styrelsen beslutar om erforderliga ändringar av stadgarna.

8 § Föreningens upplösning

Om föreningen skulle upplösas eller på annat sätt sluta att fungera, skall ansvaret för verksamheten övertas av överlantmätarmyndigheten, därest föreningen inte dessförinnan beslutat på annat sätt.

Nu hade vi bildat en museiförening och jag började med stor entusiasm ta kontakt med personer och företag som kunde tänkas bidra med instrument och andra föremål. Föreningen fick tillgång till en lokal i lantmäterihusets källare. Efter något år tog lantmäteriet tillbaka detta rum och vi fick en tid inhysa våra museiföremål i ett par celler i f.d. fängelset "Vita Duvan".

En av museiföreningens angelägnaste uppgifter är att dokumentera dagens teknik, samla instrument och hjälpmedel innan de slängs bort. Utvecklingen inom lantmäteritekniken går nu rasande snabbt med en övergång till digitala mätnings- och karteringsmetoder. Snart finns det inte längre några som använder sig av passare och skala, textmallar, koordinatografer, mätband, mätprotokoll och räknemaskiner mm.

Utställningslokaler

Vi kom snart till insikt om att vi inte skulle kunna ha något museum i vanlig mening, dvs en museilokal som kunde hållas öppen för allmänheten under vissa tider. Det har i stället blivit några montrar med föremål, främst instrument. En finns f.n. i lantmäterihuset och tre i Stadshuset inom Luleå lantmäteridistrikts lokaler. En stor del av föremålen lämpar sig heller inte att ställa ut, t ex stativ och avvagningsstänger mm. Nu har samlingarna fått en sådan omfattning att det är hög tid att lösa lokalfrågan. Från och med januari 1996 kommer vi tacksamt att få disponera ett rum i lantmäterihuset och kan då äntligen börja ställa ut våra föremål och visa utvecklingen inom lantmäteritekniken mm.

Framtiden

Ett lokalt lantmäterimuseum är helt beroende av att det finns någon eldsjäl som har intresse, kunskap och framför allt tid att hålla på med detta. Risker är annars stor att samlingarna efter några år åter hamnar i en skrubbe.

Den som är intresserad av att på något sätt bidra till uppbyggnaden av vårt lantmäterimuseum kan ta kontakt med Georg Palmgren eller Jan Schröder under adress Box 847, 971 26 Luleå .

Lantmätarnas uniform

Öfver-Direktörens vid Landtmäteriet Cirkulär år 1855

till samtliga Landtmätarne och Justerarne i riket, angående de vid Landtmäteristaten varande tjänstemäns uniform:

" Sedan vid särskilda tillfällen af Chefen för Landtmäteriet hemställan blifvit gjord om bestämmande af en, efter närvarande tids fordringar mera anpassad uniform för Landtmäteri-Statens embets- och tjänstemän har Kongl Maj:t täckts i nåder tillåta, att Sekreteraren, Öfver-Ingenjören och öfrige ordinarie tjänstemän vid Kongl. General-Landtmäteri-Kontoret, äfvensom Förste och Andre Landtmätare, Kommissions- och vice kommissionslandtmätare, Storskiftes- och Afvittrings-Landtmätare samt Justerare för mått och vigter, må nyttja uniform enligt följande allmänna bestämmelser, nemligen

mörkblå frack (men för landsortstjänstemännen, s.k. vapenrock) med ståndkrage och förgyllda knappar, uti hvilka synes en triangel på en glob, omgifven af en eklöfskrans.

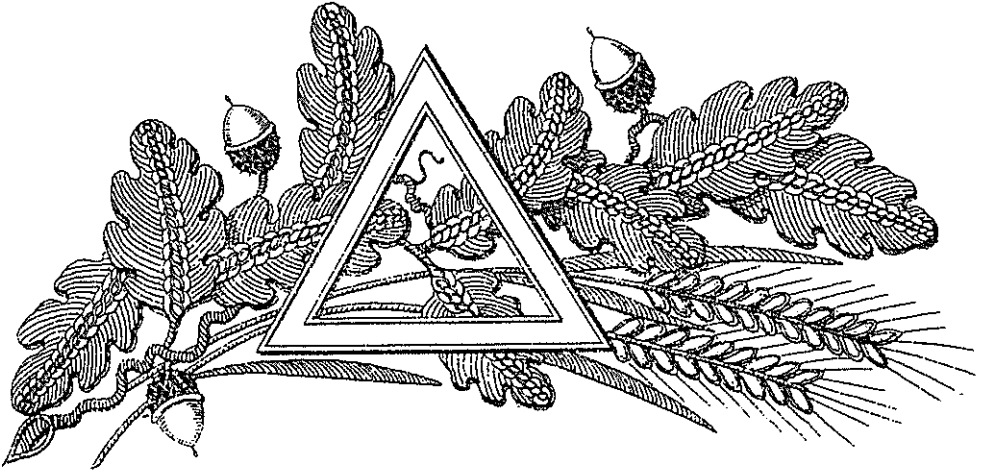
mörkblå byxor, gjorda att nyttja utanpå stöflorna;

trekantig hatt med blå och gul kokard, guldträns och guldtofsar;

värja eller svärd;

hvit väst och hvit (eller till vapenrock svart) **halsduk**;

samt att såsom **tjenste-distinktionstecken** må, för de med Kongl. Maj:ts nådiga fullmakter eller Förordnanden försedde tjänstemän, äfvensom General-Landtmäteri-Kontorets Aktuarie och Ingenjörer, användas ett på hvardera ändan af frack- eller rockkragen anbringat **guldbroderi**, föreställande en ekekvist, tvenne kornax och en deröfver lagd **triangel**, hvarförutan Landtmäteri-Sekreteraren och Öfver-Ingenjören må omkring kanten af kragen hafva en **broderad slät guldrand**, äfvensom **guldgaloner å byxorna**; egande dock Landtmäteriets nuvarande tjänstemän att de af dem, efter medgifvande af Werkets fordne Chef, redan anlagde uniformer fortfarande begagna, till dess nya erfordras; hvilket allt, jemte det ritning till ofoannämnde guldbroderi bifogas, härigenom till vederbörande esterrättelse meddelas."

Ritning till guldbroderi

"Enighet ger styrka och deraf följer anseende"

Så börjar vice kommissionslantmätaren E. A. Sandström sitt förslag till 1897 års föreningsmöte mellan lantmätarna i Norrbotten om anskaffande av en gemensam arbetsuniform. Han skriver vidare:

"Detta är ju en gammal känd sats. Sammanhållningen inom en tjenstemannakår kan ju hafva sin orsak i flera olika föreningsband, men dock verkar en gemensam uniform icke minst som föreningslänk. Uniformen kan ju av många betraktas som en lyxartikel utan nämnvärd nytta, men det praktiska lifvet erbjuder dock många exempel på, när uniformen vecker en god kåranda samt i hög grad bidrager till att förhöja kårens anseende. För landtmätare, kommissions och vice, finnes ju en reglementerad uniform, men då denna endast kan betraktas som paraduniform, som sällan och endast vid stora högtidligheter användes och dessutom är dyrbar och ingalunda praktisk, torde nyttan af uniformeringen dermed i ringa mon vara tillgodosedd.

Meningen är nu att få denna brist afhjelpat genom en praktisk, enkel och på samma gång snygg samt billig så kallad arbetsuniform för länets landtmätare. Denna skulle anläggas af kommissions- och vice kommissionslandtmätare samt auskultanter och afses att bäras såväl vid tillfällena, der vanlig sällskapsdrägt användes, som ute på fältet."

Sandström ger sedan förslag till hur uniformen skall se ut:

Kavajkostym av mörkblått tyg, kläde, scheviot eller satin,

Rocken försedd med 1,5 cm hög ståndkrage och ryggsleif samt nödiga fickor, dubbla knapprader och kan användas antingen igenknäppt ända från halsen, eller öppen med rockslagen uppvikta och fastknäppta vid befintliga knappar,

Knapparna skulle vara de vanliga med lantmäteriemblem förgyllda knapparna. Till rocken beräknades åtgå 17-19 knappar, varav 10-12 på framsidan, 2 vid vardera nederdelen av ärmen och 3 på ryggsleifen,

Axeltränsar av svart redgarn med gradbeteckning. Tränsarna borde vid behov kunna tas av för att ej skadas vid utearbete,

Tjänstegraden utmärkes med förgyllda trianglar, 3 för kommissionslantmätare, 2 för vice kommissionslantmätare och 1 för auskultant.

Uniformen kunde fullständigas genom att anskaffa en kappa. Sandström ansåg att uniformen skulle bli både praktisk och prydlig, prisbillig och ej prålig. Om tillbehören en gång anskaffats torde denna uniform falla sig billigare än vad eljest vanlig civildräkt betingade.

Från Metallfabriksaktiebolaget C.C.Sporrong hade inhämtas prisuppgift på knappar mm:

Axeltränsar av redgarn, per par	2:75
Förgyllda mindre trianglar, per st	0:50
Knappar, stora, bottnade, förgyllda, per st	0:30
D:o, d:o, obottnade	0:25
D:o små bottnade	0:15
D:o, d:o obottnade	0:12

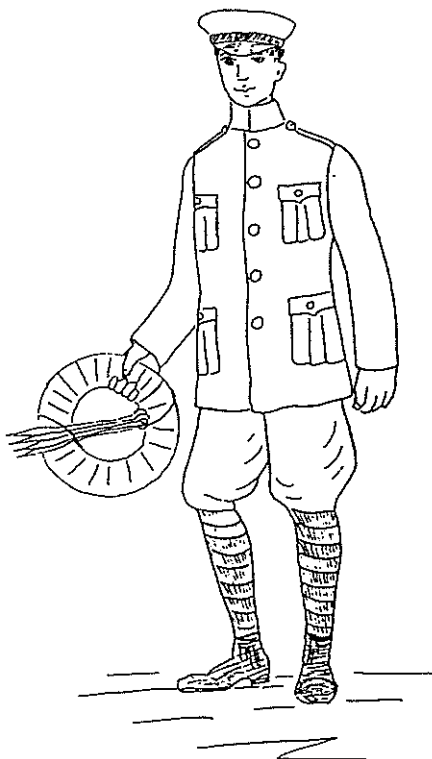
Mötet antog förslaget efter en kort diskussion *under uttalande av mötesdeltagarnas sympati därför, emedan genom en sådan åtgärd sammanhållning inom kåren borde uppstå samt uniformen borde utgöra en god föreningslänk mellan medlemmarna i lantmäteristaten.* En ändring skulle dock göras, det skulle används en nedliggande krage i stället för en uppstående.

Distriktslantmätare Gunnar Lindes förslag år 1925

Vid Sveriges lantmätareförenings möte år 1925 motionerade distriktslantmätaren Gunnar Linde i Vara om vissa ändringar och kompletteringar av lantmätarnas uniform.

Han skriver bl.a. "Den allmänna meningen inom kåren lärer vara, att uniformen har sin stora mission att fylla. Lantmätaren och yrket bliva mera kända, och en bestämd tjänstedräkt är en viss legitimation för tjänstemannen. Det torde ej vara överdrivet påstå, att uniformen medför en viss pondus, vilken ju givetvis bör kunna upprätthållas förutan, men säkerligen utebli mången gång attacker mot förrättningsmannen, just på grund av uniformen.

... Bärandet av uniform förpliktar. Kårens uppfattning i denna fråga är nu även sådan, att den tiden alltid är förbi, då man skulle kunna få se en lantmätare i uniform med civil hatt, civil kavajkostym med lantmätaremössa eller andra fantasikostymer. Ett sådant neddragande av uniformen kan givetvis endast förlöjliga bäraren av densamma."

Lantmäterielev.

Gunnar Lindes förslag till uniform för lantmäterielev

Kungl. lantmäteristyrelsens cirkulär nr 3 år 1927

Efter framställning från Sveriges lantmätareförening hemställde lantmäteristyrelsen år 1927 att Kungl. Maj:t måtte fastställa s.k. **släp-uniform** för lantmäteristatens tjänstemän. Framställningen bifölls och Kungl. lantmäteristyrelsen utfärdade den 12 oktober 1927 bestämmelser om uniformens utseende mm.

Livrocken skulle vara av mörkblått kläde eller liknande tyg med blått foder, ståndkrage, en rad av sex mörkbronserade knappar, framtill fickor med ficklock, baktill sleif med två knappar, ärmen utan uppslag, å ärmens nedre yttersta del två mindre knappar. Å vardera axeln skulle finnas en 30 mm bred träns, för överlantmätare av gulddragearbete med triangel av silver, för distriktslantmätare av svart redgarn med tre trianglar i guld, för extra lantmätare dito med två trianglar i guld. Extra lantmätare bär före avläggandet av kulturteknisk examen endast en triangel.

Kavaj av mörkblått kläde eller liknande tyg med svart foder, fällkrage, dubbla slag och två rader knappar. Härtill begagnas väst med en rad knappar.

Långbyxor av mörkblått kläde eller liknande tyg, samt, där så fanns lämpligt s.k. spetsbyxor, till vilka användes höga stövlar, snörskor eller annan fotbeklädnad med damasker eller benlindor i byxornas färg.

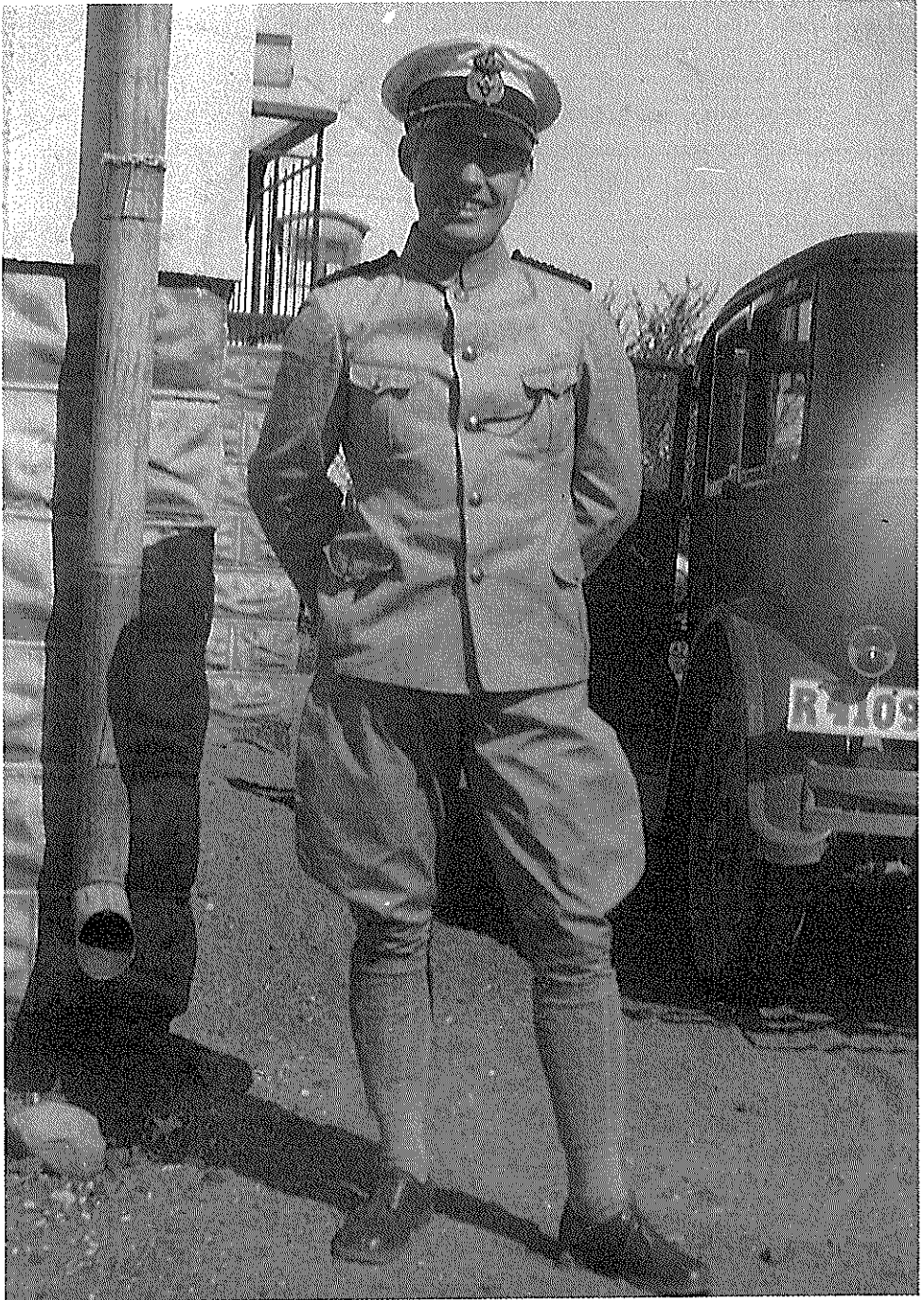
Uniformen fick även sys i grågrön eller brungrön khaki med bälgfickor.

Mössa med stor rund kulle med huvudband av svart räfflat siden. Framtill fästes ett i guld broderat märke med kunglig krona, svart lackerad skärm med käkrem av gulddragearbete. Vintertid fick man bära svart pälsmössa, sommartiden fick mössans blå kläde utbytas mot vitt tyg.

Till uniformen kunde bäras kappa, som vintertid kunde förses med pälsfoder och svart pälskrage.

Tillåtet var även vit livrock, vit väst, vita långbyxor och livpäls av arméns modell.

- Lantmätarnas uniform -

Distriktslantmätare Herbert Berg, Kungsbacka, i sommaruniform
(Lantmäterimuseets bildarkiv)

Lantmätarn

Lantmätarn mäter landet,
hans vandel är oförvitlig.
Men tyvärr har han inga benlindor mer,
därför tycks han mig opålitlig.
Benlindor, lärde jag mig som barn,
hör samman med lantmätarkallet.

Kan han verkligen mäta landet i dag,
jag betvivlar att så är faller.
Han kikar i märkliga instrument,
men hans byxor är icke korta.
Och emedan han inga benlindor bär
är auktoriteten borta.

H

Dagsvers av Alf Henriksson i DN

Lantmätarnas utrustning

Den mätutrustning som våra kollegor i äldre tider arbetade med bestod av ett mätbord, även kallad lantmätartavla, med stativ. För att hålla mätbordet plant fanns ett vattenpass, vanligen dosvattenpass. Till utrustningen hörde även en kompass och en diopterlinjal med ingraverad skalstock. Längder mättes med mätkedja, s.k. lantmätarkedja, som oftast var 25 alnar lång och bestod av $\frac{1}{2}$ aln långa länkar. För att mäta räta vinklar användes en s.k. korstavla.

Kartläggning av ett område gick till så att man ställde upp mätbordet över utgångspunkten för mätningen och ritade in norrpilen med hjälp av kompassen. Detaljpunkter kunde mätas in genom att syfta in en punkt med diopterlinjalen och mäta avståndet med hjälp av mätkedjan. För punkter på längre avstånd kunde man fastställa läget genom avskärning. På mätbladet ritande man in då riktningen till punkten. När man sedan ställde upp på nästa mätstation syftade man in samma detaljpunkt igen och ritade in riktningen. Punktens läge var då där linjerna skar varandra.

Omkring sekelskiftet kom de s.k. distanstuberna, där avståndet kunde avläsas på en graderad stång. Instrumentet korrigerade även för lutande längder.

Förrättningsmätningar skedde oftast genom mätning från stomlinjer, dvs man stakade upp en baslinje och mätte in detaljerna vinkelrätt från denna linje. Mätinstrumentet var då vanligtvis ett vinkelprisma.

På 1920-talet kom den nya mättningsförordningen och det blev därefter allt vanligare att de inmätta punkterna koordinatbestämdes. Man använde sig i allt större utsträckning av graderade vinkelmättningsinstrument som teodolit och takymeter. Avstånd mättes med mätband av stål.

På 1960-talet kom de elektroniska avståndsmättningsinstrumenten, bla Geodimeter och Distomat. I och med datorernas intåg kom även vinkelmätningen att förenklas genom automatisk registrering och lagring av mätdata. Numera är vinkel- och avståndsmättningsinstrument sammanbyggda i s.k. totalstationer. Lägesbestämning kan idag ske med hjälp av mätning mot satelliter, s.k. GPS-mätning.

Vi har under det senaste årtiondet upplevt en radikal förändring i sättet att arbeta med mätningar, beräkningar och kartframställning.

Beräkningshjälpmedel

Beräkningar gjordes i äldre tider för hand med hjälp av tabellverk. Mechaniska räknehjälpmedel kom i form av handdrivna s k räknesnurror. På 1960-talet kom elektroniska räknare och s.k. programmerbara räknedosor. Beräkningsarbetet sker numera nästan helt med hjälp av datorer.

Arealuträkning

En stor del av lantmätarnas tid gick i äldre tider åt till att göra arealberäkningar på kartorna i samband med skiften och andra delningar. Enklaste metoden var att dela upp ägofiguerna i trianglar och räkna ut arealen. Man använde sig även av s.k. rutpoletter som bestod av graveerade glasplattor. Genom att räkna antalet rutor som ägofiguuren upptog kunde man beräkna arealen.

Vid skiftesverksamheten fanns det behov av att samtidigt som man gjorde arealberäkningen även räkna ut summan. Det tillkom därför flera hjälpmedel, t ex polett-cirklar och s.k. kärror. Förste lantmätaren i Norrbotten, Carl Axel Sjöberg, konstruerade år 1872 en s.k. "Linjeflyttare".

Man använde även planimetrar av olika slag. Genom att föra ett mätmarke runt ägofiguuren kunde man på ett räkneverk avläsa arealen.

Ritutrustning

Sedan koordinatmetoden började användas konstruerades kartorna med hjälp av rutnätsplåt, passare och skala. Man hade även koordinatografer, både rätvinkliga och polära. Tuschritning skedde med hjälp av dragstift. Textning gjordes för hand och senare med hjälp av mallar.

I dag konstrueras nästan alla kartor i det digitala systemet och ritas ut med hjälp av plotter, laserskrivare eller annan lättillgänglig utrustning.

Ända in på 1960-talet var det vanligt att lantmäteriförrättningar hölls ute hos sakägarna. Som syns på bilden från Kiruna hade lantmätaren och ingenjören en mängd utrustning med sig, bl.a. teodolit och stativ, mätbord, stakkäppar, avvägningsinstrument och avvägningsstång, mätband, räknesnurra, skrivmaskin, kartor och skrivmaterial, protokoll och lagbok mm.

- Lantmätarnas utrustning -

På följande sidor visas bl a ett fotografi från Kiruna lantmåteridistrikt, beskrivningen till förstelantmätaren C A Sjöbergs linjeflyttare, några annonser om mätinstrument och annan utrustning från åren 1911-12 samt prislista från omkr. 1900 på "Blanketter för Herrar Landtmätare"

Mätningstekniker Axel Ivan Hassellund och lantmätare Elis Rydström och i Kiruna före avresa till ett förrättningsställe omkr år 1951-52

BESKRIFNING

öfver ett landtmäterinstrument, som undertecknad 1872 konstruerat och kallat **Linieflyttaren**, hvilket är afsedt att snabbt och säkert flytta skifteslinier vid delningar på sin rätta plats, isynnerhet parallelt med sin förra uppdragna riktning.

Beståndsdelar.

Instrumentet består af en utaf hårdt trä förfärdigad, betsad låda, som på sin öfre sida har en längsgående smal öppning, uti hvilken synes en graderad pappersremsa, hvilken är upplindad på två trüvalsar och kan genom messingshandtag på instrumentets båda ändar med lätthet framvridas eller upprullas åt båda sidor. På lådans framsida (= den som vid begagnandet vändes från personen) finnes en löpare af messing med en diopter för syftning och en visare, som sträcker sig fram till den på lådans ofvansida befintliga öppningen och dervarande pappersremsa. Denna pappersremsa är från sin öfre sida graderad sålunda: att gradtalet synes längst till venster och börjar detta med 1 sedan $1_{,1}$, $1_{,2}$, $1_{,3}$, $1_{,4}$ o. s. v. med ett ord: alla förekommande grader med hvar sin motsvarande skala. Nedanföre dessa *gradskalor*, hvilka efter gradtalet utmärkas med bokstäfverna *gr.*, finnas andra skalor (= *meterskalor*) hvilka å venstra sidan äro försedda med siffror och bokstafven *m.* (= meter), utvisande dessa *meterskalor* arealer med konstant liniebredd från $\frac{1}{2}$ till och med 10 meter för hvarje mellanliggande $\frac{1}{4}$ -dels meter, från 10 till och med 20 meter för hvarje $\frac{1}{2}$ meter samt från 20 till och med 25 meter för hvarje hel meter. *Obs.* Alla siffror å *gradskalornas* indelningar beteckna *uppskattade meter* och siffrorna å *meterskalornas delstreck* utmärka *ar*.

Användningssätt.

Linieflyttaren användes på följande sätt: Sedan ett område för ett skifte är begränsadt med en efter ögonmått och ungefärlig uppskattning uppdragen linie och det vid den exakta uträkningen visar sig (som väl vanligast eger rum), att uppskattningsinnehållet är för stort eller för litet, så framvrides på instrumentet den graderade pappersremsan samt inställes på en af de *grader* hvilka finnas på de af kartans egofigurer, hvilka skäras af den å kartan uppdragna skifteslinien. Löparen, som med dioptern, sedan den derå befintliga knifven blifvit vriden lodrät med sin hvassa kant, inställes å gradkolumnens nollpunkt (vid venstra sidan), föres derefter längs skifteslinien från venster till höger öfver egofiguren så långt den skäres af denna linie, hvarefter den uppskattade längden afläses i *meter* och antecknas. På samma sätt förfäres med alla öfriga egofigurer, som skäras af den ifrågavarande skifteslinien, dervid alltid tillses att den rätta graden inställes och afläsningen noggrannt efterses och antecknas. För alla egofigurer med *samma* grad kan naturligtvis dioptern föras fortfarande från figurernas venstra till högra sidan å den skärande skifteslinien utan att dioptern för hvarje gång inställes på nollpunkten och verkställes afläsningen först sedan alla sådana med lika grad försedde egofigurer äro genomgångna. Alla uppskattade längder hopsummeras och summan (i meter) divideras å *skillnaden* mellan det önskade uppskattningsinnehållet för skiftet eller området ifråga och det först erhållna felaktiga uppskattningsinnehållet, då till qvot erhålles, i meter eller dekar deraf, ett tal, hvilket utvisar bredden på det område, som linien skall flyttas parallelt med sin förra riktning. Derefter framvrides den graderade pappersremsan till dess att denna qvots *närmaste* tal å *meterskalornas* venstra sida framkommer, hvarefter dioptern, inställd på nollpunkten, föres efter den berörda skifteslinien från hvarje egofigurs venstra till dess högra sida och verkställes afläsningen för hvarje egofigur i *ar* och *quadratmeter* eller den areal, som uppkommer af den längd, som dioptern

tillryggslägger, multiplicerad med den erhållna liniebredden. Sedan på vanligt sätt uppskattning af dessa arealer verkställets, hopsummeras denna uppskattning och erhålles då i det allra närmaste eller så noga som är praktiskt behöfligt den uppskattade skillnaden, som skall frångas eller tilläggas förut beräknade skiftet.

Om skifteslinien ej skall flyttas parallelt med sin förra riktning är det alltid af nytta att fort och säkert få veta den flyttbara liniens uppskattade längd.

De graderade skalorna äro beräknade för åkerskalan, men operationen med instrumentet är i *alla* afseenden lika för hvilken af landtmäteriskalorna som helst, endast med den skillnad, att man ihogkommer, då den erhållna bredden, som på *instrumentet* dock alltid beräknas såsom vore det åkerskalan, skall afsättas å *kartan*, att denna bredd utsättes dubbelt så stor för tomtskalan och hälften så stor för skogsskalan, utan att någon som helst annan åtgärd är behöflig. Bevis för att resultatet blir riktigt vid sådant förfarande, torde vara öfverflödigt att förete här i denna beskrifning. Instrumentets användning är derigenom mångsidigare. — Om *gradskalan* 1 inställes å instrumentet kan det beqvämt användas att uttaga *skiftesliniers* längd i åkerskalan eller med *gradskalan* 2 i tomtskalan.

Fördelar.

Instrumentet, som är ytterst enkelt och lättskött, arbetar, tillfölje af den graderade pappersremans och instrumentets öfriga delars noggrannhet, med nödig skärpa och med *synnerlig tidsbesparing*. Dessa fördelar äro nemligen, att vid linieflyttningar under delningsarbetet uppmätning med passare och skala af skiftesliniens längd för hvarje egofigur samt dessa olika längders uppskattning enligt hvarje egofigurs gradtal undvikas och i stället afläses omedelbart den *uppskattade* längden för hvarje egofigur; äfvenledes erhålles, sedan bredden af den parallela linieflyttningen blifvit känd, arealerna för hvarje egofigur omedelbart genom instrumentet från $\frac{1}{2}$ till och med 10 meter för hvarje mellanliggande bredd af $\frac{1}{4}$ meter, från 10 till och med 20 meter för hvarje $\frac{1}{2}$ meter och från 20 till och med 25 meter för hvarje hel meter, utan att pollett eller annat uträkningsinstrument behöfver användas eller att multiplikation af liniebredden med hvarje längd, som skifteslinien skär öfver egofigurerna, verkställes.

Pris m. m.

Oaktadt den dyrbara gravyren af pappersremans, säljes ofvanberörde instrument, linieflyttaren, som tillverkas af förra Kommissionslandtmätaren och Kartografen J. P. Ljungström, hvilkens uppfinningar och konstruktioner af landtmäteri- och andra dylika instrument äro fördelaktigt kända, till ett pris af 25 kronor stycket, hvartill kommer ersättning för porto och emballage, högst 1 krona. Instrumentet är inlagdt i en betsad trälåda och requisition kan ske helst direkt hos ofvan omnämnde Ljungström, hvilkens adress är Grefsgatan 14 B, Stockholm, N., samt sändes linieflyttaren mot postefterkräf.

Luleå den 25 Februari 1891.

C. A. Sjöberg,

t. f. Förstelandtmätare i Norrbottens län.

Anmodade att afgifva yttrande öfver en af t. f. Förstelandtmätaren Herr C. A. Sjöberg konstruerad s. k. linieflyttare, afsedd att begagnas vid egodelningar: få vi härmed inryga att instrumentet befinnes vara mycket tidsbesparande, lätt handterligt, samt skalorna med utmärkt precision graderade, med anledning hvaraf det billa instrumentet på det billigaste rekommenderas. Luleå den 26 Februari 1891.

F. H. Grafström,
f. d. Förstelandtmätare.

H. W. Boström,
Afvittningsstyresman.

Z. E. Wallmark,
Major, Kommissionslandtmätare.

Herrar
LANDTMÄTARES UPPMÄRKSAMHET

fästes härmed på undertecknades rikt sorterade afdelning af blanketter för landtmätare. Katalog upptagande samtliga blanketter sändes på begäran. ✂ ✂ ✂ ✂

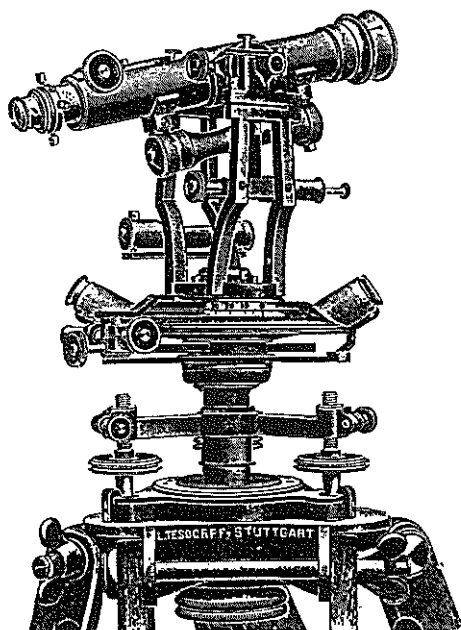
TULLBERGS BOKKARTONGER,
pärmar och portföljer rekommenderas till förvaring af papper och handlingar. ✂ ✂ ✂ ✂ ✂ ✂ ✂ ✂
Praktiska - Hållbara - Eleganta.

AKTIEBOLAGET HASSE W. TULLBERG
STOCKHOLM.

Axel Ljungströms Fabriks A-B.

RIKS TEL. 20 15 STOCKHOLM ALLM. TEL 7043

Fabrik: 10 SIBYLLEG. Försäljningslokal: 20 KUNGSTRÄDGÅRDSG.

Representant för F. SARTORIUS, Göttingen.
Militärtekniskt ombud för CARL ZEISS, Jena.

Prisbelönt med högsta utmärkelser:

STOCKHOLM 1866	STOCKHOLM 1886
GÖTEBORG 1871	STOCKHOLM 1897
PARIS 1875	PARIS 1900
PHILADELPHIA 1876	GÄFLE 1901
PARIS 1878	NORRKÖPING 1906

Tillverkare och försäljare:

Alla slags matematiska och geodetiska instrument, såsom:

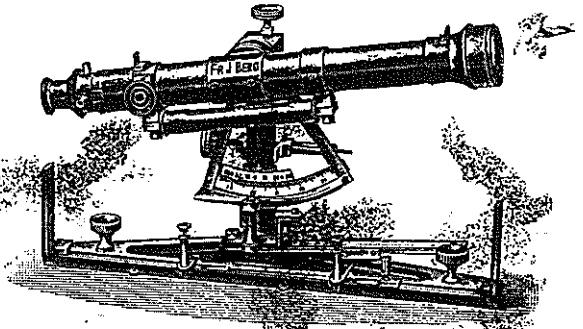
Teodoliter, jämte alla för triangelmätning behöfliga instrument. Distans-tuber, avvägningsinstrument, mätbord-stativ, kompasser, alla slags längdmått, avvägningsstänger, planimetrar, transportörer, ritmateriel, ställinjalor, kikare m. m.

REPARATIONER UTFÖRAS - MODERATA PRISER - LIBERALA BETALNINGSVILLKÖR - BEGÅR PRISKURANT!
GYNNA SVENSK INDUSTRI!
KÖP SVENSKA VAROR!

TELEGRAMADRESS:

GEODESI

ALLM. TELEFON 53 23
RIKSTELEFON 86 20

Fr. J. Berg

Fabrik för Geodetiska Instrumenter

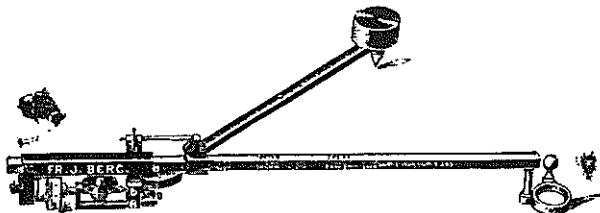
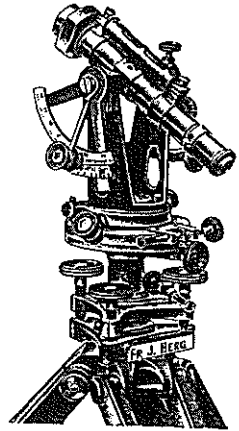
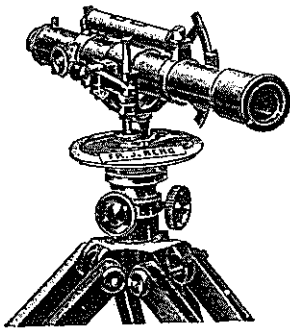
Kammakaregatan 19 - STOCKHOLM 1

(hörnnet af Drottninggatan) förut Drottninggatan 76

Landtmäterinstrument
af alla slag:

Teodoliter,
Afvägningsstuber,
Afvägningsdioptrar,
Afvägningsspeglar,
Afvägningsstänger,
Distanstuber, Tublinialer,
Diopterlinialer,
Kompasser,
Dösvattenpasser,
Mätbordsstativer,
Mätkedjor, -linor, etc.,
Karttransportörer,
Kartytmätare,
Vinkeltrummor,
Vinkelspeglar,

Vinkelprismor, Cirkelbestick, Skålor, Linialer, Trädhöjdmätare.

GRUNDAD 1819.

KERN & C:o

HÖGSTA UT-
MÄRKELSE vid
24 utställningar.

Telegrafadress:
KERN-AARAU

- AARAU -

STORA PRISET
Paris 1889.
Milano 1906.

ABC Code 5:th
Edition.

SCHWEIZ.

2 STORA PRIS
Turin 1911.

*Universal-
instrument*

*Mikroskop-
teodoliter*

Nonleteodoliter

Takymetrar

Transiter

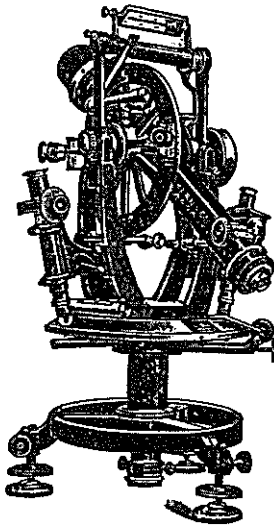
*Rese- och bergs-
teodoliter*

*Själfreducerande
takymetrar*

Sanguet-Kern

&

Balu-Kern

*Mätbord &
Kippregler*

*Nivellerings-
instrument*

(enkla o. m. dela.-cirkel)

*Precisions-Nivel-
leringsinstrument*

*Fick-Nivellerings-
instrument*

*Precisions-afväg-
ningsstänger*

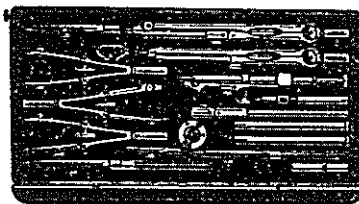
Topografiska

räkneskifvor

Wild-Kern

**GENOM VÅRA AUTOMATISKA CIRKELDELNINGSMASKINER
ÄRO VI I STÅND ATT GARANTERA HÖGSTA, AF INGEN
HITTILLS UPPNÅDDA PRECISION I DELNINGAR.**

*Vinkelspeglar
&
Prismor
Korstafflor
Mätband*

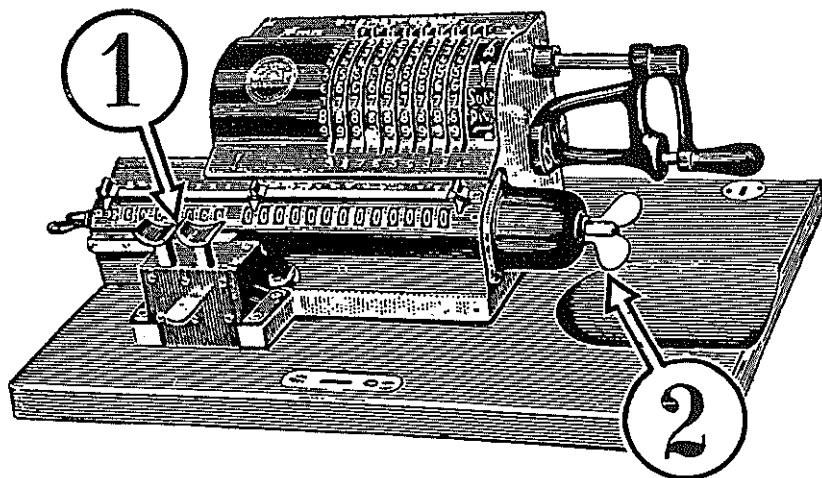
*Planimetrar
Takymetro-
grafer
Enkla & alldad-
försedda
Gradskifvor*

Fabriksmärke.

*Prima schweiziska preci-
-- sions-cirkelestick --
»ORIGINAL-KERN»*

Illustrerad
katalog
gratis och
franko.

TVÅ VIKTIGA NYHETER

för underlättande af Edert räknearbete uppvisar
den nya modellen af

“ORIGINAL-ODHNER“ RÄKNEMASKINEN

nämligen:

- 1:o den automatiska vagnförflyttningen och
- 2:o den ögonblickliga nollstängningsmekanismen

Dessa två

viktiga nyheter göra “Original-Odhner“ till en
verkligen automatiskt arbetande räknemaskin.

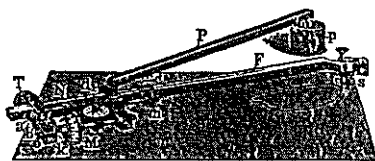
“Original-Odhner“ tillverkas af *svenskt material*,
är solidast och enklast, har den lättaste och tystaste gången af
alla räknemaskiner.

Begär närmare upplysningar, prospekt och profmaskin från

A.-B. HADAR SCHMIDT,

Vasagatan 40, STOCKHOLM.

Allm. telefon 183 94
Riks ” 183 07

MATEMATISKT-MEKANISKT INSTITUT

**A. OTT, KEMPTEN,
BAYERN.**

Specialfirma för

POLARPLANIMETRAR

och

PRECISIONSPANTOGRAFER

PRECISIONSINSTRUMENTEN från OTT

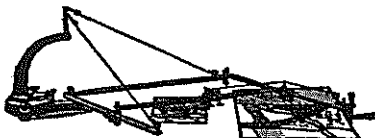
åtnjuta det högsta anseende.

Kejsrerliga ryska mättningsstyrelsen har efter omsorgsfulla prof under de senaste åren inköpt

4.000

af OTT'S KOMPENSATIONSPLANIMETRAR.

Gratis sändes katalog och rikhaltig broschyr öfver planimetrar.

- Lantmätarnas utrustning -

PRISUPPGIFT

Å BLANKETTER FÖR HERRAR LANDTMÄTARE

FRÅN

LEO RUTHS BOKTRYCKERI I LULEÅ.

Bl. Nr			
	Tryckta å Bikupan Nr 1		
	å 2 kr. pr bok.		
1 c	Ägo- och delningsbeskrifning, rubrikark.		
1 d	Innerark till d.o.		
2 c	Hälförteckning, rubrikark.		
2 d	Innerark till d.o.		
3 c	Beskrifning öfver ägostyckning, rubrikark.		
3 d	Innerark till d.o.		
4 a	Sammandrag af delningsbeskrifning eller hälfteförteckning.		
5 c	Arfvodesräkning för laga skiften, hemmanskytningar m. m. å 2: 50 pr bok.		
	Tryckta å Lessebo Triangelpapper		
	å 20 öre pr ex.		
7 a	Trespalfiga publika renovationsblanketter, rubrikark.		
7 b	D:o d.o. innerark.		
7 c	D:o d.o. sammandrag.		
11 a	Karta öfver ägostyckningar (med rubriken å höjden af areal).		
11 b	D:o " " bredden " "		
12 a	D:o " hemmanskytningar " " " " "		
12 b	D:o " " höjden " " (utan linjeram).		
	Tryckta å prima Skriftpapper		
	å 1: 50 pr bok.		
1 a	Ägo- och delningsbeskrifning, rubrikark.		
1 b	Innerark till d.o.		
1 c	Ägo- och delningsbeskrifning med äng- och odlingsmark i en kolumn, rubrikark.		
1 d	Innerark till d.o.		
2 a	Hälfteförteckning, rubrikark.		
2 b	Innerark till d.o.		
3 a	Beskrifning öfver ägostyckning, rubrikark.		
3 b	Innerark till d.o.		
4	Sammandrag af delningsbeskrifning eller hälfteförteckning.		
13 a	Sammarisk berättning och fördelning, rubrikark.		
13 b	Innerark till d.o.		
14 a	Delningsbladlar.		
17 a	Västerlagsinstrument öfver utflyttningskostnader, rubrikark.		
17 b	Innerark till d.o.		
18 a	Odlingskvidder, själfkontrollerande, rubrikark.		
18 b	Innerark till d.o.		
18 c	Beräkning af ersättning för odlingskostnader.		
18 d	Innerark till d.o.		
5 a	Arfvodesräkning med text å 1: 50 pr bok		
5 b	D:o för laga skiften, hemmanskytningar m. m.	å 2 kr. "	
6	D:o " ägostyckningar	" 4 " "	100 st.
6 b	Godemansräkning	" 4 " "	"
8	Kvitfensar å landmätarförvode, perfor. och häfl., med 100 i hvarje	" 1 " "	häfte
9	Reversal till konceptkarter och handlingar	" 3 " "	100 st.
10	D:o " publik renovation	" 3 " "	100 "
15 a	Kungörelser för laga sammanträdet med afverkningförbud	" 3 " "	100 "
15 b	D:o " 1:sta d:o utan d.o.	" 3 " "	100 "
15 c	D:o " senare sammanträden	" 3 " "	100 "
19 a	Kallelsebreff till skiftesgodemän	" 3 " "	100 "
19 b	D:o	" 3 " "	100 "
19 c	Kallelse till god man (å tjänstebrefkort) (Hvar rekvisition till postkontoret i Luleå)	" 3 " "	100 "
19 d	D:o " delägare " d:o (för bifoga)	" 3 " "	100 "
23	Dagbok	" 2 " "	bok.
24 a	Arbetsförteckning, rubrikark med tryckt text	" 2 " "	"
24 b	D:o innerark till d.o.	" 2 " "	"
24 c	D:o rubrikark utan tryckt text	" 1: 75 " "	"
24 d	D:o innerark till d.o.	" 1: 75 " "	"
25 a	Sammandrag af årsredogörelser (= 2 helark)	" 0: 20 " "	ex.
25 c	Tabell öfver allmänna skiftesverkets ställning	" 0: 10 " "	"
26 b	Diarium öfver förordnanden till förvaltningar, innerark	" 2 kr. "	bok
16 a	Kuvert till Kungörelser, oktaviöformt, bruna, starka	å 1 kr. pr 100 st.	
16 b	D:o Handlingar, folioöformt,	" 4 " " "	100 st.
20	Onslag för diverse handlingar med delvis tryckt text, å gull, glättadt pärmpapper	å 10 öre pr ex.	
21	D:o till Årsredogörelser, tryckta å blått gt. pärmpapper	" 10 " "	"
26 a	D:o till Diarium öfver förordnanden till förvaltningar tryckta å gull glättadt pärmpapper	" 10 " "	"
27	Mitt resgods, förteckning öfver hvad en landmätare bör hafva med sig på förutningar (tryckta å kartong i breff-kortöform)	" 25 " "	"

Vid rekvisition uppgående till 20 kr. lämnas blanketterna fraktfria.

Mina 18 norrbottniska år

Wolfgang Hertting, f 1912

Bakgrunden

Örebro var min barndoms stad. Efter studentexamen 1930 blev jag samma sommar antagen till lantmäterielev. Min far var lärare och bondson från västgötaslätten, min mor köpmansdotter från Dresden, invandrad i tjugoårsåldern. I familjen var vi naturintresserade. Fastän lantmätaryrket var obekant för mig tycktes det värt att pröva.

Med en slutrusch sista gymnasieåret slapp jag in på studentbetygen och kom med i den sista kull som utbildades vid Lantmäteriundervisningen i Stockholm, en liten högskola som under min tid där anslöts administrativt till den nya lantmäterilinjen vid KTH. Efter 15 månaders praktik i Nora och Örebro följde en tvåårig geodetisk-rättslig kurs som ledde till lantmäterieexamen. Som extra lantmätare förordnades man för praktisk tjänst på lantmäteridistrikt ett eller annat år. Sen kom ytterligare ett läsår som gav s.k. kulturteknisk examen. Det var en utbildning som passade utmärkt för det dåtida ändamålet att göra oss till kompetenta förrättningslantmätare.

Norrbotten 1933-1939

När jag blev extra lantmätare 1933 hade Lantmäteristyrelsen (LMS) bestämt att Norrbottens län skulle få en kraftig förstärkning av unga krafter. Fem av oss 18 nyexaminerade skulle dit upp. Jag hade dittills inte varit norr om Dalälven, det lockade att få möta något nytt. Alltså blev det Norrbotten.

Bland oss fem fanns lulebon Torsten Sander som förblev Norrbotten trogen under många år. En annan var Sven Gottne Möller som kom till Vittangi och i framtiden skulle bli en föregångsman och visionär inom fotogrammetrin i lantmäteriet. I vår kurs fanns också Helmer Wallner, en av huvudmännen för fastighetsbildningslagen och fastighetsdatareformen. Han kom 1933 inte längre norrut än till Dalarna.

Mitt förordnande gällde Bränna distrikt (Överkalix och Töre socknar) parallellt med Gällivare distrikt. Efter en träff i Stockholm med chefen för Bränna distrikt Nils Lindberg visste jag var jag skulle börja och vad jag skulle ta itu med.

Vi var fyra som gjorde sällskap på tåget mot Boden. Vi for så var och en till sitt. Ensam åkte jag med den gula postdiligensen uppför Kalix älvdal via Överkalix kyrkby till min första arbetsplats, skogsbyn Naisjärv någon halvmil under polcirkeln. Uppgiften var att kartlägga ett större hemman som skulle skiftas.

Det var bara att sätta igång med fältarbetena och klara sig på egen hand. Lindberg träffade jag inte i länet förrän vid ett senare besök i Luleå. I stort sett blev jag fullt självständig i arbetet från början. Efter Naisjärv följde liknande arbeten i andra byar.

Den första sommaren blev kämpig. Allt var ju nytt som ramlade över mig: bymiljön, folket, dialekten, naturen och arbetsvillkoren. Det gällde att gaska upp sig och verka lite äldre och söka ge intryck att alla uppdykande yrkesproblem var gamla bekanta.

Sommaren blev torr och ovanligt varm, uppåt 30 grader tidvis. Myggen var där, beckolja måste fram. Bromsen härjade svårt i skogarna, ordentligt skydd krävdes, myrarna var många och tunga och delvis vanskliga att klafsa över. Nytt var också de ljusa nätterna, de vida ytorna och stora gångavstånden. Sammantaget blev den första tiden en verklig pers, en eklut. Men den gav erfarenheter. Lyckligtvis kom andhämtningspauser i form av tjänstebesök i Luleå och lite fritid. Man träffade kurskamrater och andra, utbytte erfarenheter och fick tips.

Så fortsatte jag att kуска praktiskt taget i ett kör från by till by till dess jag började värnpliktstjänst i Boden en bit in i oktober. Min enda fasta punkt var Gästis i Överkalix där jag parkerat min stora plåtkoffert.

Nästa sommar ägnades mest åt Gällivare distrikt. Nu hade jag köpt min första bil. Det gick fint att ta sig fram på vägarna som dock på den tiden ännu var skäligen usla. Med bilen kunde jag också anställa en praktikant.

Efter kulturen vände jag åter mot Norrbotten våren 1935 och bosatte mig i Kalix, anställd på Kalix distrikt parallellt med Bränna. Verksamheten följde samma linjer som tidigare, med den skillnaden att LMS efter ett år gav mig ökade befogenheter och förordnanden som förrättningsman. Dominerande var alltså laga skiften enligt 1928 års jorddelningslag med syfte att lösa upp ägogemenskapen mellan ägarna av samägda hemman. Vid 30-talets ingång levde ännu nästan halva befolkningen i länet av jordbruk med binärningar. Nybyggarepoken fortsatte och därmed klyvning av hemman. Med skiftena följde omfattande nyodling. Först omkring 1950 upphörde den sortens expansion och ersattes av s.k. yttre rationalisering.

Distriktaren i Kalix hette Erik Andersson, allmänt kallad Kirre. En bra karl var han, hederlig och godhjärtad men med lite vidlyftiga dryckesvanor. Robust och garvad i yrket var hans mätningstekniker Fritiof Nilsson. Båda kom jag i mycket god kontakt med.

Lantmätarna var ju på den tiden delvis egna företagare och fick själva bekosta vad de behövde. Min tidiga mätutrustning var enkel. Tyngdpunkten låg i måttband, vinkelprisma, kompass och distanstub med tillbehör. Linjestakar höggs i skogen. Mättekniken i glesbygd var också enkel med uppstakade stomlinjenät och s.k. paralleller. Undan för undan fick jag råd att köpa mera, t.ex. teodolit.

Inkomstsidan var stundom bekymmersam, men i stort sett var vi norrbottningar nog förhållandevis gynnade, beroende på lantmäteritaxans konstruktion. Långvariga fältarbeten och obeskattade traktamenten gjorde sitt till. Efter några års tjänst fick vi extra lantmätare därtill statliga arvoden.

I Kalix var det anrika hotell Gästis en naturlig samlingsplats för oss ungarlar, för den delen också ungmör. Där åt man, där träffades man och där festades det stundom. En tidigare matgäst var Allan Nordenstam när han var notarie vid domsagan; jag träffade honom första gången 1933. Här mötte han sin blivande fru Elma Lantz, lulefödd. Sen kom jag och fann min livskamrat, luleflickan Greta Ericson som var anställd på domarkansliet. Under beredskapstiden kom så Börje Lundgren, byråchef vid 1948 års omorganisation, och Lars Öjborn som slog sig samman med Gunilla Ruhlin, dotter i huset. Ett unikt sammanträffande är att hotellet som matgäster under skilda tider såg tre lantmätare, Nordenstam, Lundgren och Öjborn, som alla blev först administrativ byråchef och därefter generaldirektör i LMS (eller tf.gd). Nu är Gästis sedan länge borta.

Åren i Norrbotten hade gett erfarenheter både i tekniskt arbete och i hanteringen av större förrättningar. Därtill god kännedom om landsbygden och den framtidstro som trots kärva villkor rädde hos de duktiga hemmans söner och andra som etablerade jordbruk, byggde nytt och odlade upp. Ute i bygderna hade jag mött många gestalter med personlighet och resning, även i avlägsna, ensliga byar. Det jag upplevt under dessa tidiga lantmätår kom i mångt och mycket att präglade min syn på tillvaron.

Men nu dags att sikta mot nya arbetsuppgifter. Det var med vemod jag våren 1939 tog avsked av Norrbotten där jag varit med om så mycket nytt och fått uppleva det okonstlade kamratskap som rädde i

Kalix. - Vid denna tid räknade jag inte med att återvända till Norrbotten i yrket.

Mellanåren 1939-1951

Tranås distrikt blev nästa arbetsplats, ett helt annat lantmäteri i småskaligt landskap och en ganska liten stad. Intressant och givande.

Snart bröt andra världskriget ut. Jag kallades in till beredskapstjänst i Boden i början av december 1939 och blev kvar till i mitten av juli 1940. De månaderna kan räknas in i mina norrbottniska år. Jag placerades vid Fortifikationsstabens och sysslade hela tiden med markfrågor i samband med den yttre försvarsgördel kring Bodens fästning som byggdes ut i hård takt.

Efter ytterligare 8 månader i Tranås placerades jag hos LMS, administrativa byrån, och fick som amanuens och byråingenjör under tre år lära känna detta gamla ämbetsverk som residerade i det åldriga huset vid Kungsträdgården. Och lära känna de gamla herrarna i huset, främst chefen Harald Malmberg, generaldirektör med stort G (en av de 20 som då fanns i landet) och byråchefen Axel Sandberg, båda män med stor makt och pondus. Jag fick en slitsam tid men ytterst omväxlande och lärorik.

Våren 1948 blev Göteborg nästa station för mig, nu som självständig s.k. förfogandelantmätare med verksamhet i storstadsregion. Vid omorganisationen och förstatligandet 1948 sökte jag mig till Skaraborgs län för att få erfarenheter av landsbygd och komma närmare släktgården på slätten. Men jag stannade knappt ett år i länet, ett eget distrikt ville man ju ha och Säffle dök upp.

Vi var nu en familj med tre barn. I Säffle hade vi tänkt stanna längre än det blev. Det var ett bra distrikt med bygder av växlande slag. Under åren där började jag mina aktiviteter med utredningar. Några hanns med.

Norrbotten igen, 1951-1964

En dag i mars 1951 ringde Allan Nordenstam, nu verkschef, och föreslog att jag vid halvårsskiftet skulle ta över efter Torsten Sander som bitr. överlantmätare i Norrbottens län för att sedan efterträda Filip Granlund som skulle gå i pension. Torsten skulle bli överlantmätare i Umeå.

Bostadssituationen i Luleå visade sig vara eländig. Vi ville nu inte splittra familjen vilket inte hade kunnat undvikas under vad jag kallar hoppjerkatiden. På väg att tacka nej fick en av Gretas bröder rätt vad det var en trea ledig i sitt hus på Udden. Efter familjesamråd for jag till

Stockholm och accepterade tjänstebytet. Så kom det sig att vi återvände mot Norrbotten och nya tider. Strax efter midsommar rullade vår Austin iväg med familjens alla fem. Sommaren var sen och vädret bekymmersamt.

Att gå direkt från distrikt till länslantmäterier var nästan som att byta yrke. Därtill är ju länet väldigt, "en fjärdedel av kartan". Också frånsatt fjälltrakterna är milen många och miljöskillnaderna stora, ett motsättningsland. Med länet som arbetsområde blir man verkligen varse om detta. - Om mina upplevelser och de mångskiftande uppgifterna kan jag här bara ge några glimtar (om ungdomsåren har berättats utförligt i annat sammanhang).

Efter kriget 1939-1945 hade en ny tid randats i länet och utvecklingen gick raskt framåt. Den äldre generationen distriktslantmätare som fanns på 30-talet var nu borta och ersatt med nya, välutbildade krafter. Skillnaden var påtaglig för mig som sett bådadera.

Året 1948 hade medfört inte bara helförstatligande av lantmäteriet. Ny jordpolitik hade sett dagen, lantbruksnämnder hade tillkommit. Ny byggnadslag hade trätt i kraft, bostadsspolitiken reformerats, domstolar inrättats för expropriation. Anpassningen till reformerna inom dessa sektorer av samhället var ännu i första skedet när jag kom åter till länet. Många kommuner hade ännu inte byggt upp den kompetens som den nya situationen motiverade.

Detta satte sin prägel på lantmätarnas kommunala medverkan i distrikten. Cheferna gjorde betydande insatser. Arne Jäderstrand blev till gagnet en av de ledande i Kiruna. Efter honom kom Karl-Erik Truedsson. Bror Alheden ledde översiktsplaneringen i Gällivare-Malmberget. Sten Laestadius blev med tiden stark man i Arvidsjaur. Arne Sundström och efter honom Birger Simu verkade kraftfullt i Tornedalen. I Luleå gjorde Bertil Fahlén och sedan Bengt Brändström effektiva insatser. Detta för att nämna några chefer. Många resor i länet med länsarkitekt och länsbostadsdirektör gav vittnesbörd om betydelsen.

I Karesuando socken (Kiruna stad) fanns ett antal oskiftade byar, Övre och Nedre Soppero, Lannavaara, Lainio m.fl. En skiftesverksamhet sattes igång sedan Allan Nordenstam och Hans Wetterhall m.fl. varit uppe våren 1952 och överlagt med oss i länet (W. var nu överdirektör i Lantbruksstyrelsen och bas för den yttre rationaliseringen). De väldiga ytorna och låga markvärdena i dessa karga bygder krävde rationell teknik för kartläggning och gradering etc. Fotobilder, stereoinstrument och helikopter blev viktiga inslag. Henry Elmrud, Karl-Henrik

Göthner och Sten Heijer var några av de duktiga lantmätare som genomförde byskiftena. En trevlig slutvinjett på laga skiftet i Soppero var ett "lappkok" som byamännen inbjöd till 1961 när förrättningen var klar, en fest där myndighetspersoner och bybor deltog med liv och lust. Under min tid i länet på 30-talet var överlantmätare Filip Granlund i full aktion. När jag nu kom åter sysslade han huvudsakligen med kontorets ärenden som rörde fiske- och vattenrätt mm. Först Hans Wetterhall och sedan Torsten Sander hade varit bitr.överlantmätare "med fullständiga rättigheter" och haft hand om övriga sektorer. Granlund gick i pension hösten 1953, jag blev ordinarie och som biträdande utnämndes den högst kompetente Hans Torgil Sundquist, en kraftig förstärkning.

Vi var inte så många på länskontoret, knappt 20. Där fanns ankare som Gunborg Ericson, Gun Engström och Matty Borgström och så förstås trotjänarna Nils E. Nordlund och hans fru Bertha, som båda varit med sedan början av 30-talet, han som expeditionsvakt och senare kansliskrivare, hon som lokalvårdare. Det var ett nöje att få pryda först Nils och sedan Bertha med guldmedaljer för nit och redlighet i rikets tjänst.

En betydande arbetsuppgift i den löpande verksamheten på länskontoret var att granska alla inströmmande akter till förrättningar som skulle fastställas av Överlantmätaren, Ägodelningsdomare eller Ägodelningsrätt för att sedan registreras. Vid granskningen hade de jord- och planpolitiska aspekterna fått allt större betydelse efter 1948 års reformer. Förenklingar kunde genomföras succesivt. Två större projekt på kontoret bör nämnas. Det äldre kartbeståndet i arkivet - med mängder av rullade kartor - var illa åtgånget. Vi började en målmedveten restaurering med hjälp av en för ändamålet bildad arbetsgrupp med Maja Lögdahl i spetsen. Det andra projektet var att på grundval av ekonomiska kartans svartryck upprätta fastighetskartor som hölls à jour, en omfattande arbetsuppgift till gagn inte bara för länskontoret.

Verksamheten krävde mycket resande inom länet. En varierad meny: resor till sammanträden i domstolar, samrådsresor med distriktschefer, kommunföreträdare och länsorgan, resor med statsråd och andra potentater från huvudstaden o.s.v. Med egen bil körde jag i genomsnitt över 800 mil tjänsteresor om året. Härtill kom bilresor med andra plus en del resor på järnväg. Resdagarna blev många.

Landshövdingarna var betydelsefulla personer. När jag kom 1951 hade O.W.Lövgren ännu en kort tid kvar. Han hade väl gjort sina stora insatser i Kalix kommun och i riksdagen, en av tillskyndarna till järnverket i

Luleå. Nu var han gammal och märkt av sjukdom. Residenset var murrigt och nedslitet.

Efter Lövgren kom Folke Thunborg, närmast från regeringskansliet och gift med Gertrud, dotter till socialreformatorn Gustav Möller. Thunborg var iderik och initiativkraftig, entusiastisk för sin uppgift. Han satte under sin korta tid igång mycket i länet, även kulturellt. Ordnade därtill med en grundlig renovering av residenset, kostsam vilket en del lulebor förfasade sig över. Liksom när han lade bort titlarna med sin sympatiska chaufför som han kuskade länet runt med.

Folke Thunborg var en spontan människa som väckte känslor och inte kunde undgå motstånd, inte minst hos en del tjänstemän han hade att göra med, sedan också hos ledande partikamrater i länet. Själv fick jag goda kontakter med honom sen jag vid en julfest hållit ett tal på vers till damerna. Men hans landssekreterare avskydde honom och flyttade till Göteborg. Andra kontroverser fanns, förbindelserna med regeringen blev frostiga. Det finns olika versioner om vad som utlöste den slutliga krisen, jag har min. Ställd inför att övergå till en post som verkschef valde Folke Thunborg att gå sin egen väg. Han avled i maj 1957, 48 år gammal. Jordfästningen i domkyrkan var patetisk, med Tage Erlander och Gustav Möller bland talarna.

Efter turbulensen kring Thunborg kom skogsprofessorn Manfred Näslund, en framstående och erfaren vetenskapare och organisatör som närmade sig 60-årsåldern. Det blev en perfekt kontrast. Han förde vidare en del av föregångarens initiativ och arbetade målmedvetet för länets utveckling. Med honom fick jag mycket att göra, inte minst vad gäller särskilda uppdrag. Han var kvar ett par år efter det jag flyttat.

I augusti 1959 gjorde riksdagens jordbruksutskott en resa i länet och preparerades grundligt med fakta av länsexpertisen och andra. I sitt tack i ortspressen uttalade utskottsordföranden att det som gjort det starkaste intrycket var länsmyndigheternas goda samarbete. Ja, detta fick jag många erfarenheter av under mina år. Där fanns t.ex. Inge Werner och efter honom Carl-Eric Dahlgren som lantbruksdirektör, Anders Dalborg som länsarkitekt, Olle Olsson som länsbostadsdirektör, andra inte att förglömma. Och överjägmästare Fredrik Ebeling, föregångsman i fråga om skogsarbetarbyar för fastanställda i Domänverket.

Som ett sorts belägg för denna samverkan kan nämnas att en grupp byråkrater med fruar, som utvandrat från Luleå, under snart 30 år samlats från skilda håll någon gång årligen som nära vänner. Vi gör det ännu, en glesnande skara.

Samarbetet med LMS gick också för det mesta smidigt. Folk därifrån kom ofta till länet, vi besökte Stockholm, överlantmätarmöten ordnades årligen o.s.v. Allan Nordenstam övergick redan 1952 till regeringen. Tillförordnad chef blev landshövdingen i Blekinge Bertil Fallenius fram till 1956 då Nordenstam efter regeringsåren blev landshövding i Jönköping och Fallenius i Skaraborg.

Jag har livliga minnen av en häftig marsvecka 1953 då jag med Fallenius och Lars Öjborn, då byrådirektör, reste runt i länet. Tjällossningen det året kom överraskande tidigt. Vi skuttade omkring, måste ibland nästan plöja oss fram men landade till slut efter ett och annat äventyr lyckligen hos Bror Alheden i Gällivare. Med en suck av lättnad kunde jag säga adjö till stockholmarna vid tåget söderut. Men gamla Austin blev sig inte riktigt lik efter den persen.

Fallenius var också ordförande i den kommitté som konstruerade fastighetsbildningslagen, en av Helmer Wallner omvittnad effektiv ledare, bra att arbeta med.

Efter Fallenius blev Börje Lundgren ett par år tf. verkschef, sen Lars Öjborn något år, allt medan centerledaren Gunnar Hedlund bjudit på ett sällsamt mellanspel som icke fungerande chef. Till slut blev Öjborn ordinarie. Han hade växt upp i Öjebyn och hade naturligt nog en särskild känsla för Norrbotten. Han kom gärna upp då och då.

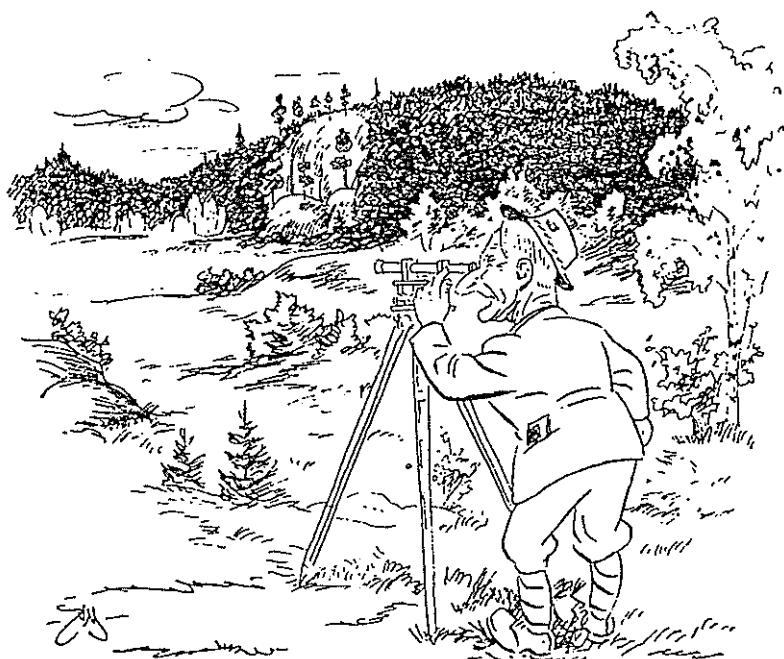
Under årens gång hade jag åtskilliga särskilda uppdrag. Några kan nämnas. Som regeringsuppdrag utredde jag 1953/54 rätten till laxfiske i Torne älvs vattensystem och hade för detta ett halvt års tjänstledighet. Expropriationstekniker var jag hela tiden. Efter Filip Granlund övertog jag funktionen som ordf. i boställsnämnderna i länets södra kontrakt och övergick 1961 till Stiftsnämnden, en tid som vice ordf. Från 1959 var jag ordf. i styrelsen för Lantbrukskemiska stationen i Luleå. Åren 1961-1963 genomförde jag med hjälp av två jägmästare en utredning om virkestransporterna i Lilla Lule älvdal och ledde sen 1963-1964 förhandlingar om nedläggning av flottningen. En rolig uppgift var att representera Länsstyrelsen i en utredning om finländska och samiska Orts- och naturnamn, detta inför den ekonomiska kartläggningen i inlandet. I gruppen ingick bland andra den vittre sameforskaren professor Israel Ruong. Mindre givande var att ställa upp som opartisk ordförande i samarbetsnämnden för de fyra kommunerna i Piteå kommunblock (1963-1964). Men detta är en annan historia. - Klart är att det inte varit möjligt att ta på sig allt detta och mer därtill utan en sådan medarbetare på länskontoret som Hans Torgil.

Efter nära tretton år som överlantmätare i Norrbotten kände jag behov att byta jobb och övertyga familjen om det lämpliga häri. Resultat: transport åter till Värmland från 1 mars 1964 för att stanna där som överlantmätare under 8 år. Med erfarenheter inte minst från arbetet under 1964 i en liten grupp som skrev Lantmäteristyrelsens yttrande över förslaget till fastighetsbildningslag kändes det lockande att pröva de därvid erövrade expertkunskaperna i fastighetsdomstol när dessa nya domstolar inrättades 1972. Som fastighetsråd i Göteborg gjorde jag mina sista tjänsteår och gick i pension 1978.

"allt medan centerledaren Gunnar Hedlund bjudit på ett sällsamt mellanspel som icke fungerande chef."

Nils Melanders teckning år 1957 av generaldirektörerna Sam Norup, Lantbruksstyrelsen (1957-62), och Gunnar Hedlund, Lantmäteristyrelsen (1958-59). Teckningen var avsedd att ingå som nyårsteckning i Svenska Dagbladet, men fick ej plats. Gåva till lantmäteriföreningen av Sten Heijer 1992

LANTMÄTARLÅT

Tänk att få i skogen vandra
långt från larm och split och kiv,
ifrån folk som blott vill klandra
andra i offentligt liv!
Aldrig illa
träter man;
lugnt och stilla
mäter man.
Vara snälla mot varandra
borde bli vår nya giv.

I anledning av hr Hedlunds nya befattning.

Tänk att få ett verk i gåva
och bli högste direktör!
Si, det är minsann en håva
till att vara tacksam för.
Är man trägen
vinner man;
rätta vägen
finner man.
Här ska mätas, vill jag lova!
Visa bara hur man gör.

KAJENN

Att vara bolagslantmätare i ett gruvföretag

Tord Rönnqvist, f 1930

Efter 36 år avslutade jag en något udda lantmätarkarriär. Jag började som gruvmätare vid LKAB:s gruvkartekontor i Kiruna. Efter 15 år, varav 8 år som chef, fick jag uppgiften att organisera och leda en miljöfunktion i Kiruna. Det blev sedan koncernens centrala funktion för tillståndsjuridik i vid bemärkelse.

Gruvmätningen svarade för utsättning, mätning och kartläggning i gruvor och andra industrianläggningar. Förutom att vara med om att utveckla gruvmätningstekniken fick jag ta hand om fastighetsfrågor, gruvrätt och vattenrätt m.m.

Kiirunavaaragruvan var, då som nu, hjärtat i LKAB:s verksamhet. Malmen bröts i dagbrott, men i mitten av 1950-talet började den övergång till brytning under jord som på tio år gjorde Kiirunavaaragruvan till världens största underjordsgruva. Som mest fanns det under jord ca 500 km körbara vägar och flera tiotal km schakt. Det är självklart att en sådan gruva innebär omfattande och intressanta uppgifter för gruvmätningen.

Detaljutsättning och mätning gjordes oftast med grafiska metoder i dagbrotten och under de första åren även i malmen under jord. Metoden är en form av mätbordsmätning som kallas markscheidermätning. Markscheider är det tyska ordet för gruvmätare. I gråbergsanläggningar och på industriområden ovan jord använde vi nästan uteslutande numeriska metoder.

Stomnät mättes med teodolit och band i slutna polygontåg utgående från triangelpunkter i ett regionalt nät. LKAB:s stomnät var lokalt men också anslutet till rikets nät. Med början år 1959 gjorde vi en ny triangulering och ett stort antal längdbestämmingar med geodimeter. År 1960 infördes ett nytt koordinatsystem som kom att få stor betydelse.

Brytningsmetoden i Kiirunavaara under jord kallas skivrasbrytning. För att förbereda slutbrytning av malmen perforeras malmkroppen nivåvis med i huvudsak parallella ortar tvärs över malmen. Tvärortarna utgjorde mer än 90 % av alla ortar. Ekvationen var $Ax + By + C = 0$ i det gamla systemet. Det nya systemet vreds så att tvärortarnas ekvation blev $y = \text{konstant}$. Systemet revolutionerade gruvmätningen och gav många andra fördelar. Den enskilda provtagaren kunde t.ex. enkelt märka provtagningspunkterna för kemisk analys av malmen. Han visste brytningsnivån = z och tvärortens nummer = y och behövde bara

taga ett längdmått i orten för att ange x . Systemet underlättade även den geografiska orienteringen i gruvan.

Gruvmätarna deltog aktivt i den geometriska planeringen av gruvor och industrianläggningar. Linjeekvationer bestämdes för viktiga centrumlinjer. Utsättningsdata för hörnpunkter beräknades. Utsatta punkter markerades och inmättes. Med hjälp av linjeekvationen beräknades hur mycket och åt vilket håll de inmätta punkterna skulle justeras.

Gruvmätning bjuder på många svårigheter. Markering och skydd av polygonpunkter och riktpunkter är inte de enda. Arbetet sker ofta nära ortgaveln medan borrhning och lastning utföres. Det är trångt, mörkt, dimmigt eller blött, bullrigt och det kan vara riskabelt.

Under min tid måste den ansvarige gruvmätaren ha dokumenterade kunskaper i geodesi, gruvbrytning och geologi. För min del studerade jag geologi respektive gruvbrytning på KTH, koncentrationsläsning under delar av två terminer. Vid uppmätning av berggrummen karteras även geologin, inklusive strykning och stupning för bergarter, sprickor och förkastningar. Ett stort problem i en underjordsgruva är att man i huvudsak får förlita sig på flygande polygontåg utan annan kontroll än oberoende dubbelmätningar och hög mätnoggrannhet. I LKAB försökte vi så fort som möjligt få åtminstone koordinatanslutning via lodtrådar i schakt, helst med en tråd i vart och ett av två schakt, men oftast blev det bara ett schakt, vilket betydde ett avstånd på 1,5 - 3 meter mellan loden.

Metoder och teknisk utrustning har utvecklats sedan jag slutade med gruvmätning år 1972. Jag dokumenterade min gruvmätartid med två artiklar i Svensk lantmäteritidskrift nr 4:64 och nr 2:73. Utvecklingen efter 1972 kan jag inte beskriva på ett professionellt sätt, men jag vill berätta några episoder från gruvmätartiden.

Första arbetsdagen träffade jag chefen och arbetskamraterna före lunch. Efter lunch besökte jag för första gången i mitt liv en underjordsgruva. Ciceron var min chef, bergsingenjör Rudolf Westerlund. Från Kiirunavaaras baksida åkte vi hiss ner till en huvudnivå under jord. Från den nivån hade ett litet schakt drivits vertikalt nedåt. Från schaktet skulle nya horisontella nivåer huggas på. I schaktet, som var ca 50 meter djupt, kunde man färdas i en tunnliknande hissborg. Med hjälp av en signallina informerades spelstyraren, som fanns ovanför startnivån, om man ville åka ner, upp eller stanna. Vi åkte ner i tunnan och stannade ca 10 meter från schaktets botten, där en horisontell nisch på några kvadratmeter, 1,5 meter hög hade sprängts ut. I orttaket hängde lodsnören i spikar i trädubbar som hade slagits in i borrhål. Westerlund pekade på punkterna och sade att det var utsättningen för en ny nivå som skulle drivas längs hela gruvan, ca 4 km. Min uppgift var att nästa morgon mäta in punkterna. Min första tanke var att teodoliten står

ostadigt i tunnan och flyga kan jag inte. Nästa morgon började vi med att hänga lod i schaktet och mätte in dem på den kända nivån. Sedan åkte vi ner till det nya ortpågugget och ställde teodoliten på ortsulan nära i linje med två lodtrådar. Om jag minns rätt var det tre lod och det blev ytterligare en uppställning i linje med två lod. Slutligen mättes riktpunkterna in. Som kontroll mättes avståndet mellan den närmaste riktpunkten och minst ett schaktlod. Allt låter ganska enkelt men det känns fysiskt och psykiskt krävande att använda hisstunnan som transportmedel och att kravla sig ur och i tunnan med mätutrustningen. Det kändes tryggt att ha två medhjälpare med sig. Det var ovanligt tyst i gruvan denna dag. Det enda som hördes var vattendropp och fall av några enstaka småstenar plus ljudstöten när schaktpumpen slog till eller från. Stämmningsintrycken från den dagen glömmer jag aldrig.

De viktigaste schaktmätningarna gjordes på söndagar. Ett hisschakt avställdes och pianotrådar hängdes upp i schaktet och belastades med tunga lod, oftast på 10 kg. Minst tre lodtrådar och största möjliga lod-avstånd eftersträvades. Transporten mellan mätnivåerna skedde i en stegväg nära schaktet. Transporten ner med teodolit eller stativ går bra även i en trång stegväg, men det är ett kraftprov att klättra uppåt 250 meter efter 8 timmars arbete. Instrumentet kunde inte lämnas i gruvan utan måste torkas torrt och rent efter mätning.

En gång gjorde jag misstaget att använda stålsvajer istället för pianotråd, det var inte fråga om en mätning som krävde högsta precision. Mätningen gjordes i ett sänke med hisstunna. Lodsvajrarna fästades i en anordning några meter ovanför påstigningsnivån. Ytterligare 25 meter upp satt spelstyraren. Vi åkte ner till påhuggsnivån, kanske 100 meter ner, och gjorde våra mätningar utan större problem. När vi kommit på plats i hisstunnan beställde vi transport till schaktets botten. Där losade vi lodvikterna, vilket alltid går bra när man använder pianotråd. Med uttöjd stålsvajer är det en annan sak. När spänningen släppte började stålsvajrarna svänga runt och sno in sig i varandra och i signallinan och hisskorgens upphängning. Kommunikationen med spelstyraren var bruten. Vi stod i tunnan och väntade innan den sakta började röra sig uppåt. Under färden beskådade vi virrvarret av linor. Det var nog inte bara jag som undrade om de hopsnodda linorna kunde fungera som vändanordning för tunnan när vi kom upp till vår påstigningsnivå. Det var med stor lättnad vi lämnade tunnan vid startpunkten. I motsats till oss hade spelstyraren haft läget helt under kontroll. Jag har flera gånger återupplevt denna händelse. Däremot har jag troligen förträngt andra, betydligt allvarligare episoder, bland annat i samband med sprängningar och vid schaktmätningar, där säkerhetsrutinerna inte fungerat eller varit otillräckliga.

I början av 1970-talet tenderade de s.k. tillståndsfrågorna att för min personliga del uppta betydligt mer tid än gruvmätningen. Jag fick då välja mellan att kvarstå som gruvmätningschef eller att bli chef för miljöfunktionen, som skulle handlägga den tillståndsjuridik som berör gruvverksamheten. Dessa kan sammanfattas med nyckelorden mineral, mark och miljö.

Mineralfynd kan tryggas genom tillstånd att undersöka och utvinna mineral. Markdisposition ordnas t.ex. med hjälp av minerallagstiftningen eller vattenlagen. Miljötillstånd, egentligen tillstånd att utöva miljöfarlig verksamhet, söks och prövas enl. miljöskyddslagen och oftast ett antal andra lagar.

Miljöfunktionens uppgift var att svara för att ta fram erforderliga ansökningshandlingar och att sköta den dagliga juridiken och miljökontrollen. För själva processföringen anlätades externa jurister.

Under min tid i LKAB hann jag vara med om att öppna och avsluta många gruvor och täkter och utreda åtskilliga fler.

Järnmalmgruvan i Svappavaara öppnades på 1960-talet i den gamla jordbruksby som grundades i samband med att kopparbrytningen startade i Gruvberget i Svappavaara. Malmen sinade snart. Nya brytningsförsök gjordes på 1700-talet. Byn förblev jordbruksby fram till 1960-talet då den förvandlades till ett modernt gruvsamhälle.

På 1960-talet startade järnmalmsbrytning även i Henrygruvan strax norr om Kirunas andra stora gruvberg, Luossavaara. För att komma åt malmen fick LKAB tillstånd att torrlägga en kilometerlång sjö, Nukutusjärvi.

Tillståndsfrågorna för de nyss nämnda järnmalmgruvorna kom att tänja gränserna för vad som var ansvarsområde för mig som bolagslantmätare. Projekten medförde många och tidskrävande förrättningar, tillståndsprocesser, förhandlingar och avtal. Än mer växte bolagslantmätarreviret när LKAB blev huvudman för de hittills enda urangruvprojekten i Sverige, Ranstad och Pleutajokk. Efter omfattande utredningar, provbrytningar, provanrikningar samt ett mycket omfattande projekteringsarbete slutade båda projekten med att bolaget drog tillbaka de tillståndsansökningar som inlämnats. Regeringen behövde aldrig ta ställning till något av projekten. Tillståndsfrågorna komplicerades betydligt genom att projekten väckte starka känslor i många läger t.ex. miljörörelsen, lokalbefolkningen och de politiska partierna. Dessa projekt var oerhört intressanta och lärorika, men de blev närmast rena informationsprojekt och bedrevs i konstant motvind. Ranstad var bl.a. mineralrättsligt intressant eftersom olika mineral som skulle brytas skulle kräva tillämpning av dåvarande minerallagen (uran), gruvlagen (molybden m.m.) och jordabalken (kalksten). Det var komplicerat att

tillämpa strålskyddslagstiftningens regelverk. Atomenergilagen är övergripande och rent praktiskt tillämpas sedan strålskyddslagen och radonanvisningarna. Speciellt svårt är det att hantera överlappningen mellan arbetsmiljö och yttre miljö när det gäller radioaktiva mineral. Svårigheten sammanhänger bl.a. med det stora antal tillståndsgivande och kontrollerande myndigheter som måste inkopplas.

Ett gruvprojekt som realiserats kan i tillståndshänseende ha betydligt längre livslängd än den sammanlagda tiden för projektering och produktion. Faktorn 3:1 eller 4:1 är inte ovanlig. Såväl prospektering som efterbehandling och miljökontroll tar lång tid. Ett större, kontinuerligt pågående projekt, kan mycket väl pågå 30 à 40 år från prospekterings början till godkänd efterkontroll. En handläggare har följaktligen små möjligheter att delta i ett sådant totalprojekt. Det kan dock tänkas att jag får en sådan möjlighet när det gäller koppargruvan Viscaria i Kiruna. Fyndigheten upptäcktes av LKAB-geologen Paul Forsell. Han ansåg att den rika förekomsten av Fjällnejlika, Viscaria Alpina, i ett område med utströmmande grundvatten tydde på att det fanns en stor kopparmineralisering. Fjällnejlikan är kopparskyende som de flesta andra växter. Mot alla odds kunde gruvdrift starta år 1982. Produktionen beräknas upphöra i mitten av 1990-talet och efterbehandling och efterkontroll beräknas vara avslutad före år 2000. Eftersom jag efter min pensionering 1992 arbetar som konsult åt gruvägaren Outokompu OY hoppas jag i bästa fall få vara med om nya malmfynd som förlänger gruvans livslängd, men i sämsta fall kan jag få uppleva projektets avslutande.

Jag har haft förmånen att få arbeta med ett otal olika lantmäteri-frågor. Det visade sig tidigt att LKAB hade användning för den typ av generalistutbildning som gavs vid KTH:s avd L i mitten av 1950-talet. Tiderna förändras emellertid. Idag måste man vara mera klart miljöinriktad i sin utbildning för att få t.ex. en tjänst som miljöadministratör. Jag hoppas att L-utbildade civilingenjörer skall hitta vägen till sådana tjänster. Arbetsuppgifterna är intressanta och miljöfrågorna kommer alltid att kräva särskild behandling i alla slags projekt där man planerar eller utför verksamhet som fysiskt påverkar miljön.

Lantmätare i litteraturen

Torgny Lindgren - Legender

"I Korpmyrberget fanns fyra hemman, Enars, Antons, Oskars och Ottos. Ottos låg i mitten, det var omgärdat av de andra tre.

Vart hemman var två hundra hektar, där rågångarna gick var fyrkantiga stenar ställda.

Hemmanet var den enda varelse som stod honom nära, han kände hemmanet lika väl som sig egen kropp, han var torr och ofruktbar.

Om han hade någon glädje i livet så var det hemmanet.

Korpmyrberget 1:1.

Så det var icke att förvånas över att han ville att hemmanet skulle växa och utvecklas, det är vad vi vill ska ske med dem vi älskar..

Han började flytta råstenarna,"

Till slut blev hans tre bröder misstänksamma och kallade på lantmätaren i Ume. Denne kom till Otto en dag i september och "i en skinnväska hade han lantmätarkedjan och tuben och mätbordet och pennorna och linjalen och de övriga verktygen, han hade ballongbyxor och benlindor och håret var benat med linjalen". Lantmätaren blev bjuden på gröt och "han åt i fyrkant, han gjorde raka kanter med skeden, han hade lagt gröten mitt i tallriken och han putsade den och gjorde hörnen alldeles rätaockså den sista skeden kornmjölsgröt var fyrkantig."

"Du äter i fyrkant, sade Otto. Det har jag aldrig sett förut".

"Om man på en enda punkt släpper in oordningen i sitt liv, sade lantmätaren, då är man förlorad".

"Är du lika samvetsgrann med allting du gör, sade Otto".

"Jag är en människa med ryggrad, sade lantmätaren, än har jag aldrig tagit ett steg eller gjort ett handgrepp på en slump."

Så börjar historien om lantmätaren som åt i fyrkant och som efter sin död gav upphov till råstenspotatis. Läs den!

Vilhelm Moberg - Sista brevet till Sverige

"Den gamla farmaren satte sig upp och tog ifrån bordet vid sängen ett stort hopvikt papper ... Det var en karta över Ljuder socken. Det var hans hembygd som låg utbredd för honom här på täcket. ... Där hade han sin hemsocken i förminskning. ... På sina ställen höll kartan nått och jämt ihop, så hårt nyttjad var den. ... Hur många gånger under hans ålderdoms år hade inte hans händer vandrat över denna karta!

Kartan var grant utritad och målad. Sjöar, bäckar, åkrar, gården, kullar, skogsdungar, mossar och kärr - allt var ditsatt i sin egen färg. Sjöarnas vatten lyste blått och liknade fläckar från utspild skrivbläck, medan gölar och höljor bara var små plumpar. ... Bäckar och kullar var ritade mörka och liknade märken från en lortig tumme. ... På slättermarkerna hade lantmätaren satt ut karlar med liar, och på ängsmarkerna hade han släppt betande boskap, hästar, oxar, får och kor.

Det tjocka röda strecket, som löpte tvärs över kartan, var häradsvägen som gick genom socknen, byavägarna var utmärkta med smalare streck i samma färg och stigarna var uttunnande strimmor, som försvann in i skogsmarkerna. Där var byagränserna i rött, där var namnen på alla ställena och gårdarna. Lantmätaren hade utmärkt alla målar, utjordar, skärv, stenbroar, utägor och inägor, utoägor och invägar. — Alltsammans var utsatt med sina rätta namn på sina rätta rum och ställen, och det var av den gamle utvandraren återfunnet och igenkänt.

Han var Karl Oskar i Korpamoen, och han strövade omkring i sin hemsocken."

Den karta som Karl Oskar studerar är "Karta öfwer Ljuder Socken upprättad åren 1847-49 af Frans Adolf Lönegren, Kommissionslantmätare". Han hade en gång sett den hos Klas Albert, handlanden i Center City. Sommaren innan Klas Albert utflyttade hade han varit hantlangare åt en kusin som var lantmätare; han gick omkring i byarna därhemma och rätade till gamla rågångar emellan ägor. När Klas Albert tog adjö av sin släkting för att fara till Amerika fick han av honom en sockenkarta, som givaren själv hade uppritat: Lantmätaren tyckte att utvandraren skulle ha något minne med sig från hembygden.

När handlanden Klas Abert skulle gifta sig med dottern Märta bytte Karl Oskar till sig kartan. "Ska du ha min flecka, Klas Albert, kan Du i stället ge mej din karta över Ljuder!"

Edward Daniel Clarke - Travels in various countries of Europe, Asia and Africa

Texten skildrar upplevelser år 1799 på Åland, som då tillhörde Sverige.
(Okänd översättare)

"Till de vid sidan av prästerna mer välbärgade invånarna i Sverige hör en grupp människor som kallas lantmätare. De påträffas överallt i landet och ägnar sig åt att ta ifrån folket deras egendom och skapa mer osämja mellan människor än vad dubbelt så många fastighetsjurister skulle göra i England. Det är inte lätt att ge en helt rättvisande bild av dessa lantmätares makt och inflytande. Knappast någon grupp av människor torde emellertid skapa mer ondska och utöva större förtryck.

För att utmärka gränserna använder bönderna i Sverige ofta enkla markeringar såsom små diken eller käppar. Ofta inträffar det att märkena försvinner. Dispyter uppstår emellan bönderna om var gränserna går. Då vädjar man till lantmätaren som innan tvisten är avgjord ser till att "klå" bägge parter. Det slutar emellertid inte vid detta. Den rovgirige lantmätaren för ett liv i överdåd och utsvävningar. Han festar om med vänner, dricker och spelar. Sådant kostar pengar. Lantmätaren antyder därför för den ene bonden att hans mark nog skulle kunna läggas ut lite fördelaktigare. Grannen blir irriterad och tvist uppstår igen, en tvist som konstfullt underblåses av lantmätaren. Han mutas av bägge parter, som var och en är beredd att offra halva sin förmögenhet för att få hämnd. Den enes egendom minskas i precis samma utsträckning som den andre kan tillfredsställa den föregivne medlarens girighet.

Om man ser ett bättre hus än vanligt eller en bättre häst och vagn, är det ofta lantmätarens egendom. Lantmätarna stryker omkring som vargar efter rov. Hos bönderna förebådar blotta åsynen av en lantmätare olycka. Det är förvånande att dessa plundrare och fridstörare tillåts hålla på så här i ett så framåtsträvande land som Sverige."

Edvard Daniel Clarke, engelsk reseskildrare och mineralog (1769-1822). Han gjorde 1792-1818 vidsträckta resor, bl a i Sverige 1799. Clarke hade då en tid nationalekonomen Thomas Robert Malthus till reskamrat och besökte i synnerhet bruksdistrikten i Dalarna. Han utgav bl a 1810-23 "Travels in various countries of Europe, Asia and Africa", 6 band, varav band 5-6 behandlar Skandinavien. (Nordisk Familjebok)

Några tidningsnotiser

Norrbottens-Kuriren 25 juli 1892

En sorglig olyckshändelse inträffade härstädes i går wid middagstiden, då en nära 14-årig dotter till lantmätare O. Wennberg drunknade under badning i öppna sjön vid Gülzau-udden. Den så sorgligt omkomna var skicklig simmerska, hvadan hon antagligen fått ett swindelansfall under badet. Hon upptogs kort därefter och läkare tillkallades, men alla försök att återkalla lifsgnistan woro förgäves. (Föräldrarna = Avvittringslantmätaren Oskar Wennberg, f 1841, d 1898, och Johanna Augusta Johansson, f 1850.)

Norrbottens-Kuriren 7 augusti 1928

En gravsättning av ovanligt slag förrättades i lördags med en enkel sorgehögtid vid Orstadiuska familjegraven å Haparandas kyrkogård. Vid omkr. 70 års ålder avled sistl. maj i Buenos Aires den från Piteå bördige apotekaren Aug. Orstadius, vilken under flera årtionden varit verksam som apotekare i Sydamerika. Då han uttalat önskemålet att efter sin död få vila i svensk jord, har urnan med hans aska sänts över världshaven till Haparanda, varest såväl hans föräldrar - kommissionslantmätaren Orstadius och dennes maka - som två systrar ligger begravda. - Den bortgångne efterlämnar i Argentina änka, spanska till börd.

(Föräldrarna = kommissionslantmätaren Axel Ulrik Orstadius, f 1828, d 1908 och Matilda Maria Charlotta Norberg. Broder = kommissionslantm. Axel Emanuel Orstadius, f 1856, d 1904.)

Norrbottens-Kuriren 17 juli 1936

Dynamit i väska orsakade dödsolycka. En lantmäteripraktikant, Folke Åkerström från Boden, omkom igår då han deltog i tomtregleringsarbete i Murjek. Han bar vid tillfället en väska innehållande fem eller sex dynamitgubbar, då dessa exploderade och Åkerström ljöt en ögonblicklig död. Anledningen till olyckan var av allt att döma att Åkerström i väskan även hade ett ficklampsbatteri, vilket användes för tändning av sprängladdningar. Genom detta torde dynamiten ha bringats att explodera. Batteriet brukade Åkerström i vanliga fall bära i handen eller fickan.

Katafittgrynnan

I boken "Ortnamnen i Norrbotten, del 7, Kalix kommun" av Gunnar Pellijeff omnämns namnet **Katafittgrynnan**. Pellijeff skriver att det är en "holme i älven vid **Månsbyn**. - Vid storskiftet sägs grynnan orättmätigt ha tilldelats nr 4, därför att en dotter i gården var älskarinna åt lantmätaren. Dottern ifråga hette tydligen **Karin = Kata**. En mer stüdad namnvariant är **Följeuddgrynnan**; den ligger utanför Följeudden."

Uppteckningen till ortnamnsarkivet i Umeå är gjord av Ruben Danielsson år 1939. Enligt honom kallas grynnan även för **Uddbacksgrynnan**. På dagens ekonomiska karta står namnet **Uddgrynnan**.

Finns det då någon sanning i påståendet om lantmätarens älskarinna eller är det bara elakt förtal?

Utredning i lantmäteriets arkiv visar att det finns två storskiften som berört Månsbyn. Det ena är från år 1793 utfört av lantmätaren Anders Magnus Strinnholm, (f 1755 och död 1830). Det andra är från år 1818 med lantmätaren Lars Peter Bergner (f 1759, d 1847) som förrättningsman. Båda oförviltliga män, "höjda över varje misstanke", och som senare blev förste lantmätare i Västerbottens län.

Hemmanet Månsbyn nr 4 innehades vid storskiftet år 1793 av Pehr Andersson och år 1818 av Per Anderssons barn. Uddgrynnan har emellertid aldrig tilldelats Månsbyn nr 4. Redan vid 1783 års storskifte hörde den till Rian och innehades av Jöns Samuelsson i Rian. Den kallas då figur 216a, "**Lillgrunnan ofvan Hägglanda**". På dagens karta ligger grynnan utanför Månsbyn nr 2.

Uppgiften i uppteckningen att grynnan skulle ha tilldelats Månsbyn nr 4 stämmer alltså inte. Kan det vara fråga om någon annan grynna? Katafittgrynnan = Följeuddsgrynnan = Uddbackgrynnan = Lillgrunnan = Uddgrynnan?

Jag vände mig nu till Hans Högdahl i Kalixbygdens forskarförening med frågan om någon av medlemmarna träffat på historien om Katafittgrynnan och kunde ge mig några mer detaljer.

Från Curt Löfkvist i Luleå fick jag svar där han meddelade mig att grynnan alltid kallats för Katafittgrynnan. Ett annat namn är Uddbacks-

grynnan. Benämningen Uddgrynnan är däremot mindre känd. På platsen finns lämningar efter en bostad där "Kåjsa-Britta" hade en lönnkrog.

Hans Högdahl har haft samtal med den nuvarande ägaren **Olle Johansson**, Småkvarn. Grynnan skall ha tillhört "Karlssonshemmanet" och det sägs att man fick grynnan för att lantmätaren legat med pigan (dottern?). Han berättade också att i sluttningen ovanför grynnan legat en vägkrog. Han tror att ägarinnan hette Udd-Kristina. Hon kokade brännvin och sålde till vägfarna. På platsen finns antydningar till rester av husgrund och källare. I dessa rester har Olle Johansson hittat ett spetsglas. Området med dess odling kallas ibland "Inni Gamm-odlingarna". Soldatrotten Gahm var gemensam för Månsbyn och Gammelsgården. Kan det tänkas att det är lönnkrögerskan, som givit namnet till grynnan? Det förekommer också en antydning till att hemmanet nr 8 i Börjelsbyn skulle ha fått mer mark än övriga genom lantmätarens kärleksaffärer.

Hans Högdahl påpekar också att "fitt" inte är ett könsord på bondska. Det har snarare betydelsen *fuktig, beväxt med fuktigt gräs*. Ordet "fittja" kan ha betydelsen *sankt och gräsbeväxt, grynnan beväxt med gräs, sank och fuktig*. Detta stämmer med grynnans utseende när Hans Högdahl kom till byn första gången år 1950. Då slogs det frodiga gräset på den långsmala grynnan.

I boken Luleåkultur av Aug. Nordström redogörs för fiskredskapet "kä'tis", på kalixmål "kattisa", som består av tätt ställda störrar och som användes i trånga sund och vikar. Hans Högdahl framkastar förslaget att den trånga passagen mellan grynnan och land har varit nyttjad för en "kattis". Namnet Katafittgrynnan skulle då kunna betyda en *"fuktig, gräsbeväxt grynnan där det ligger en kattis"*.

Som synes kan det finnas flera förklaringar till namnet. För många har det kanske varit mer pikant att tolka namnet som ett bevis på en lantmätarens kärleksaffärer, samtidigt som man fått ge igen för förmenta orättvisor vid marktilldelningen vid något skifte.

Laga skifte i Grälberga by

På länslantmäterikontoret i Luleå hänger en samling akvareller utförda av Konrad Jansson och med text av Ernst Indebetou.

Norrbottens läns lantmäteriförening, som erhållit bildserien genom överlantmätaren Filip Granlund, har låtit göra reproduktioner. Bilderna kan endast förvärfvas av föreningsmedlemmar.

Om tillkomsten av bilderna berättar Konrad Jansson i ett brev till sin "högt värderade vän Överlantmätaren mm John Svärdsson":

"Med ett varmt och innerligt tack för Din vänliga påringning till mig i dag rörande 'Laga skifte i Grälberga by' får jag rörande detta laga skifte härmed meddela följande:

År 1896 efter avlagd lantmäterieexamen anställdes jag som medhjälpare hos dåvarande Kommissionslantmätaren Ernst Indebetou, hos vilken jag tidigare varit lantmäterieleve.

Indebetou, som var intresserad av mitt arbete med akvarellmålning och teckning, frågade mig någon tid innan allmänna lantmätarmötet år 1896 skulle äga rum, om jag ville utföra några akvareller, som syftade hän på lantmätarnas dagliga gärning.

För den skull började jag utföra några bilder, som skulle ansluta sig till lämpliga kapitel i skiftesstadgan. Det blev en serie bilder, som jag kallade 'Laga skifte i Grälberga by'. Jag har nu ej något minne av huru många dessa bilder eller små tavlor voro - ca 15 eller så, men jag vill minnas att en bild var utförd även på omslaget till tavlorna. En måltidsrast i det fria, tror jag att den föreställde. Till ovannämnda allmänna lantmätarmöte infann sig Ernst Indebetou, som på gott som varje bild antecknat anslutande kapitel nr och P från skiftesstadgan samt författat och egenhändigt med tusch, vill jag minnas, skrivit de å tavlorna befintliga versraderna.

Vid mötet, där även jag var närvarande, träffade jag en lantmätare vid namn Orstadius, en förtjusande människa, som hade sin verksamhet i Aroidsjaur. Han fattade så stort behag till dessa små tavlor att han övertalade mig att mot ersättning till honom överlåta desamma. Efter Orstadius död kommo tavlorna i numera avlidne Överlantmätare Sjöbergs händer.

Under Sjöbergs tjänstetid som överlantmätare i Stockholms län var det fråga om att tavlorna på bekostnad av Mälareprovinsernas lantmäteriförening reproduceras, men denna tanke blev aldrig verklighet. Jag minns att Sjöberg en gång frågade mig om jag kunde göra en ny tavla, då en av tavlorna hade

- Laga skifte i Grälberga by -

försvunnit under utredningen, men någon ny blev aldrig utförd, emedan jag ej kunde få kännedom om, vilken det var som fattades.

Jag vet att numera avlidna Byråchefen Bagger-Jørgensen låtit verkställa så kallade skioptikonbilder av de då befintliga tavlorna samt att Fru Bagger-Jørgensen, som var en framstående konstnärinna, hade färglagt dessa skioptikonbilder, vilka av Bagger-Jørgensen förevisades vid kamratmöten. Självt har jag varit med vid två sådana möten, då bilderna förevisats.

Om mina stackars tavlors öden sedan de voro i farbror Sjöbergs händer har jag ingen som helst kännedom tills nu då Du, käre gamle vän, ringde upp mig den 3 september 1951 och meddelade mig att Filip Granlund hade dem i sin, och som synes, mycket goda vård. Detta har glatt mig mycket och jag vill till Eder båda härigenom frambära mitt varma och innerliga tack.

Stockholm den 3 september 1951

Med tacksamhet och tillgivenhet/Konrad Jansson"

I förteckningen över Sveriges lantmätare finns följande uppgifter om Konrad Jansson och Ernst Indebetou:

Jansson, Olof Erik Konrad, född den 3 jan 1872 i Hölö socken, Stockholms län. Son till lantbrukaren Olof Martin Jansson och Erika Kristina Sundberg. Studentexamen i Nyköping år 1893, Lantmäterieexamen år 1896. Lantmäteriauscultant den 9 maj 1896. Tjänstgöring inom Stockholms och Södermanlands län samt hos lantmäteristyrelsen. Vice kommissionslantmätare i Stockholms län den 5 juni 1903. Extra lantmätare i Stockholms län den 31 dec. 1909. Distriktslantmätare i Stockholms läns södra distrikt den 28 okt. 1910 och i Nynäshamns distrikt den 1 jan. 1921. Avgång med pension den 4 jan 1937. Gift 1) år 1907 med Anna Paulina Kruse (död år 1935) och 2) år 1936 med Anna Wilhelmina Sjöström (död år 1946).

Indebetou, Ernst Samuel Govert, född 1839. Kommissionslantmätare i Södermanlands län. Avgång med pension 1905. Död 1918. Gift 1877 med Emma Valfrida Ekman.

Här nedan återges kopior av bilderna i förminskad storlek och med Ernst Indebetous text. Dessutom finns motsvarande lagtext i 1866 års skiftesstadga.

- Laga skifte i Grälberga by -

Nandlingar

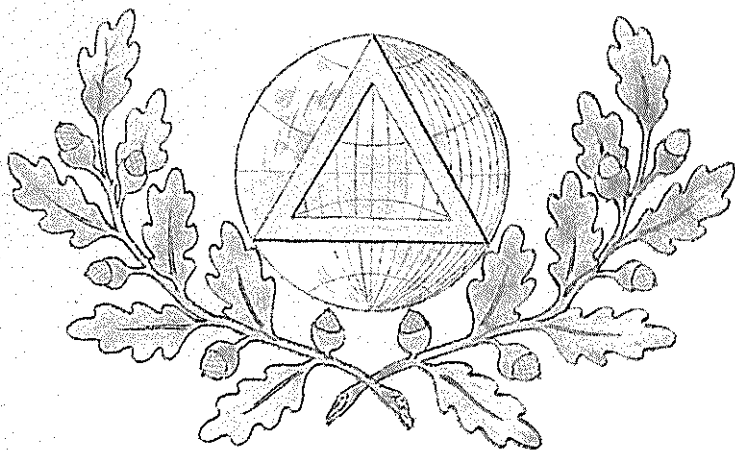
angående

Laga skifte å alla ägorna till 1 m^{tt}

GRÄLBERGA

Upprättade år 1896

af K.

*Klockan är tio sig grannarne samla
Landmätarn begäpas af unga och gamla*

"När den till förrättningen utsatte dag infaller, skall landtmätaren sist klockan 10 förmiddagen, jemte gode männen, publike ombud och delegare, å förrättningsstället sig infinna..."

§ 38

Kongl. Skiftesstadgan § 38.

2

"Finnes karta öfver egor, varå skifte eller annan landtmäteriförrättning verkställas skall, att tillgå: då bör den, så framt ej delegarna enhälligt anse kartan oduglig att läggas till grund för förrättningen, i deras och gode männens närvaro jemföras med marken"

§ 40

Början är gjord, baslinjen stakas -
Hemma i byn det slagtas och bakas,
Så att lantmätarn maten kan få -
Men huh, stackars pojkar, hvad de få klå!

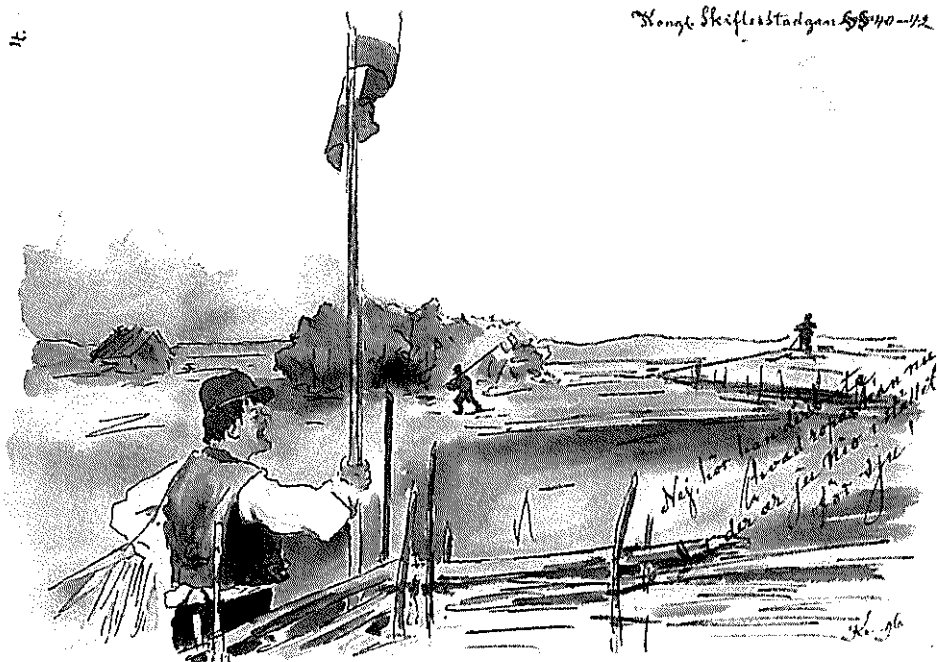
Konst. Skiftesstadgan § 40.

Början är gjord, baslinjen stakas -
Hemma i byn det slagtas och bakas,
Så att lantmätarn maten kan få -
Men huh, stackars pojkar, hvad de få klå

40 § "Egomätning skall, med iakttagande af hvad om de geometriska grundernas tillämpning vid kartors upprättande är särskildt föreskrivet, verkställas med den noggrannhet och fullständighet, att, såvidt den antagna skalan medgifver, kartan öfver ett affattat område må deraf utgöra en trogen och redig afteckning;" ...

§§ 40-42

*Nej, hör han där borta, hvad ropar han nu
Det är ju nio i stället för sju*

§ 41 § "Vid egors mätning och andre göromål, som ute på marken verkställas, ege landmätaren att dertill äska nödig hantlangning, som af delegarne efter den i 110 P stadgade grund bör; dock må sådan handtlangning icke kunna under slätter och skördetiderna utfordras, der ej delegarne derom äro ense. Förslöser landmätaren dagsverken, eller uppbådar mera manskap, än han oundgängligen behöfver och vid förrättningen kan sysselsätta; ansvare som för tjensteförseelse...."

§ 42 "Landmätare må icke hindras att egor öfvergå, i hvad till verkställighet af hans förrättning nödigt finnes; vare han dock skyldig dervid noga tillse, att skada å växande gröda, så vidt möjligt är, undvikas, samt att skog icke onödigt nedhugges."

§ 58

*Till lättnad i hägnad och ögonens fägnad
De ägor utbyta och vänskap sen knyta*

"Kan genom egoutbyte, i andra fall, än nu nämnda äro, bekvämlighet för odling eller häfd eller annan dylik fördel vinnas, och förena sig jordegare om sådant utbyte, då må det, utan hinder af skifte eller egostyckning, som förut fastställts, ske, på sätt i 56 P sägs."

6
Lantmätaren och
hans "vise" män
De sätta grader och dela
Och allting blir då rakt på tok
Der ser envar, en smula klok -

Flögl. Skiftetadgan § 64.

Lantmätarn och hans "vise" män
De sätta grader och dela se'n
Och allting blir då rakt på tok
Der ser envar, en smula klok

"Förrän om lotternes läge afgjort varder, företages egograderingen, hvarmedelst egor, som, i anseende till deras naturliga beskaffenhet, äro sämre och derföre, oaktat lika skötsel, gifva mindre afkastning, än andra af bättre jordmän, kunna, genom en derefter lämpad tillökning i vidden, med hvarandra jemföras och till vederlag beräknas...."

§ 66

*På samfällda platsen för allmänt behov
Der är det ett lif och ett fläng
Der mången för sqvallret blir säkert ett rof
Landtmätarn nog och får en släng*

"För allmänna gator och vägar till stad, kyrka och qvarn, grödans inkörsel, skogsfärder, torfmossar, vattenställen m.m. samt aflopps- och floddiken, bör nödigt utmål af oskifto tagas...."

11 kap.

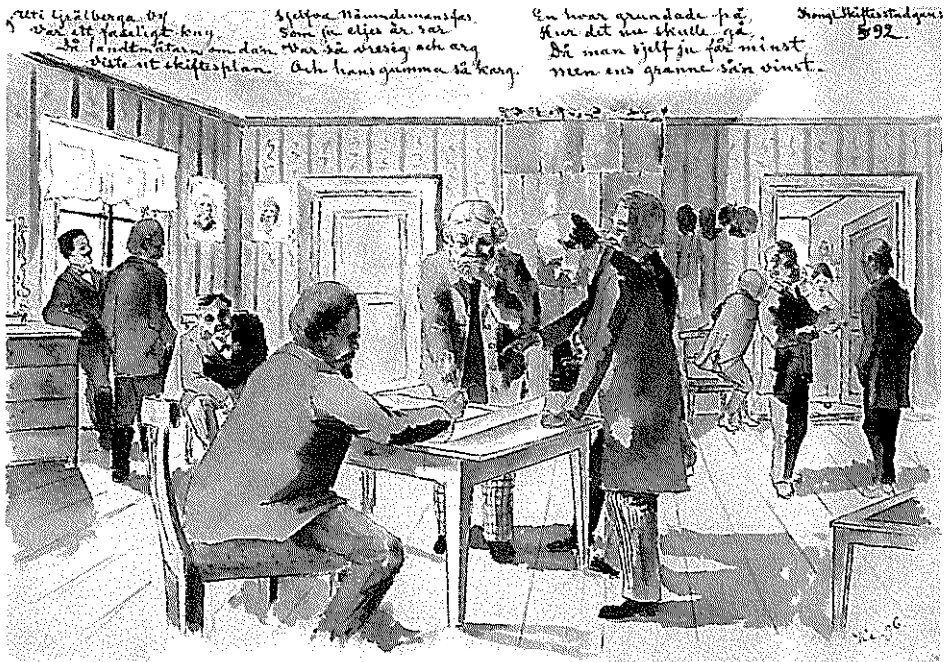
8.

Kongl. Skiftesstadgans 11 kap.

Ch. J. K.

11 kap. Om delningsgrunden. (69 §) "Delningsgrund eller måttstock för egors skiftande å landet, så väl särskilda hemman emellan, som emellan delegare i ett och samma hemman, vare den, som i lag eller särskilda författningar för vissa landsorter stadgad är eller framdeles stadgas kan...."

Uti Grälberga by
var ett faseligt kny
Då landmätarn om da'n
viste ut skiftesplan

Sjelfoa nämndemansfar
som ju eljes är rar
Var så vresig och arg
Och hans gumma så karg

En hvar grundade på
Hur det nu skulle gå
Då man sjelf ju fått minst
Men ens granne så'n vinst

"Med iakttagande af de för skiftesläggningen nu stadgade grunder, skola skiftesmannen och gode männen, efter öfverläggning med delegarne och sedan egorne blifvit uträknade, upprätta provisionel plan till skiftet, å kartan utmärka delegarnes egolotter och desamma å marken för dem utvisa;..."

§ 97

2. Nya Skiftesstadgan § 97.

utdrag af Wäneringsinstrument öfver den kostnad som erfordras för
utflyttning och beskattning af de som flyttat till de nya skiftes-
N:o 3. ... ett för allt för ... 3 för mer.

"Sedan afgjort blifvit, hvilka af delegarne komma att utflytta, böra skiftesmannen och gode männen uppskatta och värdera den kostnad, som med flyttningens verkställande är förenad, hvarvid afseende i synnerhet bör fästas, dels å beskaffenheten af de hus, den utflyttade lemnar, såsom om de äro bristfällige, att ombyggnad ändock förestått, eller äro så goda och hafva sådant läge, att någon af de öfrige delegarne kunna vilja dem till större eller mindre del inlösa,..."

§ 104

"När skiftet å kartan är fullbordadt och alla skifteshandlingarne renskrifne, skall skiftesmannen, efter förut lemnad underrättelse om dagen, i gode männens och delegarnes närvaro, å marken, enligt kartans visning, utstaka den hvarje delegare tillfallne egolott och skilnaden lotterne emellan rörlägga med tjenliga råstenar i ändan af hvarje linje och i alla krökningar, samt vidare dem emellan med mindre stenar, eller stadiga träpålar, uti inrösningsjorden på hvarje tvåhundra fot och i afrösningsjorden på hvarje sexhundra fot och, då skilnadslinjerne äro kortare, på närmare afstånd, så att uti inrösningsjorden en och i afrösningsjorden två må finnas till hvarje linje..".

§ 104

"...I skog skola derjemte skilnadslinjerne till fyra eller sex fots bredd upphuggas, dock icke förrän skiftet fastställt blifvit, så vida icke delegerne enhälligt det begära...."

§§ 105 och 110

73.

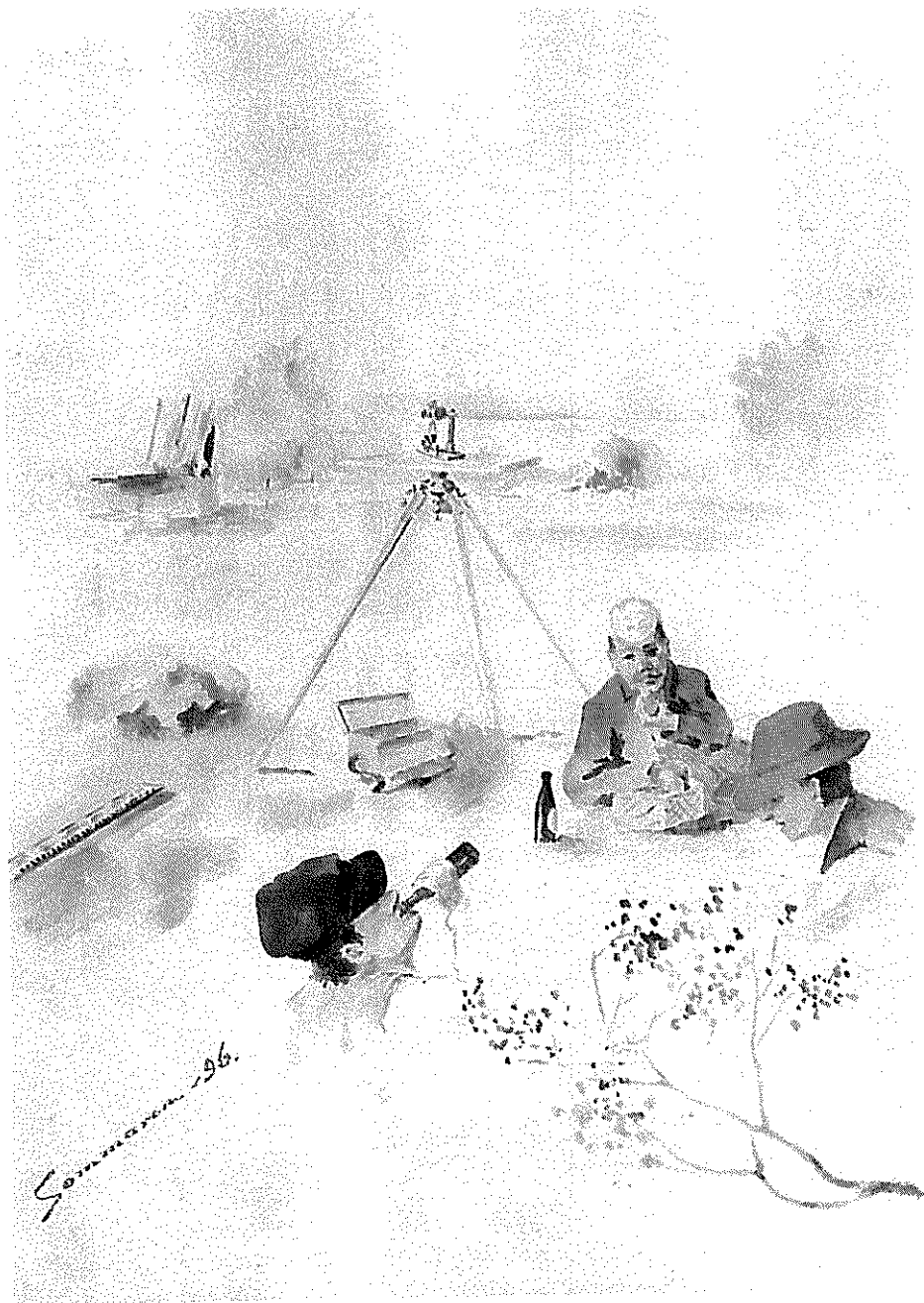
"Kongl. Skiftesstudgan §§ 105 och 110.

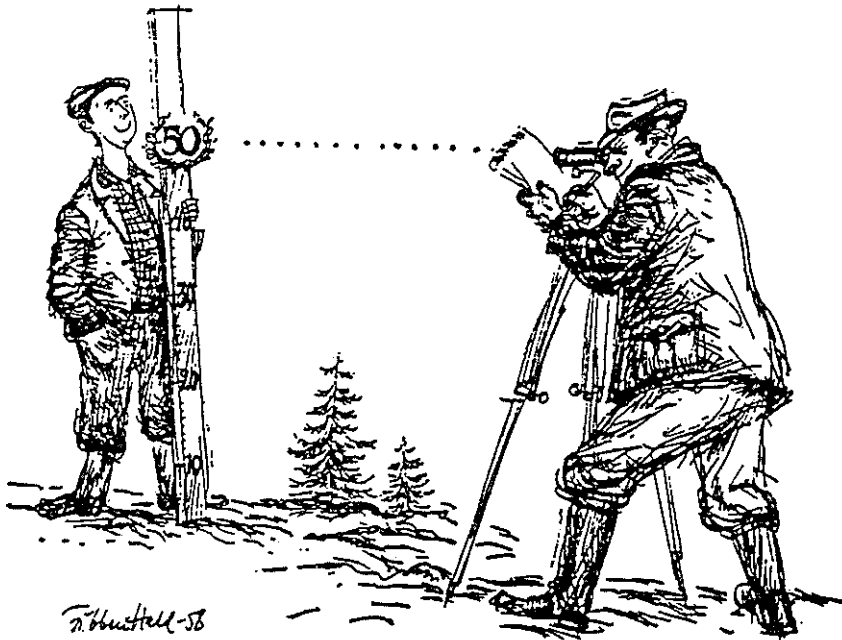
105 § "När skiftesmannen på marken utstakat och rörlagt skiftet, samt anvisat delegarne deras egolotter, vare han skyldig att mot lösen, som, i fall den ej genast erlägges, genom kronobetjeningen, på skiftesmannens requisition uttagas bör, meddela delegarne alla under förrättningen förde protokoll och afslutade föreningar, jemte ego-, häfde- och delningsbeskrifningar: ..."

110 § "Den kostnad, som till skifte fordras, så till landtmätares och gode mäns aflöning, som till karte- och protokollslösen, äfvensom till handtlångning, skola, der är ej annorlunda serskildt stadgat, alla delegare, hvilkas egor dervid ingått, gemensamt vidkännas, ..."

- Laga skifte i Grälberga by -

Sommaren 1896

n. blunthell-58

JUBELKANTAT

vid Sveriges lantmätareförenings 50-årsjubileum, som firas på fredagen och lördagen.

En gång när kaos härskade i lunden
och hagen blott var oreda och split,
kom lantmätaren i sin klokhed dit
och gjorde om vårt svenska land i grunden.

Ty denne gav oss i sitt visa nit
vår nya värld, så vackert regelbunden,
och allt blev skön behärskning uppå stunden
varthelst han vände sin teodolit.

På skiftad åkerjord och stakad mark
av sena slakten större skördar bärgas
när du en gång har fått det som du vill.

Lantmätare, må sängen stiga stark:
vad rätt du mätt skall ej av tiden härjas,
ty det hör rikets generatplan till.

KAJENN

Sveriges lantmätareförenings 50-årsjubileum uppmärksammades i Svenska Dagbladet den 19 maj 1958 med ovanstående jubelkantat

Lantmätarnas visor

Föreningsvisor

En liten samling visor, sångtexter, tillfällighetsdikter och rimmade rader framförda vid föreningens möten

Vid lantmäteriföreningens årsfest år 1882
Vid lantmäteriföreningens årssammanträde år 1883
Vid föreningens årsmötesdag år 1884
Årsmötet den 3 mars 1945

Lantmätarvisor

Kommissionslandtmätarens visa
Lantmätarschottis
Lantmätarevisa
Lantmätarens testamente
Lantmätarvisa (1987)
Gräsrotens möda
Brevet från pryon vid FBM

Dryckesvisor

Lantmätarsupen
Sång till nubben
Vid årsmötesfesten år 1955

Från Teknistiden

Karna
Osquar
Nollornas bön 1951

Vid Norrbottens läns landtmäteriförenings årsfest den 14 december 1882 "Rimrad dessert". (Ulric Leonard Grape)

*Nu är vinter och snö öfver land, öfver sjö,
och derute går Bore och slår;
Det är tur, eller hur? att i bur utaf fur
man är räddad till kommande vår.*

*Nu vid lampornas sken utan saknad och men
kan man teckna den sommar som flytt,
Och med mat uppå fat hvar kamrat håller stat
uti hemmet det ljuva på nytt.*

*Och en räkning så god vill han få för det blod, han
fått offra för svärmande mygg;
Derför gnor han och snor der han bor, att man tror,
det han blifvit för människor skygg.*

*Likväl händer ibland att han skjuter ur hand
hvarje papper och vänder sig ut;
Från sin skrubb i tulubb utaf sjubb till en klubb
han då går efter mognat beslut.*

*Så i dag framför allt han gått till den anstalt,
der de bröder i fjellhöga nord
Under sång på en gång dagen lång hålla stång
vid ett dukat gemensamhets bord.*

*Nu de sånger och tal, som klinga i sal
ej förklinga betydelselöst
Må man nöjd, finnas böjd locka fröjd uppi höjd
måtte endrägt ur bålen bli öst.*

*Må föreningens band genom vänskapens brand
lödas fast intill kommande led.
Mången skål vid vår bål detta mål säkert tål;
Må vi tömma dem då med besked.*

*Sen med minnens skatt, innan än det är natt,
må vi tåga igen till vårt bo,
Att i tid med all frid sitta vid trägen id
för vår lycka, vårt hopp och vår tro*

**Vid Norrbottens läns landtmäteriförenings
årssammanträde den 10 December år 1883 (U. L. Grape)**

Igen ifrån fjellen kamraterna hunnit
Åter till hemmen för vinter så lång
Måtte envar goda frukter ha funnit
Af mödorna ute för "kedja och stång"
Må de produkter
Af uddar och bugter
Som lagda på kartor blifvit i år
Gifva ett saldo till lön som förslår

Sedan i hemmen nog tiden förflyter
Utan bekymmer för bröd uti korg
Och att ej arbetet der heller tryter
Derom nog Styresmän draga försorg
Luntor uppsökas
Alltid förökas
Pappirets massor i skåp och på bord
Hos de landtmätare högt upp i nord

Men icke beklaga vi ödet - Vi sjunga
För arbetets ära hvar ledig minut
När åren oss böja och benen blir tunga
Då få vi pension såsom Nordberg till slut
Till dess må vi lugna
Så villigt som tvugna
Sköta vår sysla i skogar och tjäll
Samt färglägga kartor för - gammal modell

Och engång om året vi hålla ett möte
För att de författningars tolkning få klar
Och för att lägga i "styrelsens" sköte
Omsorgen om enkor på ålderdomsdar
Samt petitioner
Om höga pensioner
Vi sända från nordens vårt rike omkring
Med fara att bilda - landtmätarering

Nu äro förhandlingar skedda och ledda
Af Förste-landtmätaren hurtigt till mål
Af honom, som vanligt vi blifvit ombedda
Till middag och gästning - Vi höja hans skål
Vi tacka och klinga
Vi afton tillbringa
Med glädje och glam i hans goda gemak
Må länge han vårda föreningens sak

**Vid Norrbottens läns landtmäteriförenings årsmötesdag
den 15 Dec 1884 (U.L.Grape)**

*Nu fästedagen åter grytt
Och sekreterarna vill få nytt
Afrim till protokollet; allt väl
Sen mötet blifvit hållet; ni förstår mig väl*

*Men lätt är ej att orden få
I rim att de reson uppnå
I konstens höga mening; allt väl
Landtmäteriförening, ni förstår mig väl*

*Med fyllda glas och ordet fritt
Man följer dock ej konstens snitt
Men skålarna vi tömma; allt väl
Upplifva känslor ömma; ni förstår mig väl*

*En skål nu därför fram vi ha'
Till börja med för Gubbarna
Som slutat uppå fälten; allt väl
Men ännu spänna bälten, ni förstår mig väl*

*De hedersledamöter två
Vi önska dem att nöjsamt få
I aftonskuggans svalka; allt väl
Än här i dalen halka, ni förstår mig väl*

*För förmenskap och styresmän
Vi dernest höja bågaren
Må de oss styra länge; allt väl
Men aldrig blifva stränge, ni förstår mig väl*

*Ock sedan skålar utan knot
För hvar kamrat och ledamot
Som under oket sträfoar; allt väl
Med tankar, fötter, näfvar, ni förstår mig väl*

*Med trofasthet vi alla må
Inunder tak och himmel blå
I våra öden finnas; allt väl
Att målet måtte hinnas, ni förstår mig väl*

Årsmötet den 3 mars 1945

- Överlantmätare
Filip Granlund
- Nu lantmätarbröder från norr och till söder
av Norrbottens län har sitt möte begått
och skola nu festa långt mer än de flesta
ty månader börja och lön ha vi fått
och särskilt vi glädjas åt vår Ö.L.M
som lämnat sitt fiske och rest till oss hem
De gör oss så livad så lustiga faderalla
det gör oss så livad så lustiga faderej*
- Hans Wetterhall (1907)
Bitr. överlantmätare
- Vi fått importerat ett Ö.L.M biträde
som tillika varit aktiv officer
med vana vid drill och med glatt ordakväde
han snart exercerar med oss som han vill
Med honom kom La som ju är hanses viv
med glitter i ögat och smärt om sitt liv
De gör oss så livad så lustiga faderalla...*
- Nils Johnson (1899)
Bodens distrikt
- Nils Johnson vi hälsa som ärad kollega
en skottsäker herre med myndiger ton
och hans egenhet, ja, det kan man nog säga
är bortfallen vördnad för K.B:s person
och arkitekter som jobba med plan
för honom är dom inte bästa Guds barn
De gör han så arger så ilsken faderalla ...*
- Tage Åryd (1900)
Gällivare distrikt
- T. Åryd som älskar i toner sig dvälja
bland klassisk musik ifrån en grammofoon
så snart han far hit då får Fritz Olle sälja
det bästa som finnes av Strauss och hans son
Själv säger han dock att han forskar och gnor
uti vårt arkiv, fastän ingen det tror
Här blir han så trötter och törstig faderalla ...*
- Karl Johan Sundström
(1905) Pajala distrikt
- Karl Johan den store konsthabitueén
har haft en utställning och fått god kritik
och kommit i bladet med all roundklischeer
tuvhoppare, känslig för konst och musik
Nu går han och väntar att höst det ska bli
jo, månad oktober, det var viss you see
Då blir han så livad och lustig faderalla ...*
- Bertil Frostberg (1906)
Jukkasjärvi distrikt
- B. Frostberg i obygdén söker en våning
han kan inte få nån, så hemskt är det ställt*

- Lantmätarnas visor -

*hur vore det dock att för honom som skåning
gå upp uti folket och bo uti tält?
Och med nya bössan gå ut och ta korn
på matsliga viltet, som brukar ha horn
Då bör han bli spänstig och livad faderalla ...*

Knut Magnusson (1909) *Magnusson och Linders man plär sammanställa*
Sigurd Linders (1910) *den ene ju följer den andre i spår*
De båda distrikten snart högt börja gälla
skall fotas från höjden, få se hur det går
Dit sökes väl snart ifrån södra distriktet
i mätningshänseende är där allright
Dom gör det så livat så lustigt faderalla ...

Torsten Sander (1910) *Om Sander så vill vi ock sjunga en visa*
fast aldrig man vet var man haver den karln
Till skämt är han snar, och det måste man prisa
och klipsk uti huvut han var ren som barn
Men nickningen hans, den är smittsam minsann
för pratar han med en, ja då nickar en ann
Då ser man så livad och lustig ut faderalla ...

Erik Paulsen (1911) *Till våren så reser vår Pälle ifrån oss*
vi kunna ej säga så ledsna vi bli
för vi med gemytet i väsendet vant oss
så äkta och skånskt utan allt hyckleri
Till avsked så sjung nu för oss om din gris
som dog en ohygglig död på allt vis
Då kanske vi bli livade och lustiga faderalla ...

Bertil Jonsson (1914) *B. Jonsson har kommit till oss ifrån Ume*
Karl-Göran Wall (1896) *och hamnat hos Wall, som för alla är känt*
Luleå distrikt *och flirtar med flickan han sitter just nu med*
"hon hör till distriktet", sa Göran på skämt
Men att han är duktig, det alla ju vet
på stakning och mätning han inte går bet
Det gör oss så livade och lustiga faderalla ...

Lennart Carlsson (1914) *En ny liten kvinna har kommit till kåren*
och Blom, hennes namn, snart i Carlsson byts ut
Det är ju så där, att de unga om våren
vill giva varandra en ring absolut
Välkommen ibland oss vi önska Er vill
och massor av lycka och våning därtill
Då blir ni så livade och lustiga faderalla ...

- Lantmätarnas visor -

Svante von Sydow (1915) *von Sydow får gälla blå adeln ibland oss*
Kalix *så glad uti flickor med ljusan hårfärg*
han lärt sig i Tyskland att ta allt i en gro's
men omsätta't här kanske bliver ett snärj
Nu dövljs han i Kalix med mätning vart dag
och far han till Lule blir Siv ganska glad
Ja då blir dom så livade så lustiga faderalla ...

Karl-Erik Truedsson (1918) *Och Truedsson är den välklädde i kåren*
Bo Mandahl (1915) *med slipsar som likna en rosende dröm*
och Mandahl har skogsavfattningar om våren
de passa för honom som hästsko i söm
De båda få gälla som slutstrof i dag
i lantmätet än äro de oskrivna blad
Men de göra oss så livade och lustiga faderalla ...

Anm. Den ende bland de närvarande äldre lantmätarna som inte blivit omnämnd i någon vers är Bertil Lindgren f 1902, dlm i Råneå distrikt, och det är därför sannolikt att det är han som är författare. Texten har här kompletterats med mariginalanteckning om namn, födelseår och distrikt mm./GP

LANTMÄTARVISOR

Kommissionslantmätarens visa

Gammal visa från 1800-talet. Författad av kommissionslandtmätaren Axel Th. von Sneidern. Kristinedal, Fröskog år 1880, alt. Hvittlanda, Tössö socken den 17.10.1879. Mel: "När månen vandrar på fästet blå".

*Med ingen här på Guds gröna jord
vill en jordjänkare byta
Om vintern sitter han vid sitt bord
så lugn när stormarna ryta
Han ritat kartor och rubricerar
och sedan går han och kurtiserar
Hå hå ja ja, hå hå ja ja*

*När fågel sjunger på grönan kvist
så drar han ut med stativet
Han mäter ägor och sliter twist
och kramar flickor om livet
Men när sen solen sig gömt om kvällen
till flickan kryper han under fällen
Hå hå ja ja, hå hå ja ja*

*Så kommer mor med en kaffetår
och far med flaskan i näven
Hon kokat kaffe på "bockelår"
på bruna bönorna även
"Å hönskinörn får felle fresta
att nu på måren ta sej te bästa"
Hå hå ja ja, hå hå ja ja*

*I skogen dukas det på en sten
det får i nödfall gå för sig
Och Stina skriker: "Låt bli mitt ben,
Gu tröste Harrn om han rör mig"
Sen soves middag i buskesnåren
och Stina stannar att valla fåren
Hå hå ja ja, hå hå ja ja*

*Å skiftet slutas i lagan tid
såväl på framgårn som fjellet
Och Stina blivit så illa vid
när hönskiörn lämnat stället*

Ty när som denna nu överga'na
så vill ej heller sen Peder ha'na
Hå hå ja ja, hå hå ja ja

Lantmätarschottis

Mel: Schottis på Valhall. Ess-dur. B

Slå ett band av stål
mellan dubb och håll
rikta tuben mot stakkäppen Q
Sträck på bandet mer
tror Du ej jag ser
att det buktar likt bokstaven U
Nej, men käre Lot
tjugofyra fot????
Har i Birka Du bandet köpt in?
- "Bäste Herr Geodet,
jag är sträng pietet.
Nya mått har ej plats i mitt sinn" -
Höder han hade ett fotband av flinta
mätte upp marken, gav gränder åt goten.
Runstenar rista', som råstenar reste
Allfader Odin mätningscode kvad:

Slå ett band av sten
ifrån gren till gren
genom vikingars skogklädda land
Längden mäts i fot
på vårt jordaklot
Minns att utjämning sker efter hand
Skifta jorden rätt
mellan varje ätt,
det vill säga så ingen blir nöjd
Innan jag sätter punkt
jag betonar helt lugnt:
Se och till att Du själv blir försörjd
K. E. Landberg, åk 48

Lantmätarevisa

Säg viljen I höra en lantmätaresång
Hejom fejom fallerallera
Jag lovar den inte ska bli så lång
Hejom, fejom, fallerallera

Lantmätaren lever ett underligt liv
och aldrig behöver han tidsfördriv

På måndan han reser från kärringen ut
och kommer ej hem förrän veckan är slut

Vi sitta och åka en tre fyra mil
en del åka tåg och en del åka bil

Och när som vi svänga till sakägarn upp
så står han i regel och slaktar en tupp

De e fasen va harren han kommer precis
stig in jag ska hämta mitt lagfartsbevis

De e kallt, sej, jag tror att vi tar oss en klar
och kanhända jag bjur på en rögesegar

Vi gånga i mossiga markerna ut
och gubbarna gnyr: Det var fan va han kuut

Vi staka och kika och gräva ner rör
och däri vi sedan placera en stör

Så bruka vi taga en tre-fyra mått
och aldrig ha gubbarna haft det så brått

Men lantmätarn aldrig av takten blir trött
han springer omkring långt sen det han har dött

Så bruka vi skriva ett långt protokoll
dess värde i regel är lika med noll

Och när vi har slutat vi säja så här:
Nu ska ni ge tusan i några besvär

På lördan vi komma tillbaka till stan
och lägga oss neder på vår ottoman

Och när man blir gammal och börjar få gikt
så kan det ju hända man får ett distrikt

Anm: I Lantmätar Nytt 10/95 får vi veta att visan är diktad av
"den vitale och äkta skåningen, distriktslantmätaren och
trubaduren" Ture Bo Torstensson, f 1905

Lantmätarens testamente

Mel: She'll be coming down

∴:Du ska få min gamla Fennel när jag dör∴:
ty i Paradisets lunder
måter man uppå sekunder
Du ska få min gamla Fennel när jag dör

∴:Du ska få mitt vinkelprisma när jag dör∴:
ty därnere i det heta
äro alla vinklar räta
Du ska få mitt vinkelprisma när jag dör

∴:Du ska få min gamla Ljungström när jag dör∴:
ty vid Satans hemska låtar
smälta alla mätbordsplåtar
Du ska få min gamla Ljungström när jag dör

∴:Du skall fått mitt lod med snöre när jag dör∴:
ty i Paradisets hagar
gälla inte Newtons lagar
Du ska få mitt lod med snöre när jag dör

∴:Du ska få min gamla VF när jag dör∴:
ty där nere bland allt svavel
finns det ändå nog med dravel
Du ska få min gamla VF när jag dör

∴:Du ska få mitt gamla mätband när jag dör∴:
ty där uppe uti etern
får det slå på kilometern
Du ska få mitt gamla mätband när jag dör

∴:Du ska få min gamla Långström när jag dör∴:
ty vid dombasunens toner
får man inte slå funktioner
Du ska få min gamla Långström när jag dör

∴:Du ska få mitt gamla banklån när jag dör∴:
ty när döden drar sin lie
har jag långt till A 29
Du ska få mitt gamla banklån när jag dör

- Lantmätarnas visor -

;;Du ska få min gamla lagbok när jag dör;;
ty där ödets nornor väva
äro alla djävlar jäva
Du ska få min gamla lagbok när jag dör

;;Du ska få min vinkelhake när jag dör;;
ty då har jag ingen nytta
av att parallellförflytta
Du ska få min vinkelhake när jag dör

;;Du ska få mitt gamla dragstift när jag dör;;
för av himlens koordinater
ritas inte några kartor
Du ska få mitt gamla dragstift när jag dör

;;Du ska få båd' bläck och penna när jag dör;;
när jag tager sista klivet
då är allting färdigskrivet
Du ska få båd' bläck och penna när jag dör

;;Du ska få min gamla dagbok när jag dör;;
för på mitt nya logemente
får man inget traktamente
Du ska få min gamla dagbok när jag dör

;;Du ska få mitt gamla tidkort när jag dör;;
när jag tar min sista slummer
skriver jag ej i kolumner
Du ska få mitt gamla tidkort när jag dör

;;Du ska få min gamla dator när jag dör;;
ty i evighetens rymder
räknas bara mina synder
Du ska få min gamla dator när jag dör

Anm. Verserna 1-8 är de ursprungliga som sjöngs på Teknis-tiden. Övriga har tillkommit i samband med olika personalfester mm.

Lantmätarvisa

Den gamle distriktslantmätarens visa (Georg Palmgren 1987)

Mel: Torparvisa

Jag är lantmätar' jag och jag har det så bra
blivit anställd av staten för så ska de va'
Nu jag sitter på jobbet och gör där min plikt
och på gamla dar, har jag fått distrikt
Håhåjaja, håhåjaja, anställd av staten och har ett distrikt
Håhåjaja, håhåjaja, och alltid så gör jag min plikt

Jag har börjat min ban' som en pinnpojke så ung
och sen klättrat så sakta i graderna upp
mitt kontor har jag skött som en enväldig kung
men på sista ti'n, har dom stuckit upp
Håhåjaja, håhåjaja, folket det sköter jag med MBL
Håhåjaja, håhåjaja, och slipper att höra allt gnäll

Med ett prisma och lod och med stakkäpp och band
fick jag mäta upp tomter i stad och på land
Nu det finns fina grejor man ej kan förstå
men ej katten går, det så fort ändå
Håhåjaja, håhåjaja, mäter med laser och har ej tabell
håhåjaja, håhåjaja, man jobbar från morgon till kväll

En lantmä'tare är både manlig och klok
och som rättvist kan stycka och dela vår jol'
men på senare år tycks det va nåt' på tok
för nu kommer han, i en kvinnokjol!
Håhåjaja, håhåjaja, oj vad det blåser i kjolen iblann'
Lantmä'tare, lantmä'tare, behöver ej vara en man

När sen äldre jag blir tar jag förtidspension
och åt hobbies och nöjen kan ägna min tid
Om jag vill kan jag blanda mitt kaffe med kron
ingen tidrapport, bara härlig frid
Håhåjaja, håhåjaja, slipper att peta in flexbrickan mer
Håhåjaja, håhåjaja, jag sitter och tänker på er

När en gång jag har dött på min gravsten ska stå
att här vilar en man som har jobbat för två
och som skrev protokollen med stor elegans
men som varje år - hade hög balans
Håhåjaja, håhåjaja, skrev protokollen med stor elegans
Håhåjaja, håhåjaja. Han hade en väldig balans!

Gräsrotens möda

Mel: Vedholm och Tjocka Lasse

Svensson och hustru Ellen de ville ha hus, ville ha hus
sökte i alla buskar med lykta och ljus, lykta och ljus
Svensson fick tag på strandtomt och Ellen blev gla', Ellen blev gla'
gick sen till MYNDIGHETEN och bocka och sa:

"Avstyckning och servitut ska vi ha, byggnadslov och mycket annat
Styckning fort och styckning rätt ska det va', annars är det rent förbannat"

Samhällets byråkrater de grubblar ett tag, grubblar ett tag
hänvisar sedan till att det finns mången lag, finns mången lag
Strandskydd och allmän väglag, de sätter nog P, sätter nog P
Svensson han replikerar: "Jag struntar i de"

"Avstyckning och servitut ska jag ha, byggnadslov och mycket annat
Styckning fort och styckning rätt ska det va', annars är det rent förbannat"

Svensson han söker bygglov och även dispens, även dispens
plitar och formulerar och tager sin chans, tager sin chans
Svaret det dröjer länge, men sen blir det nej, sen blir det nej!
Svensson han appellerar: "Ack, tänk nu på mej!"

"Avstyckning och servitut skall jag ha, byggnadslov och mycket annat
Styckning fort och styckning rätt ska det va', annars är det rent förbannat"

Fastighetsbil'deriet gör då ett förslag, då ett förslag:
Bygg längre upp i backen där marken är svag, marken är svag
Kanske är marken samfällad och ledningar finns, ledningar finns
Länskonfere'nssynpunkter dock alla vi minns

Avstyckni'ng med servitut blir så klart, ledningsrätt är också nödig
Anläggni'ng tar resten av det Du spart, inte är väl Du så blödig?

Bilagan BE växer med åtgärders rad, åtgärders rad
Sen kan man registrera: Vet vad som är vad, vet vad som är vad
Svensson han läser akten och frågar till sist, frågar till sist:
"Att jag den ej begriper, det är väl en brist?"

Avstyckning och servitut skull' ja ha, byggnadslov och mycket annat
Förrä'ttning som gjordes, den är nog bra,
men obegri'plig så förbannat"

Brevet från pryon vid FBM

Mel: Brev från kolonin

*Kära Pappa, åsså Mamma
hann ej skriva med detsamma
för här jäktar man och springer
och i telefonerna det alltid ringer*

*Livet här är ganska brokigt
Stakas rakt, men också krokigt
Ofta gör vi nätförtätning
Ibland så stegar vi och kallar det för mätning*

*Jag har lärt mig att kartera
text med mall och mycket mera
Gränser brukar tomter dela:
Ömsom streckas dom och ömsom dras dom hela*

*De som önskar stycka mycket
mister ofta hela stycket
Om man vill ha drygt hektaret
kommer fastighetsdomstolarna och tar'et*

*Minitomter tolereras
om i rader dom placeras
Men en liten ensam täppa
får förrättningsmännen inte släppa*

*Mången har fått svårt att bygga
invid egen strand och brygga
- strandskydd kallas det i lagen
där kan Svensson bada hela långa dagen*

*För att alla ska få trivas
kan ej byggnadsloven givas
förrän kartor finns till tusen,
även för de allra minsta hjärtehusen!*

*Slut på brevet till Er båda
Nu så har jag hållit låda
Puss och kram från Eran Beda
som är hemma hos Er redan nästa freda'.*

DRYCKESVISOR

Lantmätarsupen

*Nu bröder, vi samlats att lantmätargasqua
ja nu ska vi supa på lantmätarvis
Och den som med nubben försöker att maska
han är ingen renodlad lantmätarkis
Ack, lantmätar-Osquar, tag glaset i hand
och tag Dig en brännevinstår uppå tand
Hej, lätt och behändigt nu helan försvinner
(Helan tages)
- För fullaste halsar vi sjunga dess pris!*

Sång till nubben

Mel: Säg farväl lilla fjäril till nöjen ... G-dur. D

*Se, framför oss står brännvin i glaset
Vi ha börjat att bliva i gasen
;: Kläm nu i och tag till fyllebasen
under sång måste nubbarna tas ;:
Klang och skål, alla lantmätarbröder
Det är lögn att distriktarn oss göder
;: Vad gör det, vi ha brännvin som föder
bara känslor av ädlaste sort ;:*

*I en teodolit kan vi kika
Dela jord gör vi lika för lika
;: Alla bönder som finns få ge vika
sedan nubben i krävan vi fått ;:*

*När du hoppar omkring i terrängen
när du stakar med hjälp utav drängen
;: när du vaknar dan efter i sängen
tag en sup, den gör nytta, min själ ;:*

*Töm ditt glas och låt sorgerna fara
Är man nykter blir livet en mara
;: Glad och god ska ju människan vara
blott en sup gör dig godlynt och glad ;:*

Vid årsmötesfesten 1955

Mel: Lysmaskar

10 ★ STADSHOTELLET, LULEÅ

Bord N:r	Herrar	Damer	KL	Serv. N:r	Datum	
Antal					Kr.	öre
	<p>Tag Dig en Sup Lurpn Middag Supé fast. Dimplar, bok bantar Räkningen här går på feta slantar cl. Brännvin Öl Vatten Kaffe Påfyllda Choklad Vin " Supar cl. Vermouth cl. Eau de vie cl. Cognac cl. Whisky Punsch cl. Likör Lättgrogg, Cognac " Whisky Tobaksvaror</p>				400:50	22:10
	<p>Groggvirke Mera utbängt fast utan kvitton</p>				100:19	
	<p>Avrundat</p>				3502:	
	<p>Nånting att tänka på</p>					
	<p>Skål!</p>					

Serveringsavgift 10 procent av räkans belopp. Notan gäller som påseersedel.

NO 26048
 Mel.
 Lysmaskor

HÖRSBOTTENS-KURIRINGEN TRYCKERI 13478

FRÅN TEKNISTIDEN

Karna

C-dur

- Solo: *Veckans dagar äro ju så långa
för en stackars fattig bonnadräng
Av arbeten haver han ju så många
han ska plöja båd' på åker och på äng.*
- Alla: *Men se får jag blott te Karna mi på lördeskvällen gå
då ä jag holiens så glader ändå, ändå, ändå
Ja se får jag blott te Karna mi på lördeskvällen gå
då ä jag holiens så glaer ändå*
- Solo: *Ja, jag har ju en fästmö, heter Karna
och jag har gett'na både psalmebok och ring
och jag är jädrans så glaer jag har'na
för se hon är både mulliger och trind*
- Alla: *Och se får jag blott ...*
- Solo: *"Hör Du Pelle, vem är väl Din nästa?"
frågte prästen på sista husförhör't
"Jo, de ä nog lilla Karna för det mesta,
för se henne ska ja älska tills ja dör"*
- Alla: *Ja, se får jag blott ...*
- Solo: *Jag vart ledsen, för de andra åt mig flina'
men prästen han röt så han vart hes
och han dömde mig till eveli pina
för jag inte läste på min katekes.*
- Alla: *Men se får jag blott ...*
- Solo: *Och när jag sen en gång till himmelen skall fara
och har slutat mitt jordiska slit
knappt en timme jag tror jag där kan vara
om jag ej får lilla Karna me' mig dit*
- Alla: *Ja, se får jag blott ...*
- Solo: *Himlens glädje jag gärna vill försaka
om jag hade det aldrig så gott
hellre vände jag till jorden tillbaka
eller också dit som prästen mig har spått*
- Alla: *Ja, se får jag blott ...*

Osquar

Ni känner väl Osquar, min bästa vän
den killen med dygder som få
Han har blott en svaghet, jag känner den
och tänker då alltid som så, så, så, så

Osquar har vart där, saken är klar
Osquar han lånar allt vad jag har
Men Osquar har är ju ändå min vän
Allt vad han lånar får jag igen

Det hände en lördag då jag var på skutt
Jag träffa en helskaplig tjej
När vi skulle hemåt så var hon putz weg
och tanken den slog genast mej, mej, mej, mej
Osquar har vart där ...

Med krona i håret och brölloppsskrud
min Ada i kyrkan har stått
jag trodde jag fått en jungfrulig brud
men snart fick jag se vad jag fått, fått, fått, fått
Osquar har vart där ...

Min glädje blev stor när en son jag fick
och ingen som han var mig kär
han ögon var Adas --- men näsan där!
Ja, tanken den låg ju så när, när, när, när
Osquar har vart där ...

Och då jag var död jag till satan for
Jag våndas för där var så hett
Det blir inte bättre för att jag tror
att någon har sålt mitt skelett, lett, lett, lett
Osquar har vart där ...

Nollornas bön 1951

Alla nya lantmäteristuderande utsattes under den första tiden på Teknis för "nollning" (skändning) innan de i samband med "Nollegasquen" upptogs som fullvärdiga teknologer. Den kurs som började hösten 1951 framförde då denna visa:

*Vi äro små nollor
små nollor äro vi
och vi vill så gärna
L-Osquarer bli*

*Om bara nu Osquar
vill höra vår bön
så kanske med tiden
hans nåd får sin lön*

*Vårt slem vill vi mista
om vi blott det får
vi märker ju själva
hur illa han mår*

*den hugstore Osquar
när vi gå förbi
O låt oss få kroppar
med hjärnor däri*

*Vi själva nu insett
hur ringa vi är
Din storhet O Osquar
oss nolltiden lär*

*Och därför L-Osquar
så hör nu vår bön
Upphöj oss till människor
Din nåd får sin lön!*

Georg Palmgren, år 55, målas av Rune Skoglund, åk 53

Balettdans av Lars-Evald Nilsson och Aroid Bondeson, åk 55

Landshövdingar i Norrbotten

Alltsedan Norrbotten blev ett eget län år 1810 har inte mindre än tre av landshövdingarna varit lantmätare. Dessutom har länsrådet Jan-Olof Hedström under längre perioder uppehållit tjänsten i avvaktan på tillsättande av efterträdare till Curt Boström och Gunnar Brodin.

Lantmäteriet i Norrbotten har under alla år haft ett nära och gott samarbetet med länsstyrelsen och länets hövdingar. Förordnanden för lantmätare att utföra skiften och andra förrättningar utfärdades av Konungens Befallningshavare.

Landshövdingar i Norrbottens län har varit:

1811-1816 Pehr Adolf Ekorn, tidigare häradshövding i bl.a. Torne och Kemi lappmarker samt Pite och Lule älvdal. Bodde vid nuvarande Landshövdingevägen i Södra Sunderbyn och anlade även ett eget brännsvinsbränneri.

1816-1821 Georg Adolf Koskull, friherre, jurist och hovman. Flyttade residenset till Piteå.

1821-1825 Paul Öhrvall, kammarråd. Han hade bl.a. bevistat fälttåget i Tyskland 1813-14 och varit med om tåget till Norge samt varit svenskt ombud vid Wienkongressen 1815.

1825-1836 Carl Georg Sparre, assessor i Svea Hovrätt.

1836-1849 Carl August von Hedenberg. Överste vid Västerbottens regemente. Upphöll landshövdingetjänsten från år 1830. En dotter, Teresia Eleonora f 1833, gifte sig år 1855 med förste lantmätaren J. E. Nyström. En son, Ludvig August f 1922 i Sthlm, tog lantmäteriexamen 1848 och blev auskultant 1851.

1849-1856 Hans Samuel Knut Åkerhjelm. Assessor. Beslutade år 1851 om flyttning av residenset till Luleå.

1856-1859 Anders Emanuel Ros, häradshövding i Örnsköldsvik. Förste landshövdingen i det nya residenset i Luleå.

1859-1861 Per Henrik Widmark "Svenska lantmätare" av Viktor Ekstrand innehåller följande uppgifter om honom: Född 1800 i Ume, son till urmakaren och rådmannen Olof Vidmark (från Vebomark i Lövångers s:n) och Margareta Löfdal. I Ume trivialskola. Elev 1815 hos A. Aspholm. Lantmäteriexamen 1817. Vice kom.lm 1821. Andre lantm. 1830. Styresman för avvittningen i Gävleborgs län 1832-59. Förste lantmätare i Gävleborgs län 1842.

Justerare. Bodde på sin gård i Ljusdal. Landshövding 1 februari 1859 i Norrbotten och styresman för det ekonomiska kartverket där. RNO, RVO. Död 13 okt 1861 i Sthlm och begravs i Ljusdal. Gift 1) på Kartrineberg i Färila s:n med Karolina Andrietta Ström, dotter till öv-löjtnant Karl Peter S. och Helena Andrietta Grundén; 2) med Maria Laurentia Emilia Våldén, f 1815, d 1874, dotter till prosten i Ovanåker Lars V. och Maria Elisabet Flodstedt.

"Vidmarks mångsidiga, dugande verksamhet som lantmätare och landshövding vittna om att han 1848 varit rätte mannen att bliva lantmäteriets chef. Hans förmåga att se saken i stort och ej inskränka sig till de löpande göromålen hade kunnat föra lantmäteriet och kartverket i en för landet välsignelsebringande riktning, utan att fastna i en trång återvändsgränd av formalism och detaljsnobberi." Bland biografier över V. märkes den av August Blanche. (367)

I Nordisk Familjebok framhålls att P.H.Widmark gjorde ett utmärkt arbete för utvecklingen av samfärdsmedlen i Hälsingland, över vilket landskap han skrev en förträfflig historisk beskrivning. Han blev 1859 landshövding i Norrbottens län, skildrade detta 1859 med ett program för länets utveckling och verkade även här som föregångsman genom befordrande av väg- och järnvägsbyggen, nitisk omsorg om skogs- och skolväsendet mm.

Hugo Lindgren skriver i "Norrbotten" 1929 "Om Per Henrik Widmark är det sagt att, att *han från ett ringa hem förde med sig utsikterna till en hög samhällsställning, såsom den franske soldaten under Napoleon I:s tid bar marskalkstaven i sitt patronkök.* Han har även fått det erkännandet, att han såsom landshövding i Norrbottens län uppmuntrat, utstakat och förebådat den nu pågående utvecklingen i ångans, elektricitetens och folkökningens tid. Även gjorde han sig bemärkt såsom forskare och historiker."

Se även avsnittet "Norrbottens ekonomiska kartverk".

1861-1873 Sven Peter Bergman Ur Viktor Ekstrands "Svenska lantmätare" inhämtas att han var född 1806 i Torshamra s:n, Blekinge, son till byggmästaren Sven Bergman och Ingeborg Johansson. Lantmäterioxamen 1827. Arbetade hos P.H.Vidmark. Vice kom.-lm 1837. Vid avvittringen i Gävleborgs län 1837-60. Kom.-lm 1845. Styresman 1859-60. Överste och chef för Hälsinge regemente. Bodde i Söderhamn. Landshövding i Norrbotten efter P.H. Vidmark och styresman för ekonomiska kartverket där. Avsked som landshövding 1873. KNO, RSO, RVO. Död 1878 i Hudiksvall. Gift 1846 med Anna Charlotta Vilhelmina Gripenberg, f 1827, d 1866, dotter till major Karl Johan Vilhelm G.

Bergman tjänstgjorde vid Hjälmare kanalbyggnad 1822-29. Skattlade och avvittrade Vittersjö allmänning i Hille s:n, Ofvanåkers och Bjuråkers socknars allmänningar, samt Färila, Loos, Ljusdals och Hogdals socknar. Karta över Hudiksvalls stad 1839. Planlade de flesta väg- och vattenbyggnader, samt järnvägar inom Gävleborgs län. Utförde 1842 som arbetschef kanalen mellan Dellen och Kyrksjön i Forssa s:n. Uppgjorde även planer för dylika arbeten i Dalarna, samt deltog i undersökningen för kanalen mellan Saimen och Finska viken. Ledamot av Första kammaren 1866-74. Ordf. i Hudiksvalls stadsfullm. 1875-77.

Bergman var en flärdfri man med öppen karaktär, samt åtnjöt därför lika så stor aktning, som för ett ovanligt verkningsfullt liv. (471)

Dottern Ingeborg Bergman var gift med kartografen, länsbokhållaren, landskamreraren och stadsingenjören i Luleå Erik Rudolf Waldenström.

Under Bergmans tid slog skördarna delvis fel åren 1865-66 och 1867 betecknas som det stora nödåret med total missväxt.

1873-1885 Henrik Adolf Widmark föddes i Ljusdal år 1833. Hans far var vid denna tid förste lantmätare i Gävleborgs län och blev sedermera (1859) landshövding i Norrbottens län, en befattning som han innehade till sin död år 1861.

Henrik Adolf gick i Hudiksvalls trivialskola och Gävle gymnasium och blev student i Uppsala 1851. Han avlade officersexamen vid Karlberg och blev underlöjtnant vid Hälsinge regemente i Gävle 1852. Han utnämndes till kapten år 1870 och till major 1873. Jämsides med de militära studierna utbildade han sig till lantmätare med examen 1852.

Henrik Adolf anställdes år 1859 som kartograf vid Norrbottens ekonomiska kartverk, som samma år inrättats av hans far, som också var styresman. Efter pappans död år 1861 fortsatte han som kartograf under landshövding S P Bergmans tid 1861-73 och var i praktiken chef för de vid ekonomiska kartverket anställda tjänstemännen

Henrik Adolf Widmark blev själv landshövding i Norrbotten och chef för det ekonomiska kartverket år 1873. I samband med detta blev han även befordrad till major. Som landshövding verkade han kraftfullt för att inrätta s.k. besparingsskogar eller sockenallmänningar i samband med avvitrigen.

Hugo Lindgren skriver i "Norrbotten 1929" bl a: H A Widmark gjorde det till en angelägen uppgift att inte enbart från ämbetsrummet följa och dirigera länets utveckling. Han fann sin personliga närvaro av nöden och skydde inga mödor och strapatser. De stora avstånden avskräckte honom lika litet som färdernas besvärligheter. Där ingen väg fanns, där människofot sällan trampade, där den ödsliga skogen omgav vandraren, där den sankna myren erbjöd ett fotfäste, som var alldeles för löst för att vara säkert, där gick han fram, outtröttlig i sitt bemödande att verka för den befolknings bästa, över vilken han blivit satt att vara hövding. Och nog prövade han mera än en gång på ilande färd utför den dånande forsen, där skummet yr omkring farkosten och en enda felaktig manöver inom ett ögonblick krossar den ibland klipporna.....

Under H A Widmarks tid skedde en kraftig utveckling av vägväsendet. År 1870 fanns ca 95 mil allmänna vägar, år 1880 134 och år 1885 145 mil. Han visade också ett livligt intresse för att undersöka möjligheterna för en järnväg från Bottniska förbi malmfälten i Gällivare och Kiruna fram till isfri hamn i Norge. Även mejerirörelsen var föremål för Widmarks omsorger och han var övertygad om att *mejerirörelsen måste anses såsom en viktig livsfråga för de norrländska jordbruken.*

H.A.Widmark gifte sig år 1863 med Kristina Katarina Åkerberg, f 1836. Han var ledamot av riksdagens Andra kammare 1879-81 och av Första kammaren 1882-88.

Han förflyttades år 1885 till Karlstad och avled där som landshövding i Värmlands län år 1889, 56 år gammal. (2563)

En broder till Henrik Adolf var den kände skriftställaren Per Fredrik Widmark, som var förste redaktör vid Norrbottens-Kuriren och som under signaturen "Staffan" författade en mängd tillfällighetsstycken på vers och prosa.

(Se även avsnittet "Kartografer i Norrbotten" samt "Norrbotten" 1929).

1885-1893 Lars Berg Biträdde kaptenlöjtnant C.A.Pettersson vid dennes resa i Norrbotten för att utföra astronomiska och kronometriska observationer för Ortsbestämning som underlag för kartverk över länet.

1893-1900 Karl Sigfrid Husberg

1900-1911 Karl Isak Anders Johan Bergström

1911-1917 Oskar Fredrik von Sydow

1917-1928 Carl Oskar Gustaf (Gösta) Malm. Vikarie 1914-17 Walter Murray.

1928-1937 August Bernhard Gärde

1937-1947 David Hansén, den första norrbottningen som innehade ämbetet. En son, Bengt-Olov Hansén, blev lantmätare och lantbruksdirektör i Norrbotten 1966.

1947-1953 O W Lövgren från Kalixbygden

1953-1957 Folke Thunborg. Statssekreterare. Redigerade boken om Norrbotten: "På en fjärdedel av kartan", utgiven 1953.

1957-1966 Manfred Näslund. Professor vid Skoghögskolan i Sthlm.

1966-1982 Ragnar Lassinantti från Tornedalen. År 1982 kallades han till hedersledamot i Norrbottens läns lantmäteriförening. Föreningen motiv till beslutet var "*Ragnar Lassinanttis engagemang och stora kunnande i lantmäteri- och kartfrågor samt hans stöd och intresse för lantmäteriverksamheten har varit av stor betydelse för utvecklingen av lantmäteriet i Norrbottens län*"

1982-1985 Erik Hammarsten. Bagare från Pitedalen

1985-1992 Curt Boström, Kommunikationsminister från Pitebygden.

1992-1995 Gunnar Brodin, bl a rektor vid Kungliga Tekniska Högskolan (KTH). Riksmarskalk.

1996 - Björn Rosengren

Äldre norrbottenslantmätare

Några lantmätare som varit verksamma inom Norrbotten, företrädesvis före år 1810. Se även Förste lantmätare, avvitringslantmätare och kommissionslantmätare. Uppgifterna är till största delen hämtade ur Viktor Ekstrands verk "*Svenska landtmätare 1628-1900*". Siffra inom parentes anger nummer i Ekstrands förteckning.

Johan Bergentin, född 1721 i Löfångers s:n, Västerb. Bondson. Examen 1747. Vikarierande i Västerb. tills han 29 mars 1750 blev kom.lantm. vid äldre kom. i Finland efter J.Boström. Lön i Uleåborgs län. Död 1795. Bodde i Lappfjärd. Gift med Katarina Hällberg, dotter till kyrkoh. i Lappfjärd Peter H och Margareta Lithov. (3034)

Fredrik Bodin, född 1730, son till kronofogden i Västerbottens nedre fögderi Olof Bodin och Ottiliana Blomfeldt. Examen 1749. Vik. 1750 för G. Edman och 1751 för E. Hackzell. E ord. 1753 utan lön. Fullmakt 1757 med 200 dlr smt i lön. Död 1768. Gift 1759 med Inga Katarina Lagerborg, dotter till öv.löjtn. Daniel Skragge, adl. Lagerborg. Syster se 18. (592)

Matts (Mathias) Boström, född 1766, son till lantmätaren Johan Boström (591). Elev 1784. Examen 1787. E.ord. 1792. Postmästare i Luleå 1804-32. Förståndare för provinskontoret i Norrbotten 1810-15. Död 1832 i Luleå. (711)

Nils Brenholm, född 1682 i Öjebyn. Son till Nils Brendholm och Anna Grubb. Examen 1712. E.ord. i Österbotten 1716, "där han för krigets skull intet kunde uträtta." Ordinarie 1722. Kartor finns av honom 1707-50, bl.a. vägkarta 1737 över Västerbotten. Avsked 1743 med halv lön. Gift med Margareta Grubbe, dotter till öv.löjtnant Jakob Grubbe och Katarina von Valter. (575)

Olof Clausén, född 1732, son till löjtnanten vid Västerbottens reg. Nils Clausén och Brita Sundberg. Examen 1752. E.ord. 1753 utan lön. Fullmakt 1757. Ordinarie 1782. Förste lantmätare 1802, men sonen skötte sysslan fr. 1805. Död 1813. Bodde i Håkansö, Piteå sn. Gift 1771 med Erika Johanna Magdalena Lang, f 1741, d 1803, dotter till prosten i Luleå Lars Lang och Elsa Margareta Hilleström. Son: andre lantmätaren Lars Vilhelm Clausén. "År 1809 kunde intet uträttas i anseende till Ryssens vistande i landet". (579)

Jonas Persson Gedda. Möjligen broder till Johan Persson Gedda, vilken han år 1667 erhöll fullmakt att efterträda som lantmätare över Öster- och Västerbotten. I Österbotten tillsattes dock 1679 särskild lantmätare, efter vars avgång bestämdes år 1685 att det skulle vara gemensam lantmätare, vilken skulle tjänstgöra ena året i Väster- och andra året i Österbotten. Genom Kungl. brev år 1696 blev det åter två skilda lantmätare. Gedda dog i Vasa 1697. Gift med Cecilia Grubb, vars syster var gift med lantmätaren Hans Kruse. Dotter, se G. Ulstadius i Vasa län. (573)

Anders Grape, f 1777. Son till kyrkoherden i Jukkasjärvi Per Grape och Anna Margareta Hackzell. Lantmäteriexamen 1796, vice kommissionslantmä-

tare. G m gästgivaredottern Brita Catharina Persdotter Ekberg, f 1785, äktenskapet upplöst genom skilsmässa. D 1810 (?). Barn: Brita Catrina, f 1800, Greta Stina f 1801. (746)

Esaias Hackzell, son till kronofogden i Luleå Martin Hackzell och Kristina Plantin. Bror, se Matias Hackzell. Vikarie 1732 för S. Ryding i Östergötl. län. E.ord. 1735 i Sthlms län, transport till Västerbottens län samma år. Ordinarie 1744. Gjorde ismätningar på Bottniska viken. Död 1762. Gift med Margareta Mellin. Flera av hans kartor finns på krigsarkivet, bl.a. karta öfver Västerbottens höfdingedöme av år 1743. (576)

Matias I. Hackzell, född 1714, bror till Esaias Hackzell. Student 1734. Auskultant 1735. Examen 1742. Vikarie 1740 i Östergötlands och sedan i Bohus län. E.ord. 1744. Ordinarie 1762. Död 1768 i Umeå. Bodde i Bygdeå sn. Gift med Anna Beata Hååf, f 1728, d 1802, dotter till löjtnant Hååf. Två söner blev lantmätare i Finland. (577)

Ludvig August von Hedenberg, f 1822. Son till landshövdingen i Norrbotten Karl August Hedenberg, adlad von Hedenberg, och Hedvig Sofia Kristina Lyström. Student 1841. Examen 1851. Hos N.P.Bodén. Avförd 1880. Öv.löjtnant. RSO, RVO. Direktör vid salpetersjuderistaten. Direktör vid Västerb. Ensk. Bank. Död 1895 i Sthlm, dit han flyttat från Ume. Gift 1) 1853 med Hanna Katarina Sofia Tinnerholm, d 1858 2) 1872 med Maria Charlotta Åman. En syster, Teresia Eleonora, gift med förste lantmätaren J. E. Nyström. (748)

Gabriel Håkansson, f 1745. Son till bonden i Kåddis by, Ume sn, Håkan Håkansson och Cecilia Olofsdotter. Examen 1766. Vice 1767 i Gävleborgs län. Uppgick 1770 gränsen mellan Jämtland och Härjedalen. Kom.lantm. 1779 efter L.H.Vallman. Bodde i Håkansdal. Gift med Anna Sofia Flodman från Ängesbyn. Son: Förste lantmätaren i Västerb. län Johan Gabriel Håkansson, f 1793. (595)

Peter Häggström, bondson fr. Häggisböle(?) by i Ume s:n. Examen 1701. E.ord. 1702 i Västerb. genom landshövdingens förordnande och 1703 genom kungl. fullmakt, daterad Torp 31 aug. Kronofogde i Ume. Ord. 1720 i Österb. Död 1724. Gift med Margareta Degerman, f 1688, omgift med prosten i Malax, Jakob Vikner. (2941)

Hans Kruse, son till Jakob Krus (guldsmedsson från Härnösand) och Karin... Elev hos Jonas Gedda. Examen och e.ord. 1694. Ord. 1696. Klagade 1700 att han med två andra blivit ålagd att utrusta en dragon. Mätte Torne 1719. Anhöll år 1722 "på sina anhörigas tillrådan" om avsked med överinspektors titel, samt att Brenholm (med vilken han troligen var släkt genom sin första hustru) skulle få efterträda honom. Gift 1) med Anna Grubb, änka efter Hans Degerman, 2) med Anna Stecksén, änka efter prosten Lars Burman. (574)

Adolf Fredrik Merckell, född 1754. Son till assistenten vid politie koll. i Sthlm Sebastian Merckell och Brita Lisa Vinkelberg. Student i Uppsala 1770. Utrikes resa 1771-72. Student i Åbo 1779. Elev s.å. i Savolax. Examen 1781. Kom.lantm. 1782. Delade Torne stadsjord 1796 och blev stadsjusterare där 1783. Död 1811. Gift med Margreta Asplund, f 1759, dotter till Israel Asplund och Katarina Richardt. (607)

Per Isaksson Novander, f 1759(?) i Kalmar län. Examen 1779. I Västerviks skola 1769-75. Kom.lantm. 1782. Krigskommissarie 1788 i Heinola och räddade 1789 magasinerna över Kymmene älv undan fienden. Åter vid avvitrningen 1791. Bland koldistriktets lantmätare i Dalarna. Upprättade 1799 karta över Neder-Kalix s:n. Död 1807 i Leksand. Gift 1786 i Sthlm med Anna Margareta Stecksén, f 1761, d 1799 på Böle vid Umeå. (606)

Alexander Emil Schwabitz, född 1817, son till reg.läkaren vid Värmlands reg. Anders Schwabitz (född i Polen) och Maria Margareta Vikström. Examen 1839. Vice 1845 i Norrbotten. Rekognoscör 1850-52. Vice 1852 i Sörmland. Förord. återtaget 1861. Död 1879. Bodde i Sthlm. Gift där 1841 med Sophie Eriquer L'Orange, dotter till auditör Karl Axel L'Orange och Eva Maria Zerl. (1042)

Arvid Steinvall, f 1751 i Innervik, Skellefteå sn. Son till hemmansägaren Matts Johansson och Kristina Larsdotter. Examen 1772. Kom.lantm. 1782. Död 1800 i Piteå sn. (605)

Anders Magnus Strinnholm, född 1755 i Saltsäckers by, Nordingrå sn. Son till landsfiskalen Magnus Strinnholm (bondson från Strinne by, Multrä sn) och Magdalena Bring. Student 1777. Examen och vice e.ord. 1781. Kom.lantm. 1782. Andre lantmätare i Västerb. län 1814. Justerare. Död 1830. Bodde i Österteg vid Umeå. Gift 1) 1786 i Nordingrå med Beata Zimmermann, d 1806, 2) med Katarina Vikner, f 1780. Son i första giftet historie-skrivaren Anders Magnus Strinnholm samt dottern Beata Sofia, f 1791, d 1863, gift med förste lantmätaren i Västerb. Jonas Gustaf Stenberg. Son i andra giftet avvitringslantmätaren i Västerb. Magnus Vilhelm Strinnholm, f 1814. (580)

Erik Strömbäck, född 1798, bondson från N.Kalix. Examen 1815. Vid Ryska ägoutbytet 1821-24. Hos N.P.Bröms 1835. Avsked 1846. Död omkr 1850 (747)

Olof Tresk (Oluff L. Tresck), son till bonden Lars Eriksson Tresk i Hallsta, Tuna s:n, Helsingland. Student 1626. Fullmakt 21 mars 1634 att rannsaka om ödegårdarna i Västmanland, 29 mars kläde af av klädesskrivaren och 2 april s.å. instruktion som landtmätare i Sörmland. Beordrad 1635 att resa till Trollhättan, där han skulle göra undersökning för kanalanläggning; samtidigt skulle han utse lämpligaste läget för en kanal mellan Vänern och Vättern. Förordnad 1636 att i lappmarken uppgå gränsen mot Norge, samt 1637 att förrätta jordrevning i Västernorrland. Fullmakt 3 april 1638 (?) som landtmätare i Norrland och lappmarken. Lön 1642 i Västerbotten, 1643 i Hudiksvalls län. Erhöll sistnämnda år skattefrihet på ett hemman i Delsbo s:n. Död 1645 och begravnen på Brunflo kyrkogård. Hans änka Elsa Åkesdotter erhöi s.å. 300 daler till nådår.

I manuskript funnos af Tresk: Om Svenska lappmarkens gränser mot Norge och Ryssland, (en dylik insändes 1640 till kam.koll.), samt Karta öfver Lappland.

Upprättat kartor öfver bl a Västerbottens städers åker och äng år 1642, karter öfver Torne lappmark 1643. I riksrådets protokoll år 1638 "*resolverades att Ingeniuren öfver Lapmarken skall få fullmakt att resa kringh och afmärkia gräntzerna emellan Norige och oss och taga longitudnem och latitudinem solis, der medh att desto bättre justera landttaflorne, och att Stellan Mörner (landshöfding inom Västerbotten)*

honom icke hindrar uthan låter saken bliffoa befordratt". (237) Se även "Olof Treskes kartor".

Lars Henrik Vallman, f 1731 i Luleå sn. Son till kronofogden Lars Vallman och Katarina Fostrerus. Student 1748. Examen 1754. Vice 1755. Kom.lantm. 1757 i Finland , transport 1759. Kronofogde i Luleå fögderi 1778, då han avgick från lantmäteriet. Avsked som kronofogde 1786. Assessors titel 1792. Död 1820 nära 90 år gammal. Bodde i Luleå. Gift 1761 i Piteå med Anna Britta Lafvén, f 1736, d 1798, dotter till handlanden Abraham L. (601)

Erik Erikson Vidman. Erhöll 1643 fullmakt som lantmätare i Västerbottens norra och södra prosterier. Kartor (geometriska jordeböcker) från åren 1645-52. Hade lön i Västerbotten 1643-52. Bodde i Umeå.(571). Se även "Geometriska jordeböcker"

Gustaf Esaias Vinblad von Valter, född 1766. Son till löjtnant Lorens Vinblad von Valter (adl. ätt intr. 1689) och Eva Margareta Plantin. Examen 1785. E.ord 1788. Avsked 1792. Fältkamrer 1796. Landskamrer i Umeå 1800. Avsked 1831. Titulärt kammarrättsråd. RVO. Död 1834. Bodde på Grisbacka vid Umeå. Gift 1) 1790 med Katarina Elisabet Holmström, f 1771, d 1809, 2) 1810 med Katarina Charlotta Schönfeldt, f 1779, d 1861 i Uppsala. (593)

Kommissionslantmätare i Norrbotten

Albert Magnus Anders Alsterlund, f 1868 i Sävars sn, Son till avvitt-ringslantmätaren och översten Magnus Alsterlund och Hulda Karolina Tunell. Student 1890. Examen 1893. Tjänstgöring inom Norrbottens län. Vice kom.lantm. 1904. Död 1908. Gift 1901 med Karin Bäckgren, dotter till bruksägaren Karl Bäckström. Alsterlund hade tillsammans med kapten E. Grape och apotekare Vallner 18 aug 1908 kl 3 em företagit en lustsegling från N.Kalix med Rönö som mål. Komna ut i skärgården råkade de ut för hård nordlig vind, som drev båten på grund och kom den att kantra. De lyckades slutligen få båten på rätt köl igen och ösa honom läns med en korg, men måste hålla sig kvar på grundet, då årorna flutit bort. Efter 6 timmar avled kapten Grape, troligen av slag, som han ådragit sig av överansträngning vid båtens ösande. De båda överlevande sökte, roende med en brädstump, nå Halsön men förgäves. De fingo sitta i den vattenfyllda båten och voro hårt ansatta av källden. Alsterlund började yra och avled efter en kort stund kl 3 på morgonen. Vallner lyckades, sedan han tillbragt 2 dygn på ett skär, nå land och räddades. (750)

Abraham Aurén, född 1830, son till prosten i Sidensjö Henrik Per Aurén och Kristina Elisabet Sundberg. Student 1852. Examen 1862. Vice 1869. Förordnandet återtaget 1889. Justerare. Död 1895. Bodde i Haparanda. Gift med Margareta Johanna Holmqvist, f 1830, d 1894, förut gift med Ryske v.konsuln i Haparanda Lars Lindbäck. (735)

Anders Berger, f 1790, fadern tullskrivare i Torne. Examen 1810. Vice 1812 och kom-lantm i Norrbotten 1814. Avsked 1819 med tillstånd att flytta till Finland. Kom-lantm. s.å i Uleåborgs län. Deltog 1821 i ägoutbytet vid Torne riksgräns. Justerare i Torne. Förste lantm. 1829 i Nyland, med tillstånd en månad senare att kvarstanna i Uleåborgs län. Förste lantm. 1831 i Vasa län. RNO. Död 1843. Gift med Gertrud Hjelm Dahl, f 1785. (2950)

Nestor Åmos Tycko Bergman, f 1868. Se avvittningsstyresmän. (648)

Otto Adolf Bergström, född 1868 i Korpilombolo. Son till landsfiskalen Isak August Bergström och Amanda Maria Sandberg. Student 1890. Examen och auskultant 1897. Hos H.K.Brändström. Extra lantm. i Västerb. län och tjänstgjorde vid avvittningen. Tjänstg. inom Södermanlands, Värmlands och Norrbottens län. Distr.lantm. i Södersysslets dt 1919. Död 1925. Gift 1907 med Amanda Gustafsson, född i Nederluleå 1882. (756)

Karl Fredrik Bergner, född 1801 i Råneå. Son till förste lantmätaren Lars Peter Bergner och Anna Sofia Renmark. Examen 1823. Vice 1825. Vid avvitt-ringen 1826-29 och 1837-67. Komm.lantm. 1832. **Andre lantm.** 1855. Avsked 1867. Död 1872. Bodde i Råneå. Gift med Gustava Brodin. (715)

Immanuel Bexelius, född 1873 i Umeå. Son till kyrkoherden i Råneå Isak Bexelius och Maria Karolina Dyhr. Student 1892. Examen och auskultant 1895.

Hos J. L. Grape. Vice kom.lantm 1904. Vid avvitr. 1906. Extra lantm. 1910. Bodde i Pajala. Tjänstgöring inom Västerb. län 1915-16. Distriktslantm. i Frykdals dt 1917 och i Torsby dt 1921. Död 1924. Gift 1901 med Svenborg Leander, dotter till filos.prof. i Lund Per Herman Leander. (752)

Hugo Konstantin Brändström, f 1860. Se Förste lantmätare.

Johan Gustaf Brändström, (Bränström) född 1829 i Pite, son till snickaren Johan Brändström från Brändön i Nederluleå och Johanna Rudeberg. Examen 1850. Vice 1853. Död 1863. Bodde i Älvsborg i Nederluleå. Gift med Viktoria Konstantia Juliana Bergvall, f 1831, dotter till inspektoren vid Ljuså sågverk Johan Bergvall och Johanna Kock. Son Hugo Konstantin, sedermera förste lantmätare. Dotter Hilma Olivia, gift m Lennart Christoffer Brännström (732)

August Brännström, född 1856, son till kommissionslantm. Per August Brännström. Volontär vid Norrb. fältjägarbatal 1876. Karlberg 1877-78. Officersex. och underlöjtnant 1878. Kapten 1896. Lantmäterix. 1881. Vice kom.lantm. 1895. Död 1904. RSO. Bodde i Haparanda. Gift 1893 med Ebba Östman, f 1874, dotter till apotekaren i Haparanda Carl Theodor Östman och Sofia Zackrisson. Barn: Anna Greta f 1895, Elsa f 1896, Birger August f 1898, Sigrid Elisabet f 1900. Änkan bodde i Malmöhus län. (738)

Lennart Christoffer Brännström, f 1862 i Nederluleå, son till kom-l. Per August Brännström och Amanda Augusta Hollström. Auskultant 1893. Vice 1901. Kom-l. 1907. Distr.lantm. Luleå dt 1909. Avgång med pens. 1927. Gift med Hilma Olivia Ortman, f Brändström 1867, dotter till Johan Gustaf Brändström. (749)

Per August Brännström, född 1833 i Skellefteå s:n, son till sågverksägaren E. Brännström och Sara Margareta Brännström. Examen 1853. Vice 1858. Kom-l. 1865. Död 1881. Bodde i Nederluleå. Gift 1:o med Amanda Augusta Hollström, f 1834, d 1872, dotter till andre lantmätaren Erik Hollström i Sunderbyn, gift 2:o år 1875 med Karolina Elisabet Stenberg, f 1841, brorsdotter till (584), efter P A Brännströms död omgift med läroverksadj, K M H A Helleday. Söner: August f 1856, Lennart Christoffer, f 1862. (723)

Ernst August Clausén, född 1869 i Öjebyn, son till disponenten August Reinhold Clausén och Amalia Törnsten. Student 1888. Examen 1891. Vice 1898. Kom. lantm. 1903. Distr.lantm. i Gröinge dt 1909. Förste lantm. i Kristianstads län 1913, överlantmätare 1921. Död 1932. KVO 2kl, RNO. Gift 1897 med Elma Henrietta Lindgren. (742)

Lars Vilhelm Clausén, född 1771. Son till (579). Examen 1793. Vice 1800. Kom.-lantm. 1803. **Andre lantmätare** 1821. Död 1825. Bodde i Håkansö. Gift 1) med Anna Kristina Clausén, f 1768 i Piteå, d 1817, dotter till Nils Clausén och Anna Maria Sterner; 2) år 1818 med Sara Bryggman, f 1769, d 1849. En dotter i första giftet, Johanna Maria, gift med avvitringslantm. Jonas Sivertson Lundberg. (713)

Frans Adolf Friedlieb, född 1846, fadern häradshövding. Karlberg 1866-71. Examen 1877. Vice 1889. Extra vid avvitringen 1884-96. Död 1906. Kapten. RSO. Bodde i N. Kalix. Ogift. (736)

Sune Frigell, född 1876 i Valshults sn, Jkpg län. Son till kyrkoherden Gustaf Frigell och Karolina Hoffman. Borås tekn.läroverk 1895-97. Examen och auskultant 1900. Arb. hos H.A.Lundblad. Tjänstg. i Uppsala, Skaraborgs och Norrbottens län. Vice. kom.-lantm. 1906. Distr.lantm. i Falköping 1909. Död 1939. Gift 1905 med Siri Fransiska Sandberg, dotter till grosshandl. Frans Sandberg i Piteå. (761)

Isak Grape, f 1764, son till kyrkoherden i Övertorne Isak Grape och Margareta Fjellström. Student 1780. Examen 1786. Vice 1794 för I. Lithov i Uleåborgs och 1798 för L.P. Bergner i Västerbottens län. Kom.-l. 1803. Avsked 1818. Kronofogde 1815 i Torne lappmark. Död 1836 i Ö.Torne. Gift med Brita Katarina Johansdotter, f 1769, d 1832. En dotter, Brita Katarina, f 1795, d 1876, g m avvitringslantm. Hans Vilhelm Hackzell. (717)

Johan Grape, f 1821. Se avvitringslantmätare

Johan Hjalmar Grape, f 1856 i Råneå, son till avvitr.lantm. Karl Isak Grape. Student 1875. Karlberg 1876-77. Examen 1880. Vikarie 1883 vid avvitreringen. Vice 1888. Kom.-l. 1895. Kapten i Norrb. fältjägarkår. Avsked 1906. RSO. Bodde på Framnäs i Öjebyn. Gift 1888 med Anna Ulrika Bexelius, f 1865, d 1928, dotter till kyrkoherden i Råneå och syster till kom.-l. Immanuel Bexelius. Hjalmar Grapes eftermäle var att han var en varmhjärtad, mycket sympatisk person, redbar och flärdlös. Vid hans bortgång prisades hans stora hjälpsamhet. Av denna hans egenskap torde tyvärr åtskilliga av hans "vänner" ha begagnat sig på ett föga lämpligt sätt. (727)

Karl Gustaf Grape, född 1857 i N. Kalix, son till majoren i armén, kommissions och avvitringslantmätaren Johan Grape och Emilia Bergman. Student 1882. Examen 1888. Vice 1897. Kom.-l. 1901. Justerare 1895. Distr.lantm. i Kalix dt 1909. Avgång med pension 1923. D 1925. Gift 1903 med Britta Amanda Sundberg, f 1880. Karl Gustaf Grape var en mycket tillbakadragen man, högt skattad av befolkningen för sin noggrannhet och rättrådighet. För dem, som lärde känna honom närmare, framstod han som en fint kultiverad och sympatisk person. (740)

Karl Isak Grubbström, född 1871, son till sjökaptenen i Ume Isak Petter Grubbström och Karolina Lovisa Löfroth. Student 1889. Examen 1892. Vice 1900. Kommissionslantm. 1904. Distr.lantm. i Stockholms södra dt 1909. Förste lantm. i Västerbotten 1910. Byråchef i lantm.styrelsen 1921. Medlem av skiftesstadgekommittén 1906-11. Ledamot av riksdagens första kammare 1912. Död 1926. RNO. Gift 1900 med Gertrud Hedvig Öström, f 1881, dotter till stadsmäklaren i Sthlm Anders Hugo August Ö. och Jenny Vilhelmina Aldskogius. Utgivit Matrikel över lantmäteristaten 1900. (745)

Jakob Vilhelm Hackzell, född 1757. Son till (577). Student 1782 i Åbo. Examen 1782. Kom.lantm. 1783. **Andre lantm.** 1815. Död 1820 i Övertorneå. Gift 1784 med sin svägerska Kristina Charlotta Löfving, f 1759, d 1847. Söner: Avvitringslantmätaren Hans Vilhelm Hackzell samt en son som kommissionslantm. i Uleåborgs län. (712)

Johan Hamrin, född 1869, son till kronofogden i Ume Johan Olof Hamrin och Amanda Helena Olivia Forsell. Student 1888. Notarie i Svea Hovrätt 1894 och tjänsteman vid Nedre justitierevisionen. Amanuens i civildep. 1900. Vice

kom.lm i Västerbotten 1899 och i Norrbotten 1900. Kom.lantm. 1903. Lantmäterifiskal 1905. Byråchef vid A-byrån 1908. Föreståndare för lantmäteriundervisningen från 1922. Död 1930. KVO2kl, RNO, KDDO2kl, KFinlVRO2kl. Gift 1900 med Alma Katarina Holmgren, f 1868. Änkan bosatt i Stockholm. (743)

Gustaf Oskar Hellegren, född 1872 i Lidköping. Son till bruksförvaltaren Johan Alfred Hellegren och Johanna Jacobsson. Borås tekn.skola 1889-91. Examen och auskultant 1894. Arbetade hos G. Hollström. Vice kom.lantm i Gävleborgs län 1903. Dlm i Hudiksvalls dt 1909 och i Hudiksvalls västra dt 1921. Död 1934. Gift 1901 med Augusta Dahl, f 1876. (751)

Erik Hollström, född 1777 i Kristianstad. Son till betjänten Kristian Hollström och Bengta Rosengren. Konduktör. Examen 1821. Vid ryska gränsregleringen 1821-24. Kom.lantm. 1827. Vid avvitrtingen 1832-54. **Andre lantm.** 1837. Avsked 1854 med 900 kr pension. Associé av Musikal. Akademien. Död 1863. Bodde i Sunderbyn. Gift 1807 med Karolina Margareta Furtenbach, f 1788, d 1861. Två söner, avvitrtingslantmätarna Karl Gustaf Tycho Hollström, f 1808, och Lennart Hollström, f 1830. Två döttrar, Maria, f 1821 och gift med andre lantmätaren Olof Öhlund samt Amanda Augusta, f 1834, och gift med kommissionslantm. Per August Brännström. (714)

Erik Lennart Hollström, född 1869 i Sunderbyn, son till avvitrtingslm. Lennart Hollström och Jakobina Fredrika Clementioff. Student 1888. Examen 1892. Vice 1899. Kom-l. 1904. Distr.lantm. i Torneå (Haparanda) dt 1909 och i Piteå dt 1920. Avgång med pens. 1934. Död 1943. Gift 1897 med Maria Theresia Katharina Sandström, f 1866. (744)

Gustaf Hollström, född 1846 i Gustafsfrid, Nederluleå, son till avvitrtingslantmätaren Karl Gustaf Tycho Hollström. Student 1868. Vikarie 1881 vid avvitrtingen. Vice 1882. Kom-l. 1891. Död 1904. Bodde i Gustafsfrid, Nederluleå. Gift 1876 med Albertina Elisabet Holm, f 1847. Barn: Ebba Elisabet, f 1877, g m kom.lm Bror Axel Vikberg, Lilly Kristina f 1879, Siri Elvira f 1881, Lennart Olof Ragnar f 1883, Nils Fredrik f 1887. (726)

Magnus Vilgott Huss, född 1854, son till apotekaren i Luleå Jakob Arvid Huss och Elisabet Katarina Bergman. Student 1874. Karlberg 1874-76. Examen 1882. Vice 1891. Kom.lantm. 1902-14. Kapt. RSO. Bodde i Luleå. Gift med Nanna Huss, dotter till kommissionslantm. Erik Gustaf Huss i Lövångers s:n o.h.h Amalia Kjellerstedt. (727)

Mercy Jungquist, född 1866 i Strömstad. Son till Kyrkoh. Alfred Jungquist och Ingeborg Katarina Nyberg. Student 1886. Examen 1898. Arb. hos H.B.Lysell. Vice 1905 i Västmanlands län, transp till Norrbotten. Byråing i l.mst. 1909. Förste lantmätare i Stockholms län 1915. Avgång med pens 1933. Död 1934. KVO2kl, RNO. Gift 1899 med Angelika Bäckström, f 1856, vars ena syster, Amalia Charlotta, var gift med kommissionsl. Johan Erik Linder i Västerbottens län. En annan syster, Emma, var gift med förstelantmätaren H.K.Brändström i Luleå. (758)

Isak Lindfors, f 1783, son till kyrkoh. i Nordmaling Eskil Abr. Lindfors och Elisabet Vattring. Examen 1806. Vice 1816. Kom-l. 1823. Avsked 1848. Död 1849. Bodde i Öjebyn. Ogift. (720)

Isak Vilhelm Lindfors, f 1826. Se avvitrtingslantmätare

Lars Henrik Lindström, f 1810 i N. Lule, son till hemmansägaren Anders Johansson och Brita Ersdotter. Examen 1830. Vice 1834. Kom-l. 1841. Död 1857. Bodde i Sunderbyn. Gift med Anna Lisa Lindström, f 1813. (721)

Seth Emil Valdemar Lindström, född 1872 i Umeå. Son till handlanden Nils Jakob Lindström och Adelina Fredrika Håkansson. Student 1894. Examen och auskultant 1898. Arb. hos J.H.Grape. Extra lantm. 1910. Bodde i Arvidsjaur. Tjänstgöring inom Skaraborgs, Västerbottens och Norrbottens län. Distr.lantm. i Hjo dt 1921. Pension 1937. RVO. Gift 1910 med Elin Charlotta Albertina Hultgren, f 1876, dotter till skräddarmästaren Gustaf Axel Hultgren i Visby och hans maka i första giftet Alma Edelsten. (759)

Hjalmar August Lundblad, född 1860 å Selets bruk i Nederluleå, son till disponenten vid Gellivara verken Adolf Reinhold Lundblad och Elma Laura Örtengren, (syster till 412). Student 1881. Examen 1885. Vice 1892. Kom-l. 1897. Distr.lantm. i Piteå dt 1909. Död 1920. Bodde i Öjebyn. Gift 1888 med Maria Aurora Amalia Almblad, f 1861, dotter till grosshandlare R. Almblad i Lidköping. (730)

Hans Bernhard Lysell, född 1865 å St. Rogstad i Skee s:n, Bohus län, son till klockaren Anders Julius Lysell (släkt fr. Lyse s:n) och Karolina Sofia Halvarsdotter. Examen 1886. Vice 1893. Kom-l. 1898. Distriktslantmätare 1909 i Nyköping. Död 1919. Bodde å Björkbacka vid Gammelstad. Gift med Laurentia Ruuth, dotter till avvittringslantmätaren Lars Ruuth. Konstruerade en "linjeflyttare" att användas vid polarplanimetern.(731)

Karl Reinhold Montell, född 1765, son till handlanden i Lule K.P.Montell och A.H. Möller. Examen 1787. Vice 1799. kom-l. 1803. Död 1819. (718)

August Norén, född 1830, son till tullförvaltaren i Ume Anders Norén och Maria Rechart. Examen 1851. Vice 1861. Förordnandet återtaget 1871. 1859-63 gymnastiklärare vid läroverket i Luleå. Löjtnant vid Norrbottens fältjägarkår.. Blev svagsint (sinnesförvirrad). Tog avsked 1877. Bodde i N. Kalix. Död i Holmsund 1895. Ogift. (734)

Gustaf Helmer Näslund, född 1870 i Härnösand. Son till sjökaptenen Hans Peter Näslund och Maria Carlsson. Student 1892. Examen och auskultant 1895. Hos H. A. Lundblad. Tjänstgöring inom Norrbottens och Jämtlands län. Död 1915. Gift med Edith Lindström, syster till kom.lantm. Seth Emil Valdemar Lindström. (753)

Jonas Vilhelm Ottonius, f 1776, son till borgm. i Pite Anders Ottonius och Anna Margareta Hernodius. Examen 1799. E.o. kammarskrivare i kam.koll. s.å. Kom-l. 1803. Avsked och kronofogde i Lule fögderi 1816. Lanträntmästare 1826; avsked 1836. Assessors titel. Död 1852. Flyttade 1849 från Pite till N.Torne. Gift med Margareta Katarina Pihlfeldt, f 1775, d 1846. Döttrar: Anna Margareta f 1803, d 1885, g m avvittringslantm Abraham Berg samt Vilhelmina Katarina, g m avvittringslantm. Brynolf Hesselgren. Brölloppet stod på samma dag. (719)

Ernst Herbert Konstantin Ouchterlony, född 1869 i Östersund. Son till jägmästaren Ernst Ulrik August Ouchterlony och Anna Margareta Vinnberg. Student 1889. Skogsinst. 1891-93. Extra jägm. 1894. Examen och auskultant 1896. Hos H. A. Lundblad. Jägmästare i Piteå revir 1905. (755)

Axel Emanuel Orstadius, f 1856 i Sunne, Jämtland, son till avvitr.lantm. Axel Ulrik Orstadius. Student 1877. Examen 1881. Vid avvitringen 1884-86. Vice 1890. Koml. 1896. Avgång 1903 för i tjänsten ådragen sjukdom. Lämnade Stockholms sjukhem och dog 1904 i Umeå. Bodde i Boden. Gift 1892 med Amalia Matilda Sandin, f 1864, fr Tidaholm, Västergötl. Barn: Lisa f 1893, Greta f 1895, Stina f 1899. Författare till *Rika fiskevatten* i Sv.Turistfören. årsskrift 1895. *Roddidrott i Lappland*, 1896. Hans Lappska etnogr. samling tillhör numera Nordiska museet. Skrev under signaturen Sven Frid dikter, kåserier mm. Redigerade tidningen Boden. (728)

Axel Ulrik Orstadius, f 1828. Se avvitringslantmätare

Erik Pipon, född 1829, son till apotekaren i Torne, Gustaf Pipon och Eva Margareta Engelmanck. Examen 1851. Vice 1855. Kom-l. 1864. Justerare. Död 1875. Bodde i Haparanda. Ogift. (722)

August Magnus Rheborg, f 1827. Se avvitringslantmätare.

Ernst Anton Sandström, född 1864 i Piteå, son till kommissionslantm. Johan Erik Sandström och Katarina Antonia Falk. Student 1885. Examen 1888. Vice 1896. Kom-l. 1901. Distr.lantm. i Arvidsjaur dt 1909 och i Älvsby dt 1921. Avgång med pension 1929. Död 1936. RVO. Gift 1891 med Maria Matilda Nyman, från Umeå, död 1900, andra gången 1902 med Johanna Evelina Svanström, fränskild 1904, samt tredje gången 1915 med Hilda Fredrika Sjögren, f 1873, Änkan bosatt i Söderhamn. (739)

Johan Erik Sandström, född 1831 i Pite, son till sjötullvaktmästaren Erik Sandström. Examen 1855. Vice 1860. Kom-l. 1867. Avsked 1896 med 1.600 kronors pension. RVO. Bodde i Pite & Storsand. Död 1906 Under mer än 30 år var han ordförande i Piteå landsförs. hushållsgille samt mottog för de förtjänster han nedlagt för jordbrukets höjande i orten, år 1904 hushållningssällskapets guldmedalj. Stadsingenjör i Piteå. Gift 1862 med Katarina Antonia Falck, f 1831 i Ume, dotter till vice pastor Peter Anton Falck. Son kom-l. Ernst Anton Sandström, f 1864. (724)

Per Adolf Toll, född 1812, fadern kronolänsman. Examen 1843. Vice 1848. Kom-l. 1852. Avsked 1864. Död 1865. Bodde i Gammelstad. Gift med Anna Elisabet Sundström, f 1810. (721a)

Paul Emanuel Vagenius, född 1874. Son till kyrkoherden i Berg Paul Vagenius och Ulrika Maria Amnéus. Student 1893. Examen och auskultant 1896. Hos H.B.Lysell. Vice 1907 i Skaraborgs län. Extra lantm. 1910 i Nässjö. Distr.lantm. i Nordmalings dt 1913. Överlantm. i Västerbottens län 1921. Död 1929. RVO. Gift 1901 med Ebba Rosalie Martinsson, f 1878. (754)

Zakarias Edvard Vallmark, född 1841 i Piteå s:n, son till reg.skrivaren Lars Anton Vallmark (son till nr 603) och Maria Lovisa Markström. Student 1860. Examen 1864. Vice 1871. Kom-l. 1876. Överstelöjtnant vid Norrbottens fältjägarkår. Avsked 1897. RSO. Bodde i Hedvigslund, N. Kalix. Avgång med pens. 1906. Död i Luleå 1910. Gift 1877 med Hedvig Ingeborg Forsström från Muoniovaara, Pajala s:n, f 1856, dotter till handlanden Frans Bernhard Forsström och Gustava Matilda Holmström. Änkan bosatt i Luleå. (725)

Bror Axel Vikberg, född 1862 i Rutvik, Nederluleå, son till arrendatorn Erik Vikberg och Anna Charlotta Vikström. Examen 1891. Vice 1898.

Kommissionslantm. 1902. Distr.lantm. i Råneå 1921. Avgång med pens. 1927. Gift 1898 med Ebba Hollström, f 1877, dotter till kommissionslantm. Gustaf Hollström. Frånskild 1911. (741)

Olof Öhlund, född 1802 i Nederluleå. Son till hemmansägaren Elias Öhlund och Maria Larsdotter. Examen 1827. Vice 1832. Kommissionsl. 1839.

Andre lantmätare 1867. Död 1876. Bodde i Sunderbyn. Gift 1) med Katarina Kristina Sundberg, f 1805, 2) 1869 med Maria Hollström, f 1821, dotter till andrelantmätaren Erik Hollström (716)

Gabriel Öqvist, född 1827 i Boden, son till kronofogden Gabriel Öqvist och Anna Elisabet Thurdin. Examen 1851. Vice 1855. Död 1898. Bodde i Boden. Gift med Maria Sundberg, f 1838. Dotter: Klara Emerentia, gift med avvitringslantm. Ernst Leander. (733)

Avvittringslantmätare i Norrbotten

Styresmän

1824-1834 Lars Peter Bergner, f 1759, d 1847. Bodde i Råneå. Se Förste lantmätare. (705)

1835-1853 Johan Rutbäck, f 1792 i Rutvik, d 1859. Bodde i Sunderbyn. Se Förste lantmätare. (706)

1853-1856 Nils Peter Bodén, f 1821 i Bredåker. Son till hemmansägaren Nils Nilsson och Anna Kristina Arendtsdotter. Examen 1842. Vice kommissionslantmätare 1846, kom.lantm 1852. Död 1856. Ogift. (762)

På hemresa från Överkalix hade Bodén avrest ensam från Töre gästgivaregård den 22 september kl 8 em, strax efter löjtnant Grape. Då denne senare, trots långsamt körande, fåfängt väntade att Bodén skulle komma ikapp, återvände han till Töre för att få folk till hjälp, vilka återfunno Bodén halvvägs mellan Töre och Jämtön, på sidan av vägen liggande död under den kullstälpta schäsen. Vid tinningen och näsan hade Bodén några mindre sår, men å hela övre delen av bröstet en stark blånad. Man antager att Bodén, som begagnade hushållningssällskapets häst, under vägen insomnat, samt att hästen blivit skrämnd och stälpt schäsen, varvid Bodén slagit mot något hårt föremål.

1857-1875 Johan Erik Nyström, f 1822, d 1889. Se Förste lantmätare.

1875-1889 Johan Erik Nyström, Styresman för kustlandet.

1876-1904 Henrik Vilhelm Boström, Styresman för avvittringen i lappmarkerna. Född 1831 i Gammelstad, son till häradshövding Lars Olof Boström och Gertrud Vilhelmina Genberg. Examen 1855. Vid avvittringen från 1858. Kommissionslantmätare 1874. RVO. Bodde i Gammelstad. Mycket anlitad i kommunala värv. Dog i Gammelstad 1904. Ogift (763)

1909 - I oktober 1910 drogs avvittringskontoret i Luleå in för att sammanslås med motsvarande kontor i Umeå. Som styresman för avvittringen inom Norr- och Västerbottens län utsågs

Nestor Amos Tycko Bergman, född 1868 i Öjebyn. Son till fanjunkaren vid Norrbottens regemente Johan Felix Bergman och Zenobia Lind. Studentex 1887. Lantmäteriex. och auskultant 1890. Vice kom. lm i i Norrb. 1898. Kom.lantm. 1902. Distr.lantm i Degerfors dt 1909. Styresman för avvittringen inom Väster- och Norrbottens län 1909. Förste lantmätare i Blekinge län 1916. Överlantmätare där 1921. Avgång med pension 1935. Död 1941. KVO2kl, RNO, Gift 1895 med Anna Hedvig Paulina Lundmark. (648)

Vid avvittringsverket har tjänstgjort

Magnus Alsterlund, f 1837 i Hallanda, Alsters sn, Värmland, son till bonden Anders Jonsson och Maria Magnusdotter. Volontär vid Värmlands reg. 1855. Underoffex. 1856. Student 1860. Examen 1864. Vid avvittringen i Västerbotten 1864-86, i Norrbotten 1886-91. Kommissionslantmätare 1876. Avsked från avvittringen 1891 med 1.200 kr pension, men kvarstod som kom.lm. Överste och chef för Norrbottens regemente 1893. Ledamot av Riksdagens andra kammare. KSO, RVO. Död 1899. Bodde i Luleå. Gift 1:a med Hulda Karolina Tunell, f 1838, d 1876, dotter till förste lantm. Anders Tunell. 2:a 1881 med Maria Schildt, f 1857, dotter till rådman Maurits Schildt i Umeå. Magnus Alsterlund hade tjänat sig upp från soldat. Som underofficer tog han studentexamen. Son: vice kommissionslantmätaren Albert Magnus Anders Alsterlund, f 1868, d 1908. (798)

August Fredrik Axelsson, f 1810 i Arboga, son till major Emanuel Axelson och Ulrika Eleonora Lilliestjerna. Sergeant vid Svea art.reg 1829. 2. löjtnant 1835, 1. löjtnant 1843, kapten 1841, major 1854. Överstelöjtnant och chef för Norrbottens fältjägarkår 1857. Auskultant 1847 utan examen. Vid avvittringen 1848-54. Avsked 1854. Bodde i Bonäs, Piteå. RSO. Postmästare i Karlshamn 1864, i Enköping 1865-76. Död 1887 i Enköping. Gift 1843 med Hedvig Karolina Ottiliana Addens, f 1816 i Åbo, d 1875. (776)

Abraham Berg, f 1795 i Svensbyn, Piteå, son till mjölnaren Johan Fredrik Berg och Brita Larsdotter. Student 1815. Fil mag 1824 och vice kollega i Piteå s.å. Auskultant 1827 utan examen. Vid avvittringen 1828-34. Kollega vid Piteå skola 1830. Död 1834. Gift 1829 i Piteå landskyrka med Anna Margareta Ottonius, f 1803, d 1885, dotter till kommissionslantmätaren Jonas Vilhelm Ottonius. (766)

Johan Bergdahl, f 1782 i Piteå socken, son till skeppstimmermannen Sven Bergdahl och Katarina Blanck. Examen 1803. Vice kommissionslantmätare 1807 och kom.lantm. 1813. Vid gränsregleringen mot Ryssland 1821-24. Vid avvittringen 1824-37. Avsked med pension 1847. Död 1848. Bodde i Piteå. Gift med Brita Elisabet Högström, f 1784, d 1851 (764)

Karl Fredrik Bergner, f 1801, son till Förste lantmätaren Lars Peter Bergner. Vid avvittringen 1826-29 och 1837-67. Se kommissionslantmätare (715)

Peter Edvard Bergner, f 1807 i Råneå och son till Förste lantmätaren Lars Peter Bergner. Examen 1827. Vice kommissionslantmätare 1831. Vid avvittringen 1834-45. Kommissionslantmätare 1837. Död 1844. Bodde i Råneå. Gift 1834 med Helena Burman, f 1810 och dotter till Prosten i Råneå Olof Burman. (770)

Nils Peter Bröms, f 1797 i Råneå, son till soldaten Elias Bröms och Lisa Greta Nilsson. Examen 1823. Vice kommissionslantmätare 1825 och kom.lm 1832. Vid avvittringen 1841-61. Justerare. Död 1861. Flyttade 1859 från Råneå till Nederkalix. Gift med Laurentia Petronella Bergner, f 1802 och dotter till Förste lantmätaren Lars Peter Bergner. Bröms upprättade 1852-53 sockenkarta och beskrivning tillsammans med Lars Ruuth och J.E.Nyström. (772)

Isak Burman, f 1805, son till prosten i Råneå Olof Burman. Examen 1827. Vice kommissionslantmätare 1831. Vid avvittringen 1867-71. Avsked 1871 med 900 kr pension. Död 1892. Bodde i Råneå. Gift 1:a med Brita Fahleson, 2:a med Sofia Vilhelmina Forsman. (788)

Karl Henrik Burman, f 1822, son till kronofogden i Kalix fögderi Erik Burman och Kristina Henrika Tornberg. Examen 1844. Vice kommissionslantmätare 1848. Kom.lm 1852. Vid avvittringen 1862-71. Avsked 1882 med 600 kr pension. Död 1886 i Nedertorneå. Gift 1:a 1847 med Aurora Gustava Bergenstråle, f 1816, d 1855 och dotter till major Gustaf Adolf Bergenstråle och Elisabet Margareta Govenius 2:a med Elisabet Fredrika Engman från Uleåborg, d 1876 i Haparanda. Son: vice kommissionslantmätaren i Västerbotten Erik Gustaf Burman. (786)

Lars Abraham Burman, född 1803, son till kommin. i Alsen Veit Johan Söderberg och Maria Magdalena Burman. Fanjunkare vid Jämtlands fältjägere 1826, avsked 1827. Examen 1827. Vid avvittringen i Norrbotten 1828-30, i Jämtland 1831-46. Kom. lantm. 1838. Avsked 1870. Anlade 1851 Dalhelms bryggeri å Frösön; ägde Ytterå brunns- och badinrättning. Död 1876. Bodde i Hufvulsvik, Rödön s:n. Gift 1845 med Maria Elisabet Sture, f 1824, död 1906 i Ytterå, dotter till gränsridaren Per Sture i Vemdalen. (485)

Oskar Fredrik Dahl, f i Gällivare 1842, son till löjtnanten vid Svea artillerireg. Karl Fredrik Dahl och Sofia Lovisa Åström. Studentex 1861. Furir på stat vid Norrbottens fältjägarkår 1861. Officersexamen 1862, 1:e kapten 1881, avsked som major i armén 1895. RSO. Död i Luleå 1911. Tjänstgjort vid Norrbottens ekonomiska kartverk 1864-85. Förordnad som extra avvittringslantmätare under sommarmånaderna 1885-89 och 1892. T.f. stadsingenjör i Luleå 1896-1901. Gift 1) med Emma Gustava Clementeoff, dotter till kaptenen vid Norrbottens fältjägarkår Fredrik Gustaf Clementeoff och Helena Katarina Dahl, samt syster till avvittringslantm. Lennart Hollströms maka, Jakobina Fredrika Clementeoff, 2) med Kristina Magdalena Waldenström, dotter till provinsialläkaren i Luleå Erik Magnus Waldenström och Margareta Magdalena Govenius, syster till kartografen mm Erik Rudolf Valdenström (2565)

Johan Edvard Degerman, f 1842 i Haparanda, son till guldsmeden Johan Olof Degerman (släkt från Degerbyn vid Skellefteå) och Maria Katarina Jansson. Examen 1863. Vice kommissionslantmätare 1874. Kom.lm 1879. Vid avvittringen från 1874 (extra redan 1871). Avsked 1905 med 2.000 kr pension, men kvarstod som kom.lm till 1908. Bodde i Haparanda. Gift med Amalia Berg, f 1846. (793)

Erik Johan Elfgrén, f 1849 i Elofstorp, Ölme sn, son till hemmansägaren Anders Bengtsson och Maria Andersdotter. Borås tekniska skola 1869-72. Examen 1880. Vice kommissionslantmätare 1897. Extra vid avvittringen 1884-99. Kom.lm 1897. Död 1899. Bodde i Luleå. Gift med Erika Helena Josefina Bergström, f 1851. Barn: Agda Helena Maria f 1884, Hildur Johanna f 1886, Alma Elisabeth f 1888. (801)

Jakob August Emanuel Englund, f 1869 i Offerdal, som till prosten och teol. doktorn Jakob Albert Englund och Karolina Elisabet Vestén. Student 1889.

Examen 1893. Extra vid avvittringen 1899. Bodde i Gammelstad. Kommissionslantmätare 1908. Distriktslantmätare i Söderhamn 1910. Gift med Dagmar Hammarberg. (803)

Johan August Flodmark, f 1844 i Karlshamn, son till handlanden Johan Flodmark och Anna Sofia Friberg. Malmö tekniska skola. Examen 1871. Vice kommissionslantmätare i Västernorrlands län. Vid avvittringen i Västerbotten 1879-87, i Norrbotten 1887-1906. Kom.lm 1890. Avsked 1906 med 2.000 kr pension. Bodde i Luleå. Gift 1873 m Maria Johanna Carlsson. (799)

Frans Adolf Friedlieb, f 1846 i Stockholm. Son till häradshövdingen C.F.Friedlieb. Krigsskolan å Karlberg 1866-71. Underlöjtnant vid Norrbottens fältjägarbatal 1871. Avsked som kapten i arméns reserv 1901. Lantmäterieexamen 1877. Tjänstgjort vid ekonomiska kartverket i Luleå 1876. Vice kom.lantm. 1889. T.f. avvittringslantm. 1884-96. Död i Nederkalix 1906. Ogift. (736)

Johan Grape, f 1821 i Burträsk, bror till Karl Isak Grape, Lantmäteri- och skeppsmäterieexamen 1848. Vid avvittringen 1854-82. Kommissionslantmätare 1862. Avsked 1882 med 2.000 kr i pension men kvarstod som kommissionslantmätare till 1896. Major vid Norrbottens fältjägarbatal, avsked 1875. RSO 1866. Ledamot av Riksdagens andra kammare 1877-78. Död 1899. Ägde och bebodde Björknäs i Nederkalix. Gift 1855 med Emilia Bergman, f 1832, dotter till handlanden i Torne Gabriel Bergman och Kristina Johanna Vestberg. Son vice kommissionslantmätaren Karl Gustaf Grape, f 1857. (778)

Karl Isak Grape, f 1815 i Skellefteå sn, son till kyrkoherden i Piteå Isak Grape och Eva Gustava Dillner. Student 1837. Promoverad atlethis artisque nandi magister (primus) 1838. Lantmäterieexamen 1843. Vid avvittringen 1847-74. Kommissionslantmätare 1856. Vikarierade som teckningslärare vid Luleå läroverk 1870-74. Kapten vid Norrbottens fältjägarbatal. RSO. Död 1874. Bodde i Råneå. Gift 1844 med Matilda Salander, f 1822, dotter till handlanden och rådmannen i Piteå Erik And. Salander och Anna Vidbom. Bror, se Johan Isak Grape. Nio barn. Son: kommissionslantmätaren Johan Hjalmar Grape, f 1856 (774)

Ulrik Leonard Grape, f 1838, son till prostens i Överkalix Zakarias Grape och Katarina Sofia Åström. Student 1858. Examen 1861. Vice kommissionslantmätare 1869. Vid avvittringen 1871-92. Kom.lm 1875. RStO. Död 1892. Bodde i Luleå. Gift 1886 med Hulda Gustava Strömberg f 1855, dotter till färgerifabrikören i Haparanda Johan Strömberg och Johanna Gustava Ekdal. Ulrik Leonard Grape var under vissa tider åren 1884-1892 t.f. förste lantmätare och avvittringsstyresman. Han var ledamot av kommissionen för reglering av gränsen mot Ryssland 1888. Även andra förtroendeuppdrag tilldelades honom. Så var han medlem av stadsfullmäktige i Luleå och vice ordförande i Norrbottens lantmäteriförening. En minnestecknare säger bl.a. att han var en arbetsam och dugande man inom sitt fack och att hans flärdfria sätt, redbara väsen, noggrannhet och pålitlighet förskaffade honom allmänt förtroende, aktning och tillgivenhet. (791)

Hans Vilhelm Hackzell, f 1789, son till Andre lantmätaren Jakob Vilhelm Hackzell i Luleå. Examen 1811. Vice kommissionslantmätare 1816. Kom.lm 1819. Vid Ryska ägoutbytet 1821-24. Vid avvittringen 1834-37 och 1845-50. Av-

sked 1861. Justerare. Häradsskrivare 1821 och kronofogde 1850 i Torne fögderi. Avsked som kronofogde 1855, När Karl XV som kronprins besökte Tornedalen blev Hackzell i kronprinsens närvaro av landshövdingen högtidligen dubbad till RVO. Död 1870. Gift 1820 med Brita Katarina Grape, f 1795, d 1876 och dotter till kommissionslantmätaren Isak Grape. Son Isak Vilhelm Hackzell. (769)

Isak Vilhelm Hackzell, f 1825, son till avvittringslantmätaren Hans Vilhelm Hackzell. Examen 1849. Vid avvittringen 1855-84. Kommissionslantmätare 1863. Död 1884. Bodde i Luleå. Gift 1852 med Maria Rosina Svanljung, f 1822, d 1881. (780)

Brynolf Hesselgren, f 1805, son till prosten i Piteå Brynolf Hesselgren och Eriana Kristina Nyström, samt sonson till biskop Erik Hesselgren. Student 1821. Examen 1823. Vice kommissionslantmätare 1826. Vid avvittringen 1830-33. Klockare i Piteå. Död 1847. Gift 1829 med Vilhelmina Katarina Ottonius, dotter till kommissionslantmätaren Jonas Vilhelm Ottonius. (767)

Erik Hollström, vid avvittringen 1832-54. Se kommissionslantmätare. (714)

Karl Gustaf Tycho Hollström, f 1808 i Sthlm, son till Andre lantmätaren Erik Hollström och bror till Lennart Hollström. Examen 1830. Vice kommissionslantmätare 1834. Kom.lm 1842. Vid avvittringen 1867-76. Avsked 1876. Död 1885. Bodde i Gustavsfrid i Nederluleå. Gift 1843 med Gustava Sundberg, f 1810, d 1861. Son kommissionslantmätaren Gustaf Hollström, f 1846. (789)

Lennart Hollström, f 1830 i Sunderbyn, som till Andre lantmätaren Erik Hollström och bror till Karl Gustaf Tycho Hollström. Examen 1862. Vice kommissionslantmätare 1870. Vid avvittringen 1871-78. Död 1878. Bodde i Sunderbyn. Gift 1866 med Jakobina Fredrika Clementeoff, f 1835, d 1907, dotter till postmästaren i Piteå, kapten Fredrik Clementeoff och Helena Katarina Dahl. (790)

Klas Vilhelm Holmström, f 1833 i Kolbäcks sn, som till kaptenen och slussinspektoren Viktor Reinhold Holmström och Karolina Gustava Åberg. Examen 1861. Vid avvittringen 1862-94. Kommissionslantmätare 1876. Officersexamen 1857 och tjänstgöring vid Norrbottens fältjägarbatal. Kapten. Avsked 1883. RSO. Död 1894. Bodde å Claestorp i Nederluleå. Gift 1865 med Laura Vilhelmina Boström, f 1838, dotter till häradshövdingen Lars Olof Boström och syster till styresmannen Henrik Vilhelm Boström. (787)

Erik Anton Holst, f 1813 i Härnösand, son till (275, Västernorrland) Examen 1833. Vid avvittringen i Västerbotten 1838-55, i Norrbotten 1856-67. Död 1867 i Nederluleå. Gift 1843 med Anna Magdalena Holst, f 1817. (781)

Erik Magnus Hortlund, f 1821 i Piteå, fadern skeppsbyggmästare. Examen 1844. Vice kommissionslantmätare 1847. Vid avvittringen 1848-71. Kom.lm 1853. Död 1871. Bodde i Töre. Gift med Anna Justina Rutbäck, f 1813 i Nederluleå. (775)

Fredrik Fabian Haeggström, f 1842 i Sala. Son till handlanden Fabian Haeggström och Greta Löfdal. Studentex 1862. Officersex 1865. Underlöjtnant vid Norrbottens fältjägarbatal 1868. Chef för volontärskolan i Notviken 1890-91. Avsked 1894 som major i arméns reserv. RSO, RDDO, DFM. Död i Stockholm

1912. Lantmäteriexamen 1877. Tjänstgjort vid Norrbottens ekonomiska kartverk i Luleå 1876. Avvittringslantm. 1884-85.

Ernst Leander, f 1864 i Piteå, son till handlanden Anders Leander och Fredrika Lestander. Student 1885. Ultuna 1885-88. Examen 1892. Extra vid avvittringen 1898. Tf avvittringslantmätare 1905. T f styresman 1908. Distriktslantmätare i Gällivare 1910. Gift 1897 med Klara Emerentia Öqvist, dotter till kommissionslantmätaren Gabriel Öqvist. (802)

Isak Vilhelm Lindfors, f 1826 i Piteå, son till inspektoren vid Långviks glasbruk Israel Lindfors och Karin Granlund. Examen 1849. Vice kommissionslantmätare 1856. Vid avvittringen 1858-87. Kom.lm 1872. Avsked 1887 med 2.000 kr men kvarstod som kom.lm till 1898. Major vid Norrbottens fältjägarkår. RSO. Bodde i Piteå. Gift 1:a med Karin Lindgren, dotter till rådmannen i Piteå Anders Lindgren och Sofia Falk, 2:a med Sofia Bergmark, dotter till tulljaktuppsyningsmannen Oscar Tingwall och Brita Lovisa Wacklin. Verkställande direktör i Västerbottensbankens kontor i Piteå, sedan styrelseledamot. Död i Piteå 1909, 82 år gammal. Son: majoren vid Norrb. fältjägarkår Carl Isak Lindfors, lantmäteriex 1893. (782)

Jonas Sivertsson Lundberg, f 1787 i Kinnebäcks by, Byske sn. Son till såginspektoren Sivert Lundberg. Examen 1810. Vice kommissionslantmätare 1819. Vid Ryska ägoutbytet 1821-24. Kom.lm 1823. Vid avvittringen 1838-54. Bodde i Håkansö by, Piteå sn. Gift 1817 på Olofdal med Johanna Maria Clausén, f 1797, d 1883 och dotter till Andre lantmätaren Lars Wilhelm Clausén. (771)

Johan Norberg, f 1823 i Keräsjoki, Karl Gustaf socken, son till hemmansägare Erik Johansson Haara och Maria Elisabet Esaiasdotter. Examen 1849. Vid avvittringen 1855-83. Kommissionslantmätare 1864. Avsked 1883 med 2.000 kronors pension. Död i Uppsala 1902. Ogift. (779). Se även Johan Nordbergs understödsfond.

Axel Emanuel Orstadius, f 1856. Vid avvittringen 1884-86. Se kommissionslantmätare (728)

Axel Ulrik Orstadius, f 1828, son till komministern i Långsele Emanuel Orstadius (släkt från Orsta by, Nordingrå sn) och Charlotta Kristina Lundbom. Examen 1850. Vice kommissionslantmätare 1855 i Jämtlands län. Vid avvittringen i Västerbotten 1864-78, i Norrbotten 1878-89. Kom.lm 1867. Avsked från avvittringen 1889 med 2.000 kr pension men kvarstod som kom.lm till 1901. RVO. Gift 1855 i Långsele med Matilda Maria Charlotta Norberg, f 1833, d 1906. Död 1908 i Haparanda. Son: kommissionslantmätaren Axel Emanuel Orstadius i Boden. (795)

Olof Fredrik Pilfeldt, f 1783 i Luleå socken, fadern sergeant. Examen 1810. Vice kommissionslantmätare 1816. Vid Ryska ägoutbytet 1821-24. Vid avvittringen 1833-38. Död 1847. Bodde i Råneå socken. Gift med Katarina Bäck. (768)

August Magnus Rheborg, f 1827, son till kaptenen och kommandanten på Karlsborg Karl Ulrik Rheborg och Märta Kristina Götherhjelm. Lantmäteriexamen och skeppsmätarex. 1850. Vid avvittringen 1858-87. Kommissionslantmätare 1878. Avsked 1887 med 2.000 kr pension men kvarstod som kom-

missionslantmätare. Kapten vid Norrbottens fältjägarkår. Avsked 1880. RSO. Död 1888 i Öjebyn. Gift 1856 med Kristina Charlotta Teresia Gripensköld, f 1824. (784)

Nils Håkan Ridderstråhle, f 1821 i Skellefteå sn, son till fänrik Adolf Fredrik Ridderstråhle och Lovisa Ström. Av adlig men ointroducerad ätt. Examen 1850. Vid avvittringen 1858-61. Kapten vid Norrbottens fältjägarkår. Avsked 1888. RSO. Gränsbefälhavare i Haparanda 1878 där han kvarbodde efter tjänstens indragning 1881. Överbefälhavare för Råneå frivilliga skarpskytteförening 1866-70. Död i Haparanda 1886. Gift 1859 med Eva Maria Hérnod, dotter till godsägaren i Skellefteå sn C.M.Hérnod och Erica Carolina Lindemark. (785)

Frej Rudolf Herman Rosin, f 1841 i Vimmerby, son till kommissionslantmätaren Mattias Rosin. Student 1861. Examen 1865. Vice kommissionslantmätare i Gävleborgs län 1874. Vid avvittringen i Västerbotten 1878-83, i Norrbotten 1883-89. Bodde i Luleå. Gift 1874 med Brita Helena Lindberg, f 1854, dotter till lantbrukaren i Enångers sn H. Lindberg. (796)

Lars Ruuth, f 1816 i Rutvik, bondson. Examen 1841. Vid avvittringen 1842-80. Kommissionslantmätare 1853. Avsked från avvittringen 1880 med 2.000 kr pension, men kvarstod som kommissionslantmätare. Gift 1845 med Helena Vikberg, f 1825. Tre söner lantmätare. (773)

Sven Scriver Schriwer, f 1889 i Sthlm. Son till sjökaptenen Axel Georg Andersson och Julia Lovisa Amanda Ekstrand. Studentex 1908. Lantmäteriex 1913. Tjg 1919 som avvittringsl. i Västerb. och Norrbottens län. Registrator vid lantmäteristyrelsen 1921. Död 1942. (4718)

Teodor Selling, f 1822 i Gammelstad, son till landskamreraren Isak Selling och Elisabet Brigitta Bergman. Examen 1847. Vid avvittringen 1850-71. Bodde i Eriksberg, Nederluleå. Gift 1851 med Sofia Magdalena Valdenström, dotter till regementsläkaren Erik Magnus Valdenström. (777)

Karl Axel Sjöberg, vid avvittringen 1873-86. Se Förste lantmätare.

Johan Jakob Sundström, f 1823 i Björnsbyn, Nederluleå sn, son till hemmansägaren Nils Ersson Sundström och Anna Kristina Forsbergh. Examen 1853. Vice 1857. Vid avvittringen 1858-83. Död 1883. Bodde i Haparanda. Gift med Klara Maria Vasserman. (783)

Gustaf Magnus Svalbe, f 1838 i Uppsala, son till målarmästaren Karl Gustaf Svalbe och Kristina Elisabet Aulin. Student 1860. Examen 1862. Vid avvittringen från 1876. Kommissionslantmätare 1885 och kvarstod till 1908. Vistades 1879-80 i Petersburg tillsammans med avvittringslantmätaren i Västerbotten Gustaf Ericsson för att söka anställning som rysk lantmätare. Gift 1875 med Hulda Maria Amalia Halldén, f 1855. Dotter: Elsa Åkerblom, död i Sthlm 1981, g 1912 med köpmannen Gunnar Åkerblom. (794)

Karl Maurits Ulfhjelm, f 1827 i Umeå, son till kronofogden Kristian Maurits Ulfhjelm (adl ätt, intr 1719) och Magdalena Margareta Gadd. Examen 1849. Vice kommissionslantmätare 1854 och kom.lm 1863. Vid avvittringen i Västerbotten 1852-53, 1873-84, i Norrbotten 1884-91. Avsked 1891 med kvarstod som kom.lm. Död 1892 i Piteå. Gift 1860 med Josefina Helena Ulfhjelm, f 1835, d 1895. (797)

Oskar Vennberg, f 1841, son till borgmästaren i Gränna Karl Johan Vennberg och Henrietta Rosen. Examen 1863. Vid avvittringen 1872-98. Kommissionslantmätare 1877. Död 1898. Bodde i Luleå. Gift 1876 med Johanna Augusta Johansson, f 1850. (792)

Johan Jonas Vibell, f 1786 i Kjula sn, Sörmland. Fadern häradsdomare. Student 1805. Examen 1819. Vid ryska ägoutbytet 1821-24. kommissionslantmätare 1824. Vid avvittringen 1824-56. Död 1856. Bodde i Gammelstad. Gift med Beata Ingeborg Pettersson, f 1799, dotter till kyrkoherden i Karlö, Finland, Johan Pettersson och Beata Kristina Aejmeleus. (765)

Johan Peter Vikström, f 1835 i Nederluleå, bondson. Student 1859. Examen 1862. Vid avvittringen i Västerbotten 1862-87, i Norrbotten 1887-88. Död 1888. Gift 1864 med Ida Maria Cecilia Östergren, f 1830 i Stockholm. Son: lantmätaren Hugo Hjalmar Vikström, f 1860, lantbruksingenjör i Skellefteå distrikt 1909. (800)

Förste lantmätare och överlantmätare

Norrbottnens län tillkom år 1810 genom en uppdelning av Västerbottnens län. De äldre uppgifterna om Förste lantmätare, och efter år 1920 om överlantmätare i Norrbottnens län, är till största delen hämtade ur Viktor Ekstrands verk om Svenska lantmätare och ur SLF:s porträttnatriklar mm.

1815-1834 Lars Peter Bergner, född 1759, son till handlanden i Gävle Erik Bergner och Sara Greta Sehlberg. Examen 1781. Uppgick samma år gränsen mellan Jämtland och Norge som vikarie för Johan Törnsten. E.ord 1783. Justerare 1785 i Umeå. Förste lantmätare 1815. Styresman 1824-34. Avsked 1834 med pension. Död 1847. Bodde i Råneå. Gift 1785 med Anna Sofia Renmark, f 1766, d 1843. Tre söner lantmätare, dotter gift med lantmätaren Nils Peter Bröms.

Sonen Karl Fredrik Bergner var född 1801 i Råneå. Examen 1823. Vice kommissionslantmätare 1825. Vid avvittningen 1826-29, och 1837-67. Kommissionslantmätare 1832. Andrelantmätare 1855. Avsked 1867. Död 1872. Bodde i Råneå. Gift med Gustava Brodin

Sonen Peter Edvard Bergner, född 1807 i Råneå. Examen 1827. Vice kommissionslantmätare 1831. Vid avvittningen 1834-45. Kommissionslantmätare 1837. Död 1844. Bodde i Råneå. Gift 1834 med Helena Burman, dotter till prosten i Råneå Olof Burman.

Dottern Laurentia Petronella Bergner, f 1802. Gift med avvitringslantmätaren Nils Peter Bröms, f 1797 i Råneå, son till soldaten Elias Bröms och Lisa Greta Nilsson. Examen 1823, vice 1825, kommissionslantmätare 1832, vid avvittningen 1841-61. Flyttade 1859 från Råneå till Nederkalix. (770)

1836-1859 Johan Rutbäck, f 1792 i Rutvik i Nederluleå, son till hemmansägaren Nils Andersson Rutberg och Anna Isaksdotter. Examen 1810. Vice kom.lantm. 1814. Kommissionslantmätare 1821. Vid avvittningen 1824-35. Andre lantmätare 1825. Förste lantmätare 1836. Styresman 1835-53. RVO. Död 1859. Bodde i Sunderbyn. Gift 1) med Katarina Persdotter, f 1790. 2) med Katarina Bodin, f 1795, 3) med Elisabet Ulrika Huss, f 1788, dotter till borgmästaren i Härnösand Erik Joakim Huss och Maria Elisabet Söderberg, samt enka efter kyrkoherden i Luleå Olof Peter Sellstedt, f 1785, d 1832 samt 4) år 1838 med Katarina Kristina Granlund, f 1812, d 1863.

Rutbäck var ledamot i 1844 års kommitté för utarbetande av stadgar för lappar och fjällfinnar i Sverige och Norge. Han utgav sammanfattning av nu gällande stadgar och föreskrifter rörande avvitringsverket i Norrbottnens län, jämte åtskilliga anteckningar om deras tillämpning, 16 s. Piteå 1848. När Johan Rutbäck beordrats att tjänstgöra vid avvittningen i Nedertorneå anmäler han i

rapport i juni 1827 till Kungl. Befallningshavande att han kommit dit och fortsätter: "Med förebråelse erkänner jag, att jag bordt här inställa mig 1 1/2 wecka förut; men mellankommande göromål samt att äfven bäfvan och förskräckelsen, att med en svag hälsa vandra i Finnskogsmarken hela Sommarn, utan vanliga husrum och mat ibland ett obegripligt slägte, äro skäl som tillbakahållit mig från faran. - Likväl hoppas jag, att kunna arbeta skäligt för sommaren, om jag får äga den hälsa, som jag nu har, hälst som man med nit och drift kan uträtta lika mycket på en månad som på 2:ne; Hvertill kommer, att jag innehafver en elev till biträde, så att jag säkert tror mig icke skall behöfva skämmas åt hösten för en ringa mätning. Ock dessutom är nog tid öfrig, att uttömma alla krafter i den vilda skogsmarken under återstående del af Sommaren, och hvartill jag behöfver den Högstes synnerliga bistånd, så framt jag icke skall nedtryckas af ödets hårda Lag." (706)

1860-1889 Johan Erik Nyström föddes i Alvik i Nederluleå den 1 mars 1822. Han var äldst av 11 syskon och fick tidigt hjälpa fadern i jordbruksarbetet. Vid 14 års ålder hade han, till största delen på egen hand, skaffat sig så mycket vetande att han fick tjänstgöra som privat skolmästare för grannbyarnas barn.

Efter konfirmationen arbetade han i tre år som skrivare hos häradshövdingen L O Boström i Gammelstad men beslöt sedan att bli lantmätare.

Genom självstudier och hårt arbete kunde han år 1842 med egna medel bekosta resan till gymnasiet i Härnösand för att läsa de ämnen som fordrades för att bli lantmätare. Han praktiserade i Ångermanland och kunde år 1844 resa till Stockholm och fick året därpå sin lantmåteriexamen. I april 1849 blev han vice kommissionslantmätare i Norrbottens län, år 1857 styresman för avvittningsverket och år 1860 utnämndes han till förste lantmätare.

När stadsfullmäktige inrättades i Luleå i enlighet med 1862 års förordning, blev J E Nyström vald till dess ordförande och var det sedan under åtta år.

Vid 1871 års val inträffade dock det anmärkningsvärda, att Nyström inte blev omvald som ledamot i stadens fullmäktige. I besvikelsen över detta avsåg sig Nyström några av sina kommunala uppdrag, bl a stadsingenjörsbefattningen och ledamotskapet i kommittén för stadskartefrågor mm.

Stadsfullmäktige beslöt efter någon diskussion att bifalla vissa av avsägelserna. Den som avsåg stadsingenjörsbefattningen föranledde däremot inte någon åtgärd från stadsfullmäktiges sida.

Stadsingenjörsbefattningen var på denna tid ingen syssla som var avlönad av staden. Troligen var det i första hand fråga om att vara magistraten och tomtägarna behjälplig med tomtkartor och arealintyg mm. Det kan ha fallit sig naturligt att J E Nyström, som var lantmätare, tagit på sig detta uppdrag.

År 1874 var han åter ledamot av fullmäktige och tjänstgjorde som vice ordförande. När byggnadsnämnden inrättades år 1875 blev J E Nyström dess ordförande.

J E Nyström hade redan år 1864 valts till landstingsman och år 1879 valdes han in i riksdagens första kammare. Han avled under riksdagsarbetet i Stockholm den 23 maj 1889, nära 67 år gammal (Källor: Bl a Conrad Sjöstedt, "Johan Erik Nyström, bondsonen från Alvik som blev förste lantmätare" och Georg Palmgren, "Stadsingenjörer i Luleå")

I "Svenska lantmätare" finns följande uppgifter: Johan Erik Nyström, född 1822 i Alvik, Nederluleå socken, son till bonden Martin Nyström och Brita Katarina Ersdotter. Examen 1845. Vice kom.lantm 1849, kommissionslantmätare 1853. Styresman vid avvittringen 1857-75, för kustlandet 1876-89. Förste lantmätare 1860. RVO. Ordförande i Luleå stadsfullmäktige. Ledamot av Riksdagens första kammare. Död 1889 i Sthlm (upprest till Riksdagen). Bodde i Piteå, sedan i Luleå. Gift 1855 med Teresia Eleonora von Hedenberg, f 1833

Förste lantmätare Nyström ivrade för ett effektivt ordnande av lantmäterikårens osäkra ställning och hans organisationsförslag präglades av en omutlig rättskänsla, som ej förbisåg någons berättigade intressen.

Nyström var ledamot i norrländska skogskommittén 1868-70. Hans förslag till lantmäterikårens omorganisation av år 1886 inlämnades, sedan det cirkulerat bland k. befallninghavande, år 1891 av styrelsen till Kungl. Maj:t, som 1894 fann det ej föranleda till någon framställning till riksdagen. Nyström har i Naumanns Tidskrift för lagskipning år 1874 författat "Om de för Norrbottens läns ekonomiska karteverk upprättade kartors användande vid avvittringen i nämnda län mm".

Nyström hustru, Teresia Eleonora, var dotter till landshövdingen i Norrbotten Karl August Hedenberg, adlad von Hedenberg, och Hedvig Sofia Kristina

Lyström. Hennes bor, Ludvig August von Hedenberg, var lantmätare. Han var född 1822, student 1841, examen 1851, arbetade hos N.P.Bodén samt avförd 1880. Han var överstelöjtnant, direktör vid saltpetersjuderistaten, direktör vid Västerbottens enskilda bank. Död 1895 i Sthlm dit han flyttat från Umeå. (707)

1889-1891 Ture Adolf Bäfverfeldt, född 1830, son till fältkamreren Gustaf Knut Bäfverfeldt (adl. ätt, intr. 1652) och Elin Maria Norstedt. Examen 1850. Vice kom.lantm. 1855 och kommissionslantmätare 1863 på Västernorrlands län. Förste lantmätare 1889. Död 1891 i Stockholm. Ägde Ellensberg i Skogs socken, Ångermanland. Gift 1855 med Karolina Petrina Holm, f 1825, d 1909, prostdotter från Själevad. (708)

1892-1896 Olof Peterson, född 1834 i Torps by, Eds socken, Dalsland, son till arrendatorn Peter Olsson och Katarina Johansdotter. Student 1861. Examen 1864. Vice kom.lantm. 1871 och kommissionslantmätare 1877 i Västerbottens län. Förste lantmätare 1892. Avsked 1896 med 2.500 kronors pension. RVO. Bor i Stockholm och äger villa i Saltsjöbaden. Gift med Sofia Vilhelmina Berger, dotter till kommissionslantmätaren i Älvsborgs län Fredrik Vilhelm Berger. Två söner kartografer, en tredje son är kompositören Peterson-Berger. (709)

1897-1903 Karl Axel Sjöberg, född 1844. son till komministern i Vassända, Västergötland, Anders Isaksson Sjöberg och Sofia Karolina von Oldenskjöld. Student 1862. Examen 1866. Vid avvittningen 1873-86. Kommissionslantmätare 1878. Förste lantmätare 1897. Stadsfullmäktig. Medlem av den år 1891 tillsatta jordbrukslägenhetskommittén. RVO, RRStO. Gift 1) år 1872 med Gustava Aurora Sandström (död 1883), änka efter skalden Daniel Klockhoff, 2) år 1886 med Sally Fredrika Matilda Öhman.

Sjöberg uppfann 1872 ett instrument "linjeflyttaren" att använda vid skifteslinjers flyttning å kartan. Transport 1903 som förste l. vid Sthlms län och efterträdde i Norrbotten av I. A. Lindahl. Avsked 1911 med 4.500 kr i pension. Tjänstgjorde vid kartarkivet i styrelsen för statens järnvägstrafik. (710)

1904-1908 Israel Albert Lindahl, född 1855 i Fredrika, Västerbottens län. Son till kyrkoherden Erik Anton Lindahl och Maria Charlotta Vestling. Studentex 1877. Lantmäterexamen och -auskultant 1882. Vice kommissionslantmätare i Västerbottens län 1889, kommissionslantmätare där 1895. Förste lantmätare i Norrbottens län 1904 och tillika t.f styresman. Död 1908 i Luleå. Gift 1887 med Akvilina Jonsson. (627)

1908-1926 Hugo Konstantin Brändström, född 1860-02-24 i Nederluleå, Norrbottens län. Son till vice kommissionslantmätaren Johan Gustaf Brändström och Konstantia Viktoria Juliana Bergvall. Studentex. Lantmäterexamen och -auskultant 1884. Vice kommissionslantmätare i Norrbottens län 1891, kommissionslantmätare där 1896. Förste lantmätare i Norrbottens län 1908, överlantmätare där 1921. Död 1926. RNO, RVO, RRS:tAO2kl.

Har år 1912 deltagit såsom andre kommissarie vid undersökning av gränsen mellan Sverige och Ryssland. Ordförande i livsmedelsstyrelsen för Norrbottens län 1917-29. Ordförande i jordbrukskommissionen i samma län sedan 1913. Ordförande i länets expropriationsnämnder och i dess egnahems-nämnd. Ordförande i drätselkammarens i Luleå tekniska nämnd 1912-17 och i styrelsen för Luleå sparbank from 1916. Vice ordförande i hushållningssällskapet i Norrbottens län 1913-18 och i stadsfullmäktige i Luleå sedan 1921.

Gift 1886 med Emma Henrietta Bäckström f 1858. Son lantmätaren Ernst Hugo Brändström, f 1891 , d 1926. Sonson Bengt Hugo Brändström, se nedan

1926-1953 Filip Adrian Granlund, född den 15 april 1888 i Edefors socken, Norrbottens län. Son till folkskolläraren Johan Erik Granlund och Erica Margareta Nyberg. Studentexamen i Luleå år 1906. Lantmäteriexamen år 1912. Kulturteknisk examen år 1915. Lantmäteriauskultant den 12 juni 1912. Tjänstgöring inom Stockholms, Västernorrlands och Norrbottens län samt hos lantmäteristyrelsen. Distriktslantmätare i Bodens distrikt den 1 januari 1921. Överlantmätare i Norrbottens län den 1 juli 1926. Biträtt järnvägsnämnden under år 1918. Ordf. i jordbrukskommissionen i Norrbottens län under åren 1926-1945, i ecklesiastika boställsnämnden i Luleå stifts III distr. från år 1925, i expropriationsnämnd under åren 1926-1950 och i särskild kommission för undersökning av tilläggsavvittring i Tärna socken under åren 1927-1928. Har därjämte innehaft kommunala uppdrag i Boden och Luleå. RVO, RNO. Gift år 1916 med Signe Lundqvist. Barn: Ingrid Maria f 1917, Erik Gunnar f 1919 och Sten-Olof 1923. Avgång med pension 1953. Död 1/8 1975 i Harads. (4656)

1953-1964 Wolfgang Karl Ingemar Hertting, född den 5 sept. 1912 i Örebro. Son till läroverksadjunkten K. J. Nilsson och Margarete Hertting. Studentexamen i Örebro år 1930. Lantmäteriexamen år 1933. Kulturteknisk examen år 1935. Lantmätare vid lantmäteristaten den 31 maj 1933. Tjänstgöring inom Jönköpings, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Norrbottens läns samt hos lantmäteristyrelsen. Distriktslantmätare i Säffle distrikt den 1 dec. 1948. Bitr. överlantmätare i Norrbottens län den 1 juli 1951 och överlantmätare 1953-64. Överlantmätare i Värmlands län 1964-72. Fastighetsråd i västsvenska län med stationering i Göteborg 1972-78. Avgång med pension 1978.

Expropriationstekniker, ledamot och vice ordf. i Stiftsnämnden i Luleå, ordf. i styrelsen för Lantbrukskemiska stationen i Luleå, ledamot i Stiftsnämnden i Karlstad, ordf. i fiskerinämnd för Väneren, teknisk ledamot i Kammarrätten i Göteborg. Har innehaft ett flertal utrednings- och förhandlingsuppdrag. KNO.

Gift år 1939 med Anna Margareta (Greta) Erikson. Barn: Jan f 1943, (chef för kommunikationsenheten vid Länsstyrelsen i Luleå), Ann-Marie f 1945 och Gun f 1948. (5705)

1964-1970 Nils Arvid Sjölin, född den 9 april 1922 i Hudiksvall. Son till Ingenjören Per Arvid Sjölin och Ellen Ljunggren. Studentexamen i Hudiksvall år 1941. Lantmäteriexamen år 1946. Lantmätaraspirant den 1 juli 1946. Lantmätare vid lantmäteristaten den 1 jan. 1948. Tjänstgöring inom Uppsala, Kopparbergs, Västernorrlands och Norrbottens län samt hos lantmäteristyrelsen. Byrådirektör 1954. Distriktslantmätare i Kramfors dt 1957. Överlantmätare i Norrbotten 1964. Sakkunnig i jordbruksdepartementet 1968 för riksplanefrågor, ny fastighetsbildningslag och nytt fastighetsregister. Tjänstledig från överlantmätartjänsten 1968-71 för nämnda sakkunniguppdrag, dels uppgiften att som verkställande direktör leda uppbyggandet 1969-71 av det statliga företaget AB Allmänna Förlaget. Länsråd vid länsstyrelsen i Västernorrlands län 1971-88. Verkställande direktör i det egna företaget Enesa AB med uppgiften att verka i kontaktytan mellan näringsliv och samhällsorgan.

Sekreterare i Utredningen om mätningsteknisk och kartteknisk utbildning 1958.59 (betänkande SOU 1959:36), i Kartberedningen 1960-61 (Ds Jo-dep) och i Förhandlingsgruppen för de officiella kartornas förlagsmässiga återförande till staten 1961 (Ds Jo-dep).

Utredningsman för Utredningen om försvarets kartförsörjning 1961-63 (Ds Jo-dep), Kartprisutredningen 1976-79 (Ds Jo-dep och Civ-dep) och Utredningen om statens affärsmässigt bedrivna fotogrammetriska verksamhet 1965-68 (Ds Jo-dep).

Expert och sakkunnig i Utredningen rörande fastighetsbildnings- och mätningstvändets organisation 1966-69 (betänkandet "Nytt lantmäteri" SOU 1969:43. Ledamot av Centralnämnden för fastighetsdata 1968-71.

Ordförande i Länsutredningen för Västernorrlands län, "Y 70", 1960-62 och i Samarbetsgruppen för Länsutredningen i Norrbottens län, "DB 80", 1966-68. Utredare och förhandlingsledare för kommunsammanläggningar i Pite-blocket 1966 samt i Lule- och Älvsbyblocken 1967. Ordförande i Utredningen om Bodensjöarnas restituering med betänkande 1968. Organisationsutredare av Landstingens centralförvaltning i Norrbotten 1971 och Norrbottens Arkitekt- och Byggnadskontor NAB samma år.

Medförfattare i boken "Sverige i morgon! Riksplanering med ny teknik. Idéer och förslag från Teknologföreningens Riksplanekommitté" (Ingenjörsvärlaget 1969).

Ledamot av Arbetsgrupp inom Industri-, Jordbruks- och Civildepartementen om Upparbetning av kärnbränsle (Ds Ind 1971:1) och expert i Utredningen om kärnkraftens radioaktiva avfall - organisations- och finansieringsfrågor (SOU 1980:14). Ledamot av Länsstyrelsernas Organisationsnämnd 1972-88.

Ordförande i Kartografiska Sällskapet 1967-71 och svensk chefsdelegat vid Internationella Kartografiska Unionens världskongresser under denna tid.

Kapten i ingenjörstruppernas reserv.

Hederstecken mm: Samfundets för Hembygdsvårds plakett 1967 för insatser i hembygdsvårdens tjänst, Svenska Naturskyddsföreningens plakett 1968 för naturvårdsinsatser, Svenska Teknologföreningens hederstecken i järn 1971 för insatser inom riksplaneringen, Georgiska statens medalj 1991 för främjandet av samarbetet mellan Georgien och Sverige samt H M Konungens

medalj i 8:e storleken i serafimerordens band 1987 och i 12:e storleken i högblått band 1994 för regionala utvecklingsinsatser.

Gift år 1948 med Brita Margareta Nohldén. Barn Barbro Elisabet f 1949, Gertrud Maria f 1951 och Ingrid Kristina f 1953. (6464)

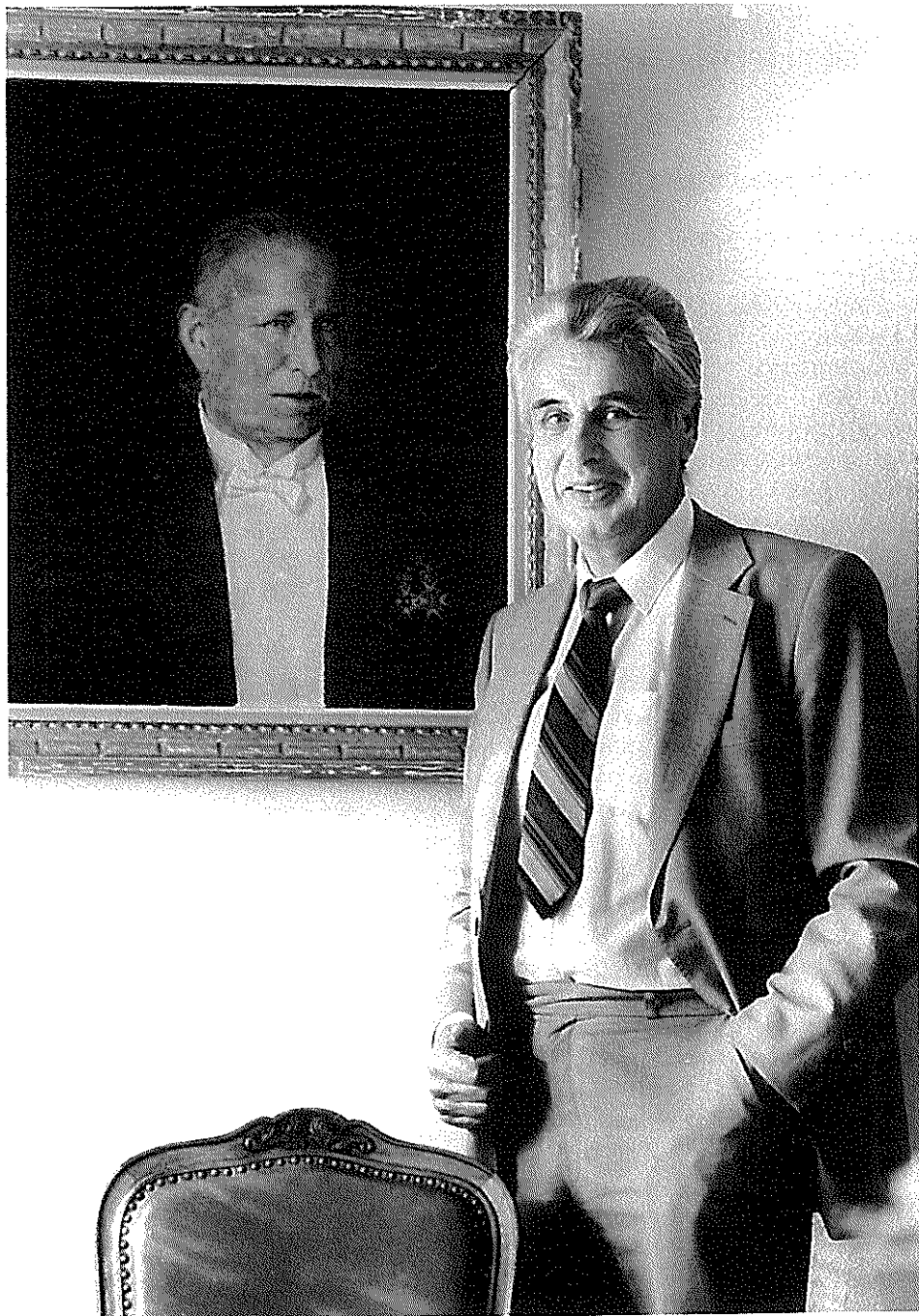
1970-1987 Bengt Hugo Brändström, f 20/9 1924 i Luleå. Son till lantmätaren Ernst Brändström och Ingeborg Högelin. Studentexamen i Västerås 1944. Ex KTH avd L år 1949, jur kand 1955. Tjänstgöring 1949-55 och från 1960 inom lantmäteristaten i Stockholms och Norrbottens län. Tjänstgöring 1955-57 hos bostadsstyrelsen, marksektionen och 1957-59 vid Indalsälvens regleringsföretag såsom teknisk ombudsman. T f distriktslantmätare i Nynäshamns dt 1960 och i Luleå från 1961. Distriktslantmätare i Luleå distrikt 1964. Överlantmätare i Jämtlands län 1971 (tjänstledig). T f överlantmätare i Norrbottens län från 1968. Pension 1987. Bosatt i Spanien.

Gift 1947 med Sif Hilma Madison. Barn: Ernst Göran, f 1948, Malin Charlotta, f 1951 och Anna Ingeborg f 1957. (6502).

Vid Kartdagarna i Kiruna 1987 tilldelades Bengt Brändström Kartografiska Sällskapets Olaus Magnus-medalj för att han under sin verksamhet i Norrbottens län aktivt bidragit till utvecklingen av länets kartproduktion. Bland annat hade enheterna i Luleå och Kiruna tillkommit som ett resultat av hans målmedvetna arbete.

1987-1995 Jan Henrik Schröder, född 1943 i Arvika. Son till resebyråchefen Ingvar Schröder och Greta Fjällberg. Studentex i Arvika 1962. Reservofficersexamen 1965. Examen KTH avd L 1968. Tjänstgöring vid KTH som assistent vid avd för fastighetsteknik och Swedish International Development Authority, SIDA. Lantmätare vid Överlantmätarmyndigheten i Norrbotten 1973, byrådirektör vid lantmäterienheten 1973, länslantmätare 1975. Överlantmätare i Norrbottens län 1987. Från 1966 regionchef för Metria Region Nord.

Gift år 1966 med Carola Rydenstam. Barn: Pär Henrik f 1971 och Jon Peter f 1973. (7484)

Överlantmätare Bengt Brändström (1970-1987) vid porträttet av sin farfar
Förste lantmätaren Hugo Konstantin Brändström (1908-1926) Foto NSD

Distriktslantmätare i Norrbotten

Arvidsjaur distrikt

1909-1920 Ernst Anton Sandström, se kommissionslantmätare

1921-1932 Bror Wilhelm Gröné, född i Grönby (Malmöhus län) år 1884. Son till lantbrukaren Ola Nilsson och Karna Mårtensdotter. Studentex 1905. Lantmäteriex 1909. Tjänstgöring från 1909 inom lantmäteristaten i bl a Malmöhus, Jämtlands och Norrbottens län. Distriktslantmätare i Arvidsjaur distrikt 1921 och i Lunds distrikt från 1932. Död 1939. RVO. Gift 1) 1915 med Greta Werngren (död 1918) och 2) 1921 med Euphrosyne Mörling, f 1892. Barn: Sif Marianne Brorsdotter f 1924. (4511)

1932-1948 Torsten Evald Bågenholm, född i Sundals-Ryr (Älvsborgs län) år 1896. Son till kronolänsmannen Axel Edvin Bågenholm och Thérèse Maria Larsson. Studentex i Vänersborg 1917. Lantmäteriex 1922. Kulturtekn.ex 1925. Tjänstgöring från 1922 inom lantmäteristaten i Kristianstads, Älvsborgs, Värmlands, Västernorrlands och Norrbottens län. Distriktslantmätare i Arvidsjaur distrikt 1932 och i Arvika distrikt 1948. Avgång med pension 1962. RVO. Gift 1929 med Marta Sofia Antoni. (5155)

1948 Carl-Axel Alfred Ramberg, född 1909 i Sköllersta (Örebro län). Son till folkskolläraren Reinhold Ramberg och Maria Nilsson. Studentex i Borås 1928. Lantmäteriex 1932. Tjänstgöring från 1932 inom lantmäteristaten i Östergötlands, Kristianstads, Värmlands, Kopparbergs och Västernorrlands län. Distriktslantmätare i Arvidsjaur distrikt 1948. Överlantmätare i Kopparbergs län sedan 1948. KNO. Gift 1935 med Birgit Kerstin Maria Pålsson. Barn: Gunnar f 1939, Eva f 1942. (5668)

1948- Sten Filipsson Laestadius, född 1912 i Luleå. Son till jägmästaren Filip Laestadius och Edith Brändström. Studentex i Luleå 1932. Examen KTH, avd L 1937. Tjänstgöring inom lantmäteristaten i Örebro, Jämtlands och Norrbottens län. Distriktslantmätare i Arvidsjaur distrikt sedan 1948. Tjänstledig för kommunala uppdrag. Gift 1941 med May Hedlund. Barn: Ylva f 1942, Thorulf f 1943, Åsa f 1944 och Björn f 1947. (5908)

1964-1968 Karl Gunnar Magnus Schenström, född 1923 i Lima (Kopparbergs län). Son till jägmästaren John Schenström och Thyra Ellström. Studentex i Örebro 1943. Examen KTH, avd L 1951. Tjänstgöring från 1951 inom lantmäteristaten i Stockholms, Västerbottens och Norrbottens län. T.f.dlm i Arvidsjaur 1964. Distriktslantmätare i Skellefteå norra distrikt 1968 och i Arvidsjaur dt 1972-83. Gift 1958 med Ruth Sundqvist. Barn: Ann-Britt Friberg, f 1945.

1968-1972 Arne Karl Hugo Blomgren, f 1935 i Lidköping. Son till lokföraren David Blomgren och Astrid Carlsson. Studex i Lidköping 1955. Ex KTH avd L 1960. Tjg i Kiruna 1960-65, vid spec.enhet 1965-66, i Karlstad som

tekn. länslantm 1966-68. t.f. dlm i Arvidsjaur 1968-72, tekn. länslantm. i Luleå 1972-76, dlm i Västervik 1976.

1972-1983 Gunnar Schenström, se ovan.

1983-1995 Staffan Lundberg, f 1947 i Umeå. Son till personalföreståndaren Lage Lundberg och Judith Lönneborg. Studex i Umeå 1966. Examen KTH avd L 1971. Tjänstgöring inom lantmäteristaten i Malmöhus och Norrbottens län. Distr.lantm i Arvidsjours dt sedan 1983. Gift med Gunnel Marklund.

Bodens distrikt

1909-1919 Karl Oskar Thanner (Swensson), född 1875 i Roasjö, Älvsborgs län. Son till köpmannen och lantbrukaren Olaus Svensson och Anna Josefina Jakobsson. Studentex i Borås 1892. Examen vid Borås tekniska elementarskola 1893. Lantmäteriexamen och -auskultant 1897. Tjänstgöring inom lantmäteristaten i Södermanlands, Jönköpings och Norrbottens län samt hos lantmäteristyrelsen. Vice kommissionslantmätare i Norrbottens län 1906. Distriktslantmätare i Bodens distrikt 1909 och i Nyköpings distrikt 1919. Överlantmätare i Jönköpings län 1924. Avgång med pension 1940. RNO,RVO. Innehäft ett flertal kommunala förtroendeuppdrag i Haparanda och Boden, bl .a. ordf. i byggnadsnämnden. Död 1955. Gift 1899 med Anna Romberg. Barn: Gunnar f 1900 och Astrid f 1909. (757)

1919-1920 Anselm Norlander, född 1875 i Ramsele, Västernorrlands län. Son till kronolänsmannen Swen August Norlander och Karolina Bergqvist. Studentex 1894. Lantmäteriexamen och -auskultant 1898. Tjänstgöring inom Norrbottens län. Avvittringslantmätare 1913. Distriktslantmätare i Bodens distrikt 1919, i Jokkmokks distrikt 1921 och i Sundsvalls södra distrikt 1926. Avgång med pension 1934. Död 1941. Gift 1903 med Edith Othilia Karolina Svanberg.(760)

1921-1926 Filip Adrian Granlund, se förstelantmätare och överlantmätare.

1926-1936 John Valfrid Eugen Söderberg, född 1884 i Linköping. Son till fanjunkaren Germund Söderberg och Jenny Bröthlin. Studentex i Linköping 1913. Lantmäteriexamen 1918. Kulturtekn.ex 1921. Tjänstgöring från 1918 inom lantmäteristaten i Stockholms, Östergötlands, Västmanlands, Västerbottens och Norrbottens län. Distriktslantmätare i Bodens distrikt 1926, i Norbergs distrikt 1936 och å övergångsstat 1948. Avgång med pension 1959. RVO. Ordf. i strängsnämnden i Norrbottens län 1926-36. Gift 1921 med Agda Ljungqvist (död 1961). Barn: Olof f 1923 och Per (Pelle) f 1925.(4813)

1936-1951 Nils Gustaf Reinhold Johnson, född 1899 i Karlskrona. Son till lantränkmästaren Ernst Johnson och Amelie Forssberg. Studentex i Karlskrona 1919. Lantmäteriexamen 1924. Tjänstgöring från 1924 inom lantmäteristaten i Jönköpings, Kalmar, Blekinge, Älvsborgs, Gävleborgs och Norrbottens län. Distriktslantmätare i Bodens distrikt 1936 och i Karlskrona distrikt från år 1951. Avgång med pension 1965. RVO. Gift 1925 med Gertrud Elisabeth (Lisa)

Bergstedt. Barn: Gertrud f 1926, Kerstin Elisabet f 1929, Birgitta f 1931, Ernst Gunnar f 1932 och Barbro f 1937. (5256)

1951-1961 Åke Waldemar **Sundström**, född 1910 i Bodum, Västernorrlands län. Son till kyrkoherden Lars Olof Sundström och Ester Edvall. Bröder, se Karl Johan, Pajala dt och Arne Ingemar, Haparanda dt. Studentex i Östersund 1929. Tjänstgöring från 1932 inom lantmäteristaten i Älvsborgs, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Norrbottens län. Anställd hos Stora Kopparbergs Bergslags AB 1944-46. Lärare och föreståndare vid lantmäteristyrelsens utbildningskurser 1945-51. Distriktslantmätare i Ströms distrikt 1948, i Bodens distrikt 1951 och i Söderhamns distrikt sedan 1961. RNO. Gift 1937 med Kerstin Danielsson. Barn: Margareta f 1938, Daniel f 1940, Göran f 1942 och Kristina f 1943. (5670)

1961-1970 Svante Gustaf Vilhelm von **Sydow**, född 1915 i Bodträskfors, Norrbottens län. Son till forstmästaren Gustaf von Sydow och Sonja Rutberg. Studentex i Uppsala 1935. Examen KTH, avd L 1943. Tjänstgöring 1944-46 och från 1948 inom lantmäteristaten i Stockholms, Örebro, Västerbottens och Norrbottens län. Statskartograf vid rikets allmänna kartverk 1946-48. Distriktslantmätare i Bodens distrikt 1961 och i Örebro södra distrikt sedan 1970. Kapten i artilleriets reserv. Gift 1945 med Åsa Larsson (död 1964). Barn: Eva f 1947, Karin f 1949, Annika f 1950 och Niklas f 1957. (6219)

1970-1971 Sven-Erik **Lundgren** Se Luleå distrikt. Vikarie Svante Astermo

1970-1974 Svante **Astermo**, född 1938 i Junosuando. Son till Artur Astermo och Elisabeth Astermo. Studentex i Kiruna 1959. Ex KTHL 1964. Tjänstgöring inom lantmäteriet i Norrbotten. Gift 1963 med Gunvor Hjærtström. (7252). Lantmäteridirektör div Mellansverige. Sjöfartsverket. Vikarie 1973 Per Hermansson.

1974-1987 Torbjörn **Håkanson** f 1943 i Uppsala. Son till folkskolläraren Stig Håkanson och småskolläraren Ethel Håkanson. Studentex i Uppsala 1962. Ex KTH avd L 1966. Tjg 1968-87 i lantmäteriet i Norrb. län. Dlm i Bodens dt 1974-87, länslantmätare 1987-1993, därefter tjg vid LMV, fastavd. Gift 1970 m Siv Nilsson. Barn: Anna f 1971 och Filip f 1973.

1987-1988 Jan **Granström**, f 1945. Ex KTHL 1970. Tjg vid lantbruksnämnden i Västerbotten 1970-75 och vid Luleå lantm.dt 1975-79. Distriktslantmätare i Vilhelmina dt från 1979.

1988-1991 Erik **Lehto**, f 1947. Distriktslantmätare i Sala dt.

1991-1995 Hans **Stöckel** f 1959 i Västerås. Son till Ivar och Ingegärd Stöckel. Studentex vid Rudbeckianska skolan i Västerås 1978. Ex KTH avd L 1984. Tjg vid Bodens kommun som mark- och exploateringsing 1984-1991. Dlm vid Bodens dt från 1991. Reservofficer. Fo-lantmätare. Gift m Eva Anderström. Barn: Fredrik f 1987 och Aaron f 1990.

Bränna distrikt

1921-1948 Nils Leonard Lindberg, född 1887 i Härnösand, son till kommissionären Jonas Lindberg och Margareta Nilsson. Studentex 1908. Lantmäteriet och auskultant 1913. Kulturtekn.ex 1919. Tjänstgöring inom Västerbottens och Norrbottens län. Distr.lantm. i Bränna dt 1921 och i indragningsstat 1948. Avgång med pension 1952. Ordf i byggnadsnämnden 1945-48. Kretschef vid hemvärnet 1940-48. HvM. Gift år 1918 med Emilia Doris Sofia Unger. Barn: Margit f 1919, Birgit f 1922, Nils Lennart f 1925 och Claes Göran f 1928. (4713)

Gällivare distrikt

1917-1920 Viktor Johan Clausén, född 1876 i Piteå sn, son till fältintendenten Johan Jakob Clausén och Clara Viktoria Baudin. Jur.ex. 1896. Auskultant 1902. Avvittringslantm. 1910. Extra lantm. i Kopparbergs län 1913 och transp. till Västernorrlands län samma år. Avvittringsstyresman 1916. Distr.lantm. i Gällivare dt 1917 och i Jukkasjärvi dt 1921. Död 1922. Gift 1905 med Lilli Valborg Petersson. (4152)

1921-1939 John Emanuel Ollner, född 1888 i Mogata sn, Östergötlands län. Son till lantbrukaren Anders Gustaf Andersson och Hulda Kristina Josefina Andersson. Studentex i Norrköping 1908. Lantmäteriet och auskultant 1913. Kulturtekn.ex 1915. Tjänstgöring inom Gotlands, Hallands och Norrbottens län samt hos lantmäteristyrelsen. Distriktslantm. i Gällivare dt 1921. Avgång med pens. 1939. Har därefter verkställt fastighetsutredningar mm åt statliga verk och åt bolag. Anställd hos AB Iggesunds Bruk 1943-55. Död 1966. Gift år 1918 med Gertrud Selma Helena Blomberg. Barn: Jan Anders Vilhelm f 1921. (4716)

1939-1952 Lars Ruben Tage Åryd, född 1900 i Grythyttans sn, Örebro län. Son till skohandlanden Lars Andersson och Julia Vilhelmina Stake. Studentex i Västerås 1919. Lantmäteriet 1928. Kulturtekn. ex 1931. Tjänstgöring inom Kalmar, Gotlands, Värmlands, Västernorrlands och Norrbottens län. Distr.lantm. i Gällivare dt 1939, i Faluns dt 1952. Avgång med pens. 1965. RVO. Död 1981. Gift år 1929 med Ingrid Amanda Bergström. Barn: Ingrid Birgitta f 1933 och Lars Lennart f 1940. (5461)

1952-1961 Bror Alheden, född 1917 i Algutsboda, Kronobergs län. Son till handlanden Karl Andersson och Ester Magnusson. Studentex i Kalmar 1936. Ex KTHL 1941. Tjg inom Stockholms, Kalmar, Älvsborgs och Norrbottens län. Amanuens och tf byrådir hos lmst 1947-51. Distr.lantm. i Gällivare dt 1952, bitr ölm i Älvsborgs län 1961 och ölm 1964. Fastighetsråd i Vänersborg 1972. Expropriationstekniker. Ordf i Gällivare kommuns generalplanekommitté 1956-61. President i Gällivare Rotaryklubb 1955-56, ordf i Gällivare-Malmbergets lokalavd av Sv. naturskyddsföreningen. Författare till uppsatser i Sv. lantmäteritidskr. och Teknisk tidskrift. RNO. Gift 1944 med Margit Petersson. Barn: Karin f 1945 och Anders f 1949. (6102)

1961-1965 Karl-Henrik Göthner, född 1922 i Grava sn, Värmlands län. Son till bankdirektören K. Gunnar N. Göthner och E. Naemi Thurne. Studex i Karlstad 1942. Lantmäteriex och aspirant 1949. Vid lantmäteristaten 1950. Tjänstgöring inom Kopparbergs, Västerorr. och Norrbottens län. Distr.lantm. i Gällivare dt 1961-65. Tjänstl. 1963-64 för tjug som fastighetschef i Gällivare kommun. Anställd vid Allmänna Ingenjörshyrån i Umeå 1965. Stadsingenjör i Ängelholm. Gift 1949 med Doris Mirjam Pietilä. Barn: Anna-Lena f 1950, Anders f 1952 och Suzanne f 1953. (6506)

1965-1975 Ulf Bystedt, född 1927 i Gnesta. Son till folkskolläraren Ludvig Bystedt och Olga Nilsson. Studentex i Sthlm 1948. Ex KTHL 1953. Tjug inom Kopparbergs och Norrbottens län. Dlm i Gällivare dt 1965 och i Sala dt. Gift 1954 med Gudrun Risell.

1975-1980 Bengt G. Andersson, f 1944 i Östhammar. KTHL 1970. Tjug i Norrbotten 1970-80, varav dlm i Gällivare 1975-80. Chef för fastighetsbildningsenheten, LMV, 1980-87. Ölm i Kopparbergs län 1988-93. Lantmäteridirektör Lantmäteriet Östsverige 1993-95. Chef för verksamhetsområde Fastighetsbildning, Lantmäteriverket 1995- (6705)

1980-1981 Roland Jansson, f 1952. KTHL 1976 och därefter tjug vid lantmäteriet i Norrbotten. T.f. distriktslantm. i Gällivare 1980-81. Tjug vid överlantmätarmyndigheten bl.a. som chef för dataenheten och LM GIS samt ansvarig för databasorganisation och kvalitetsfrågor. Driftsansvarig för LINFO-centralen mm. Projektuppdrag för Swedsurvey i Uruguay och Filippinerna.

1982-1985 Maria Nilsson, f 1939 i Ullatti. Ex KTHL 1963. Fil kand 1971. Tjug vid lantmäteriet i Norrbotten 1963-71, bl.a. som chef för tekniska enheten 1965-71. Byråing vid stadsingk. i Borås 1971-73. Bitr stadsing i Linköping 1974-79. Distriktslantmätare vid Krafmors dt 1979-81 och 1985-95. Distrlantm. vid Gällivare dt 1982-85.

1985-1986 Erik Lehto, f 1947. Distriktslantmätare i Sala dt.

1987-1989 Mats Rundqvist, f 1950 i Tärnaby. Son till Bertil Rundqvist och Verna Nilsson. Fadern verksam som lantmätariingenjör vid bl.a. Vilhelmina lantmäteridistrikt. Ex KTHL 1976. Tjug inom lantmäteriet i Norrbotten från 1976 med huvudsaklig stationering vid Arvidsjaur dt samt förordnande att även utföra uppdrag åt spec.enhet nr 1. Vik som dlm i Gällivare dt under 1976 samt distriktslantmätare där åren 1987-89. Lantmätare vid ÖLM med stationering i Luleå och Arvidsjaur för utförande av vissa specialförrättningar. Gift med Britt-Marie Marklund från Arvidsjaur. Barn: Olov f 1987, Maria f 1989 och Lars f 1993.

1989-1995 Lennart Johansson, f 1957 i Kalix. Ex KTHL 1985. Anställd vid Gällivare kommun som utredningsingenjör 1985-86 och avdelningschef 1986-89. Distriktslantmätare vid Gällivare dt 1989-95.

Haparanda distrikt

1921-1945 Olof Gunnar Åkerström, född 1880 i Nederkalix, son till direktören Karl Fredrik Åkerström och Carolina Örtenblad. Studentex 1901. Auskultant 1905. Avvittringslantmätare med styresmans åliggande vid avvitt-ringsverket i Västerbottens och Norrbottens län 1918. Extra lantm. i Värmlands län 1919. Distr.lantm. i Haparanda dt 1921. Avgång med pens 1945. Död 1947. RVO. Gift år 1923 med Olga Viktoria Holmberg. (4318)

1945-1953 Arne Ingemar Sundström, född 1913 i Bodums sn, Väster-norrl. län. Son till kyrkoherden Lars Olof Sundström och Ester Eugenia Edwall. Bröder, se Karl Johan, Pajala dt och Åke Waldemar, Bodens dt. Studentex. i Sundsvall 1931. Lantmäterielex och aspirant 1936. Tjg inom Skaraborgs, Kop-parbergs och Västernorrlands län. Distriktslantm. i Haparanda dt 1945, i Gävle norra 1953, å övergångsstat 1961. Död 1962. RNO. Ordf i byggnadsnämnderna i Haparanda stad samt i Nedertorneå och Karl Gustafs socknar. Gift år 1943 med Gertrud Ingeborg Klockhoff. Barn: Ester Ingeborg Elisabet f 1945 och Gösta Sigurd f 1951. (5865)

1954-1983 Knut Birger Elof Simu, född 1920 i Övertorneå sn. Son till hemmansägaren Elof Simu och Anna Vennberg. Studex i Haparanda 1941. Lantmäterielexamen och aspirant 1946. Assistent vid lmstyrelsens kurs för lant-mäteritekn. biträden 1946-47. Tjg inom Norrbottens län. Distr.lantm. i Hapa-randa dt 1954. Ordförande i Byggnadsnämnderna i Haparanda, Nedertorneå och Carl-Gustav sn. Vice president i Haparanda rotaryklubb, ordf. i skidsektion-en av Haparanda sportklubb. Gift år 1948 med Thyra Sofia Lindgren. Barn: Gunnel f 1951, Karin f 1952. (6362). Död 1995

1983-1995 Egon Danell, född 1946. Ex KTHL 1971.

Jockmocks distrikt

1921-1926 Anselm Norlander, se Bodens distrikt

Jukkasjärvi distrikt

1921-1922 Viktor Johan Clausén, se Gällivare dt

1922-1929 Martin Ludvig Grandin, född 1887 i Piteå sn, son till såg-verksförvaltaren Ludvig Grandin och Alfhilda Löfgren. Studentex i Umeå 1906. Officersutb. på stat 1906-08. Lantmäterielex och auskultant 1913. Kultur-tekn ex 1917. Assistent å lantmäterikont. i Västerbottens län 1921. Tjg inom Stockholms, Älvsborgs, Gävleborgs, Västerbottens och Norrbottens län. Distr.lantm. i Jukkasjärvi dt 1922 och i Älvsby dt 1929. Avgång med pension 1952. Död 1982. Gift 1920 med Gerda Kristina Ohlsson. Barn: Carin Alfhild f 1925. Barn: Carin Alfhild f 1925. (4708)

1938-1944 Johan Oscar Rådberg, se Pajala dt.

1944-1948 Anders Bertil Frostberg, född 1906 i Harlösa socken, Malmöhus län. Son till lantbrukaren Anders Johansson och Sofia Serner. Studex i Eslöv 1925. Lantmäteriex 1931. Kulturtekn. ex 1933. Lantm. vid lantmäteristationen 1931 och tjänstgöring inom Kalmar, Malmöhus, Värmlands och Norrbottens län. Distr.lantm. i Jukkasjärvi dt 1944 och i Kiruna dt 1948. Bitr överlantm. i Kalmar län 1948. Distr.lantm i Ängelholms dt 1966. Avgång med pension 1972. Gift år 1933 med Anna Wanja Sofia Wingmark. Barn: Dan f 1936, Erik f 1938, Ulla och Karin f 1942. (5606)

Kalix distrikt

1909-1923 Karl Gustaf Grape, se kommissionslantmätare

1923-1948 Erik Andreas Andersson, född 1888 i Ramnäs sn, Västmanl. län Son till svarvaren Anders Gustaf Andersson och Sofia Charlotta Eriksson. Studentex i Västerås 1908. Lantmäteriex och auskultant 1913. Kulturtekn. ex 1918. Tjänstgöring inom Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län. Distriktslantm. i Kalix dt 1923. Avgång med pension 1953. Ordf. i byggnadsnämnden i Kalix 1925-35. Gift år 1926 med Alba Deibitsch. (4701)

1948-1951 Axel Adolf Åkeson Lindahl, född 1910 i Ulricehamn. Son till distriktslantm. Åke Lindahl och Maja Wimmerstedt. Studentex i Borås 1929. Lantmäteriex 1932. Kulturtekn.ex 1934. Tjänstgöring inom Stockholms, Malmöhus, Älvsborgs, Värmlands, Gävleborgs och Norrbottens län. Tf dlm i Kalix dt och Matarengi dt 1945. Distr.lantm. i Kalix dt 1948 och i Säffle dt 1951. Expert åt markvärdeutredning. RNO. Gift år 1941 med Eva Gudrun Nordén . Barn: Kristina f 1942, Tomas f 1944. (5662)

1951-1967 Karl Erik Olof Sandström, född 1917 i Nedertorneå sn. Son till överläraren Emil Sandström och Jenny Pekula. Studentex. i Luleå 1936. Lantmäteriex och aspirant 1941. Tekn.lic. 1948. Tjg inom Uppsala, Värmlands, Västmanlands, Västerbottens och Norrbottens län samt hos lantmäteristyrelsen. Distr.lantm. i Kalix 1951, i Uppsala södra 1967. Gift år 1) 1944 med Estrid Margareta Larsson och 2) år 1954 med Gunnel Holmqvist. Barn: Anders f 1945, Margareta f 1946 och Björn f 1950. Anders f 1945, Margareta f 1946, Björn f 1950, Gunilla f 1951, Camilla f 1953, Gunnar f 1954, Thomas f 1955, Susanna f 1957 och Jonas f 1961.

1967-1978 Carl Gustaf Larsson, född 1930 i Uppsala. Son till geologassistenten Carl Sandor Larsson och Hilma Andersson. Studentex i Uppsala 1951. Ex KTHL 1960. Tjänstg. inom Gävleborgs, Jämtlands och Norrbottens län samt hos lm.st (A-byrån och S-byrån). Distr.lantm. i Kalix 1967. Gift med Kerstin Marianne Reiss. (706)

1978-1982 Lennart Ernst Sjöström, 1937 i Njurunda, Västernorrlands län. Son till direktör Harry Sjöström och Anna Lundberg. Stud.ex i Sundsvall 1956. Ex KTHL 1962. Tjg inom lantmäteriet i Norrtälje, Göteborg, Skellefteå, Kalix och fr.o.m 1981 länslantmätare i Luleå. Gift 1961 med Hellfrid Eva Birgitta Fors. Barn: Anders f 1962, Niklas f 1964, Jenny f 1972 och Stellan f 1973.

1982-1988 Sten Börje Hansson, f 1948 i Sthlm. Son till partihandl. Sten Hansson och Tekla (f Karlander). Ex KTHL 1972. Tjg inom lantmäteriet i Stockholm, Södermanland, Norrbotten (1976-88), Västernorrland och Västerbotten. Gift 1971 med sekr. Anita Christina (f Waaranperä). Barn: Gunnar f 1973.

1988-1995 Lars Jakob Suo, född 1946 i Haparanda. Son till lantbrukaren Paulus Suo och småskollärarinnan Annie Kerttu. Studetex. i Haparanda 1966. Ex KTHL 1971. Tjg vid lantbruksnämnden i Gävleborgs län och därefter fr.o.m 1974 vid lantmäteriet i Norrbottens län. Bitr. dlm i Boden 1975-86, chef LM-kartor i Luleå 1986-88 samt distr.lantm i Kalix 1988. Gift med Agneta Perä. Barn: Sofia f 1976 och Jakob f 1979.

Kiruna distrikt

1948- Anders Bertil Frostberg, se Jukkasjärvi dt

1948-1955 Arne Artur Jäderstrand, f 1913 i Sthlm. Son till förste bokhållaren Artur Jäderstrand och Olgo Nilsson. Studentex i Sthlm 1933. Lantmäteriet och aspirant 1938. Tjg inom Stockholms, Kalmar, Blekinge, Värmlands och Norrbottens län. Distriktslantm. i Kiruna dt 1948, tf ölm i Blekinge län 1955, dlm i Södertälje dt 1957. Ordf. byggnadsnämnden i Pajala. RNO. Gift 1939 med Margit Christina Åkerman. Barn: Per f 1947 och Gunnar f 1949. (5958)

1955-1965 Karl Erik Trued Truedsson, född 1918 i Knisslinge socken, Kristianstads län. Son till lantbrukaren Carl Truedsson och Nelly Tuvevsson. Studentex i Lund 1939. Lantmäteriet och aspirant 1943. Tjg inom Göteborgs och Bohus samt Norrbottens län. Distr.lantm. i Kiruna 1955, i Karlskrona dt 1965. Expropriationstekniker. Gift år 1949 med Barbro Ingegerd Åström. Barn: Marianne f 1957. Adoptivson: Karl Otto Krister f 1943. (6220)

1965- 1973 Tord Sigvardsson Bergsjö, f 1925 i Sthlm. Son till överlantm. Sigvard Bergsjö och Kerstin Bergman. Studentex i Karlstad 1944. Ex KTHL 1950. Tjg inom Älvsborgs, Värmlands, Västernorrlands och Norrbottens län samt hos lm.styrelsen. Distr.lantm i Kiruna dt 1965. Gift 1952 med Annika Kerstin Birgitta Nilsson . Barn: Anders f 1953, Mats f 1955, Göran f 1958, Ann-Christin f 1963. (6553)

1973-1989 Bo Henning Reichenberg, f 1945 i Skillingmark. Son till tullkontoristen Bengt Reichenberg och Iréne Ljungberg. Studentex. i Arvika 1963. Ex KTHL 1967. Tjänstgöring inom lantmäteriet i Norrbotten. Fastighetschef i Östersunds kn 1989-95. VD för Värmdöfastigheter AB fr 1996. Utlandstjänst i Botswana och Vietnam. Ordf i miljö- och hälsoskyddsnämnden och Malmfälstens folkhögskola i Kiruna. Gift 1968-1990 med Solweig Wieslander, från 1995 med Ulla Wideqvist. Barn: Lisa f 1972, Anders f 1974. (7422)

1989-1995 Eva (Eva-Märit) Ekelund, f 1951. Dotter till statskartografen mm Lennart Ekelund och Märit Svensson. Ex KTHL 1975. Tjänstgöring inom lantmäteriet i Norrbotten 1975-86, CFD i Kiruna 1986-88 samt dlm från 1989. Gift med lantmätaren Mats Dahlberg. Barn: Peter f 1979, Kajsa f 1982 och Johan f 1992.

Luleå distrikt

- 1909-1927** Lennart Christoffer Brännström, se kommissionslantm.
- 1927-1933** Gustaf Harald Högström, se Pajala distrikt.
- 1933-1948** Karl Göran Wall, född 1896 i Västervik, son till handlanden Carl Johan Wall och Maria Kristina Andersson. Studentex 1916. Lantmäteriex och extra lantm. 1921. Kulturtekn.ex 1925. Tjänstg. inom Kalmar, Värmlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Distriktslantmätare i Luleå dt 1933 och i Kalmar södra dt 1948. Förtidspens. 1963. Död 1964. Gift år 1926 med Karin Landgren. Barn: Kerstin-Maja f 1927, Britta f 1928, Monica f 1931 och Karin f 1940. (5103)
- 1948-1954** Bertil Fingal Vilhelm Lindgren, (bytt namn till Hjortsberg) född 1902 i Luleå. Son till bokhållaren Gunnar Lindgren och Wilma Hjortzberg. Studentex i Luleå 1921. Lantmäteriex 1926. Kulturtekn.ex 1930. Tjänstg. inom Uppsala, Värmlands, Kopparbergs och Norrbottens län. Distr.lantm. i Råneå dt 1938, i Luleå dt 1948 och i Uppsala södra dt 1954. Avgång med pension 1967. RVO. Sekr. i 1942 års militära markersättningsnämnd och i 1944 års markersättningsdelegerade hos Arméns Fort.förvaltning. Sakkunnig i markvärdering vid expropriationer mm. RVO. Gift 1928 med Astrid Gustafsson. Barn: Inga-Britt f 1929, Eva f 1930, Sten f 1933, Astrid f 1939 och Claes f 1943. (5356)
- 1954-1961** Johan Bertil Fahlén, född 1913 i Ytterlännes, Västernorrlands län. Son till hemmansägaren Leinad Fahlén och Frida Jonsson. Studentex i Härnösand 1936. Ex KTHL 1941. Tjg inom Kopparbergs, Västernorrlands och Norrbottens län. Distr.lantm. i Luleå dt 1954 och i Ludvika dt 1961. RNO. Gift 1943 med Monica Alfhild Inga Olsson. Barn: Lars Oskar Bertil f 1945 och Johan Anders f 1949. (6111)
- 1961-1968** Bengt Brändström, se överlantmätare
- 1968-1978** Sven-Erik Lundgren, född 1934 i Nedertorneå. Son till byggnadssnickaren Albin Lundgren och Anna Strålberg. Studentex i Haparanda 1954. Ex KTHL 1959. Tjänstg. inom Älvsborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. 1964-67 biträdande stadsingenjör i Borlänge. Tf. distr.lantm. i Luleå dt. 1968, dlm i Bodens dt 1970. dlm i Luleå dt 1972-78 och i Umeå dt 1978-1995. Gift 1962 med Solweig Andersson. Barn: Hans f 1963, Göran f 1967 och Elisabet f 1969. (7005)
- 1978-1980** Bror Georg Palmgren, se nedan
- 1980-1984** Ricard Lundgren, se Piteå dt
- 1984-1993** Bror Georg Palmgren, f 1929 i Boden. Son till förvaltaren Bror Palmgren och Edit Carlsson. Studentex i Gävle 1949. Ex KTH avd L 1955. Assistent vid inst. för fotogrammetri 1955. Tjg inom lantmäteriet 1956-61 i Uddevalla och Gävle, vid stadsing.kont i Borås 1961-62, vid ingenjörsfirman Orrje & Co 1962-64, vid stadsingenjörskont. i Luleå från 1964. Stadsingenjör (exploateringschef) i Luleå 1966-1984. Dlm vid Luleå dt 1978-80 och 1984-1993. Pension 1993. Gift med Ulla Ågren. Barn. Ulf f 1957 och Maria f 1960.

1993-1995 **Jonas Nilsson**, f 1958 i Göteborg. Son till landsarkivarien Lars Nilsson och arkivarie Marianne Nilsson. Stud.ex i Karlstad 1977. Ex KTHL 1984. Tjänstgjort vid lantmäteriverket och lantmäteriet i Norrbottens län. Tf dlm vid Luleå dt 1993-95. Sambo med Gunilla Andersson. Barn: Lovisa f 1994 och Johanna f 1995.

Matarengi distrikt

1920-1932 **Charles Cohn**, född 1887 i Stockholm, son till köpmannen Salomon Cohn och Ester Cohn. Studentex i Sundsvall 1906. Lantmäterieux och auskultant 1909. Kulturtekn.ex 1921. Tjg i Södermanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län. Distr.lantm i Matarengi dt 1921, i Gävle dt 1932, i Gävle n:a 1948. Avgång med pens 1953. RVO. Gift år 1924 med Ketty Linnéa Birgitta Larsson. Barn Ove f 1925 och Ulf f 1929. (4504)

1932-1945 **Knut Oskar Arvidsson**, född 1890 i Ramsele sn, Västernorr. län. Son till kyrkoherden Adolf Arvidson och Hilda Sundberg. Studex 1911. Lantmäterieux och auskultant 1919. Distriktslantm. i Matarengi dt 1932 -45. Gift år 1922 m Irma Sundström. (5001)

1945-1948 **Axel Lindahl**, se Kalix distrikt

Pajala distrikt

1909-1916 **Knut August Reinhold Lidblom**, f 1869 i Ume. Son till kommissionslantm. Johan Viktor Lidblom. Extra vid avvittringen i Västerb. 1894, kom.lantm. 1903. Distr.lantm i Pajala 1909 och i Burträsk dt 1916. Död 1923. (702)

Lidblom var tjänstledig under större delen av denna tid och tjänsten uppehölls av bl.a Immanuel Bexelius och G.H.Högström.

1916-1927 **Gustaf Harald Högström**, född 1879 i Luleå, son till köpmannen Carl Fredrik Högström och Lilli Anna Folmer. Auskultant 1903. Extra avvittr.lantm. 1906. Extra lantm. i Norrb. län 1915. Distr.lantm. i Pajala dt 1916 och i Luleå 1927. Död 1933. RVO. Gift år 1907 med Gurly Lindstedt. (4206)

1927-1938 **Johan Oscar Rådberg**, född 1891 i Frändefors sn, Älvsb. län. Son till lantbrukaren Erik Johansson och Brita Sandberg. Studex 1911. Lantmäterieux och auskultant 1917. Tjänstg. inom Södermanlands, Jönköpings, Gävleborgs, Västerbottens och Norrbottens län. Distr.lantm. i Pajala dt 1927, i Jukkasjärvi 1938, i Söderhamns dt 1944 och i Ljusdals dt 1944. Avgång med pension 1956. Mättningsman och fastighetsreg.förare i Ljusdals köping 1945-63. RVO. Gift år 1920 med Märta Elisabet Augusta Camitz (död 1951). Barn: Karin f 1921, Anna Lisa f 1926. (4904)

1938-1948 **Karl Johan Sundström**, född 1905 i Skogs sn, Västernorr. län. Son till kyrkoherden Lars Olof Sundström och Ester Eugenia Edwall. Bröder, se Arne Ingemar, Haparanda dt och Åke Waldemar, Bodens dt. Studentex i Östersund 1924. Lantmäterieux 1929. Kulturtekn. ex 1930. Tjg inom Kristian-

stads, Malmöhus, Västernorrlands och Jämtlands län. Distr.lantm. i Pajala dt 1938 och i Örnsköldsviks östra 1948. Övergångsstat 1961-66. Distr.lantm. i Bräcke dt 1966. Avgång med pens 1971. Gift år 1945 med Kerstin Gurli Maria Ahnlund. Barn: Eva-Lisa Eugenia f 1936 (i tidigare äktenskap) och Kerstin Sara Margareta f 1946. (5509)

Piteå distrikt

1909-1920 Hjalmar August Lundblad, född 1860 å Selets bruk i Nederluleå. Son till disponenten vid Gellivara verken Adolf Reinhold Lundblad och Elma Laura Örtengren. Student 1881. Examen 1885. Vice 1892. Kom.lantm. 1897. Distr.lantm. i Piteå dt 1909. Död 1920. Bodde i Öjebyn. Gift 1888 med Maria Aurora Amalia Almblad, f 1861, dotter till grosshandlare R. Almblad i Lidköping (730)

1920-1934 Erik Lennart Hollström Se kommissionslantmätare

1934-1939 Erik Lars Anders Ljunggren, född 1901 i Nors sn, Värmlands län, son till byggnadsingenjören Gottfrid Ljunggren och Elin Sjöblom. Student 1920. Lantmäterie x 1923. Assistent vid lantmäteriundervisningen 1927-30. Tjänstgöring inom Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Jönköpings, Älvsborgs, Örebro och Norrbottens län samt hos lm.styrelsen. Distriktslantm. i Piteå dt 1934. Byrådirektör 1939. Distr.lantm. i Sollentuna dt 1942 och i Haninge dt 1961. Föreståndare för mätn.tekn.utbildningen. Avgång med pens 1966. Gift 1927 med Thorborg Maria Elisabeth Charlotta Persson (5207)

1939-1942 t f distriktslantmätare: Bertil Gunulf, Sigurd Linders

1942-1954 Erik Valter Brasch, född 1906 i Döderhults sn, Kalmar län. Son till hemmansägaren Erik Petter Andersson och Adéle Elisabet Brasch. Student ex i Kalmar 1924. Lantmäterie x 1929. Kulturtekn.ex 1934. Tjänstg. inom Kalmar, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Kopparbergs och Norrbottens län. Distr.lantm. i Piteå dt 1942, i Kalmar norra det 1954, å övergångsstat 1961-67. Avgång med pens. 1971. RVO. Gift 1945 med Märta Sandhagen. Barn: Eva f 1946 och Anders f 1948. (5502)

1954-1967 Lars Lennart Carlsson, född 1914 i Askersund. Son till köpmannen Lars Torsten Carlsson och Hedvig Elisabet Brusquini. Studex i Motala 1934. Lantmäterie x och aspirant 1941. Lantmätare vid lantmäteristaten 1944. Tjänstgöring inom Skaraborgs, Örebro, Västerbottens och Norrbottens län. Distr.lantm. i Piteå dt 1954, i Skövde dt 1967. död 1976. Gift 1945 med May Valborg Blom. (6105)

1967-1984 Karl-Erik Bergström, född 1924 i Töre. Son till skräddarmästaren Artur Bergström och Maria Bergström. Studex i Umeå 1944. Lantmäterie x och lantm.aspirant 1950. Tjänstgöring inom Kopparbergs och Norrbottens län. Distr.lantm. i Piteå dt 1967. Gift 1950 med Annie Marianne Lindström. Barn: Eva Marianne f 1951. (6554)

1984-1995 Ricard Nils Lundgren, född 1948 i Hortlax sn, Norrb. län. Son till verkmästaren Nils Lundgren och Gunvor Lundgren. Stud.ex i Luleå 1967. Ex KTHL 1972. Tjänstg. vid Lantmäteristyrelsen och i Norrb. län. Bitr

överlantm. 1967, distr.lant i Luleå dt 1980 och i Piteå dt 1984. Tjg 1983-86 vid Survey Dept. i Zambia. Gift med Inger Andersson. Barn: Johan f 1975, Viktoria f 1976 och Wilhelm f 1979.

Råneå distrikt

1921-1927 Bror Axel Wikberg, se kommissionslantmätare

1927-1935 Nils Sigurd Nelzén, född 1885 i Jönköping. Son till tandläkaren Gustaf Nelzén och Maria Widegren. Studentex i Jönköping 1907. Lantbruk-sing.ex 1910. Agronomex 1912. Lantmäteriex och auskultant 1916. Kultur-tekn.ex 1921. Tjänstgöring inom Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, Värmlands och Norrbottens län. Tjänstgjort hos statens vattenfallsverk 1921-22. Distr.lantm. i Råneå dt 1927 och i Gnesta dt 1935 och å övergångsstat 1948. Avgång med pens. 1950. Död 1966. Mättningsman i Gnesta och Mariefred. RVO. Gift 1915 med Margareta Sofia Andersson. Barn: Bo-Sture f 1920. (4856)

1935-1938 Karl Gunnar Theodor Arnberg, född 1900 i Sorunda sn, Sthlms län, son till godsägaren Karl Arnberg och Anna Fagerlund. Studentex 1920. Lantmäteriex och extra lantm. 1925. Kulturtekn.ex 1929. Tjänstgöring inom Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Västernorrlands och Norrbottens län. Distriktslantm. i Råneå dt 1935 och i Nora dt 1938. Bitr. ölm i Jönköpings län 1935-38. Överlantmätare i Kalmar län 1940. Avgång med pens. 1965. Död 1974. Expert i 1956 års lantmäterikommitté, ordf i jordbrukskommissionen i Kalmar läns södra omr. 1945-48. Ordf i Kalmar läns lokala lantbrukskommittéer 1947-48. Expropriationstekniker 1950-56. Ordf i SLF 1955-59. KNO, RVO. Gift år 1929 med Signe Margareta Lindgren. Barn: Karin f 1930, Kerstin f 1932 och Ulla f 1939. (5301)

1938-1948 Bertil Fingal Vilhelm Lindgren, se Luleå distrikt

Torneå distrikt

1909-1920 Erik Lennart Hollström Se kommissionslantmätare

Älvsby distrikt

1921-1929 Ernst Anton Sandström, se kommissionslantmätare

1929-1952 Martin Ludvig Grandin, se Jukkasjärvi det.

Norrbottenslantmätare

Som komplettering till de föregående avsnitten *Landshövdingar, Äldre norrbottenslantmätare, Förste lantmätare och överlantmätare, Kommissionslantmätare, Avvittringslantmätare* och *Distriktslantmätare* redovisas här de övriga lantmätare m fl som verkat inom länet. Förteckningen gör ej anspråk på att vara fullständig. De angivna tiderna avser oftast de år som personen varit medlem i föreningen. Uppgifterna är till stor del tagna ur "Svenska lantmätare, del 2, 1900-1970 och SLF:s matrikel 1994 och därför ej alltid så aktuella. Vi har inte heller med förändringar med anledning av 1996 års nya organisation.

Gustav Emanuel Ackéll, f 1888 i Sthlm. Tjänstgöring i Norrb. omkr 1920-27. Dlm i Boteå dt 1938-47.

Caleb Ahnesjö, f 1907 i Karlshamn. Tjg i Norrbotten omkr 1935-38. Distr.lantm. i Svegs dt 1944.

Gunnar Alfreds, f 1913 i Ulricehamn. Tjg i Norrbotten omkr 1945-47. Ditr.lantm. i Ånge dt 1952, i Norrköpings södra dt 1965, i Sollentuna 1959. Bitr. ölm i Sthlm 1961.

Björn Alquist, f 1917 i Sundsvall. Tjg i Norrb. omkr 1942-43. Distr.lantm. i Umeå dt 1967.

Anders B Andersson, f 1947. Medl. 1982-. Intendent, Kalix.

Ewa Andersson Hjälte, f 1952. Tjg vid bla Kalix och Luleå dt. Mark- och exploateringschef i Luleå kommun.

Per-Arne Arulf, f 1923 i Falkenberg. Tjg i Norrb. omkr 1961-62.

Rickard Arvidsson, f 1951. Avd.dir vid naturvårdsverket.

Thord Belfrage, f 1907 i Lidköping. Tjg i Norrb. omkr 1935-42. Överlantm. i Västmanlands län 1966.

Åke Bergdahl, f 1918 i Göteborg. Tjg i Norrb. omkr 1951-52. Chef för spec.enhet nr 1 i Gotlands län 1961.

Gunnar Bergius, f 1920 i Karlskoga. Tjg i Norrb. 1949-50, bla Luleå dt. Dlm i Falköpings dt 1970. Bor i Sthlm.

Herman Berglund, f 1899 i Piteå. Tjg i Norrb. omkr 1924-27 (Piteå dt). Distr.lantm. i Nätra dt 1935, i Malmö dt 1952. Död 1964.

Nils Bern, f 1907 i Ulricehamn. Tjg i Norrb. omkr 1935-41. Dlm i Älvdals nedre dt 1946, bitr ölm i Västernorrlands län 1948.

Curt Blidegård, f 1927 i Luleå. Tjg i Norrb. omkr 1960-66, BD3 och stadsing.kont i Luleå. Fastighetschef i Skellefteå 1966. Marknadsdir i Örebro kommun.

Arvid Bolmstrand, f 1915 i Göteborg. Tjg i Norrb. omkr 1942-44. Lantbruksdirektör i Värmland 1950.

- Sten Boström**, f 1931 i Vänes. Tjg i Norrb. omkr 1957-59. Länslantmätare. Bor i Nyköping.
- Carl-Eric Boutz**, f 1919 i Hudiksvall. Tjg i Norrb. omkr 1951-52. Västerås dt 1957-
- Gunnar Broberg**, f 1929 i Julita. Tjg i Norrb. 1957-58 (Piteå dt). Stadsing. i Mölndal 1966.
- Adrian Brolin**, f 1890 i Hedemora, d 1954. Tjg i Norrb. omkr 1928. Dlm i Lilla Edets dt 1932 och Vättle dt 1948. Död 1954.
- Ernst Hugo Brändström**, f 1891 i Luleå, d 1926. Tjg i Norrb. omkr 1912-26. G.m Anna Ingeborg Högelin, f 1894. Barn: Kerstin Ingeborg, f 1919, Siv Ingeborg, f 1922, Bengt Hugo f 1924, Hjärdis Ingeborg f 1926.
- Björn Burénus**, f 1920 i Djursholm. Tjg i Norrb. omkr 1945-51. Avdelningsdir. i Gävle.
- Lars Carlstedt**, f 1938 i Kalmar. Tjg i Norrb. omkr 1963. Bitr. ölm i Gävle
- Eric Adolf Claesson**, f 1895 i Timmele. Tjg i Norrb. omkr 1923-24. Dlm i Sveg 1934, Kristinehamn 1944. Pension 1961.
- Örjan Clausén**, f 1946. Tjg i Norrb. omkr 1975-81. Lantmäteriet Lycksele.
- Mats Dahlberg**, f 1946. Tjg vid Naturvårdsverket 1970-75 och vid lantmäteriet i Norrbotten sedan 1975. ICA kommissionen för produktionsteknik. Metria, Region Nord i Kiruna.
- Carl-Erik Dahlgren**, f 1916 i Umeå. Lantbruksdirektör i Norrb. 1955-67.
- Lars Daunfeldt (Andersson)**, f 1959. Marksamordnare i Bodens kommun.
- Hans Djärv**, f 1943. Bitr. ölm i Norrbotten. Ölm 1996-
- Jan Ekberg**, f 1927 i Sthlm. Innehavare av Jan Ekberg Markbyrå AB i Luleå sedan 1962. Bor i Gävle.
- Henry Elmrud**, f 1915 i St. Mellösa. Tjg i Norrb. omkr 1953-55. Dlm i Högsby 1954. Ölm i Kristianstads lön 1968.
- Erland Elfving**, f 1899 i Brodda sn, Älvsb. Dlm i Rättviks dt 1935. Död 1967.
- Torsten Emanuelsson**, f 1924 i Ärtemark, Älvsb. Bitr dlm i Piteå. Bor i Falun.
- Sten Engstrand**, f 1883. Tjg i Norrb omkr 1912. Dlm i Kungsbacka 1921.
- Anders Eriksson**, f 1933 i Gideå. Tjg i Norrb omkr 1959-66. Stadsingenjör i Tyresö 1966.
- Lars Magnus Eriksson**, f 1944. Tjg i Norrb som bl a bitr ölm. Stadsbyggnadschef i Luleå.
- Margareta Erstam**, f 1961. Tjg i Norrb, Piteå dt, från 1991.
- Rune Fahlén**, f 1929 i Dal, Västernorr. Tjg i Norrb. omkr 1957-61. Stadsing i Visby sedan 1963.
- Tore Forsberg**, f 1956. Teknisk chef i Vänes kommun.
- Ivan Fredriksson**, f 1943 i Junsele. Tjg i Norrb. omkr 1969-70. Stadsmättningschef i Sthlm.
- Gunnar Frigell**, f 1880 i Stengårdshult, Jkp län. Tjg i Norrb. omkr 1902 och 1920. Dlm i Kristianstads n:a 1921. Pension 1945.
- Torsten Fritjofsson**, f 1925 i Skön. Tjg i Norrb. omkr 1954-58, bl a lantbruksnämnden. Vid Vattenfall sedan 1959. Bor i Järfälla.

Mats Gejrot, f 1929 i Stockholm. Tjg i Norrb. omkr 1957-63. (länskont och Arvidsjaur)

Karl Martin Gidlund, f 1953. Tjg i Luleå omkr 1978-88. Lant. specenhet i Gävleborgs län.

Vilhelm Gidner, f 1901 i Skellefteå. Tjg i Norrb. omkr 1935-38. Stadsing. i Karlskoga 1945. Pension 1966.

Kurt Granbom, f 1930 i Gällivare. Tjg i Norrb. omkr 1964-67 (lantbruksnämnden).

Anders Gräslund, f 1920 i Sandviken. Tjg i Norrb. omkr 1949-52. Chef spec.enh. 2 i Värmland 1964.

Bertil Gunulf, f 1906 i Boden. Tjg i Norrb. omkr 1940-41. Dlm i Stenungsund 1942-47. Bor i Göteborg.

Martin Gustafsson, f 1924 i Luleå. Tjg i Norrb. omkr 1954-57. Bitr. stadsing i Umeå 1967.

Erik Gyllensvärd, f 1897 i Tonsåsen, Norge. Tjg i Norrb. omkr 1932-33. Dlm i Falkenbergs dt 1938.

Christina Göransson, f 1949. I Norrb. omkr 1976-77. SIPU.

Daniel Götherström, f 1886 i Trelleborg. Tjg i Norrb. omkr 1923. Dlm i Varbergs dt 1930.

Carl Fredrik Bernhard Hammar, f 1881. Tjg i Norrb. omkr 1923-28. Assistent å länskontoret. Död 1929.

Bengt-Olof Hansén, f 1920 i Gammelstad, Luleå. Tjg i Norrbotten 1945-47, lantbruksdirektör i Norrb. 1966-85. Död 1993.

Nils Hasselberg, f 1880 i Stockholm. Tjg i Norrb. 1923-32. Död 1947.

Hans Hedener, f 1908 i V. Sallerup, Malmöh. Tjg i Norrb. omkr 1939-42. Dlm i Simrishamn dt 1953.

Gunnar Hedin, f 1889 i Stockholm. Tjg i Norrb. omkr 1911. Dlm i Mora södra dt 1919. Död 1970.

Jan-Olof Hedström, f 1943 i Piteå. Tjg i Norrb. från 1968 i Boden, Piteå, Kalix och Luleå, som bl.a. bitr ölm. Sekreterare i Norrbottensdelegationen 1977-81, kanslichef vid länsstyrelsen 1981 och länsråd 1986. T.f landshövding 1991 och 1995.

Kurt Hedström, f 1931 i Nyhem, Jämtl. Tjg i Norrb. omkr 1958-69.

Sten Erik Heijer, f 1926 i Skellefteå. Son till jägmästaren Einar Heijer ohh Astrid Nilsson. Stud.ex i Skellefteå 1945, civ.ing KTH, och aspirant vid lantm. 1951. Tjänstg. inom Gävleborgs, Göteborgs o Bohus, Kalmar, Norrbottens samt Västerbottens län. Chef för specialenheten i Luleå 1960-67, distr.lantm. i Skellefteå 1967-79. Fastighetsråd vid Luleå tingsrätt 1979-93. Reservoff. vid A8. President i Luleå södra rotaryklubb 1986-87, distriktsguvenör i rotary 1990-91. Länsförbundsordf. för Rädda Barnen från 1992, samt för Svenska Livräddningssällsk. från 1995. Gift 1949 med socionom Ingrid Lundell. Barn: Birgitta f 1952, Björn f 1955 och Mikael f 1959.

Thure Heikkilä, f 1923. Tjg i Norrb. omkr 1953-57. Bitr. sting i Karlskoga 1968.

Per Hermansson, f 1937 i Arvidsjaur. Tjg inom Norrbotten omkr 1964-67 och från 1972. Länslantmätare, chef specialenhet nr 1 i Norrb. Se även avsnittet "Specialenhet nr 1".

Kjell Hjorth, f 1955. I Norrb sedan 1987. Kiruna kartcentral.

Arne Hydén, f 1904 i Linköping. Tjg i Norrb. omkr 1934-36. Dlm i Lidköpings dt 1949. Död 1967.

Axel Harald Högström, f 1864 i Torsåker. Amanuens vid länskont i Luleå 1910-14.

Harald Jansson, f 1929 i Växjö. Tjg i Norrb. omkr 1955-59. Byrådir hos domänst. 1963. Bor i Växjö.

Bertil Jonsson, f 1914 i Umeå. Tjg i Norrb. omkr 1943-50. Bitr.ölm i Västerb. 1953. Död 1969.

Anna Karlsson, f 1968. Ex 94. Mark- och exploateringsing. vid Luleå kommuns stadsbyggnadskontor.

Erik Karlsson, f 1922 i ö. Tollstad, Ög län. Tjg i Norrb. omkr 1953-54. Dlm i Mjölby dt 1969.

Sören Kågedal, f 1946. Tjg i Norrb. omkr 1974-77. Dlm i Skellefteå.

Hans Lagerqvist, f 1940 i Göteborg. Tjg i Norrb. omkr 1966. Lm fastighets-ekonomi. Bor i Spånga.

Oscar Larsson, f 1879 i Årsunda. Tjg i Norrb. omkr 1916-17. Pension 1945. Död 1967.

Ivan Leander, f 1881 i Allhelgona, Ög. Tjg i Norrb. omkr 1902. Avgång 1933.

Martin Lekselius, f 1909 i Leksand. Tjg i Norrb. omkr 1932-35. Dlm i Järvsö dt 1946, Gbg södra 1957.

Åke Linde, f 1930 i Bredbyn, Västernorr. län. Tjg bl a vid Djurgårdsnämnden, VIAK, KTH, CFD.

Sigurd Linders, f 1910 i Stockholm. Tjg i Norrb. omkr 1942-48. Dlm i Burträsk dt 1949, bitr. ölm i Göteborg 1955.

Bengt Linderson, f 1940 i Strängnäs. Tjg i Norrb. från 1966, bla chef spec.enhet nr 1 1970-74. Ölm i Jämtlands län. Fastighetsråd i Härnösand

Torsten Lindgren, f 1910 i Umeå. Tjg i Norrb. omkr 1942. I Örebro län fr 1960.

Katarina Lindqvist, (Bäckström) f 1961. 1989- .Värderingsenheten, ölm i Luleå

Svante Lindqvist, f 1957. Vägverket Produktion Norr i Luleå.

Seth Emil Valdemar Lindström, f 1872 i Umeå. Tjg i Norrb. omkr 1899-1908. Dlm i Hjo dt 1921. Pension 1937.

Agnetä Lomakka, f 1953. I Norrb. sedan 1980. Bitr. dlm i Haparanda.

Börje Lundgren, f 1914 i Sthlm. Tjg i Norrb. omkr 1942-44. Chef för Rikets allmänna kartverk 1954. Chef för lantbruksstyrelsen 1962. Död 1966.

Knut Magnusson, f 1909 i Lund. Tjg i Norrb. omkr 1943-47. 1964 bosatt i Canada.

Sven Magnusson, f 1891 i Lugnäs, Skarab. Tjg i Norrb. omkr 1921. Dlm i Årjäng 1932. Död 1938.

- Bo Mandahl**, f 1915 i Sura, Västm. Tjg i Norrb. omkr 1942-48. Dlm i Falu dt 1966. Bor i Falun.
- Edde Mandahl**, f 1916 i Sura, Västm. Tjg i Norrb. omkr 1942-45. Dlm i Burträsk dt 1955, i Skellefteå södra 1961, i Norrköp. norra 1967.
- Thomas Mann**, f 1954. I Norrb. 1979- KartCentrum i Sthlm.
- Sven-Arne Matson**, f 1935 i Svärdsjö. Tjg i Norrb. 1964-69. Bitr ölm 1966. Fastighetsråd i Gävle.
- Helén Mårtensson**, f 1955. Domän Fast.utv AB, Växjö
- Bengt Münter**, f 1923 i Orsa. Tjg i Norrb. omkr 1957-60. Byråing vid Malmö stingskont. 1966, vid Malmö dt 1967-
- Sven G. Möller**, f 1910 i Lycksele. Tjg i Norrb. omkr 1934-39. Avd.dir och chef för mätn.tekn avd vid Lmst 1960.
- Anders Nilsson**, f 1956.
- Nils-Olov Nilsson**, f 1925 i Brunskog, Värml. Tjg i Norrb. omkr 1960-63. Pitteå dt. År 1968 i Sala dt, 1972 i Mjölby. Död 1973.
- Per Nilsson**, f 1952. I Norrb. 1977-. Växjö
- Allan Nordenstam**, f 1904 i Jönköping. Tingstjänstgöring i Kalix omkr 1933-35, generaldirektör för lantmäteriet 1948-57. Landshövding, överståthållare.
- Sture Nordlund**, f 1919 i Nordingrå. Anst vid LKAB i Kiruna 1958-64. Dir för Stift. Ekkronan i Sthlm 1964.
- Åke Nordström**, f 1919 i Emmaboda. Tjg i Norrb. omkr 1944-48. Stadsing. i Växjö 1955, planeringschef 1971.
- Thomas Norlin**, f 1963. Ex 90. Lantmäteriet i Kiruna
- Folke Näslund**, f 1955. Lm Östersund
- Lena Näslund (Lundberg)**, f 1952. I Norrb 1982. Lm Östersund.
- Bo Näsström**, f 1939 i Nätra, Västern. Tjg i Norrb. omkr 1966-68. Vid CFD 1968. Ölm i Gävleborgs län.
- Urban Olmårs**, f 1946. Tjg i Norrb. 1976- Ölm i Värml. län
- Erik Paulsen**, f 1911 i Malmö. Tjg i Norrb. omkr 1942-45. Dlm i Vimmerby dt 1953.
- Gunnar Pavell (Persson)**, f 1900 i Nederkalix. Studentex i Luleå 1921. Dlm i Sigtuna 1940, i Sthlms västra 1961. Död 1983.
- Åsa Persson**, f 1961. I Norrb sedan 1986. Värderingsenh. Luleå
- Erik Petterson**, f 1931 i Stockholm. Tjg i Norrb. omkr 1954-64. Gällivare dt. Bitr. stadsing i Linköping 1966.
- Rolf Petterson**, f 1941. I Luleå från 1983-. Banverket Luleå.
- Eva Poromaa**, f 1953. Satellitbild i Kiruna.
- Carl-Johan Roos**, f 1927 i Hudiksvall. Tjg inom Norrb. omkr 1953-55. Bitr stadsing i Gävle 1962. Stadsing i Botkyrka 1964. Bor i Tumba.
- Ludvig Rosenbaum**, f 1899 i Stockholm. Tjg i Norrb. omkr 1922. Stadsingenjör i Sthlm 1941. Död 1960.
- Knut August Reinhold Rosenlöv**, f 1870. Tjg i Norrb. omkr 1890. Vice kom.lantm. i Gävleborgs län 1901. Avgång 1937.

Rune Rova, f 1937 i Gällivare. Tjg i Norrb. omkr 1964-66. Sedan 1966 vid lantmäteriet i Stockholm.

Elis Rydström, f 1918 i Karlskrona. Tjg i Norrb. omkr 1951-54. Chef spec.enhet i Västervik 1953. Avd.dir vid Statens naturvårdsverk 1967.

Göte Ränthors, f 1913 i Torpa, Kronob. Tjg i Norrb. omkr 1942-44. Dlm i Ulricehamns dt 1956. Bor i Varberg.

Invar Röjvall, f 1950. I Norrb.. 1975- Dlm i Mora dt.

Tord Gunnar Rönnqvist, f 1930 i Skellefteå. Son till gruvarbetaren Gunnar Rönnqvist och Julia Josefsson. Studentex i Kiruna 1950. Examen KTH, avd L, 1956. Spec stud KTH i bl a gruvbrytning och gruvmätning. Anställd 1956 vid gruvkartekontoret hos LKAB i Kiruna, sedermera gruvmätningschef och chef för miljöfunktionen. Lärare i fältmätning vid tekniska gymnasiet i Kiruna. Gift 1960 med Gun-Britt Nilson. Barn, Gunnar f 61. Efter pensionering bosatt i Älvsjö.

Torsten Sander, f 1910 i Karesuando. Tjg i Norrb. omkr 34-51. Bitr ölm 1948. Ölm i Västerb. län 1951. Fastighetsråd 1971. Pension 1977. Död 1986.

Kurt Simonsson, f 1905 i Norra Vrams, Malmöh. Tjg i Norrb. omkr 1934. Dlm i Årjängs dt 1948, i Torsby dt 1968. Pens 1971.

Hans Sjöberg, f 1924 i Örnsköldsvik. Tjg i Norrb. omkr 1952. SCA i Piteå 1953-68. Vid bostadsstyrelsen 1968.

Nils Sjöberg, f 1919 i Västanfors. Tjg i Norrb. omkr 1951. Dlm i Härjedalens dt 1962, i Rättviks dt 1968. Bor i Falun.

Carl-Erik Sjödel, f 1888 i Laxå. Tjg i Norrb. omkr 1917-20. Dlm i Ölands dt 1930. Pension 1954. Död 1972.

Bertel Sjögren, f 1887 i Linde, Örebro l. Tjg i Norrb. omkr 1926-30. Dlm i Nysätra dt 1930. Pension 1950.

Yngve Skerdén, f 1909 i Jönköping. Tjg i Norrb. omkr 1935-36. Dlm i Kramfors dt 1949, i Sala dt 1957.

Bo Skårman, f 1908 i Svenljunga, Älvsb. län. Tjg i Norrb omkr 1933 (Piteå dt). Dlm i Kristianstads s:a dt 1945, i Alingsås dt 1948 och i Vättle dt 1961.

Anders Strandberg,

Kurt Stål, f 1918 i Sundsvall. Tjg i Norrb. omkr 1946-49 och 1956-58. Dlm i Lycksele dt 1958, i Ånge dt 1961. Länslantmätare. Bor i Sundsvall.

Egron Sundberg, f 1879 i Torp, Västernorr. Tjg i Norrb. omkr 1901-07. Dlm i Ystads dt 1921. Död 1937.

Erik Sundin, f 1924 i Södertälje. Tjg i Norrb. omkr 1952-55. Vid Boliden Gruv-AB 1956-65. Övering. 1965 vid Stadsbyggnadsbyrån AB.

Hans Torgil Sundqvist, f 1916 i Östersund. Tjg i Norrb. omkr 1953-66 som bitr ölm. Dlm i Värmdö dt 1966. Ölm i Örebro län 1969.

Ingemar Svensson, f 1925 i Gällaryd, Jkpg. Tjg vid Gällivare dt 1952-56. Fastighetschef i Umeå 1962. Fast.dir i Uppsala 1971.

Åke Sätre, f 1920 i Häggenås, Jämtl. Tjg i Norrb. omkr 1942-45. Stadsing i Skellefteå 1946, i Östersund 1949. Byrådir vid LMV:s stadsbyrå 1954. Bor i Ekerö.

- Erik Söderberg**, f 1891 i Stora Kopparberg. Dlm i Sundsvalls södra 1934. Pension 1957. Död 1963.
- Åsa Söderholm**, f 1951. I Norrb. sedan 1989. Spec.enh. i Luleå.
- Anders Söderman**, f 1950. Intergraph
- Göta Theodorsson**, f 1953. I Norrb. sedan 1990. B.dlm Luleå dt.
- Henrik Thollander**, f 1885 i Skönsberga, Österg. Tjg i Norrb. omkr 1916. Dlm i Torsby dt 1831, i Hjo dt 1938. Pension 1950. Död 1963.
- Gunnar Tydén**, f 1884 i Stockholm. Tjg i Norrb. omkr 1928-29. Dlm i Munkedals dt 1931. Pension 1949. Död 1956.
- Nils Ulander**, f 1917 i Luleå. Tjg i Norrb. (Luleå och Kiruna) 1942-49. Dlm i Ströms dt 1959. Pension 1983. Bor i Strömsund.
- Maria Ulfvarsson**, f 1962. I Norrb sedan 1987. KTH Sthlm.
- Nils-Olof Undén**, f 1921 i Helsingborg. Tjg i Norrb. omkr 1955-59. Dlm i Gotlands dt 1967. Bor i Växjö.
- Tage Unnefors**, f 1925 i Östersund. Tjg i Norrb. omkr 1958-63. Från 1965 i Söderhamn. Död 1967.
- Gunnar Wallin**, f 1922 i Stockholm. Tjg i Norrb. omkr 1945-59. Dlm i Härjedalens dt 1968.
- Bertil Wallmark**, f 1920 i Hedemora. Tjg i Norrb. omkr 1963-64. Stadsing i Eskilstuna 1964-64, i Mora 1970. Bor i Orsa.
- Karl Erik Wejander**, f 1922 i Degerfors, Västerb. Tjg i Norrb. omkr 1959. Stadsing i Hudiksvall 1960. Död 1972.
- Inge Werner**, f 1911 i Lund. Tjg i Norrb. omkr 1943-46. Lantbruksdir. i Norrb. 1948, i Värmlands län 1955.
- Ture Gustaf Westergren**, f 1876. Tjg i Norrb. omkr 1902-04. Vice kom.lantm. i Kalmar 1907.
- Johan Axel Westerlund**, f 1878 i Örträsk, Västerb. Tjg i Norrb. omkr 1906-08. Dlm i Alfta dt 1931. Död 1940.
- Ola Westerlund**, f 1929 i Ragunda. Anst. sedan 1963 vid SCA. Fastighetschef. Bor i Piteå.
- Hans Wetterhall**, f 1907. Tjg i Norrb. omkr 1944-48. Bitr. ölm i Norrb. 1944. Överdir. i lantbruksstyrelsen 1948.
- Torbjörn Westin**, f 1950. Satellitbild i Kiruna.
- Bernhard Wide**, f 1885 i Sandhems sn, Skarab. Vid avvitrningen 1910-talet. Dlm i Ämterviks dt 1921, i Södersysslets dt 1936. Död 1942.
- Sven Widgren**, f 1943. I Luleå från omkr 1977. Fastighetskont. i Luleå. SIAB Sundsvall.
- Jim Widmark**, f 1937. Tjg i Norrb. omkr 1969 -75. Bitr ölm 1969. Generaldir för lantmäteriet 1984.
- Anna Widström**, f 1962. Tjg i Norrb. 1989-
- Magnus Wieslander**, f 1913. Tjg i Norrb. omkr 1940-43. Lantbruksdir. i Jkpg län 1948.
- Erik Vinberg**, f 1917. Tjg i Norrb. omkr 1945. Skövde dt 1961.
- Per Wänkkö**, f 1935. Länsbost.dir i Luleå.

Karl Zetterstrand, f 1922. Tjg i Norrb. omkr 1954-55. Kristianstads dt 1966.

Sten Ånöstam, f 1929. Tjg i Norrb. omkr 1956-65. Haparanda dt. Stadsing i Boden 1961, i Norrtälje 1965.

Bo Åsbrink, f 1913. Tjg i Norrb. omkr 1942-45. Dlm i Östhammars dt 1958. Bor i Uppsala.

Lars Esbjörn Öjborn, f i Luleå 1917 (härstammande från Öjebyn). Tjg i Norrb. omkr 1941-47. Tf chef för RAK 1956, för lantmäteristyrelsen 1958. Generaldir. 1959. Chef för lantmäteriverket 1972. Död 1973.

Åke Öqvist, f 1942. i Norrb. sedan 1975. Avd.dir ölm.

Anders Östman, f 1952. Professor vid Högskolan i Luleå.

Lennart Östman, f 1944. I Norrb. 1977-. Lantmäteriet Falun

Stadsingenjörer i Luleå

Titeln stadsingenjör börjar användas i Luleå från år 1864 då staden enligt de nya författningarna skulle styras av stadsfullmäktige i stället för som tidigare av borgmästare och råd. Även tidigare hade lantmätare utfört mätningar och kartläggningar inom staden utan att för den skull kallas stadsingenjörer.

1864-1871 Stadens förste stadsingenjör var **J. E. Nyström**. Han var tillika ordförande i stadsfullmäktige och innehade även andra kommunala uppdrag. Han var dessutom landstingsman. När byggnadsnämnden inrättades år 1875 blev han dess förste ordförande och år 1879 valdes han in i riksdagens första kammare.

Stadsingenjörstjänsten var på denna tid ingen syssla som var avlönad av staden. Troligen var det i första hand fråga om att vara magistraten och tomtägare behjälplig med tomtkartor och arealintyg mm. Det kan ha fallit sig naturligt att J. E. Nyström, som var lantmätare, tagit på sig detta uppdrag.

Vid 1871 års val inträffade det anmärkningsvärda att J.E.Nyström inte blev omvald som ledamot i stadens fullmäktige. I besvikelsen över detta avsåg sig Nyström några av sina kommunala uppdrag, bl a stadsingenjörsbefattningen och ledamotskapet i kommittén för stads-kartefrågor.

Han skriver bl a "*Under den tid af 15 år, som jag bott härstädes har det varit mig ett nöje att, efter min förmåga, försöka utföra de uppdrag, allmänna rådstugan eller Stadsfullmäktige lämnat mig; och har jag något inbillat mig att jag i ett och annat varit staden till gagn.*

Då nu emellertid vid utgången af det sista stadsfullmäktigeval och de föga grannliga förberedelser, som derförinnan egt rum, visat att jag bör upphöra med att hafva befattning med stadens kommunala ärenden, finner jag det vara i sin ordning, att jag ej längre innehar nedannämnda uppdrag för stadens räkning, utan afsäger mig härmed ..."

1872-1881 Efter J. E. Nyströms avsägelse i januari 1872 uppehölls stadsingenjörssysslan av länsbokhållaren **Erik Rudolf (Rulle) Waldenström**. Han var född år 1841 och son till provinsialläkaren E. M. Waldenström. Han tog vid 15 års ålder "lilla studenten" i Uppsala, dvs utan latin och grekiska. Han studerade senare juridik och blev länsbokhållare

i Luleå. Han tog lantmäteriexamen 1861 och arbetade som kartograf 1867-79. Länsbokhållare 1873 och landskamrer 1882. Död 1882. Gift med Ingeborg Bergman, dotter till styresmannen för kartverket i Norrbotten, landshövding S.P.Bergman.

E. R. Waldenström hade femton syskon, varav åtta bröder, som alla fick framskjutna poster i samhället. Mest känd är kanske den religiöse ledaren Paul Petter Waldenström, grundare av Svenska Missionsförbundet.

År 1874 föreslogs att staden skulle anslå medel för att avlöna en stadsingenjör. I samband med att ny byggnadsordning för staden fastställdes år 1875 inrättades även en tjänst som stadsingenjör och fastställdes instruktioner. Avlöningen fastställdes till 200 kronor om året.

I oktober 1881 skriver E. R. Waldenström till stadsfullmäktige och begär att bli befriad från sitt uppdrag i fattigvårdsstyrelsen: "*Af sjukdom förhindrad att med tillbörlig omsorg fullgöra de skyldigheter som åligga mig i egenskap av ordförande i stadens fattigvårdsstyrelse ...*". Även tjänsten som stadsingenjör begärde Waldenström att bli befriad från.

1882-1894 I januari 1882 erhöll **Gustaf Wilhelm Bucht** tjänsten som stadsingenjör efter E. R. Waldenström. Bucht var född 1848 och kartograf vid Norrbottens ekonomiska kartverk. Under barmarksperioderna var han ofta tjänstledig för att kunna arbeta i sin ordinarie befattning som kartograf.

Under Buchts tid som stadsingenjör inträffade den stora stadsbranden år 1887. Den medförde ett omfattande kartläggings- och mätningensarbete för den nya stadsplanen som fastställdes år 1888.

Wilhelm Bucht var även ledamot av stadsfullmäktige. Han avled år 1894. Stadsfullmäktige beslöt efter framställning från ledamoten K. A. Fredholm att Buchts änka, så länge hon var ogift, skulle erhålla 150 kronor om året. Fredholm skrev bl a "*Sedan han nu gått bort och, som jag tror mig veta, lämnat sitt dödsbo i en mindre fördelaktig affärsställning, har jag ansett skäl förefinnas för Stadsfullmäktige att genom ett litet bidrag årligen underlätta hans änkas och många minderåriga barns existens och dymedelst återgälda en del av en skuld, vari staden häftar till den hädansovne för de många tjänster, han gjort staden, för de många uppdrag av skilda slag, som pålades honom, och vilka han utan knot mottog och fullföljde....*"

1894-1901. Efter Buchts död år 1894 hemställde byggnadsnämnden, att återbesättandet av stadsingenjörstjänsten skulle anstå medan man gjorde en utredning om tjänsten skulle kunna förenas med andra befattningar. Man avsåg närmast arbeten med underhållet av gatunätet och

vatten- och kloakledningar, upprättandet av planritningar och kostnadsförslag för väg-, vatten-, kaj- och brobyggnader. Man föreslog även att föreståndartjänsten för det blivande elverket skulle förenas med stadsingenjörstjänsten.

Magistraten anförde bl a att "*stadsingenjörstjänsten är för närvarande så litet avlönad, att innehavaren av densamma måste vid sidan därav hava en eller flera befattningar vilka kunna under lång tid av året hindra honom från stadsingenjörbefattningens skötande. Detta är till stort hinder i flere hänseenden särskilt för Rådshuvurätten, som varje vecka behöver anlita stadsingenjören för erhållande av arealbevis mm...."*

Under tiden utredningen pågick uppehölls tjänsten av vikarier.

1894-1896 Kommissionslantmätaren **Gustaf Magnus Svalbe**. Den 1 juni 1896 begärde han entledigande från stadsingenjörstjänsten och till ny vikarie utsågs majoren Oscar Fredrik Dahl.

1896-1901 **Oscar Fredrik Dahl**, f 1831. Han hade under åren 1864-1885 tjänstgjort vid Norrbottens ekonomiska kartverk och var åren 1885-1889 förordnad som extra lantmätare vid avvittringsverket i Norrbotten.

I februari **1901** fastställdes den nya instruktionen för stadsingenjören. Förutom arbetet med tomtkartor och stadens kartverk blev stadsingenjören chef för stadens gatuanläggningar, vattenledningar och kloakledningar. Dessutom skulle han för hamndirektionens räkning upprätta ritningar för kajbyggnader och ha tillsyn över dessa arbeten. Lönen fastställdes till 5.000 kr per år, varav 3000 kr som lön och 2000 kr som tjänstgöringspenningar. Två ålderstillägg om vardera 500 kr skulle utgå efter väl vitsordad tjänstgöring i 5 resp. 10 år. Stadsingenjören blev därmed den högst avlönade tjänstemannen i staden med en lön som till och med var högre än borgmästarens.

1901-1904. Till ny stadsingenjör utsågs stads- och hamningenjören **Herman Atterberg** från Karlshamn. Han fick snabbt en mängd stora arbetsuppgifter. En ny kajanläggning med hamnspår skulle byggas i Södra hamnen, vattenverk byggdes vid Lule älv med ledning till vattentornet i Mjölkuddsberget och in till staden, stämning hade utfärdats mot innehavarna av stadens donationsjord för att kunna ordna upp rättsförhållandena, utredning om försäkring av stadens arbetare, utredning om Luleå renhållningsbolags övertagande av renhållningen mm. Till detta kom det löpande arbetet med byggande och underhåll av gator och led-

ningar. Det verkar ha varit en nästan omänsklig arbetsbörda med tanke på att sysslan på den tiden i stort sett var ett enmansjobb.

Samarbetet med hamnspårskommittén synes inte ha varit det bästa. Kommittén skriver i ett yttrande till fullmäktige år 1903 bl a "*Ehuru utförandet av den hittills färdiga delen av hamnbyggnaderna vitsordades såsom i allmänhet tillfredsställande och fullt betryggande, framgår till kommitténs överraskningatt för en del av kajbyggnaden pålning verkställdes utan föregående bortmuddring av lösa bottenlager och bottenens förbättrad medelst tryckbank.....*" Om den gjutna betongmuren skriver man "*Under det exceptionellt låga vattenstånd, som den 3 och 4 oktober sistlidne oktober var rådande, blev emellertid bottenmuren i fråga blottad, och det erbjöd då ingen svårighet för vem som helst att taga denna del av det utförda arbetet i närmare skärskådande. Det befanns därvid, att på långa sträckor av pirens båda sidor uppkommit fördjupningar, i vilka den i cementbruket inblandade makadamen låg fullständigt blottad och lös, så att då man vidrörde densamma med en käpp, makadam i rät stor myckenhet rasade ned från betongmuren ...*"..Kommittén ansåg att ledningen av arbetet och kontrollen av entreprenörerna varit allt annat än nöjaktig. Kommittén hade vid upprepade tillfällen framställt anmärkning mot den planlöshet, varmed arbetena bedrivits och bristen på tillsyn över den anställda personalen, "*som hos dessa alstrat en slöhet, vilken tilldragit sig allmän uppmärksamhet inom samhället*".

Hamnspårskommittén hade även en del andra anmärkningar att framföra och ansåg att något vidare samarbete mellan kommittén och stadsingenjören syntes omöjligt och den anhöll att bli entledigad från uppdraget.

Stadsfullmäktige avskog ledamöternas begäran om entledigande och valde i stället att avskeda stadsingenjören Atterberg i januari 1904.

1905-1929 Till ny stadsingenjör i Luleå utsåg år 1905 ingenjören Erik Kinnman från Hudiksvall, f 1866.

År 1919 fick Kinnman förstärkning till kontoret med en ritare och en extra mätningingenjör. Fullmäktige uttalade samtidigt sin förväntan, "*att efter den nu beslutade utökningen av arbetskraften ordning och reda skulle uppstå på byggnadskontoret.*"

Samma år väcktes en motion att fullmäktige skulle tillsätta en kommitté med uppdrag att inkomma med utredning angående herr E Kinnmans sätt att sköta stadsingenjörs- och byggnadschefsbefattningarna och att även upprätta förslag till åtgärder i saken.

År 1921 var kommittén färdig med sitt arbete. Man kom bl a fram till att arbetsfördelningen inte skedde efter rationella grunder. Byggnadschefen kvarhöll nämligen i sin hand en mängd ärenden av underordnad

vikt, som borde handläggas av de underordnade befattningshavarna. Härigenom förorsakades byggnadschefen, till skada för de viktigare ärendena, en onödigt vidlyftig arbetsbörda, varigenom bl a ledningen av det hela kom att lida.

Kommittén hade också funnit att kartor och i synnerhet ritningar under längre tid brukade ligga framme på byggnadskontoret, i stället för att efter varje användning omedelbart inläggas i arkivet, vilket ur ordnings- och skyddssynpunkt torde vara det enda rätta.

År 1926 fastställdes en organisationsförändring som innebar att stadsdirektören Allan Schultz i praktiken även blev chef för byggnadskontoret. Han skulle bl a leda och övervaka de arbeten som ålåg byggnadskontorets tjänstemän och ge stadsingenjören instruktioner för de allmänna arbetenas utförande.

Erik Kinnman överfördes år 1927 till övergångsstat och fick behålla befattningen som mättningsman. Övriga åligganden skulle tills vidare uppehållas av ingenjören Elis Möller. År 1929 anhöll Kinnman att få bli befriad från mättningsmannauppgiften och få rätt att avflytta till annan ort.

1930-1931 Det blev som nämnts ovan andreingenjören vid Byggnadskontoret **Elis Möller** som fick ta över Erik Kinnmans befattningar, utom sysslan som mättningsman, när denne överfördes på indragningsstat år 1927. Elis Möller var född i Vaxholm år 1889.

Elis Möller saknade den kompetens som erfordrades för att inneha befattningen som mättningsman. Han skaffade sig därför erforderliga kunskaper genom att under sin semester studera mätningsteknik i Göteborg och han medgavs år 1929 behörighet att vara mättningsman i Luleå.

År 1931, när Elis Möller var på turistresa till Petsamo vid Norra Ishavet, gjorde deltagarna en sjötur i en mindre fiskeskuta. Färden blev på grund av motorfel och hög sjö synnerligen strapatsrik och Elis Möller ådrog sig en svår förkylning. Han fördes i bil till Ivalo där en läkare konstaterade inflammation på ena lungan. Han fördes vidare till Rovaniemi, där man dock konstaterade att sjukdomen även spridit sig till den andra lungan och hans liv gick inte att rädda.

1931-1933 Efter Elis Möllers död år 1931 uppehölls befattningen som stadens mättningsman av **stadsdirektören Allan Schultz**. Drätselkammaren tillsatte en kommitté som skulle inkomma med "*förslag till av erfarenheten eventuellt föranledd omorganisation av å byggnadskontoret erforderlig arbetskraft...*"

Kommitténs tre alternativa lösningar föranledde omfattande yttrandet från magistraten, drätselkammaren, stadsdirektören, kommittén och enskilda ledamöter i stadsfullmäktige. Ärendet upptar inte mindre än 45 sidor i stadsfullmäktigeprotokollen.

Slutresultatet blev en organisation i enlighet med magistratens förslag som innebar att man anställde en stadsingenjör som skulle vara både mättningsman och registerförare.

1933-1937 Stadsfullmäktige beslutade år 1933 att den vakanta tjänsten som stadsingenjör skulle återbesättas. Bland 11 sökande utsågs **Harald Bengtsson** till ny stadsingenjör i Luleå. Han var född i Ramsele år 1893 och hade varit stadsingenjör i Kiruna sedan år 1927.

1938-1952 Harald Bengtsson frånträdde sin befattning år 1937 och som vikarierande stadsingenjör förordnades **Erik Vilhelm Viking** från Udevalla. Han var sedan tidigare anställd som byggnadsingenjör vid byggnadskontoret och utsågs till ordinarie stadsingenjör från och med den 1 januari 1938.

Med åren fick stadsingenjören Viking allt mindre tid över för den renodlade stadsingenjörverksamheten., dvs mätning, kartläggning, förrättningar och fastighetsregistrering. År 1952 bröts därför mättningsverksamheten ut från byggnadskontoret och bildade ett eget **mättningskontor** under byggnadsnämnden. Chef för mättningskontoret blev mättningsingenjören **Sten Birger Söderborg**.

Erik Viking fungerade herefter enbart som byggnadschef men behöll tills vidare titeln stadsingenjör. Under år 1954 erhöll Erik V Viking sjukpension och bosatte sig i Säffle, där han avled år 1980.

År 1958 ändrades organisationen för byggnadsnämnden. Verksamheten uppdelades på två kontor, ett stadsarkitektkontor och ett **stadsingenjörskontor**, med en gemensam expedition. Sten B Söderborg erhöll då titeln **stadsingenjör**.

Söderborg var född i Stockholm år 1910 och anställdes som extra mätningstekniker vid byggnadskontoret i Luleå år 1942. Han skaffade sig senare kompetens som mättningsman och fastighetsregisterförare genom att studera som specialelev vid KTH.

En långvarig och svår sjukdom ledde till att han avled den 29 maj 1963, endast 53 år gammal.

1963-1966 Som stadsingenjör efter Sten B Söderborg utsågs **Curt Blidegård**. Han var lantmätare, född i Luleå 1927, tog examen vid KTH år

1954 och hade arbetet bl a vid Luleå lantmäteridistrikt. År 1961 anställdes han som biträdande stadsingenjör i Luleå.

1966-1984 År 1966 fick Blidegård en tjänst som fastighetschef i Skellefteå och efterträddes av lantmätaren **Georg Palmgren**

Georg Palmgren är född i Boden år 1929 och tog studentexamen i Gävle år 1949. Efter examen vid KTH år 1955 arbetade han inom lantmäteriet i Uddevalla och Gävle, vid stadsingenjörskontoret i Borås samt hos ingenjörfirman Orrje & Co i Luleå. År 1964 blev han byråingenjör vid stadsingenjörskontoret i Luleå.

I samband med kommunsammansläggningen år 1969 ändrades stadsingenjörskontoret till ett **exploaterings- och stadsingenjörskontor**. Stadsingenjören blev i stället exploateringschef. Fastighetsbildningen övertogs av Luleå lantmäteridistrikt. Exploateringskontoret ägde dock rätt att utföra förrättningsförberedelser på kommunens egen mark.

Avsikten var från början att frågor om köp och försäljning av mark skulle flyttas från fastighetskontoret till exploateringskontoret. Så blev dock inte fallet och exploateringskontoret ändrades år 1972 till ett rent **stadsmättningskontor** med en **stadsingenjör** som chef.

Under den s.k. Stålverk 80-tiden stod Luleå inför en stor expansion. Man skulle exploatera flera bostadsområden samtidigt och bygga ca 2000 lägenheter per år. Luleå kommun ansökte därför år 1976 att få inrätta en s.k. specialenhet för tätbebyggelseutveckling. Framställningen avslogs av Lantmäteriverket.

Samarbetet mellan Stadsmättningskontoret och Luleå lantmäteridistrikt utvecklades ändå och stadsingenjören var under åren 1978-80 gemensam chef för de båda kontoren. Allt i avvaktan på nya utredningar.

År 1983 träffades en överenskommelse mellan Luleå kommun och Lantmäteriverket som innebar att **Luleå lantmäteridistrikt** från och med den 1 juli 1984 övertog Stadsmättningskontorets verksamhet, tillsammans med personal, lokaler och utrustning. Georg Palmgren, Luleå stads siste (?) stadsingenjör, blev nu i stället distriktslantmätare i Luleå.

Stadsingenjörer i Boden

Boden blev municipalsamhälle år 1898 och fick stadsrättigheter från och med den 1 januari 1919.

Under åren 1905-1910 hade byggnadsnämnden i Boden hand om byggnadskontorets verksamhet. År 1914 anställdes ingenjören Axel Lundqvist från Borås bland 35 sökande som tekniskt biträde åt byggnadsnämnden (**municipalingenjör**). De mätningstekniska frågorna övergick senare till stadens byggnadskontor under ledning av Axel Lundqvist, nu med titeln **stadsingenjör**. Han var även stadens **mätningssman**.

Mätningssmannen handlade ärenden som rörde tomtindelningar och tomtmätningar inom stadsplanelagt område. Övrig fastighetsbildning inom landsbygdsdelarna sköttes i regel av distriktslantmätaren.

År 1954 omorganiserades byggnadskontoret och byggnadsnämnden. Under byggnadsnämnden fick man nu ett **stadsingenjörskontor** och ett stadsarkitektkontor med byggnadsnämndsexpedition. Byggnadskontoret fanns kvar som egen förvaltning.

Stadsingenjörskontoret upphörde vid kommunsammanläggningen år 1967. Avtal träffades med Bodens lantmåteridistrikt som tog hand om de mätningstekniska och fastighetsrättsliga frågorna.

År 1969 inrättades stadsarkitektkontoret som en egen förvaltning. Fastighetsfrågorna bröts år 1967 ut från byggnadskontoret och överfördes till ett fastighetskontor.

Kartläggning i Boden

En plan för reglering av bebyggelsen fastställdes år 1899. Den överarbetades åren 1899-1903 av arkitekten P O Hallman och kartografen Victor Åberg.

År 1909 fick Nils Gellerstedt vid Kommunaltekniska byrån i Stockholm i uppdrag att upprätta förslag till mätningstekniskt och stadsplanetekniskt arbete i Boden. Avsikten var att uppmäta gränserna inom de planlagda delarna för att bestämma vilka gatumarksområden som exploatörerna skulle överlämna till samhället. Det blev ingenjören Henrik Wennerström i Luleå som fick i uppdraget att utföra de mätningstekniska arbetena.

I samband med stadsbildningen år 1919 uppdrogs åt Allmänna Ingenjörbyrån, AIB, i Stockholm att verkställa nymätning av hela stadens område för att utreda ägo gränserna inom stadsplaneområdet. Uppdraget att revidera stadsplanen lämnades till förste stadsingenjören i Göteborg, senare stadsplanedirektören i Stockholm, Albert Lilienberg. Den nya planen kunde dock fastställas först år 1932.

Uppläggande av stadsregister

1919 uppdrogs åt lantmätare Filip Granlund att lägga upp fastighetsregister och upprätta registerkarta för staden

Stadsingenjörer och mätningsmän

Fastighetsbildning i stad genomfördes i enlighet med bestämmelserna i 1917 års fastighetsbildningslag för stad som gällde fram till år 1972. Kvarteren indelades i tomter. Därefter verkställdes tomtmätning av i stadens tjänst anställd mätningsman.

Ur akterna i länslantmäterikontorets arkiv mm har hämtas uppgift om vilka personer som under denna tid tjänstgjort som **mättningsmän i Boden**. Förteckningen gör ej anspråk på att vara fullständig.

K. Thanner	Distriktslantmätare 1909-19
Axel Lundqvist	Municipalingenjör 1914, stadsingenjör 1919
F. Mosseén	Tf. municipalingenjör, mätningsman 1917-19
Filip Granlund	Distriktslantmätare 1921-26
Nathanael Nyström	Ingenjör, mätningsman 1922-25
Einar Waller	Civilingenjör, stadsingenjör. Efterträdde Axel Lundqvist, -1960
Sten Ånöstam	Stadsingenjör 1961-65. Lantmätare, f 1929. Ex 1955. Tjänstgjort i Norrbotten 1956-65, vid bl a Haparanda distrikt. Stadsingenjör i Boden 1961 och i Norrtälje 1965. Fastighetschef i Norrtälje.
Svante von Sydow	Distriktslantmätare 1961-70
Svante Astermo	Distriktslantmätare 1970-74

Förslag till ordnande av förhållandet mellan den fasta och lösa befolkningen i Norrbotten

En av lantmäteriföreningens grundare, Förste lantmätaren J. E. Nyström från Alvik, var som ledamot av landstinget och riksdagens första kammare starkt engagerad i samhällsfrågorna. Som exempel på hans engagemang återges här hans förslag från år 1868 till hur man skulle kunna lösa den bekymmersamma arbetslöshetssituationen i Norrbotten.

"Den närvarande tidens tryckande bekymmer; farhågorna för framtiden, som hotar med arbetslöshet för en icke ringa del av befolkningen; den betungande fattigvården, som utsuger den skattdragande, med skulder till en del redan kämpande jordbrukare, och svårigheterna att på ett tillfredsställande sätt lösa de invecklade förhållandena, torde mana hvar och en, som för länets utveckling och förkofran hyser uppriktiga önskningar, att i sin mån söka verka för detta ändamåls vinnande. Af denna orsak har äfven jag velat lemna ett bidrag till frågans utredning och jag har ansett mig kunna göra det så mycket hellre, som jag genom bördens tillhör den klass, hvars framtida bestånd nu betänkligt hotas, och uppvekt i förtrolig beröring med förhållandena vid ett mindre hemmansbruk, samt sedermera i min egenskap af landtmätare under en tid af 25 år handlagt arbeten, som hafva det närmaste samband med jorden, hvarjemte mitt deltagande i fördelningen och förvaltningen af de bidrag, som den enskilda välgörenheten sammanskjutit för den nuvarande nödens lindrande i länet, varit egnadt att rikta en bitter erfarenhet. Utan afbidan på hvad andra må hafva att anföra för samma ändamåls vinnande har jag derföre velat yttra några ord ju förr desto hellre, synnerligast som tillståndet icke medgifver något uppskov.

Alla underrättelser från länets skilda delar äro nemligen af den beskaffenhet att Norrbotten gestaltar sig till att blifva ett stort fattighus. Staten har som gåfva för denna vinter lemnat omkring 60.000 rdr och som lån 600.000 rdr, hvarjemte enskiltas bidrag uppgå till den betydliga summan af omkring 300.000 rdr. Oaktat så ansenliga bidrag har fattigvården, som äfven under goda år oupphörligen ökat sig, för detta år kräft en summa af 100- till 120.000 rdr. Inom Piteå socken med 13.000 innevånare har fattigvården erfordrat 23.000 rdr och inom andra kommuner inom länet hafva bidragen till fattigvården uppgått till jmförelsevis liknande belopp, och annorlunda kan det icke vara, då socknar finnas, der den lösa befolkningen, som till största delen är utan arbete och tillgångar, utgör mer än hälften, samt i allmänhet i länet mer än 1/3, eller 25.000 innevånare, af folkmängden, och då fattigvården i vissa socknar redan uppgår till 10 gånger beloppet af allmänna bevilningen.

Orsakerna till ett så betänkligt tillstånd äro flerfaldiga. Det är icke blott missväxt och svaga skördar, som man får tillskrifva det rådande betrycket. Svårigheten att fästa vid jordbruket äfven den lösa befolkningen och att derigenom, och i öfrigt uppdrifva och ordna detsamma på ett mera betryggande sätt,

rummet tillvunnit sig synnerligast den lösa befolkningens uppmärksamhet och dragit till sig många för jordbruket behöfliga armar. Skogarne hafva onekligen gifvit många tusen personer sysselsättning och varit en källa till goda biförtjenster, samt böra, ändamålsenligt anlitade, fortfarande blifva det. Men denna källa har visat sig vara icke outtömlig, den är underkastad många vexlingar och tillfälliga rubbningar, som menligt påverka på befolkningens näringslif. Dessutom hafva de rikliga förtjenster, som denna binäring under några föregående gynnsamma år beredt befolkningen, icke haft någon varaktighet eller i allmänhet blifvit använda på ett fruktbargörande sätt, t.ex. genom jordbrukets förbättring, utan hafva till stor del förslösats på många onyttiga saker i mat, dryck och kläder. Låtom oss blott erinra oss hvilka tillgångar den enda artikeln kaffe medtagit. Man får antaga, att minst tvätredjedelar af länets innevånare druckit kaffe. Antages förbrukningen deraf till två koppar om dagen på hvarje person och beräknas hvarje kopp med socker och grädda till endast en skilling eller 2 öre, så uppstår en summa af **sjuhundratrettiotusen riksdaler** årligen, eller för fem år nära **4 millioner rdr**. För ett hushåll af 4 personer, som dricka två koppar kaffe om dagen, uppgår kostnaden för blott denna artikel efter nämnde låga beräkning till 60 rdr årligen. Men med dessa penningar skulle mången kunnat bestrida sina utskylder, för hvilka nu kanske blifvit utpantad hans enda häst eller hans ovärderliga kor, som stundom på auktion säljas bort för halfva värdet, ofta derunder.

Om således det är svårt för jordbrukaren att endast för sig och sin familj vinna utkomst, ökas dessa svårigheter i högsta grad genom den börda som inhysestlasten eller den s.k. lösa befolkningen lägger på honom. Näringsverksamheten i länet är för närvarande icke så stor, att den kan sysselsätta hela denna klass; jernverksindustrien är nedlagd, sågverksrörelsen inskränkt, skeppsbygget har ännu icke hemtat erforderliga krafter, inga större arbetsföretag äro ävägabragda eller att motse; äfven om årets skörd blir god, är jordbrukaren för mycket skuldsatt för att kunna använda den lösa befolkningens arbetskrafter, och skulle äfven denna befolkning kunna draga sig fram öfver sommaren, står den dock utblottad på allt, jag äfven på kläder, för den stundande vintern. Men denna talrika klass måste dock lefva även den. Frågan är, huru detta skall tillgå. Man hör väl yttras, att de som icke kunna lefva härstädes, få utvandra till Amerika eller till andra län i Sverige, men huru skola de komma till Amerika? Dertill fordras icke små tillgångar, och om de begifva sig till andra län, blir följden att de återsändas, kanske med fångskjuts, hvars kostnad sedermera skall uttagas af de kommuner, hvarifrån de komma. I intetdera fallet låter sig således denna utväg tillgripas. Det folk som finnes i länet måste der förblifva och är der ock behöfligt, ty länet kan föda ännu flera människor än som nu finnas, blott dess naturtillgångar tillgodogöras. Dertill fordras dock omtanke, arbete och endräktig samverkan mellan jordegaren och inhysingen. Denna samverkan måste grunda sig på öfvertygelsen om behöfligheten af hvarandra och om omöjligheten för någondera att kunna existera utan med vilkor att de stödjä hvarandra. Hemmansegaren vet att den redan olidliga fattigvårdstungan till stor del kommer från inhysingarnes öfverhandtagande och att en ytterligare tillökning i fattigskatt icke blir möjlig att bära.

Jordbrukaren bör äfven veta, att hans jord behöfver förbättras, och att de krafter som dertill äro erforderliga synnerligast under den korta sommartiden endast kunna erhållas från inhysingarne. Den oginhet, det förfång och de oförätter, hvartill inhysingarne under bättre tider kunnat göra sig skyldiga, måste därför af jordegaren lemnas i djup glömska, så mycket hellre som afståndet mellan hemmansegare och inhysing eller fattighjon i dessa tider ej är stort, då en hemmansegare kan bli **inhysing** om han anstränges blott för en ringa summa, och **fattighjon** när arbete för honom derefter saknas. Å andra sidan måste inhysingen betänka, att om jordegaren blir så utsugen, att han icke vidare förmår lemna arbete och bidrag till fattigvården, blir det inhysingen som derigenom lemnas åt sitt öde, och om denne icke är villig att förrätta det arbete som bjudes honom, har hvarken den enskilde eller samhället någon skyldighet att föda honom, utan måste han svälta ihjäl. Man bör kunna hoppas, att begges sunda förstånd skall vara verksamt till förekommande af sådana ytterligheter.

Det har länge varit fråga om, huru inhysingarne skulle kunna fästas vid jorden. Man har ansett att inrättandet af jordtorp, vare sig genom jordafsöndringar eller på annat sätt, skulle i väsentlig mån afhjelpa det beklagliga tillståndet. Om hemmansegaren uppläte jordlotter åt inhysingen mot dagsverksskyldighet, skulle jordegaren hafva den fördelen, att det af honom sjelf brukade egoområdet kunde förbättras meddelst de förökade dagsverken som inhysingen utgjorde, under det att torpet äfven blefve uppodlat. Inhysingen skulle å sin sida blifva fästad vid jorden och deraf erhålla bidrag till sin utkomst. Men oaktat en sådan inrättning i sig sjelf är god har den dock icke vunnit någon större tilämpning i länet. Orsakerna dertill äro tydliga. Dels äro hemmanen i allmänhet för litet uppodlade för att hemmansegarne skulle kunna lemna odlad jord åt torparen, dels äro inhysingarne icke heller i den belägenhet, att de kunna reda sig under den första tiden, om uppbrytning af odlad, ehuru odlingsbar mark måste försiggå. Dessutom finnes äfven obenägenheten hos mängen jordegare mot torpinrättningen, för det ohägn i skog och mulbete, som han af torparen befarar, äfvensom af den orsaken, att hemmansegaren anser sig behöfva jorden för sina barn, samt att inhysingen är urståndsatt att kontant erlägga den köpeskilling som jordegaren fordrar.

Oaktat de svårigheter, som förefunnits mot jordtorp och jordafsöndringar, hafva likväl några sådana kommit till stånd. Men då man betänker huru oerhört stort antalet af inhysingar är, kommer man lätt till insigt om, att det hittills vanliga sättet för ävägabringade af torp icke är tillfredsställande. Torpens antal i jemförelse med inhysingarnas antal äro mycket oansenligt. Andra medel att komma till målet måste således anlitas, och ett sådant finnes som enligt mitt förmenande med stor lätthet låter verkställa sig, på samma gång som det öppnar utsigter till fördelar för både jordegare och inhysingar.

Det är hvar och en bekant, att hemmanen för närvarande äro i lågt pris och då de försäljas på auktion knappast betäcka hypoteksföreningens in-teckningar. Om kommunen beslöte sig för att inköpa ett visst antal hemman och belåna dem i samma förening, skulle således köpesumman endast genom amortering under en tid af omkring 40 år behöfva erläggas. Dessa hemman skulle sedermera uppdelas i torp till den omfattning, att omkring $\frac{1}{2}$ tunna kunde utsås och

äng finge afbergas för en ko samt andel lemnades i odlingsmark, med rätt till skog och mulbete. Dessa torp skulle lemnas till ordentliga och flitiga inhysingar emot dagsverksskyldighet till byamännen. Om man antager att inom en kommun med 9.000 innevånare 3.000 personer höra till den lösa befolkningen, så måste man vara betänkt på utvägar till utkomst för detta stora antal. Detta skulle till icke liten del kunna ske derigenom, att kommunen i olika byar inköpte tillsammans t.ex. 25 hemmansdelar af ungefär 1/16 mantal hvardera eller deremot svarande större heman. Dessa kunde sannolikt inköpas för tillhopa omkring 30.000 rdr, och öfverhufvud taget sönderdelas i 200 torplägenheter och upplåtas till lika många inhysesfamiljer emot en dagsverksskyldighet af i medeltal 30 sommardagsverken för hvarje. Härigenom skulle omkring 1000 personer, hörande till den lösa befolkningen, genast kunna hafva ett rikt bidrag till sitt lifsuppehälle. Kommunen åter skulle af denna nyförvärvade arbetskraft åt jorden kunna erhålla 6000 dagsverken under den tid som bäst behöfdes. Sjelfva dagsverkena komma sålunda hemmansegaren till godo och värdet deraf kunde sättas lågt t.ex. 75 à 67 öre. Dessa medel, som hemmansegaren vore skyldig utgifva för dagsverket, inbetalades till socknens dagsverkskassa och användes till ränta och amortering å socknens skuld till hypoteksbanken äfvensom till utskylder för de inköpta hemmanen. Hemmansegaren kunde och ega rätt att fullgöra denna liqvid i sådana naturapersedlar, (såsom smör, spannmål), hvilka vore lätta att afyttra. Grunden för dagsverkens erhållande borde vara skatten, men ville icke en eller annan skatteman begagna sig af dagsverken efter skatt, så finge annan deraf komma i åtnjutande.

Såsom ofvan blifvit antytt, skulle kommunen betala hemmanen meddelst hypotekslån. Som dessa lån amorteras på omkring 40 år, måste kommunen ingå till Kongl. Maj:t med underdånig ansökan att få upptaga sådana lån.

Om man antager att amortering och ränta å ett lån i hypoteksbanken på 30.000 rdr äfven uppginge efter 8 procent till 2.400 rdr samt att utskylderna för ifrågasatta 25 hemman belöpte sig till 1000 rdr, så vore visserligen de kontanta utgifterna 3.400 rdr, men dessa skulle betäckas till fulllo genom de 6.000 dagsverken, som ålåge torparne, äfven om dessa dagsverken sattes så lågt som till 67 à 75 öre hvardera.

Genom en sådan anordning skulle således kommunen utan någon utgift icke blott komma i besittning af hemman, skuldfria efter 40 års förlopp, utan äfven hafva förbättra den gamla jorden med den arbetskraft som dagsverkena förlängde jordegaren, hvarjemte från första stunden för ett dylikt ordnande en mängd inhysingar blifva fästade vid jorden samt upphörde dymedelst att ligga jordegaren och fattigvården till last. Betungande för inhysingen blefve det icke heller att utgöra 30 dagsverken för en sådan lägenhet, som redan vid mottagandet vore i det skick att den kunde afkasta några tunnor korn, hö till en ko samt något potatis m.m. synnerligast då dagsverksskyldigheten icke finge uttagas med mer än högst 2:ne dagsverken i veckan, och inhysingen således hade att använda sin öfriga tid på torpet och till biförtjänster.

I sammanhang härmed och så fort som möjligt, borde och måste den allt uppslukande fattigvården äfven ordnas på ett sådant sätt, att den icke helt och hållet utarmar den fasta befolkningen. Hvarje by eller distrikt måste se om och föda sina fattiga, ty derigenom blir understödet svårare att missbruka, det

verkliga behovet kan lättare kontrolleras och fattigvårdsbördan skall i väsentlig mån förminskas. Fattigvårdsstyrelsen må nemligen vara huru nitisk som helst, så kan den icke hafva erforderlig tillsyn och kontroll öfver personer som bo på vidt skilda trakter från dess ledamöters boningsplats och har deför svårt att bedöma den fattiges arbetsförmåga och tillgodogöra densamma.

Vid ordnande af fattigvården distrikt- eller byavis möter såsom största svårigheten, att alla byar icke hafva jemförelsevis lika många fattiga. Denna olägenhet kunde dock utjemnas dels derigenom, att de byar som hade flera fattiga finge i förhållande derefter flera torp af ofvannämnde beskaffenhet, dels möjligen derigenom, att öfvervägande antalet fattiga i ena byn flyttades till den andra med jemförelsevis mindre fattiga, dels ock och synnerligast derigenom, att de bidrag som utgå till fattigvård efter personel grund och från andra föremål än fastighet uppdelades till hjälp åt de byalag som hade mesta antalet fattiga. Dessa bidrag från andra föremål än fastighet borde dock icke vara större, än hvad de utgjort i medeltal under föregående vanliga år. Så ordnad skulle fattigvården icke på långt när blifva så tryckande som den nu är och ännu mer hotar att blifva, synnerligast som jordbrukaren skulle ha tillfälle att leverera största delen af fattigbidragen i natura persedlar. En sådan lättnad i de kontanta utgifterna är af yttersta behovet påkallad, och derförutan synes jordbrukaren i den närmaste framtiden svårigen kunna slå sig igenom.

Övertygad om att härofvän antydda förslag är lätt att utföra och icke medför några olägenheter, utan att detsamma, om det antages, skulle verksamt bidraga att fästa den lösa befolkningen vid jorden och bereda den trevnad och utkomst; att dess genomförande skulle skaffa hemmansegaren den nu under en kort sommar saknade behöfliga arbetskraften, skulle förminska fattigvårdsbördan icke blott för hemmansegaren, utan äfven för den öfriga befolkningen, samt bereda den synnerliga fördelen, att kommunen efter omkring 40 års förlopp egde hemmanen utan skuld, och således vore i tillfälle att på sätt den då funne för godt till sitt bästa använda den tillgång, som genom torparedagsverkena tillföle densamma, framställs nu till kommunernas allvarliga begrundande en sammanfattning af förslagets hufvudpunkter, på sätt som följer:"

Härefter följer ett detaljerat förslag i 10 punkter till "den lösa befolkningens fästande vid jorden, fattigvårdens lindrande och jordbrukets upphjelpande i Norrbotten".
(återges ej här)

Liten lantmäteriordlista

Några vanliga ord, uttryck och förkortningar som lantmätare kan komma i kontakt med.

- Alidad** - den vridbara delen av t.ex. en teodolit
- Allmänna Skiftesverket** - Lantmäteriet redovisar under slutet av 1800-talet sin verksamhet under rubrikerna allmänna skiftesverket samt storskiftes- och avvitringsverken.
- Amanuens** - tjänsteman vid länets lantmäterikontor med uppgift att biträda förste lantmätaren med registrering av förrättningar och expeditiöns- göromål mm. Amanuens fanns även vid lantmäteristyrelsen.
- Analog karta** - ritad karta
- Andre lantmätare** - Lantmätarebefattning inom länen. Inrättades 1802 och avskaffades år 1870. Det fanns även tredje lantmätare mellan åren 1802-1827.
- Aneroidbarometer** - Instrument för höjdmätning med utnyttjade av skillnad i lufttrycket mellan två punkter. Vanligast är Paulinbarometern.
- Aspiranter** - se lantmätaraspirant
- Assistent** - lantmätare som tjänstgjorde vid länslantmäterikontor. Assistenttjänstgöring ingick länge i lantmätarnas befordringsgång.
- Astrolabium** - äldre instrument för bestämmande av himlakroppars lägen.
- Auskultant** - Nyexaminerad lantmätare kunde erhålla konstitorial som lantmäteriauskultant. Arbetade som tjänstemedhjälpare hos någon förste lantmätare eller kommissionslantmätare i minst fem år innan han kunde söka befordran till vice kommissionslantmätare. Före år 1827 kallades de för ämnesvenner och, ifall de hade vidsträcktare förordnanden, för substituter.
- Avfattning** - detaljmätning i skog för att på karta rita in olika markslag och skogsbestånd mm.
- Avgäld** - årlig avgift som betalades för viss jord, t ex avgäld som innehavare av avsöndrad lägenhet erlade till ägaren av stamfastigheten.
- Avgärda hemman och by** - nybygge som upptagits inom en förutvarande bosättnings område.
- Avradsland** - jord som före avvitringen innehafts av hemmansägare mot särskild avgift till kronan.
- Avrösningsjord** - mark som icke upptagits som inrösningsjord. Bestod enl 1927 års föreskrifter av *dels* skogsmark och *dels* annan avrösningsjord som t ex kärr, mossar, berg, vägar mm.
- Avskärning** - punktbestämning genom vinkelmätning från två kända punkter.
- Avstickning** - kopiering av karta med hjälp av sticknål.
- Avstyckningsplan** - enkel planform. Skilde på mark som fick avstyckas och mark för vägar, ledningar mm. Ev. bestämmelser om markanvändning mm saknade rättsverkan. Inga nya avstyckningsplaner fick tillkomma från 1948.
- Avsöndring** - se jordavsöndring
- Avvittring** - avskiljande av byars eller hemmans mark från kronans. Äldre

avvittring skedde enl 1780 års instruktion, yngre avvittring enl 1824 års stadga.

Azimuthbestämning - bestämning av norriktningen genom mätningar mot solen eller stjärnor.

Backstugesittare - ägare av hus på annans mark.

Barograf - självregistrerande barometer.

Basmätning - mätning av bas i triangelnät. Enl 1920 års MF borde därvid användas den "Jäderinska basmätningssmetoden" med mätsträngar av invar.

Berlinernät - triangelnät med en eller flera centralpunkter.

BESK = binär elektronisk sekvens-kalkylator. Sveriges första elektroniska dator som togs i drift 1953.

Besparingsskogar - allmänningskogar (sockenallmännings), avsatta vid avvittring eller storskifte (främst inom X och W län)

Blocktriangulering - fotogrammetrisk bestämning av stödpunkter.

Bol - **bolstad** - bostad, boställe, gård, hemman. T ex prästbol.

Bolagsförbudslagen - lag år 1925 angående förbud i vissa fall för bolag eller förening att förvärva fast egendom.

Bondplan - stadsplan med rättsverkningar som var begränsade till förbud mot nybyggnad på mark som enligt planen skulle ingå i gata, torg eller annan allmän plats.

"Bondvinkel" - approximativ rät vinkel. Stå i linjen med armarna utsträckta åt sidorna. Fäll ihop armarna framför kroppen och Du får en rät vinkel.

Boställe - statlig, kyrklig eller kommunal fastighet som uppläts till vissa befattningshavare som en del av deras lön.

"Brevmätning" - metod för arealberäkning med hjälp av fyra sidor och två diagonaler.

Brännimans formler - för felsökning i polygontåg.

Byggnadslagen - 1947 års, gällde 1948 - 30/6 1987.

Byggnadsplan - detaljplan enligt byggnadslagen för område på landsbygden eller i mindre tätorter.

Byggnadsstadgan - 1874 års byggnadsstadga för rikets städer (Bs). Trädde i kraft den 1 januari 1875

Båtnad - nytta

Christens höjdmätare - enkelt instrument för mätning av trädhöjder.

Cirkulationsjord - jord som ingick i cirkulationsbruk (eller växelbruk) med regelbunden växling av grödor av olika art.

Compucorp - programmerbar räknedosa, vanlig i lantmäteriet på 1970-talet.

Dalalagen - lag 1932 om laga skiften i Dalarna. Äganderättsutredning kunde läggas till grund för lagfartsförfarande.

Delningsgrund - allmännaste delningsgrunden i Norrbotten har varit "Det mot ett jordatal i tunnors utsäde proportionella mantalet (8 tunnors utsäde = 1 Mantal)"

Diazokopiering - ljuskopiering

Digital karta - datorlagrad karta i motsats till analog karta.

Dioptr - en på mätningssinstrument företagen anordning varigenom ögat kan ställas in och bibehållas i en bestämd riktning.

Diopterlinjal - äldre mätinstrument för kartläggning. Består av en graderad metallplatta som vid ändarna är försedd med vinkelrätt uppstående stycken med syftspringor (dioptrar).

Distanstub - tublinjal - instrument för kartläggning bestående av linjal och fastmonterad tub. Kikarens hårkors har två parallella, horisontella trådar. Det på mätstången avlästa antalet centimeter mellan hårkorsets trådar motsvarar avståndet i meter.

Donationsjord i stad - mark som upplåtits av Kronan eller regenterna med ägande- eller nyttjanderätt till städernas nytta eller förkovran. Donationsjorden avvecklades år 1965, i regel genom att marken med äganderätt överläts till resp stad.

Däcksel - skyddslucka för polygonpunkter mm.

EDM - elektromagnetisk distansmätning

Ekvidistans - intervall mellan höjd- eller nivåkurvor.

Ekströmska avvägningsinstrumentet - ett av instrumentmakaren Ekström i mitten av 1700-talet konstruerat avvägningsinstrument med tub som monterades på en vanlig diopterlinjal.

Ellings metod - metod för arealuträkning.

Ensittarlagen, ensittare - lag, som gällde mellan åren 1918-76, om rätt för nyttjanderättshavare att under vissa förutsättningar lösa under nyttjanderätt upplåtet område. Ensittare används som benämning både på ensittarförrättningen och på den som löst in marken (egnahemsbisittare).

Enskifte - förordning 2 febr 1807. Enskifte tillämpades ej i Norrbotten.

Etalonering - längdbestämmning av mätband

Extra lantmätare - arvodesanställda lantmätare enl 1920 års organisation. Fanns även i 1948 års organisation. Se lantmätaraspirant.

Fall - ordningsföljden för de utlagda lotterna vid tegskifte. Bestämdes ibland genom lottning.

Famn - längdmått = 3 alnar = 6 fot = 1,78 m

Fardag - lagstadgad dag för avflyttning från bl a arrende = 14 mars

Fast egendom - "fast egendom är jord. Denna är indelad i fastigheter" (1 kap 1 § jordabalken)

Fasta, laga fasta - avslutning av lagfart å fast egendom. Gällde före k.f. 16 juni 1875 ang lagfart å fång till fast egendom. Utfärdande av **fastebrev** föregicks i regel av uppbud vid tinget eller rådstugan.

Fastighetsbildningslag - 1917 års lag om fastighetsbildning i stad och 1970 års fastighetsbildningslag som trädde i kraft den 1 jan 1972.

Fastighetsplan - ersatte tomtindelning i 1987 års PBL

Fastighetsböcker - förs av inskrivningsmyndigheterna

Fastighetsregister för stad - 1917 års fastighetsregisterförordning. Fastigheter i stad indelades i tomter (inom kvarter) och stadsägor och fördes i **tomtbok**

- Liten lantmäteriorddlista -

- resp stadsägobok. Till registret hörde **bihang A** = tomtbildninglängd, som innehöll de tomter som förelagits enl fastställda tomtindelningar, **bihang B** = samfälligheter och **bihang C** = gatu- och allmänplatsmark. Till registret fördes registerkarta. Fastighetsregister kunde även föras i köpingar och municipalsamhällen.
- Fastighetsregisterförare** - Befattningshavare för förande av fastighetsregister.
- Femstenarör** - gränsmärke bestående av en hjärtsten, omgiven av fyra stenar.
- Fennel** - tackymeter-teodolit från Hammer-Fennel.
- Finnmätning** - noggrannare mätning enl 1920 års mätningsförordning. Användes inom tätbebyggda områden eller områden med högre markvärde. Se även "vanlig mätning".
- FIR** - fastighetsinformationsregister (Malmö)
- Fiskådra** - skyldighet enligt fiskelagen att för fiskens gång hålla öppet 1/6 av vattnets bredd (även kallad mindre kungsådra).
- FX** - **fixpunkt** - **höjdfix** - utgångspunkt för höjdmätning
- Flyghöjd** - Normalhöjd 4 600 m (tidigare även kallad standardhöjd), mellanhöjd 7 600 m, höghöjd 9 200 m, överhöghöjd 13 200 m.
- Fornskifte** - se hammarskifte.
- Förfogandelantmätare** - chef för s.k. förfogandeorganisation som utnyttjades för att avlasta arbetstyngda distrikt eller för att handlägga uppgifter som krävde lång tid eller speciell sakkunskap. Förfogandeorganisationerna ersattes i 1961 års omorganisation av specialenheter.
- Förmedlat mantal** - (nedsatt mantal), se mantal.
- Förste assistent** - befattningshavare på länslantmäterikontor.
- Förste lantmätare** - chef för länets lantmäteriverksamhet. Titeln ändrades år 1920 till överlantmätare.
- Försäkringsmarkering** - markeringar (och måttuppgifter) som anbringats för att underlätta återfinandet av t.ex triangel- och polygonpunkter.
- Generallantmäterikontoret** - Personalen bestod av lantmäteridirektören som tillsammans med lantmäterisekreteraren utgjorde lantmäteristyrelsen, en lantmåterifiskal, en aktuarie och två ingenjörer samt extra biträden vid behov.
- Geodesi** - uppmätning och avbildning av jorden.
- Geodetisk linje** - den kortaste linje som sammanbinder två punkter, vilka som helst, på en buktig yta eller i ett krökt rum.
- Geodimeter** - elektrooptiskt avståndsmätningssinstrument, konstruerat av Erik Bergstrand på 1940-talet och som vidareutvecklades av AGA AB.
- Geoid** - nivåyta som mycket nära sammanfaller med en rotationsellipsoid.
- Geomatikdivisionen**- Av OloF föreslaget namn på divisionen för uppdragsverksamhet.
- Geometriska jordeböcker** - storskaliga kartor från 1660-talet. Se avsnittet "Geometriska jordeböckerna"
- GFI** - Geografisk FastighetsIndelning. Rikstäckande system med kartdatabaser över fastigheter.
- GIER** - datamaskin från A/S Regnecentralen i Köpenhamn, inköpt av

- Liten lantmäteriorddlista -

lantmäteristyrelsen i mitten av 1960-talet.

GIS - geografiska informationssystem

Gistvall - torkplats för fiskeredskap

Gode män - vid skifte skulle lantmätaren biträdas av två i jordbruk kunniga och erfarna godemän.

Gon - nygrader - 400 gon på ett varv

GPS - Global Positioning System - satellitbaserat system för positionsbestämning.

Gradering - bestämmande av markens godhet ur jord- och skogsbruks-synpunkt.

Gradmätning - mätning av längden av en vinkelbåge längs jordytan med avsikt att bestämma jordens storlek och form.

Grafisk mätning - enl 1920 års MF = mätning där längder och vinklar vid mätningstillfället avbildas å karta.

Granskningsmemorial - se memorial

Gravimeter - instrument för tyngdkraftsbestämning - Nørgaards gravimeter

GSD - Geografiska Sverigedata. Samlingsnamn för Lantmäteriets geografiska databaser med grundläggande lägesbestämd landskapsinformation..

Gäddviksprejudikatet - en metod att beräkna odlingslikvider. (Se Sv. lantmäteritidskrift. 1924.)

Hammarskifte - (fornskifte) = den äldsta formen för skifte av jord.

Heliotrop - signal för triangelmätning. Genom en spegel reflekteras solljuset så att signalen uppfattas som en lysande punkt.

Hemmantal - mantal

Hérons formel - formel för arealberäkning ur trianglar

Hjärtsten - se femstenarör.

HMK - Handbok till Mätningkungörelsen. Ersatte TFA.

Hump - ett stycke jord som ligger avskilt från gårdens övriga ägor - urfjäll

Hårdvallsäng - gräsbarande ängsmark som är torr och fast. Jfr sidvallsäng

Impediment - oduglig mark

Inbindning - punktbestämning genom längdmätning från två kända punkter

Inre rationalisering - åtgärder för att förbättra produktions- och drifts-förhållandena inom jordbruksenheter.

Inrösningsjord - bättre jord bestående av åker, äng och odlingsmark

Invarsträng - mätband av invar, använt vid bl.a. basmätning.

Invarstång - avvagningsstång med skala av invar (metall med försumbar längdförändring vid temperaturändringar).

Inägor - åker, äng, tomt mm i motsats till utägor

Isaritm-karta - karta med linjer som sammanbinder punkter med samma värde (isolinjer).

Jakobsstav - gradstock - äldre instrument för mätning av höjdvinklar.

Jordavsöndring - avskiljande av markområde före 1926 års JDL. Stamfastig-

hetens mantal lämnades orubbat. Jordavsöndring var i äldre tider förbjuden, men tilläts mera allmänt år 1827. Före 1896 skulle avsöndring erlagga en årlig avgäld till stamfastighetens innehavare som bidrag till stamfastighetens utskylder.

Jorddelningslagen - lag 18 juni 1926 om delning av jord å landet

Jordebok - Fördes av de lokala kamerala myndigheterna 1541-1908. Ersattes av jordregister och fastighetsregister.

Jordnatur - jordbruksfastigheters natur beroende på ägande- eller dispositionsrättens omfattning. Är av tre slag: krono, skatte eller frälse.

Jordregister - 1908 års jordregisterförordning. Till registret fördes fastighetskarta och specialblad.

Jordrevning - geometrisk uppmätning av jorden för delning eller skattläggning.

Justerare - se justering

Justering - prövning att mått, mälkärl och vikt mm noga överensstämde med gällande norm. Som bevis åsattes kronans märke, "kröning". Lantmäteriet hade under åren 1735-1879 ansvaret för justering. Den utfördes av lantmätare som samtidigt var justerare. Till sin hjälp kunde justeraren ha en eller flera sk Krönare.

Jäderins basmätningsapparat - för basmätning vid triangelmätning då stor noggrannhet krävs. Mätning skedde med 24 m långa strängar av invar.

Kartusch - dekorativ bild som omramar rubriken på en karta.

Kataster - motsvarar fastighetsregister (tid. jordregister och fastighetsregister för stad). I äldre tider var kataster en längd över dem som var skyldiga att betala skatt per huvud (mantalslängd).

Kedja - se mätkedja.

Kinnmanns metod - metod för arealuträkning.

Kollimationsfel - fel som uppstår vid t.ex. avvägning genom att siktlinjens och vattenpassets axlar inte är parallella.

KOMB - (KOMmunala Mätningstekniska Beräkningar). ADB-program utvecklat av Sv. kommunförbundet och stadsbyggnadskontoren i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Kommissionslantmätare - Utförde lantmåteriförrättningar. Inkomsten utgjordes av arvode från förrättningar. Ägde rätt att använda högst tre tjänstemedhjälpare.

Kommissionär - befattningshavare på länslantmåterikontor med uppgift att under tjänstemannaansvar tillhandahålla kopior och avskrifter mm av i kontoret förvarade kartor och handlingar. Till kommissionär förordnades företrädesvis kansli- eller kontorsbiträde.

Konstitutorial - skriftlig handling varigenom en person förordnas att inneha ordinarie statlig tjänst.

Kontrollband - 20-meters kontrollband som användes för kontroll av övriga använda mätband.

Koodinatograf - instrument för kartering av punkter - ortogonalt eller polärt.

Korstavla - instrument för utsättning av räta vinklar (föregångare till

vinkelprismat)

"Krönta mått" - skalor och mått mm som kontrollerats av justerare, krönare eller vid Mynt och justeringsverket. Försedd med krona.

Kulturteknisk examen - mellan åren 1910-1933 var lantmäteriundervisningen uppdelad på två kurser, en tvåårig geodetisk-rättslig kurs som var obligatorisk för alla lantmätare och som avslutades med lantmäterioxamen, samt en ettårig kulturteknisk kurs som krävdes för att få självständigt handlägga jorddelningsförrättningar.

Kungsådra - enligt äldre lagstiftning benämning på den del av strömfåran (1/3) i älvar mm som för fiskets, flottningens och sjöfartens skull inte fick överbyggas och stängas.

Kvadrant - äldre instrument för mätning av stjärnornas höjd över horisonten. Bestod av en graderad fjärdedels cirkel med siktapparat.

Laga skifte - kan förrättas enl bestämmelserna i 1827 års stadga om laga skifte, 1866 års skiftesstadga, 1926 års jorddelningslag eller 1972 års fastighetsbildningslag.

Landbo - innehavare av kronomark som upplåtits till landbo (landbolega)

Lantmätaraspirant - tjänstgöring som aspirant ersatte den tidigare elevpraktiken. Efter minst två års tjänstgöring som aspirant kunde befordran ske till extra lantmätare.

Lantmäteriauscultant - se auscultant. **Lantmäterielev** - anställd hos lantmätare med förmåga att meddela eleven undervisning i lantmäteriets praktiska utövning.

Lantmätarkedja - (lantmäterikedja) se mätkedja

Lantmäteridirektör - se Generallantmäterikontoret

Lantmäterielev - blivande lantmätare, som efter tjänstgöring hos förste lantmätare, kommissions- eller vice kommissionslantmätare av lantmäteristyrelsen blivit antagen som elev. Skulle ha minst två års tjänstgöring innan han fick genomgå den undervisning till lantmäterioxamen, som meddelades i Generallantmäterikontoret. I regel oavlönad. Kallades förr lärlingar.

Lantmäterioxamen - medförde normalt anställning som extra lantmätare i lantmäteristaten. Lantmäterioxamen vid gamla lantmäteriundervisningen avlades för sista gången år 1933. Undervisningen flyttades från höstterminen 1932 till Tekniska högskolan i Stockholm, avd L. Lantmäterioxamen ersattes på 1950-talet med civilingenjörsexamen vid KTH, avd L.

Lantmäterifiskal - tjänsteman vid lantmäteristyrelsen med uppgift att bl.a. granska om länens tjänstemän uppfyllde sina tjänsteåligganden.

Lantmäteritavla (lantmätartavla) - äldre typ av mätbord.

Latta - avvägningstång

Libell - vattenpass

"Liedbecks kärra" - instrument för addering av arealer vid arealberäkning med polett.

Likare - instrument som bl a justerare använde för kontroll av att mått, mälkärl och vikt överensstämde med gällande norm.

Linjemätning - längdmätning

Linjetransportör - instrument för överförande av kartor från en skala till en annan.

Lägenhet - jordlägenhet

Lärling - se lantmäterielev

Magistrat - förvaltning i stad med borgmästare och rådmän (avskaffades 1965)

Mantal - skattetal som uttrycket hemmanets storlek i kameralt avseende.

Förmedlat mantal = nedsatt mantal. Oförmedlat mantal = gammalt mantal

Markegångstaxa - taxa som i pengar fastställer storleken av vissa in natura bestämda avgifter. Från år 1983 är de årliga höjningarna knutna till basbeloppet.

Markscheider - gruvmätare. Markscheidermätning = grafisk mätmetod i gruva

Memorial - handling som upprättades vid granskning av förrättningar mm.

Medelkrökningsradie - vid beräkning av projektionskorrektion

Meridiankonvergens - vinkelskillnad mellan geografiska norr och kartnorr.

Metria - namn på lantmäteriverkets uppdragsverksamhet i 1996 års organisation.

Metric - inom lantmäteriet på 1980-talet vanligen använd bordsdator

MF - mättningsförordningen från år 1920

MK - mättningskungörelsen från år 1974.

Mulbetesservitut - rätt till bete för kreatur på annans mark.

Multiplex - stereoinstrument med flera projektorer.

Munlim - är enl. Alreiks "Lärobok i Lantmäteriet" från år 1843 sammansatt av "vanligt godt och rent hornlim, husbläss (=simblåsan hos stören) och något socker."

Mål - rymdmått

Mätbord - kvadratisk träplatta på stativ, använt vid kartering vid grafisk fältmätning. Även kallad mätbräde, lantmätarbräde, mättavla eller lantmätartavla. (Konstruerat av professor Johann Prætorius i Nürnberg år 1590.)

Mätisman - äldre beteckning för värderingsman.

Mätkedja - lantmätarkedja - kedja för längdmätning, bestående av metallänkar. Vanligen 25 alnar lång med länkar om en halv aln. Från år 1891 av 20 meters längd och 2 dm länkar.

Mättningsman - i stad eller stadsliknande samhälle anställd förrättningsman för bl a tomtmätning enl 1917 års fastighetsbildningslag.

1948 års lag - Kungl Maj:t kunde förordna att jorddelningslagens regler för avstyckning och sammanläggning skulle gälla inom städernas landsbygdsområden.

Nivellering - höjdavvägning.

Nonieskala - hjälpskala för att erhålla större noggrannhet vid avläsning av längd- och cirkelskalor.

Numerisk mätning - enl 1920 års MF = mätning vid vilken längder och vinklar erhålles i siffror.

- Odaljord** - jord som innehades med full, enskild äganderätt (Odalman - fri jordägare).
- Odlingsmark** - mark som vid skifte bedöms tjänlig för uppodling till åker eller äng.
- Odlingsgräns** - år 1867 tillkom bestämmelsen om att nybyggen ej fick anläggas ovan (väster) om en gränslinje som skulle uppgås i samband med avvitrningen. Se avsnittet "Odlingsgränsen"
- Ofri tomt** - tomt upplåten med (ständig) besittningsrätt. För tomtens erlades årlig avgäld, s.k.tomtören.
- Oförmedlat mantal** - se mantal
- OLoF** = Organisation för Lantmäteri och Fastighetsdata. Utredning 1994 ledd av förre landshövdingen Lars Ivar Hising
- "Padda"** - stöd för avvagningsstång.
- Pantograf** - instrument för skalförändring (transportör).
- Parm** - hömått. Parmmätare - person som mätte mängden av hö som bönderna saluförde i stad.
- PBL** - Plan- och bygglagen, gäller fr.o.m 1 juli 1987
- "Pinnharv"** - räknemaskin (räknesnurra)
- "Pinnpojke"** - biträde vid mätning, ofta praktikant eller feriearbetare.
- Planimeter** - instrument för arealberäkning. Brukar indelas i omkretsplanimetrar (avvecklingsplanimetrar och stångplanimetrar) och additionsplanimetrar (polarplanimetrar och rullplanplanimetrar). Man har även benämningarna generationsplanimetrar, linjeplanimetrar, polarplanimetrar, skivplanimetrar, skivrullplanimetrar, kulplanimetrar. Numera sker avläsning av ytstorleken oftast med elektronisk teknik.
- Polett** - se rutpolett
- Polettccirkel** - av Fredrik Littmarck år 1831 konstruerat instrument för addering av ägofigurernas areal vid mätning med polett.
- Polygonmätning** - mätning av tåg genom succesiv vinkel- och längdmätning.
- Polygonpunkt** - markerad punkt som tjänar till stöd för detaljmätning och utstakning mm.
- Primärkarta** - storskaligt, ajourfört (kommunalt) kartverk som underlag för annan kartproduktion.
- Programma** - bordsdatamaskin från Olivetti (mitten av 1960-talet).
- Promulgationslag** - bestämmelser om bl.a. en lags ikraftträdande och förhållande till äldre rätt.
- Provisoriska byggnadsföreskrifter** - kunde enl 1931 års byggnadsstadga fastställas för stadsplaner med inga eller ofullständiga bestämmelser om sättet för byggnadskvarterens användande.
- Publik renovation** - Lantmätare hade skyldighet att utan någon ersättning till Generallantmäterikontoret överlämna kopia, s k publik renovation, av karta och delningsbeskrivning mm till varje fastställt egentligt laga skifte.
- Punktpolett** - skiva med ingraverade punkter som används för arealberäkning.

Registratur - förteckning över in- och utgående skrivelser mm från myndighet-

Renovation - se publik renovation

Revkarl - "lantmätare", se revning

Revning - äldre förfaringsätt vid värdering av jord för skattläggning. Senare ofta tillsammans med uppmätning och kartläggning av området.

Rutpolett - rutindelad glasplatta som används för arealberäkning

Rå och rör - märken i gränslinje

Rågata - gräns i skogsmark

Rågång - gränslinje markerad med råmärken

Rör - gränsmärke

Sammanföringslagen - lag 1952 om sammanföring av samfälld vägmark med angränsande fastighet.

Sammanläggning - lag den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet.

Servitut - rätt som tillkommer en fastighet (härskande) inom annan fastighets område (tjänande).

Sfärisk triangel - astronomisk triangel - bildas genom skärning av tre storcirklar.

Sidvallsäng - fuktig, vattensjuk ängsmark. jfr hårdvallsäng.

"Sjätte kornet" - Graderingsmetod enligt 1783 års förordning där bästa åkern ansågs kunna ge sjätte kornet i äring (årsväxt).

Skala - åkerskalan = 1:4000, tomtskalan = 1:2000, skogsskalan = 1:8000. Skala milliarum = tusendelsskala

Skattefrälsehemman - av kronan till adeln såld rätt till skatteuppbörd från skattehemman.

Skattehemman - hemman som innehades av skattebonde.

Skattejord - jord som ägdes av en fri bonde, Jfr frälsejord och kronojord.

Skatteköp - förvärv av kronohemman.

Skiftesstadgan - stadga den 9 nov 1866 om skiftesverket i riket. Ersattes av 1926 års jorddelningslag.

Skiftesvitsord - rätt att begära laga skifte

Skogsfångsservitut - rätt att ta husbehovsvirke på annans mark.

Skälsland - åkermått = den areal som fordrade ett skäl i utsäde (ca 18 liter)-

Skärpa - ofruktbar (oduglig) mark, i torrt tillstånd blir ytan torr och "skarp" (sprucken). Kallas ibland alunjord

Släpuniform - lantmäteriuniform för dagligt bruk.

SMA - Svenska stadsförbundets ADB-system för stadsmättningsberäkningar (1960-talet)

Sportel - avgift som enskilda erlade till bl.a. lantmätare för utförda tjänster. Upphörde i och med 1948 års organisation då lantmätarna kom att helt avlönas av statsmedel.

Stadsplanelagen - 1907 års lag om stadsplan och tomtindelning (Spl). Gällde 1908-1917. Även 1931 års stadsplanelag (SPL)

Stadsregister - fastighetsregister för stad

Statusquolagen - lag 1964 som innebar att lagar och bestämmelser om fastig-

- hetsbildning i stad och stadsregister ej skulle tillämpas i samband med att städerna införlivad landsbygdsområden. Lagen gällde fram till 1972 då den nya fastighetsbildningslagen började tillämpas.
- Stereoskop** - spegelstereoskop - instrument för stereoskopisk betraktning av bl.a flygbilder.
- Stomlinjenät** - nät av stomlinjer till grund för detaljmätning.
- Stomnät** - geodetiskt underlag för mätning.
- Stomplan** - översiktlig plan enl 1931 års stadsplanelag som säkerställde en stomme för en blivande stadsplan
- "Storknäve"** - benämning på gammal karttransportör (pantograf)
- Styckningsplan** - se avstyckningsplan
- Ströäng** - utäng som fastighet vid avvitring fått behålla på kronomark.
- Stångcirkel** - måttverktyg för mätning av större mått.
- Substituter** - se auskultant.
- SVEFA** - Svensk Fastighetsvärdering AB. Bolag för lantmäteriets fastighets-ekonomiska uppdragsverksamhet från den 1 juli 1995.
- Sälting** - sjöfoderart
- Sämjedelning** - privat jorddelning. Sämjedelningar kunde under vissa förutsättningar legaliseras genom lag som tillkom 1 juli 1953.
- Takymeter** - instrument för optisk distansmätning
- Tavla** - se lantmätartavla
- Tegskifte** - Varje delägare fick andel (teg) i varje ägostycke av likartad godhetsgrad.
- Tekniskt biträde** - anställd vid lantmäteridistrikt för att verkställa mätning-, utstaknings- och därmed jämförliga göromål.
- Tellurometer** - avståndsmätninginstrument som arbetade med mikrovågor.
- Teodolit** - vinkelmätninginstrument
- Terrameter** - elektrooptiskt längdmätninginstrument, konstruerat av professor Bjerhammar
- Terrester mätning** - mätning från markytan
- Tjugoårig hävd** - förordning år 1881 som innebar att om någon innehaft mark med lagfart under 20 år, så kunde man inte längre anföra klander mot förvärvet.
- Tomtbok** - se fastighetsregister i stad.
- Tomtören** - årlig avgift för tomt på ofri grund inom stad.
- Transportör** - se pantograf
- Transversalskala** - skala med linjer som går snett över skalan för att medge noggrannare avläsning.
- Trappmätning** - längdmätning i lutande terräng genom uppdelning av sträckan i ett antal kortare horisontella längder.
- TFA** - Tekniska förklaringar och anvisningar - för tillämpning av 1974 års mätningsskugörelse.
- Tub** - kikare.
- Tublinjal** - distanstub.
- "Tuvhoppare"** - benämning på lantmätare

- Liten lantmäteriorordlista -

Tvistepark - tvistiga ägor

Tätbebyggelse - bebyggelse som medför behov av gemensamma anläggningar

Urfjäll - jordområde som är skilt från byns övriga ägor (hump)

Urminnes hävd - innebar bl a att någon så länge innehaft och brukat viss jord att ingen längre visste eller mindes hur han fick jorden i sin besittning.

Utjord - se urfjäll

Utliggare - (uteliggare) sten som visar gränsens riktning, utsatt högst 10 alnar från råsten.

Utmål - utrymme på marken

Utomplansbestämmelser - byggnadsreglerande bestämmelser för områden utanför detaljplan.

Utstakning - används om gränser.

Utsättning - används om byggnader.

Utägor - utmark, skog och impediment

Vanhävdslikvid - likvid vid skifte på grund av att jord var så illa hävdad att den inte kunde bytas jämt mot någon annans bättre hävdade jord.

Vanlig mätning - användes enl 1920 års mätningsförordning för mätningar främst på landsbygden. Se även "finmätning".

Vice kommissionslantmätare - Lantmätare utan lön men med tillstånd att arbeta på eget ansvar kallades en tid för vice lantmätare, mellan åren 1808 och 1827 för extra lantmätare och från år 1827 för vice kommissionslantmätare.

Villaservitut - servitut (till förmån för granntomt) som reglerar rätten att bygga på en fastighet, t ex endast villabyggnad och uthus av viss storlek och i visst läge.

Vinkelprisma - för utsättning och inmätning. Finns enkla och dubbla pentagonprisman.

Visare - stenar eller andra märken som visar gränsens sträckning.

VF - verkställighetsföreskrifterna till 1920 års mätningsförordning.

Vret - teg. I stad använd beteckning på mark utom plan (senare stadsägor)

"Våffeljärn" - polär koordinatograf

Vägförening - samfällighet för väghållning inom område med tätare bebyggelse, bildad enl 3 kap i 1939 års lag om enskilda vägar.

Yttre rationalisering - sammanslagning av jordbruk till större brukningsenheter, komplettering med tillskotts jord eller omarrondering mm

Åbo - innehavare av mark enligt åborätt, dvs ständig eller ärftlig besittningsrätt till jordbruksfastighet.

Åkerskalan - 1:4 000

Ägofred - 1932 års lag om ägofred innehöll bl a bestämmelser om stängsel-delning.

- Liten lantmäteriorddlista -

Ägo gränser - 1933 års lag innebar att för gränser som tillkommit före 1933 gällde utstakningen på marken före kartans visning, därest tvist inte yppats inom 10 år efter förrättningen.

Ägotyper - Vid gradering för laga skifte indelades marken i olika ägotyper med hänsyn till bl a jordart och avkastningsförmåga.

Ämnesvenner - se auskultant.

Äring - årsväxt, skörd

Ökeskatt - se överloppsmark

Övergångsstat - tjänster för övertaliga distriktslantmätare vid 1948 års omorgansiation.

Överloppsmark (överloppsjord) - mark som vid avvitrning utbrutits som en kronans tillhörighet. Kan även beteckna mark som hemman innehade utöver den tilldelning som den skulle ha enligt avvitrningen och för vilken del erlades ökeskatt.

Källor

Otryckta

Norrbottnens läns lantmäteriföreningens protokoll och handlingar 1873-1993

Akter i lantmäteriets arkiv i Norrbotten

"Glimtar från Norrbottens läns ekonomiska kartverk". Föredrag i mars 1946 av statskartograf Rolf Nerström

Tryckta

Anders Hellant. Erik Tobé 1991

Betänkande av ... 1917 års lantmäterikommission. Tryckt år 1919

Den gamla släkten Grape. Ernst Grape 1947

Ekonomiska kartor 1800-1934. Riksantikvarieämbetet 1993, Ulf Jansson

En gammal Norrbottensbygd. Anteckningar till Luleå sockens historia. Albert Nordberg 1965

En krönika om kartor över Sverige. Einar Bratt 1958

EON Erik Olof Nordlinder - en lantmätare från förra seklet. Nils Sjölin 1970

Fransysk visit i Tornedalen 1736-1737. Erik Tobé, Tornedalica nr 42.

Fältjägare - Norrbottens Fältjägarårs officerare. Bertil Steckzén 1965.

Färgerna på gamla lantmäterikartor. Olle Ekstedt 1987

Globen. Utgiven av Generalstabens litografiska anstalt

Handlingar angående landtmäteriväsendets omorganisation. Tryckt år 1908

Kustbana genom Norrbottens län. Teknisk, ekonomisk och elektrisk utredning 1919-1922.

Lantmätare modell äldre - Ung mans väg från mätbord till skrivbord 1930-1951. Wolfgang Hertting 1994.

Lantmäteriet och kartoäsendet i samhällsbyggandet 1928-1978.

Lantmäteriverket 1978.

Lappland dess natur och folk. Carl Anton Pettersson 1866.

Mellan kartan och verkligheten. Geodesi och kartläggning 1695-1860. Sven Widmalm 1990

Minnen från kartverket. ST avd 114-01 lantmäteri Gävle 1982

Nordisk Familjebok. Tredje upplagan 1923-

Norrbotten, del 1 och 2. Norrbottens läns jubileumsutställnings bestyrelse 1921

- Norrbottnens läns hembygdsförenings tidskrift* 1931. Artikel om Per Henrik Widmark av Georg Bergfors
- Nytt lantmäteri*. Betänkande av utredningen rörande fastighetsbildnings- och mätingsväsendets organisation 1969.
- Riksgränshistoria & gränsöversyner*. Åke Gustafsson 1995
- Svenska lantmäteriet 1628-1928*. Sällskapet för utgivande av lantmäteriets historia 1928
- Statens Järnvägar 1856-1906*. Historisk-teknisk-ekonomisk beskrifning 1906
- Svensk lantmäteritidskrift*. 1911-1990. Sveriges lantmätareförening
- Svensk Uppslagsbok*. Andra upplagan 1947-
- Svenska Landtmätare 1628-1900*. Viktor Ekstrand
- Svenska Landtmätare. Del 2 1900-1970*, J-E Clasaeus 1972
- Sveriges kartläggning*. Kartografiska sällskapet år 1922
- Sveriges kartläggning, tillägg 1923-1932*. Kartografiska sällskapet år 1933
- Sveriges kartläggning, tillägg 1933-1947*. Kartografiska sällskapet år 1948
- Sveriges kartläggning, tillägg 1948-1957*. Kartografiska sällskapet år 1958
- Sveriges kartläggning, tillägg 1958-1967*. Kartografiska sällskapet år 1968
- Sveriges kartläggning, tillägg 1968-1977*. Kartografiska sällskapet år 1978
- Sveriges kartläggning, tillägg 1978-1987*. Kartografiska sällskapet år 1988
- Sveriges kartor*. Sveriges nationalatlas 1990
- Sveriges lantmätare 1921, 1936, 1951 och 1964*. Sveriges lantmätareförening
- Tornedalens historia II och III*, Tornedalskommunernas historiebokskommitté.
- Underdånigt betänkande rörande de topografiska, geologiska och ekonomiska kartverken*. Avgivet den 6 februari 1871.
- Underdånigt berättelse innefattande ekonomiska och statistiska upplysningar om Norrbottens län samlade under embetsresor år 1859*. P.H. Widmark.
- Vid de svensk-finska gränsälvarna år 1823*. Åke Gustafsson, Kartbladet 1:1992

*Omslagsbilder: Ur serien "Laga skifte i Grälberga by". Akvareller av Conrad Jansson år 1899.
Redaktör och författare: Georg Palmgren (om ej annat anges). Grafisk utformning av omslaget:
Frank Rizo, Luleå kommuns informationsavdelning. Repro: Luleå Media Repro. Tryck: TECE
Tryck, Luleå 1996. Utgiven av: Norrbottens Läns Lantmäteriförening och Föreningen Norrbottens
Lantmäterimuseum med stöd från Längmanska företagarfonden. Försäljning: Endast genom
Föreningen Norrbottens lantmäterimuseum, Box 847, 971 26 Luleå, fax 0920-168 90.*

Norrbottens Läns Lantmäteriförening
Föreningen Norrbottens Lantmäterimuseum